
UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 12 01 25 13 022 0

DR
414
R5
v.3

Rif'at, Aḥmed
Luġāt-i tarīḫīye va
cuġrāfīye

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/lugatitarihiyeva03rifa

Rif'at, Ahmed

Lugat-i tarihiye ve coğrafiye

اثر خامهٔ احمد رفعت

معارف نظارت جلیلهسنك رخصتیله

لغات تاریخیه

باب عالی جوارنده ابوالسعود جاده سنده ۷۲ نومرولی
محمود بکك مطبعهسنده طبع اولنمشدر
۱۲۹۹

LIBRARY
APR 7 1965
UNIVERSITY OF TORONTO
973596.

DR
414
R5
V.3

حرف ج

﴿ جابر بن عبد الله الانصاری ﴾ — مشاهیر اصحاب کرامدندر یزید بن معاویه قوماندا سنده اولان شجعان اسلام ایله غزا نیتنه قسطنطنیه یه کلوب شهیداً ویاخود اجل موعودیله ارتحال ایتمکله ایوانسرای داخلنه دفن اولندی ومؤخراً قبر شریفلری کشف اولنمغله مشهور قوجه مصطفی پاشا مشار الیه نامنه مکمل بر جامع شریف وجامعدن جزؤ اولمق اوزره قبر شریفلری اوزرینه برده تربهٔ منیفه یاپدیروب نائل مثوبات اولدی ۰

دیکر روایته کوره مشار الیه حضرتلری مدینهٔ منوره ده وفات ایدن اصحاب کرامك خاتمه سی اولهرق (٦٨٩ م و ٧٠ ه) تاریخنده و طقسان درت یاشنده وفات ایلدی ۰ لاغم الا غم الدین ولا وجع الا وجع العین) کلمات حکمت ایاتلرندندر ۰

§

﴿ جابر بن حیان ﴾ — مشاهیر علمای اسلامیه دن کوفی دیمکله مشهور بردانتدر ۰ وکنیه سی ابو موسادر مشار الیهك بعضیلر طوسده وبعضیلر حورانده دنیایه کلدیکنی وهجرتك ایکنجی قرنی اواسطنده وفات ایلدیکنی ادعا ایدرلر مشار الیه مدت حیاتنی کوفه ده افنا ایتدیکی صره ده علم کیمیایه دائر بشیوزی متجاوز کتاب تألیف ایتمش وحسابسز آثار کیمیویه کشف ایلشدرکه الات مذکوره نك همان کافه سنی اوروپا کیمیا کرلری بز بولدق دیرلر ۰ مشار الیهك (سر الاسرار) (اختصار الاسرار)

(الكيميا) (حجر المكرم) (كتاب المعادن) (كتاب القمر) (كتاب الملك) (كتاب الترجمة) دنيلان مؤلفاتى بعض كمسه لر يدنده موجود ومشهور اولوب ماعداسى ايادئ قدر ناشناسانه دوشمكله تلف اولمشدر مؤلفات مزبوره دن اكلاشلديغنه كوره مشار اليهك كشف ايتديكى آثار كيميويه نك باشليجه لرى (تيزآب) و (ماء زرين) و (جهنم طاشى) و (آق سلمن) و (سرور) و (كبريت) و (طوز روحى) و (مولد الماء) در و بعض آثارى دخى لاتينجه يه مترجم اولديغى حالده اوروپا كتبخانه لرنده محفوظدر .

§

﴿ جاحظ ﴾ — اسمى عمرو كنيه سى ابو عثمان مسقط رأسى بصره تاريخ وفاتى (٨٦٨ م و ٢٥٥ ﻫ) در . بو ذات علم و فضل و بلاغتده يكانهٔ عصر وفوائد نفيسه واثار لطيفه صاحبى براديب نادر اولديغندن زمانى علماسى امت محمديه نك سائر امتدن فضل و مزيتى عمر بن الخطاب رضى الله عنه حضرتلرينك حسن سياستى و جاحظك بيان وبلاغتى ايله در ديو ثنا ايدرلر ايدى حتى سيد شريف جرجانى حضرتلرى دخى شرح مواقفنده فصاحت وبلاغتنى تصديق ايتمش وحكايات عجيبه وغريبه سيله كتابلر طولديرلمشدر و حقيقةً امام اعظم رحمه الله حضرتلرى ففهده وخليل نحوده وجاحظ فصاحت وبلاغتده وابو تمام شعرده مسبوق الامثال دكلدر ديرلر .

جاحظ بغداده كلدكدن صكره شيخ المعتزله نظامدن علوم فلسفه يى دخى تحصيل ومذهبنه ميل ايدوب مذهب مذكوره برمسلك مخصوص ايجاد ايلدى و (كتاب الحيوان) و (كتاب الامصار) و (كتاب البنيان والتبيين) ى يازدى وفوائد كثيره يى مشتمل دها پك چوق رسائل قلمه الدى . مومى اليه وزير ابن ابى داوددن احترازاً فرار ايدوب برمدت صكره اخذ و در زنجير اولنه رق جلب ايله حضور ابن ابى داوده چيقارلدقده ابن ابى داود ياجاحظ بن سنى بيلورمكه كافر النعم وشايستهٔ جزا ونقمسك اشته جزانك وقتى كلدى ديدكده جاحظ (ابن ابى داود جاحظى اساءتى مقابلى جزا ايتدى ديدرتمكدن عفو واحسان ايلدى ديدرتمك دها اصوب واولادر

ظن ایدرم و بورالرینی دوشنمکی غضبله یورلمقدن خیرلودر دیرم) دیمکله یقـایی قورتاردی . جاحظ غایت چرکین و لقمـه کوز بر آدم ایدی . برکون برقادین مشار الیهی الوب بر دوکه‌جی دکانته کتوره رك ایشته بویله دیمش وصاویشوب کیتمش اولمسیله جاحظ بوقادین بنی بورایه نیه کتوردی وسـکا بویله دیدی ده صاوشـدی کیتدی دیو دوکه‌جیدن سـؤال ایتمکله دوکه‌جی بوقادین بکا برشـیطان هیکلی دوك دیدی بنده شـیطانی کورمدم هیکلی نصـل یاپه‌یم دیدم واردی سنی کتوردی و ایشـته بویله دیوب کتدی جوابنی ویرمشدر .

§

﴿ جاذبه ﴾ — اجسـامك کافهٔ جزؤلرینـه ملازم اولان ومذکور جزؤلری بربرینـه تقریب ایدن قـوتدر . اثرینی مسـافهٔ بعیـده دن اجرا ایدن جاذبه‌یه (جاذبهٔ عمومیه) واثرینك حصولی تماسه متوقف اولان جاذبه‌یه (جاذبهٔ جزؤ فردیه) اطلاق اولنمقـده در . اجرام سماویه‌نك معـلوم اولان حرکتـلرینك سبب مسـتقلی جاذبهٔ عمومیـه در (نوتون) نام ذات (کپلر) لك حرکات اجرام حقنـده بولدیغی قوانینـدن بالاسـتدلال اجرام مزبوره‌نك بربرینـه اولان جذبلرینك جوهرلریله متناسب اولدیغنی وارض اوزرنده ایکی جسمك بربرینی جذبی دخی بنه بر قانونه تابع بولدیغنی کشف و استخراج ایتمشـدر ثقلت اجسـام دخی جاذبهٔ عمومیـه‌نك بر حالت مخصوصه‌سیدر مقناطیس ایله الکتریقـده کوریلان جذب ودفع دخی قانون مزبور حکمنه تبعیتـله وقوعبولمقـده در . جسملرده مشهود اولان (جاذبهٔ جزؤ فردیه) حصوله کتـوردکلری آثاره نظراً مکث و التصاق و آثار شـعریه و جاذبهٔ کیمیـویه ویا (امتزاج کیمیـویه) نامله یاد اولنورلر .

§

﴿ جاذبهٔ کیمیویه ﴾ — اجسـامك جزؤ فردلرنده اولان قوته دینورکه جسملرك امتزاج کیمیویلرینه واسطهٔ مسـتقله‌در . بوجهتدن جاذبهٔ مزبوره‌یه امتزاج کیمیویه دخی دنیلور . انجق جاذبهٔ مزبوره‌نك سببیت ویردیکی شوامتزاجدن خواص جزؤ مرکبلرك خواصنه غیر شبیه مرکبات

حصوله كلديكندن جاذبهٔ كيميويه‌نك جاذبهٔ جزؤ فرديه‌دن بشقه برقوت اولديغى دخى اكلاشيلور .

§

﴿ چار ﴾ — پادشاه وحكمدار معناسنه اوله‌رق سزاردن مأخوذ والحالة هذه روسيه ايمپراطورلرينه مخصوص برعنواندر . روسيه نك ممالك مختلفه‌سى سرامدانه اون التنجى عصر ميلادى‌يه قدر بيوكلر معناسنه اوله‌رق (قناس) ياخود (كينز) دنيلمش و (١٦٠٥ م و ١٠١٤ ه) تاريخنده بيوك واسيل نام حكمداره ايمپراطور معناسنه اوله‌رق (سامو-درژس) نامى و اوغلى (يوان) ه مسقوه چارى عنوانى ويرلمش ايدى . ايمپراطوريچه‌يه (چاريچه) وولى عهده (چاروپچ) ديرلر . نمچه ايمپراطور و ايمپراطوريچه‌لرينه بزم تاريخلرده چاسار و چاساريچه دينلديكى كوريله‌يور ايسه‌ده نره‌دن الندیغى وسبى بيلنه‌ميور بعضيلر بو عنوانك اون ايكنجى عصر ميلاديده روم ايمپراطورلرى طرفندن روسيه لوله انتقال ايلديكنه ذاهب اولورلر .

§

﴿ چاروب ﴾ — عجمستانك فارس ايالتى جهت جنوبيسنده بصره كورفزينه منصب اولان كوچك نهر اوزرنده مبنى برقصبه‌در يازين هواسى غايت صيجاق و وخيمدر .

§

﴿ جاسان ﴾ — مصر وسطاده نيلك جانب شرقيسنده واقع اراضئ وسيعه‌نك نام قديميدر . بنى اسرائيل ارض كنعاندن مصره كلديكى زمان يعنى آل يعقوب يوسف عليه السلامك التماسى و فوعونك مساعده سيله هجرت ايتديكى وقت بو اراضيده اسكان اولنمش ايدى بونلر زمان خروجه دكين بوراده چوغالوب خيلى شهرلر بنا ايتديلر وهله مؤخراً فرعون رامسسك توسيع وتزيين ايتديكى (اون) شهرنده پك چوق جمعيت پيدا ايلديلر . بعض تواريخده جاسانك (جزان) يازلديغى دخى كورلمشدر .

§

﴿ جاف ناپاتام ﴾ — هندستان قطعه‌سنك جهت جنوبیسنده کائن (سیلان) جزیرهٔ کبیره‌سنك منتهای شمالیسنده بر شهر جسیمدر و جزیرهٔ مذکوره نك اطرافی نا معدود جزایر صغیره ایله محاط ومحصولاتی اکثریا هندستان جوزی وامثالی بهاراتدن عبارتدر .

§

﴿ چال ﴾ — خداوندکار ولایتی داخلنده قره حصار سنجاغنه مربوط برقضا مرکزیدر و ملحق اولان بقلان ناحیه‌سندن بشقه قضاء مزبورده اون ایکیبك ایکیوز نفوس ذکور تخمین اولنمقده‌در بروسه‌یه یتمش درت وقره حصاره یکرمی درت ساعت مسافه‌ده بولنور .

§

﴿ جالوت ﴾ — (٤٥٤١ خ) تاریخنده فلسطین حکمداری بولنان ذاتك بنی اسرائیل اوزرینه سوق ایتدیکی عسکرك قوماندانیدر . مرقوم ابتدای محاربه‌ده شجاعتنه کوکنه رك منفرداً میدانه چیقوب بنی اسرائیلدن مبارز طلب ایلدکده هیچ کیمسه جسارت ایده میوب میدان کندوسنده قالمق اوزره ایکن برادرینه اتمك کتورمش واوزاقدن محاربه یی ومرقومك زره پوش اولهرق میدان اوقودیغنی سیر ایتمکده بولنمش اولان (داود) علیه السلام هنوز اون سکز یاشنده اولدیغی حالده غیرته کلوب بنی اسرائیل ملکی (طالوت) لك یانه کتدی وسز هرکیم جالوته قارشو چیقار وتپه‌لر ایسه اکا بیوك مکافات ایده‌جکم دیو وعد ایتمشسکز اشته بن بووظیفه‌یی ایفا ایده‌جکم دیوب وقرنداشلرینك وسائرهنك منع ونصیحتلرینه قولاق ویرمیوب یالکز برصپان ایله قارشوسنه چیقدی و ایلك حمله‌ده آتدیغی طاش ایله هلاك ایلدیسه‌ده ملکدن وعدی کبی مکافات الهمدی . (داود) کلمه‌سنه دخی نظر بیوریله .

جالوت (جعلیات) لك و طالوت (شاوول) لك معربیدر واشبو جالوت نامی مؤخراً غور پادشاهلرینه دخی عنوان اولمشیدی .

§

﴿ جامع الاحکام ﴾ — شیخ محی‌الدین العربی حضرتلرینك حلال وحرام حقنده احادیث مسنده‌یی جامع اثر جلالت اتسامیدر .

(جامع احكام القرآن) — (١٢٧٢ م و ٦٧١ ه) تاريخنده وفات ايدن شيخ ابى عبد الله محمد بن احمد بن ابى بكر قرطبينك اثرى اولوب (تفسير قرطبى) ديمكله بنامدر . (١٤١١ م و ٨١٤ ه) تاريخنده وفات ايدن سراج الدين عمر بن على بن ملقنك بوكا دائر برمختصرى واردر .

(جامع الاصول) — (١٢٠٩ م و ٦٠٦ ه) تاريخنده وفات ايدن ابى السعادات مبارك بن محمدك اقسام علوم شرعيه و مواد سائرهٔ مرعيه يى ايضاحاً احاديث جناب پيغمبرى اوزرينه تأليف ايتديكى كتاب مرغوبدر .

(جامع التبيان) — (١٤٨٨ م و ٨٩٤ ه) تاريخنده وفات ايدن شيخ نورالدين سيد معين بن سيد صفى الدينك تفسيره دائر اثريدر .

(جامع التأويل) — (٩٣٣ م و ٣٢٢ ه) تاريخنده وفات ايدن محمد بن بحر اصفهانينك مذهب معتزله يه توفيقاً اون درت جلدى محتوى تصنيف ايلديكى تفسيردر .

(جامع التواريخ) فارسى — (١٣١٨ م و ٧١٨ ه) تاريخنده مقتولاً وفات ايدن وزير خواجه رشيد الدين بن فضل اللهك سلطان غازان زاده خدابنده محمدك امريله تأليف ايتديكى اثردر كتاب مزبور سزاوار اعتبار براثر مشهور اولوب تواريخ انبيا و خلفا و طبقات ملوك واصناف بنى بشر و ظهور اتراكى وچغتاى . ماچين . كشمير هند بنى اسرائيل ملاحده افرنج واقوام سائره يه منسوب معلومات تاريخيه يى وصور واحوال اقاليمى ودها سائر مواد متقدمه يى شاملدر . جنتمن كا سلطان مراد خان ثالث حضرتلرى اعيان دولتندن كاتب مير محمد زعيم دخى انبيا و ملوك وخلفادن صكره يكرمى بش دولت حقلرنده معلومات مفيده يى جامع اولمق اوزره بونامده براثر براقشدر .

(جامع الحكايات ولامع الروايات) فارسى — جمال الدين محمد عوفينك اثريدر .

بو اثر مؤخراً سلطان مراد خان ثانى حضرتلرى امريله استاد فضائل استنادلرى ابن عربشاه وسلطان بايزيد بن سليمان خان حضرتلرينك اراده سنه امتثالاً

(١٥٦٥ م و٩٧٣ ه) ده وفات ايدن صالح بن جلال طرفلرندن ترجمه يه دخى ترجمه اولندى .

(جامع الدقايق فى كشف الحقائق) — (١٢٥٢ م و٦٥٠ ه) ده وفات ايدن علامه نجم الدين ابى حسن على بن عمر كاتبينك اصول وفروعندن هيچ برى خارج قالمامق اوزره علم منطق حقنده ياپديغى كتاب طلاقت انتسابدر . كشف اسمنده برشرحى دخى وار .

§

﴿جامع الصحيح﴾ — (٨٦٩ م و ٢٥٦ ه) تاريخنده وفات ايدن امام حافظ ابو عبدالله محمد بن اسماعيل جعفئ بخارينك اثر صحتداريدر . بوكتاب علم حديثه دائر ياپيلان كتب ستهنك اول وافضلى اولوب (صحيح بخارى) دينمكله شهرتياب اولمشدر .

(جامع الصغير) — (٨٠٢ م و ١٨٧ ه) تاريخنده وفات ايدن امام مجتهد محمد بن حسن شيبانينك فروعه دائر بيك بشيوز سكسان ايكى مسائلى شامل اثر شريفيدر .

(جامع العلوم) فارسى — امام فخرالدين محمد بن عمر رازينك قرق نوع علمى مشتمل جداً بر اثر مفيديدر . مومى اليه بونى سلطان علاءالدين خوارزمى ايچون تأليف ايلدى . سيد جلال الدين بخارينك دخى بواسم ايله منتشر فارسى براثرى واردر .

(جامع الفتاوى) — (١٤٢٠م و ٨٢٣ ه) تاريخنده مقتولاً وفات ايدن شيخ بدر الدين محمود بن اسماعيلك بين الحكام و المفيتين مشهور و متداول اولان اثر اصابتقريندر . مومى اليه قاضى سماوه لقبيله شهرت بولمشيدى .

(جامع الكبير فى الفروع) — (٨٠٢ م و ١٨٧ ه) تاريخنده وفات ايدن امام مجتهد ابى عبد الله محمد بن حسن شيبانينك جلائل مسائل فقهيه يى مشتمل تأليف ايلديكى كتاب نايابدر .

ابى الليث نصر بن احمد سمرقندى و فخر الاسلام على بن محمد بزدوى وشمس الائمه محمد بن احمد بن ابى سهل سرخسى ودها برچوق علماى كرام طرفلرندن شرح وتحشيه سنه همت ايدلدى .

§

﴿ جامع الكبير ﴾ — (١٢٣١م و ٦٢٩ ﻫ) تاريخنده وفات ايدن موفق الدين عبد اللطيف بن يوسف بغدادينك منطق و حكمت طبيعيه والهيه‌يى ناطق اثر حكيمانه سيدر .

(جامع الكبير) — (١٢٣٢ م و ٦٣٠ ﻫ) تاريخنده وفات ايدن كامل التواريخ صاحبى ابن اثير على بن محمد جزرينك علم بيانى مبين اثر بديعيدر .

(جامع اللطائف) تركى — (١٥٣١ م و ٩٣٨ ﻫ) تاريخنده وفات ايدن بروسه‌لى مشهور لامعينك انواع هزل وسائره‌يى جامع اثريدر .

(جامع المبادى و الغايات فى علم الميقات) — امام اوحد ابى على حسن بن على المراكشينك حساب . وضع آلات . عمل بالآلات . مطارحات‌ى مشتمل درت فن اوزرينه مرتب اثريدر . اثر مذكور بو فنده تأليف قلنان كتابلرك اهم واعظميدر .

(جامع المتون) — فاضل معروف استانبولى ملا كاتب چلبينك هر برى برفنه تعلق ايدن اوتوز متنى حاوى اثريدر .

(جامع المختصر فى عنوان التواريخ وعيون السير) — (١٢٤٨م و ٦٧٤ﻫ) تاريخنده وفات ايدن شيخ تاج الدين على بن انجب بن ساعىء بغدادينك يكرمى بش جلددن عبارت اثر عاليلريدر .

(١٣٢٢م و ٧٢٣ ﻫ) ده وفات ايدن تليذى محدث ومورخ فيلسوف بغدادى كمال الدين بن احمد بونى تذييلاً سكسان جلد كتاب دها تأليف ايلدى .

§

﴿ جامع المسانيد ﴾ — (١٢٩٤ م و ٦٩٤ ﻫ) تاريخنده وفات ايدن حافظ عماد الدين ابى الفدا اسماعيلك اصول اسلام اولان كتب عشرهء حديثيه‌يى يعنى كتب سته ومسانيد اربعه‌يى مشتمل تأليف ايلديكى اثر معتبردر . مومى اليه ابن كثير دمشقى دخى ديرلر .

(جامع المسائل) — (١٥٦٠ م و ٩٦٨ ﻫ) تاريخنده وفات ايدن مصطفى بن شمس الدين اخترىء قره حصارينك فروعه متفرع اثريدر . مومى اليهك لقبى ام الفتاوى ايدى .

(جامع المصنف) — (١٠٦٥ م و ٤٥٨ ﻫ) تاريخنده وفات ايدن امام ابى بكر احمد بن حسين بيهقينك شعب ايمان حقنده مشهور براثريدر . شمس الدين

قنوی وامام معین الدین محمد بن خوی بوکا دائر آیرو آیرو مختصر یازدقلری کبی شیخ جلال الدین سیوطی دخی برمنتقا تألیف ایلدی .

(جامع مفردات الادویة و الاغذیة) — ابن بیطار لقبیله شهرتشعار شیخ ابی عبدالله محمدك ادویهٔ طبیه یی ماهیت وقوت ونفع و مضرت و استعمالی کیفتلریله شرح وبیان ایدن اثریدر .

(جامعه) — جفره دائر اولوب امام جعفرصادق حضرتلرینه منسوبدر .

§

﴿ چاموﻻری ﴾ — آسیا قطعه سنده واقع (همالایا) سلسلهٔ مشهوره سنك جانب شرقیسنده ویوتان ایله تبت بینندہ بر تپه نك اسمیدر . مذکور تپه کرهٔ ارضك الك یوکسك نقطه سی اولوب اون اوچ بیك قدم ارتفاعی واردر .

§

﴿ جامی ﴾ — کبار اولیاء اللهدندر و اسمی احمد النامق ولقبی شیخ الاسلام وتاریخ وفاتی (١١٣١ م و ٥٢٦ ه) در . مشار الیه یکرمی ایکی یاشنده طریقت علیه یه انتساب ایدوب اون سکز سنه ریاضت وتکمیل سلوك ایتدکدن صکره ارشاده مباشرت بیوردی .

علم توحید ومعرفت وقواعد وآداب طریقت حقنده پك چوق تصنیفاتی واوچیوز بیکدن متجاوز درویش ومحبی وار ایدی ومع مافیه اویسی وامی ایدی . کراماتی پك چوقدر حتی براعما ترکان چوجغنك کوزلرینی هرکسك کوزی اوکنده آچمشدر . هراته تشریف بیوردقلرنده اهالی عموماً ایکی ساعتلك یردن استقبال ایدوب شیخ جابر و قاضی ابو الفضل کبی بیوك ذاتلر تبرکاً محفه سنی اوموزلرنده طاشیدیلر وجمله سی خاکپاینه یوز سوروب دعاسنی رجا ورضاسنی تحصیل ایلدیلر . مشار الیه (جریر بن عبد الله بجلی) رضی الله عنه سلاله سندندر عبد الرحمن جامی بشقه انك ایچون عبد الرحمن کلمه سنه نظر بیوریله .

§

﴿ جان ﴾ — حضرت آدم علیه السلام نوع بنی بشرك جد اعلاسی اولدیغی کبی شده ایله جان دخی جن طائفه سنك جد اعلاسیدر .

یاخود روحانیوندن بر بشقه طائفه‌نك اسمیدر. زیر توراتده محرر حکایات آره‌سنده عوج بن عنقك رئیس اولدیغی قومك اشبو جان قومندن اولدیغی وبویلری طقوزر (قوده) یعنی دردر بچق زراع ایدوکی محرر ایسه‌ده قرآن کریمده (الرحمن) سوره‌سنده (الله تعالی انسانك باباسی اولان آدمی قوری چاموردن وجنك باباسی اولان (جان) ی کسکین آتشك توتونسز علوندن خلق ایتدی) بیورلدیغنه نظراً توراتك حکایه‌سی افسانه قبیلندن اولمق لازم کلور .

§

﴿ جانبرد غزالی ﴾ — ملوك چرا کسهٔ مصریه طرفندن منصوب شام والیسی ایکن سلطان سلیم خان اول حضرتلرینك مصر اوزرینه حرکتنده سدراه اولمق عزمنده بولنه‌رق حربه طوتشمش و بوزیلوب اسیر دوشدیکنه بناء پادشاه مشار الیهك حضورینه کتوریلوب بهادرلغنه حرمةً عفو و ینه شام والیلکنده ابقا بیورلمش ایدی . مرقوم (۱۵۲۰ م و ۹۲۷ ه) تاریخنده پادشاه نوجاه سلطان سلیمان قانونی حضرتلرینی امور ادارهٔ دولتدن غافل و عاجز ظن ایدرك شامده اعلان استقلال و حلبك ضبطنی استعجال ایتمکله فرهاد پاشا قوماندانی تحتنده برفرقه عسکر سوق اولنوب اولاً خارج شامده مصطبه نام محلده جمعیتی تارمار و ثانیاً سید علی نامنده بر آدمی یدیله کله‌سی کسدیریله‌رك غائله‌سی بر طرف ایدلمشدر .

§

﴿ جانفدا ﴾ — سلطان مراد ثالث زمانی سرای قادینلرندن عقل وتدبیر صاحبه‌سی بر قادیندر والدهٔ پادشاهی (نور بانو) سلطان آخر عمرنده مومی الیهایی پادشاه مشار الیهه توصیه ایتمکله کتخدا قادین نصب اولندی وزمام ادارهٔ دولتی الرینه آلان ارکان واکابرك برنجیسی اولدی حتی ارکان مزبوره دن ندیم شمسی احمد باشا وخواجه سعد الدین افندی و دار السعاده اغاسی غضنفر اغانك پادشاهی تحویله قادر اولهمدقلری اموردہ مومی الیهانك وساطتنه مراجعت ایتدکلری مشهوردر پادشاه مشار الیهك وفاتندن صکره دخی مومی الیها مستوفی معاش وتعیینات

ایله توظیف اولنه‌رق سرایدن چیقاریلان جاریه‌لرك اره ویرلمسی ایشلرینه باقدیریلور ایدی . برادری دلی ابراهیم پاشانك ظلم وتعدیسنه مبنی شکایتجیسی ظهوره کلدیکنده زرتما تصاحب شویله طورسون اعدامدن بیله قورتارمق استه‌مامشدر . استانبولده جامع و سبیل ومکتب کبی آثار خیریه‌سی موجوددر .

§

﴿ جانی بك ﴾ — جوجی اولادندن باغچه سرایده حکومت ایدن خانلرندر صاحب سخا ومحب علماء وفضلاء برذات اولدیغندن درکاهنه اطراف واکنافدن خیلی فحول جمع اولدی وفحولین مشار الیهمه داخل اولان سعدالدین تفتازانی حضرتلری مشار الیه نامنه (مختصر) نام کتابی تألیف ایتدی . مشارالیه (۱۳۵٦ م و۷۵۸ ه) تاریخنده آزربایجان سفرندن عودت ایدرکن کیفسزلکنی فرصت اتخاذ ایدن اوغلی (بردی بك) ومقربی (طغلو بای) نام خائنلر یدیله بغتةً اعدام اولنمشدر .

§

﴿ جانیك ﴾ — اناطولیده‌قره‌دکز ساحلنده برلوا اسمیدر وسیواسه یوز کیلو مسافه‌ده اولان سینوب شهری مرکزیدر . غایت ایشلك وتجارتکاه بر اسکله‌سی اولوب خیلی میوه و کراسته اخراج ایدیلور اراضیسی طاغلق ورطوبتلو اولدیغی حالده پك چوق حبوبات و خصوصیله کتان حصوله کتورر و ملحقاتنده اللی اوچ جامع و بش تکیه ودرت مدرسه و ایکی یوز یکرمی سکز مکتب بولنوب مقدار نفوس ذکوری یکرمی بش بیك تخمین اولنور . بوراسی مقدما (پیری ین) نامیله معروف ایدی و دولت علیه اداره سنه (۱٤۱۸ م و ۸۲۱ ه) تاریخنده کچدی .

§

﴿ جبال متسلسله ﴾ — قطعات خمسه‌ده موجود جبال متسلسلهٔ مشهوره شونلردر .

عدد	اسامی	قطعاتك قنغی جهتنده اولدیغی	مواقع و ملاحظات
۱	آلپ اسقاندیناو	شمالده	اسوج و نوروج مملکتنده } اوروپا
۲	اورال	وسطده	اوروپا ایله اسیا بینده }

۳	قارپاط	وسطده	بونلردن الپ سلسلهسی	اوروپا
٤	آلپ	وسطده	اوروپاطاغلرینك اکبیوکی	
٥	ژورا	وسطده	وبونك اق طاغ دنیلان	
٦	ووشن	وسطده	نقطهسی ایسه اوروپانك	
۷	سون	وسطده	اکیوکسك یریدر	
۸	پیرهنه	جنوبده	اسپانیا ایله فرانسه بینده	
۹	سیرانواده	جنوبده	اسپانیاده	
۱۰	قوقاس	جنوبده	بحرخزوقره دکز بینده (قاف)	
۱۱	آپنتن		ایتالیا شبه جزیره سنده	
۱۲	قوجه بالقان		روم ایلنده	
۱۳	همالایه	هند شمالنده	(چاموللاری) و (دوو الاژیری) نقطهلری بتون کرهٔ ارضك اکیوکسك محللریدر .	آسیا
۱٤	آلتای	شمالده قریب وسط		
۱٥	تیانشان	شمالده کذا		
۱٦	بالور	شمالده کذا		
۱۷	هندکوه	شمالده کذا		
۱۸	قوانغ لونغ	وسطده	ممالك چینده	
۱۹	طوروس		اناطولیده	
۲۰	البرز		اناطولیده	
۲۱	الوند		اناطولیده	
۲۲	لبنان		سوریهده	
۲۳	الارض		عربستانده	
۲٤	اطلس	شمال غربیده	(درن) طاغی دخی دینور	افریقا
۲٥	قر	شرقده	نیلك حاصل اولدیغی جبالده	
۲٦	لوپاتا	شرق جنوبیده		
۲۷	قونغ	غربده		
۲۸	آله غانی	غرب شمالیده	حکومات متفقهٔ امریقاده	امریقا
۲۹	روش			
۳۰	سیرادولوی میبرس		امریقای شمالیده شمالدن	
۳۱	سیراورده		پاناما برزخنه قدر صره	
۳۲	سیرادولاماده را		ایله ممتد اولمشلردر	
۳۳	قوردیلیره ده زاند		امریقای جنوبیده شمالدن	
			جنوبه قدر ممتد اولان جبال	
			متسلسلهٔ کبیره در	

§

﴿ چاو ﴾ — ملوك ایلخانیه دن (کیخاطو) زمانده یعنی (۱۲۰۹ م و ٦۰٦ ه) تاریخنده تبریزده دفع مضایقه ایچون بین الناس التون وکموش

سکه کبی تداول ایتمك اوزره ایجاد اولنمش بر نوع قائمه‌نك اسمیدر. بوقائمه کاغدینك برطرفنده (کلمتین شهادتین) دیکر طرفنده (سکهٔ سبیکهٔ نقدوواسطهٔ فرائد عقد) عباره‌سی وطغرای ایلخانی وانك اشاغیسنده (ایرنجین تورچی) کلمه‌لری محرر ومرقم ایدیسه‌ده بوتدبیرخلقك معاملاتنی سکته‌دار ایلدیکندن آره‌دن چوق کچمکسزین براختلال ظهورینه مبنی منع وابطال اولندی.

§

﴿ جاوه ﴾ — سوند اطه‌لری منسوباتندن بریدر شمال طرفندن جاوه دکزی وجنوب جهتندن بحر محیط هندی ایله محاط اولدیغی کبی سوند وبالی بوغازلریله (سوماطره) و (بالی) اطه‌لرندن منفصل وبیك کیلومترو طول ویوز اوتوز کیلومترو عرضی وتقریباً اون ملیون نفوسی مشتملدر نفوس مزبوره‌دن یوز الی بیك قدری چینلی واون بشبیك قدری اوروپالی اولوب اهالئ اصلیه‌سی کاملاً اسلامدر اکرچه (صوری سلطان) عنوانلی براسلام حکمداری بوراده ایکی ولایته حکم ایتمکده ایسه‌ده قصوری فلنك دولتی اداره‌سنده وبرمدیر مطلقك حکمی التنده‌در ومرکز اداره‌سی (پاتاویا) شهریدر. جزیره‌نك هواسی حار ووخیم اولدیغندن مهلك سقمه خسته‌لغی هربار حکمنی اجرا ایدر وولقانلی یوکسك طاغلری حاوی اولدیغی حالده باطی روزکاری یانکز سواحلك هواسنی جزئی تعدیل ایده‌بیلور موسم مطر تشرین ثانیدن مارته قدر دوام ایلدیکندن وذاتاً اراضیسی فوق‌الغایه منبت ایدوکندن مدارین بیننده اولان اقالیمه مخصوص محصولاتك کافه‌سی بوراده دخی حاصل اولور.

§

﴿ چاه نخشب ﴾ — ابن مقنع کلمه‌سنه نظر بیوریله.

§

﴿ جباوی ﴾ — طریقت علیهٔ سعدیه‌نك واضعی اولان شیخ (سعد الدین بن موسی) الشیبانی الجباوی حضرتلرینك شهرتیدر. مشار الیه طریقت علیهٔ مذکوره‌یی اوچ واسطه ایله شیخ ابومدین المغربی حضرتلرندن اخذ بیورمشدر. (طریق) کلمه‌سنه دخی مراجعت بیوریله. شیخ سعدالدین حضرتلرینك حفید حفیدی ابراهیم بن سعد الدین بن یوسف

الشاعوری حضرتلری دخی کبار اولیاء اللهدندر وابوعبدالله المغربی وابراهیم الخواص حضراتیله صحبتلری وقوعبولمشدر.

(جبا) سوریه‌ده حوران اوه‌سیله قدس شریف اره‌سنده وقدس شریفه‌سکز اون ساعت بعد مسافه‌ده بر قریه‌اولوب بصره‌ده دخی بونامده برقصبه واردر. سعد الدین جباوی حضرتلری (١٣٠٠ م و ٧٠٠ ه) تاریخنده وفات ایلدی.

§

﴿ جبر ﴾ — مسائل غامضهٔ حسابیه وهندسیه‌نك اصول حلرینی تسهیل وتهوین ایچون ایجاد اولنمش برفن عالی ومخترعی مشاهیر ریاضیون اسلامیه‌دن (محمد خوارزمی) در بونك مقدما ریاضیون اسلامیه بینده نه‌درجه ترقی ایتدیکنی بیلمك ایچون آلان کپریلی اوغلی کتبخانه‌سنده برنسخه‌سی محفوظ وبشنجی درجه‌یه قدر معادلاتدن باحث اولان (کتاب فخری‌یه) مراجعت کافیدرکه کتاب مزبورك تألیف اولندیغی زمان جبرك قواعدی دکل لفظی بیله اجانبك معلومی دکل ایدی هرنه حال ایسه فن مزبور حساب قواعدینك عینی اقسام وقواعدی جامع و یالکز کمیات معینه یرینه کمیات مطلقه قائم اوله‌رق قواعد مزبوره‌جه بعض خصوصیتی شامل واقسام معادلاتك استخراج مجهولاتی قواعدی ایسه بالجمله مسائل غامضهٔ حسابیه وهندسیه وسائره‌نك استحصال نتایجی خصوصلرینی کافلدر. مثلا باغچوانك بری موجود اولان (لاله) صوغانلرینی بریل مربع الشکل اوله‌رق دیکوب فقط مربع تام اولمق ایچون دها اون ایکی باش صوغان لازم کلمش وایرتسی یل مذکور صوغانلری بشقه برمحله وهربرضلعنده برر باش صوغان نقصان اولمق اوزره ینه مربع الشکل اوله‌رق دیکوب بونده دخی یکرمی یدی باش صوغان فضله ظهور ایتمش اولسه اشبو صوغانلرك قاچ باش اولدیغنك استخراجی مسئله‌سی هم حسابی وهمده هندسی اولدیغندن قواعد حسابیه ایله استخراجی همان ممکنسز کبیدرمع مافیه صوغانلرك ایلك دیکلدیکنده تشکیل ایتدیکی مربع (س٢+٢) و ایرتسی یل دیکلدیکنده تشکیل ایتدیکی مربع دخی (س — ١)٢ — ٢٧ وهرایکی مربعده ایسه صوغانلرك عددی مساوی اولمغله س٢+١٢=(س — ١)٢ — ٢٧ دیه بر معادله تنظیم واصول وقواعد

مخصوصه‌سیله حل اولنوب صوغانك ٣٨٨ باش اولدیغی تفهیم قلنور ٠ جبرك معناسی معادله جمله‌سنده ناقص اولان مقداری تزیید ایدوب انی جملهٔ آخردن استثنا ایله بینلرنده تعادل حصوله کتورمك اولدیغی کبی (مقابله) نك معناسی دخی کذلك اره‌لرنده تعادل حصولی ایچون جلتینك برندن زائد اولانی اسقاط ایلمکدر ٠ ابن فلوس ماردینی‌نك (نصاب الخبر) نام کتابی وابن محلیٔ موصلینك (کتاب المفید) ی ونصیر الدین طوسینك (کتاب الظفر) لك علم جبر ومقابله‌ده یازیلان کتابلرك باشلیجه‌لرندن ایسه‌ده ایکی اوچ عصردنبرو اورو پالیلرك بو بابده دخی ایلرو کیدرك یازدقلری کتابلر دها اطرافلی وفائده‌لیدر ٠

§

﴿ جبریه ﴾ — افعال عباد بحثنده برمذهب مخصوصدر که (جبرمقلد) و(جبرمحقق) نامله ایکی صنفه تقسیم اولنور (مقلد) صنفی معتزله‌نك قول فعلنك خالقیدر دیمکارینه قارشو قول فعلنده مجبور یعنی عبد کندیسندن صادر اولان افعال واحوالك هیچ برنده ذی مدخل اولمیوب خیر وشر هرنه وقوعبولورسه جمله‌سی مقدرات ازلیهٔ آلهیه‌دندر بناء علیه بشر یالکز بشریتی طانیوب راحته باقلیدر دیه‌رك انسانك اراده واختیارینی واوامر وتکالیف جناب پروردکاری کلیاً رد وانکارده و بو جهتله بهایم کبی بیابان دوزخ نشان نفس و هواده قالورلر ٠ (محقق) صنفی ایسه امتثال اوامر واجتناب مناهیدن صکره حقه تفویض امور ایله اسقاط اختیارده بولنورلرکه بوکا (جبر متوسط) دخی دینور ٠

امام علی کرم الله وجهه ورضی الله عنه حضرتلری بوبابده (لاجبر ولاتفویض ولکن امربین امرین) بیورمشلر و ائمهٔ اهل سنتدن امام اشعری حضرتلری اشبو جبر متوسط مسلکنی قبول ایتمشلردر ٠

§

﴿ جب علی ﴾ — جب درین قویی وزندان معناسنه‌در ٠ ایکیوز تاریخلرنده غزانیتیله قسطنطنیه‌یه کلان عساکر اسلامیه رؤساسندن (علی الانصاری) حضرتلری اسیر دوشوب الیوم جب علی دنیلان محلده‌کی

سورك قله‌سنه حبس اولنمش ايدى بناء عليه اوراسى جب على ناميله شهرت بولمشدر .

§

﴿ جبعون ﴾ — ارض كنعانده برقصبه‌نك ياخود برواديڭ اسميدر . حضرت يوشع عليه‌السلام زمانـده بنى اسرائيلك هجوم واستيلاسنى منع ايچون اتفاق ايدن بش حكمدار اشبو قصبه جوارنده بر بيوك محاربه‌يه ابتدار ايدرك جله‌سى مغلوب ومنهزم اولمش و بنى اسرائيل مملكتلرينك اكثريسنى ضبط ايدوب بدويت حالنده سير وسياحت وسفالتدن يقابى قورتارمش ايدى . بورايه (غاباون) دخى ديرلر ايسه‌ده قنغيسى غلط اولديغى بيلنه‌مز .

§

﴿ جبل رَضوا ﴾ — مدينهٔ منوره سنجاغى داخلنده وينبوع قربنده برچوق حضروات يتشديرر واديلرى وعيون عديده‌يى حاوى برجبلدر بورادن ممالك سائره‌يه بلكى طاشى نقل واخراج اولنور (كسائيه) طائفه‌سى محمد بن على بن ابى طالب حضرتلرينى بوجبلده وحال حياتده اعتقاد ايدرلر .

§

﴿ جبل الصور ﴾ — ايران ممالكندن كرمانده برطاغدر بوطاغك طاشى قيرلدقده ايچنده قائم وقاعد و مضطجع بنى آدم صورتلرى وسحق اولنوب غبارى صويه آتلدقده صويك يوزنده دخى صور مذكوره مشاهده اولنور ايمش .

§

﴿ جبل طور ﴾ — سينا كله‌سنه نظر بيوريله .

§

﴿ جبل غربيه ﴾ — طرابلس غرب ولايتى داخلنده وطرابلس شهرينك اوتوزاوچ ساعت بعدنده بر سنجاق مركزيدر (غدامس) (فساطو) (نالوت) (حوض) ناملريله درت قضاسى وحوض قضاسنك (ككله)

و(مزده) نامليله ايكى ناحيه‌سى واردر وككله ناحيه‌سى طرابلسه ايكيوز اوتوز بش ساعت مسافه‌ده‌در .

§

﴿ جبل غزوان ﴾ — جزيرة العربده وطائف قصبه‌سى ظهرنده برطاغ اولوب اوزرنده قبيلهٔ بنى سعد و هذيل ساكن اولمقده‌درلر جبل مزبورك رأسى ارض حجازده بولنان جبالك كافه‌سندن مرتفع اولديغى اوزرنده صويك انجماد ايتمسيله استدلال اولنور .

§

﴿ جبل لبنان ﴾ — لبنان كلمه‌سنه نظر بيوريله .

§

﴿ جبل مقطم ﴾ — مصرده مقر خديويت اولان شهر (قاهره) نك جهت جنوبيسندن ابتدا ايله بحر احمر ساحل غربيسى بوينجه ممتد اولان سلسله‌نك شهر مزبور قربنده كائن مبدئيدر . اوزرنده وقتيله ملك مصر مشهور صلاح الدين ايوبى طرفندن بنا وقاعد جوهر جانبندن توسيع وتعمير اولنمش برقلعه موجوداولوب مؤخراً قلعهٔ مزبور والى اسبق محمدعلى پاشانك امريله دخى تعمير وايچنه مكلف برقصر وبر جامع شريف وتربه وضربخانه واسلحه فابريقه‌لرى انشا وتزيين اولنمش ايدى .

§

﴿ جبله ﴾ — يمنده صنعا ايله عدن بينده ونهرين اراسنده بر شهر اولوب بعضاً مدينة النهرين دخى دينلمكده‌در . بوراسنى وقتيله متغلبه‌دن صليحيون تأسيس ايلمشيدى .

§

﴿ جبله ﴾ بن ايهم — شام شريفده غسانيلاندن برحكمدارك اسميدر . بوادم (٦٣٧ م و ١٦ ﻫ) تاريخنده ايكيوز اللى قدر توابعيله وعظمتيله مدينهٔ منوره‌يه كلوب شرف اسلامله مشرف اولدقدنصكره حضرت (عمر) رضى اه عنه ايله اداى حج ايچون مكهٔ مكرمه‌يه كتدى واوراده اتكنه باصديغيچون ضرب ايتديكى برفقيرك شكايتى اوزرينه حضور جناب عمره دعوت اولنه‌رق يا قصاصاً فقير مرقومك دخى كندوسنى ضرب ايتمسى

یاخود تطییب ایله دعوادن رجوع ایتدیرلمسنی اخطار ایلدکلرنده برکون رخصت استه‌یوب او کیجه توابعیله فرار وروم ایمپراطورینه التجا ایلدی . بونك استانبوله کلوب ارنود قریه‌سنده اسکان اولندیغی وحضرت علی رضی‌اه عنه زماننده کلوب تجدیدایمان ایلدیکی حالده حقنده حرمت ورعایت اولنه‌جغی اشعار اولندیغی حالده (عار عاینا ان نعود) جوابنی ویروب کتمدیکی وارنود طائفه‌سی بونلردن ظهوره کلدیکی بعض تواریخده کورلمش ایسه‌ده بو روایته پکده صحیح نظریله باقیله‌مز . بحرین ونجد وتهامه طرفلرنده وساحل بحر شامده بونامده بعض نواحی وقرا ووادی دخی واردر .

§

﴿ چتام ﴾ — انکلتره‌ده تایمس نهری منصبنه یقین یرده یعنی استحکامات جسیمه ایله مستحکم وصنایعجه غایت مترقی ومنتظم برشهردر وبوراده انکلیز دولتنك برنجی درجه‌ده شهرتلی برترسانه وبرطوپخانه‌سی واردر . بحر محیط معتدلده (زلاند جدید) اطه‌سنك جانب شرقیسنده انکلتره مستعمرانندن معدود اولان جزایرك اسمی دخی (چتام) در .

§

﴿ چتریور ﴾ — ایتالیاده ناپولیتان قسمنك وسطنده و (تیره‌نین) دکزی ساحلنده بکلك صورتیله اداره اولنور برولایت اولوب کرسئ اداره‌سی یکرمی سکز بیك نفوسی جامع ولطافت وجیادت اب وهوا ایله مشهور (سالرنو) شهریدر ولیمانی غایت معتبردر . واون دردنجی عصرده پوصله‌نك استعمالنی (قلاویوژ یوژا) نام ذاتك اکمله چالشدیغی (آمالفی) شهری بوولایتك بلاد معروفه‌سندندر .

§

﴿ چتینه ﴾ — قره‌طاغ حکومتنك مقر اداره‌سی اولان قریه‌در بوقریه اشقودره‌نك التمش کیلومترو شمال غربیسنده وقتارو لیمانك اوتوز برکیلومترو شمال شرقیسنده واقع اولوب درونده انجق بشبیك نفوسی واردر وخانه‌لری برطاقم کلبه‌لردن عبارت اولوب قرالك خانه‌سنده بر کتبخانه موجوددر (١٨٧٦ م و ١٢٩٣ ه) تاریخنده روسیه

دولتی قره طاغلولری تطییب و لزومنده استعمال ایچون قریهٔ مذکوره ده سنوی سکز بیك روبله ایله اداره اولنور برخسته خانه یاپدردی . چتینه بی وقتیله یعنی (١٤٨٥ م و ٨٩٠ ه) تاریخنده مناسترلی برخانجی تأسیس ایتدیرمشدر .

§

﴿ جُحا ﴾ — عربستانده فزازه قبیله سندن دجین بن ثابت نام کسنه نك لقبیدر . بوذات فن لطائف واضاحیکده خواجه نصرالدین افندی مرحومه همحال وفقرات لطیفهٔ حکمت آیاتیله کتب ادبیهٔ عرب مالامالدر . ازجمله مومی الیه برکیجه پدری جاریه لرندن برینك قوینده کیروب اوخشامغه باشلامسیله جاریه اویانوب کیدر او دیدکده صوص بن بابام دیمش وجنحه سنی اخفا مقصدیله اظهار بلاهت ایلمشدر .

§

﴿ جُحفه ﴾ — مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره بینده ودکزه ایکی میل مسافه ده برمنزلدر شهرین مبارکین مذکورین بینده یالکز بومحلده اهالی موجود واثار عمارت مشهوددر .

§

﴿ جدره ﴾ یعنی (بوغاز اوری) — بومرض ارثی و یاتوطنی اولهرق اقالیم بارده وراطبه ده پیدا اولور واثنای ظهورنده التهاب اولمدیغی کبی جلدده دخی برکونه تغیر وقوعبولماز . لنفائی المزاج اولان رجال ونسا علت مذکوره یه زیاده مستعددرلر . جدره عنقك اوك طرفنده غیر منتظم ومحدب برورم اولوب بعضاً فعل تنفسه سکته ایراث ایده جك درجه ده کسب جسامت ایلدیکی واردر وقارصولری ایچمکدن و یاخود یوکسك طاغلردن کلوب مولدالحموضه سی تقلل ایلش اولان ودرونده حامض فحم بولنان صولردن حصول ایلدیکی ظن اولنمقده در .
بو علتك دفعیچون اطبا (ایبوت) لی صولر و (ایبوت) و (باریوم) لی یوماته لر ولاپه لر ویررلر .

§

﴿ جدری ﴾ (چیچك علتی) — بوعلت برجماء اندفاعیهٔ بثریه در .

هرآدم عمرنده برکره وبعضیلری دخی ایکی ویااوچ کره کرفتار چنك ابتلاسی اولور فقط ایکنجی واوچنجیلری غایت خفیف واهون کچر وسن وسنه یه مخصوص دکلدر بناء علیه برکسه چیچك چیقارمامش اولدیغی حالده یتمش یاشنده دخی اولسه آشیلنمق اقتضا ایدر . زائل اولمغه باشلارسه ده چیچك ظهورینك التنجی ویا یدنجی کونینه طوغری کسب جفافتله محللری غیب اولماز . اطبا کهرچله وکافور سو بیه سی مثللو علاجلرله تداوی ایتدکلری کبی یوزده اولان چبانجقلری دفع ایچون دخی توتیا مرهمی استعمال ایلرلر . اشبو اشینك ادرنه ده بعض اختیار خاتونلرك چوجقلری اشیلادقلرینی کورن برانکلیز لی خاتون واسطه سیله اوروپایه منتشر اولدیغی مرویدر . (مونتاك) کلمه سنه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ جده ﴾ — بحر احمر ساحلنده تجارتکاه برشهردر . بورادن مکهٔ مکرمه یه طقسان کیلومترو یعنی اون سکز ساعتده واریلور ودرونده یکرمی بیك نفوسی تخمین اولنور ولیمانی وچارشوسی وقشله وابنیه سی منتظم اولوب لیمانه کیره جك اولان سفینه لرك کافه سی قلاغوز المغه محتاج اولور واهالیسی عطریات وقهوه ومنسوجات ومعمولات داخلیه دن خیلیجه تجارت ایدر . (١٨١٢ م و ١٢٢٨ ه) تاریخنده مصر والیسی محمد علی پاشا طرفندن اوغلی طوسون پاشا قوماندا سیله کوندریلان اردو اشبو شهری وهابیلردن قورتاردی و (١٨٥٨ م و ١٢٥٧ ه) تاریخنده اهالی فرانسز قونسلوسنی اعدام ایلدیکی جهتله فرانسزلر خیلیجه تضییق ایتدی .

§

﴿ جدی ﴾ — منطقهٔ بروجك حاوی اولدیغی اون ایکی برجدن مدار جنوبی یی حائز وبری فرق یمیننده وایکیسی ذنبنده اولمق اوزره اوچ عدد قدر ثانی ییلدیزینی شامل اولان برجدر . عربجه جدی یکی اوغلاغی دیمك اولمغله برج مزبور صوالکواکب میانندہ یکی رسمنده کوستریلور وقطب ییلدیزینه دخی جدی دنیلور .

§

﴿ جذب ﴾ — اجسامك قوهٔ جاذبه‌سی — (جاذبه) کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ جذریه ﴾ — علم حساب وجبرده جذرلری النه‌جق اولان اعداد وکمیاتك اوزرینه وضع اولنان علامات مخصوصه‌یه اطلاق اولنور شکلی (علامت) کلمه‌سنده محرردر .

§

﴿ جرائقال ﴾ — نفعی جزیل برفن جلیلدر . قوت ومقاومتدن وبرجسمك حرکت وموازنتدن وقوتك نقطهٔ تطبیق وجهت واستقامتندن واجسامك سکونتلرندن وقوتلرك حل وترکیبلریله محصله‌لرینك تعیینلرندن وخطوط وسطوح واجسامك مرکز ثقلتلرندن بحث وآلات صناعیه‌دن مستقیم ومنحنی مانیوله‌لرله مرکب مانیوله‌لردن وترازو وقنطارك احوال وطرق اعمالندن ودیشلی چرخلردن ومحورلردن وانلرك ترکیبلرندن وثابت ومتحرك مقره‌لردن وکذا ترکیبلرندن وسطح مائل ومنکنه وقامه ایله دلك وتماس احوالندن معلومات مکمله اعطا ایلر واجسامك حرکت وعطالتلرینه دائر قوانینی ومصادمه ومدافعه‌لرینك قواعدینی بیلدیرر وسرعت وسقوطلرینه وحرکات رقاصه‌یه متعلق معلوماتی وبرطاقم تطبیقاته دائر مسائلی خبر ویرر بناء علیه فن مزبورك تعلمی ارباب صنایعه کوره لازم وبلکه الزمدر . مثلا قامتلری مساوی اولان علی وولی نامنده ایکی جمال اوموزلرنده سکز بچق قدم طولنده برصریق واسطه‌سیله ١٥٠ قیه ثقلتنده بریوکی کوتوررلر ایکن مذکور ثقلت علیدن اوچ بچق قدم اوزاق وضع اولندیغی ایچون بونلرك قاچر قیه ثقلتی تحمل ایتمش اولدقلری بیلنمك لازم کلسه فن مذکورده مانیوله بحثنده اولان قاعدهٔ مخصوصه‌سی واسطه‌سیله علینك $٨٨\frac{٤}{١٧}$ قیه وولینك $٦١\frac{١٣}{١٧}$ قیه ثقلتی متحمل اولدقلری حساب واستخراج اولنور .

§

﴿ جراح محمد پاشا ﴾ — اندرون همایون خواص بندکانندن ایکن شهزاده سلطان محمدك اجرای ختانده ایتدیکی خدمته مقابل یکیچری اغالغنه

وزراته نائل وبرطاقم مناصب عاديه دورندنصكره (١٥٩٧ م و ١٠٠٦ ه) تاريخنده خادم حسن پاشانك يرينه مقام صدارته واصل اولديسه ده علت نقريسه دوچار اولمغله بالذات تمشيت مصالح دولته مقتدر اولهمديغندن اون برای صكره عزل وتقاعدی اجرا اولندی وفاتی (١٦٠٢م ١٠١١ ه) تاريخنده در وخيراتندن استانبولده جامع شريفی ومكتب ومدرسه وسبيلی وچشمه ودرسخانه وچفته حمامی مشهور وزهد وصلاح ايله آراسته برذات اولديغی تواريخده مذكوردر ٠

§

﴿ جرب ﴾ اويوز علتی — كوز ايله كورلمز بر بوجكك وجودی استيلاسندن عبارتدر وچاره‌سی ذكر اولنان بوجكلری اولدورمكدر وعلاجی قره صابون ايله وجودی دلك وبعده لزومی قدر بانيو ايدلدكدن صكره حكمايه بالمراجعه كبريت چيچكی وتحتانی فحميت پوتاس وشحم خنزير وملح نشادر وشاب واردیج ودفنه تخمی كبی اجزالرك پوماته لری سوريلور ٠

برز مقدار كوكرت چيچكی اخذ اولنمق وبعضاً مسهل ايچلمك دخی فائده‌دن خالی دكلدر ٠

§

﴿ جرباء ﴾ — حضرت حسن رضی الله عنه افندمزك قاين والده‌لری وحرم عليالری ام اسحق بنت طلحه‌نك والده‌سيدر لسان عربده جرباء اويوز ديمكدر مشار اليها افراط درجه‌ده حسن وآن صاحبه‌سی اولديغندن وقتغی بركوزل خاتون يانه اوتوره‌جق اولسه اكا نسبتله غايت چركين كورنديكندن قادينلر مشار اليهانك اوتوردیغی محلدن اويوزدن چقاركبی چقارلر وبومناسبتله هذا جرباء ديرلر ايدی ٠

§

﴿ جربه ﴾ — بحر سفيده تونس ممالكی داخلنه طوغری كيرمش اولان (قابس) كورفزينك جنوب طرفنده قاره‌دن طار بوغاز ايله فصل

اولنمش براطه‌در وقديماً مستحكم برقلعه‌سى اولديغى حالده شمدى يالكز برقاچ پاره قريه‌دن عبارتدر مشهور غازى (قوجه طورغودجه) اوائل حالنده اشبو جزيره‌نك (قنطره) دنيلان ليمانندە لوندات كيلرينى قلفات ايدرمكده ايكن وندیك وجنويز واسپانيا دونمالرينك قوماندانى (جغاله) نام قپودان دونمماسيله كلوب ليمان مزبورك اغزينى سد و (طورغودجه) يى قنطره ليمانندە قپاتدم كندينى وطاقيله كيلرينى اسير ايده‌جكم ديه‌رك اوروپانك هر طرفنه خبرلر كوندرمسيله برطاقم سيرجيلر اختيار كافهٔ سفرله جربه اطه‌سنه كلمك اوزره مملكتلرندن چيقدقلرى صره‌ده (طورغودجه) بر كيجه كندو كيلرينى برطارجه صودن‌زورباز وايله اوته‌طرفه‌آشيروب وفضله اوله‌رق سيره‌كلمكده اولان جنويز زادكانلك راكب اولدقلرى كمى‌يى دخى يقماليوب صاوشمش كتمشدر. جزيرهٔ مزبوره‌يى (١٥٥٧ م و ٩٦٥ ﻫ) تاريخنده مشهور پياله قپودان قوجه (طورغودجه) نك ياردميله آلتمش كون محاصره واوتوزبيك دشمن تلفيله آلمشيدى . پياله قپودانك اولجه اشبو اطه جوارنده ايتديكى محاربهٔ بحريه‌نك مثلى هيچ برتاريخده كورلمدى زيرا قوجه دكز دشمن قانيله لعل كون اولدى .

§

﴿ جرجان ﴾ — طبرستانده يعنى شمديكى مازندران ايالتى داخلنده واقع جرجان نهرينك بحر حزره منصب اولديغى محله قريب يرده برشهر قديمدر اليوم اون ايكى بيك نفوسى شامل وبونلردن اكثريسى شعر وانشايه مائلدر بوراسنى (٧١٦ م و ٩٨ ﻫ) تاريخنده خراسان واليسى ايكنجى دفعه اوله‌رق حرباً آلديغنده نقض عهد تهمتيله اهالينك قرق بيك نفريني الى باغلى اعدام ايتدى وقانلريله اتمك يغورتدى اثناى محاصره وهجومده تلف اولنلر سزه جابا. (جرجان) نك اسكى اسمى (مولداديا) ايدى. خوارزم‌ديارنده (جرجان) نامنده برشهر دهاواردركه بوكا تركمانلر (كوركان) ديرلر مشهور تيمورلنكك مسقط رأسى بوراسيدر. (سيد شريف جرجانى) حضرتلرى ايچون سيد كله‌سنه نظر بيوريله .

§

﴿ جرجانی ﴾ — سید شریف کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ جرجه ﴾ — ابوجرجه کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ چرچیس ﴾ — فلسطین اهالیسندن برعابد ذاتك اسمیدر . بوذات حضرت (عیسی) علیه السلامك دینی اوزره عبادات و طاعاتله مشغول ایکن (٩١ م) تاریخنده امر معنوی ایله موصله کیدوب اورانك حاکمی (زادان) ایله اهالیسنی دین جناب عیسایه دعوت ایتدی وحاکم مومی‌الیه مشارالیهی تیمور طراقلر طراتوب دریسنی بیرتمق وباشنه قزغین اکسر میخلامق وقزغان ایچنده قاینامق کبی بیوك اشکنجه‌لرله ازعاج ووفات ایتدی ظنیله ترك ایتدیکی حالده مشارالیه ینه دیریلوب دعوته دوام ایلدی ودردنجی اعدامنده وفات ایدوب خائن مرقومك النden قورتلدی . مشارالیهك دعوتنه اجابت ایدن اوتوز درت بیك کشی اولوب جمله‌سی خائن مرقومك غدریله هلاك اولدیغی منقولدر . بونك نبوتنه قائل اولنلرده واردر .
اولوقت ارض کنعانده برقبیله‌نك اسمی دخی (چرجیس) ایدی .

§

﴿ جرش ﴾ — یمنده بحرانه التی مرحله مسافه‌ده مزارع وقراسی معمور ونخلستانی مشهور بربلده‌در بعضیلر (ارم ذات‌العماد) لك بوراده ایدوکنی ادعا وروایت ایدرلر ایسه‌ده هیچ براثر کوریله‌مامکده ومحلی تعیین اولنه‌مامقده‌در .

§

﴿ چرکزستان ﴾ — روسیه‌ده برقطعه‌در قفقاسیه‌نك ایکی حوضه‌سی اوزرنده واقع اولوب غرباً قره‌دکز شرقاً بحر خزر شمالا قفقاسیه ایالتی جنوباً (ایمره‌تی) (ابازه) (منقره‌لیا) (کورجستان) ایله محدوددر غربدن شماله سکز یوز سکسان وشمالدن جنوبه یوز اوتوز کیلومترو اتساعی والتی یوز بیك نفوسی اولوب کرسئ اداره‌سی (موردوك) شهریدر .
اشبو قطعه چرکزستان غربی ویا بیوك قبارطای وچرکزستان شرقی ویا کوچك (قبارطای) ه انقسام ایدر جنوب جهتنده عالی طاغلر وترك

نهری وقوبان کولنك ساحلی اوزرنده واسع صحرا وچایرلری واردر شرق جهتنده مسکون اهالی یه (چیچن) وغربده بولنانلره (چرکز) اسملری اعطا اولنور بونلر شجیع وجنکاور اولوب اکثریا اواره کچینورلر. اون بشنجی عصر نهایتنه طوغری اظهار اسلام ایلدیلر چرکزلر کورجیلر کبی کرهٔ ارض اوزرنده بولنان مخلوقاته حسن وجمالجه فائق وقادینلری ایسه کوزللکده پری پیکر اطلاقنه لایقدر چرکزستان قولشید بوسفور کرجستان خانلرینه وخیلی مدت عثمانلیلره تابع اولدقدن صکره (١٧٧٩ م و١١٩٣ ه) تاریخنده قینارجه معاهدهٔ مضره‌سنك آیینه‌لی قواقده تعدیلی صره‌ده روسیه‌لولرك التماسیله قریمه الحاقنه موافقت ایدیلوب مؤخراً قریم ایله برابر روسیه‌لیلره کچمشدر. فقط (١٢٩٤ ه) تاریخنده ومؤخراً چرکسلرك پك چوغی ممالك دولت علیه‌یه هجرت ایلدیکندن شمدی چرکزستانده اولکی نفوسك ربعی قالمامشدر.

§

﴿ چرکس محمد پاشا ﴾ — اندرون همایوندن فیض اله رق سلحدارلقدن وزارتله شامه والی اولمش و(١٦٢٣ م و ١٠٣٣ ه) تاریخنده کانکش علی پاشانك یرینه صدارتعظما ایله اعزاز اولنمشدر اناطولیده ظهور ایدن ابازه پاشانك جمعیتنی طیار محمد پاشا یاردمیله قیصریه جوارنده پریشان ایتدکدنصکره ایران سفری تدارکنه تشبث ایلدیکی صره‌ده سفر آخرته روان اولدی مدت وزارتی عهد مراد خان رابعده اون آیه بالغ اولور کریم‌ودیندار وزهدوعفتله شهرتشعار برذات‌عالی‌تبارایدی اناطولیده بنا ایتدیکی کپریلری حالا باقیدر.

§

﴿ جرمان ﴾ — چینك جهت شرقیسنده مسکون (غوت) یاخود (یوت) طائفه‌سنه منسوب بربیوك قبیله‌یه اخیراً و یریلان نام عمومیدر. بونلر نیجه مدت کاه بالاستقلال حکومت سوره رك وکاه جایه‌لر التنده بولنه‌رق برو طرفلره طوغری یایلدقلری زمان طانینوب مؤخراً (ژت) و (میلاماند) و (المان) و (ساقسون) وساقسونلره منسوب (انغل) و (هرول) و (واندال) و (لومبارد) و (فلمنك) کبی برچوق قسملره

منقسم اولمشلر وحتی (اسقاندیناو) لر یعنی (اسوج نوروج) (دانیمارقه) (ایزلاندا) (نورتمان) اهالیسی بیله لسانلری اعتباریله جرمان قومنه منسوب بولنمشلردر بالطبع سواحلندن طونه حوالیسنه کلوب (٥٤٨١ خ) تاریخنده رومالولرك بش بیوك اردوسنی پریشان ایدرك غول و اسپانیا ممالکنه مستولی و (٥٤٩٣ خ) تاریخنده روما جنرالی (ماریوس) ه مغلوب اولان (سیمبر) و (طوتون) قبیله‌لری و (٥٥٩٠ خ) تاریخنده بوهمیاده حکومت تشکیل وروما اصولی اوزره التمش بیك پیاده وقرق بیك سواری ترتیب ایدن (ماربود) قبیله‌سی دخی ذکر اولنان قسملردن خارج دکلدر .

§

﴿ جرمانیا ﴾ — اوروپانك اقسام قدیمه‌سندن شمدیکی المانیا قطعه‌سی قدر برقسمی اولوب دائرهٔ حدودی مشهور (اوکوست) لك وفاتنده شمالاً (سینوز) وجرمانیا دکزی وغرباً رن نهری و جنوباً آلپ طاغلری وطونه نهری و اغلب احتماله کوره (ویستل) نهری و قارپاط طاغلری ایله محدود ایدی اشبو قسمه (جرمانیا) نامی شارلمانك وفاتیله ملکی مقاسمه اولندیغی صره‌ده کوچك اوغلی (ژرمانیك) نامنه نسبتله ویرلمشدر (ژرمانیك) نام آخرله (لوی) پدرینك وفاتنده ذکر اولنان حدود داخلنده بولنان اراضیده سلطنت ایتمکله اراضیٔ مزبوره یه جرمانیا دینلمشیدی اون اوچنجی عصر میلادیده اوسترپا دولتی تشکل ایتدیکنده جرمانیا عنوان وسلطنتی لغو ایدلدی .

§

﴿ جریر بن عبدالله البجیلی ﴾ — مشاهیر اصحاب کرامدن حسن بی بهاء صاحبی بر ذات ملکصفات اولوب داخل حصن حصین اسلام اولمق اوزره مدینهٔ منوره یه کلدکده جانب جناب نبویدن وبالجمله اصحاب کرام حضراتی طرفلرندن فوق العاده حرمت و رعایتله قبول اولنمش و ارتحال نبویدن براز اول طائف جوارنده دعوای الوهیته قیام ایدن ذی الکلاع نام شخصك وجودینی قالدیرمق اوزره طرف حضرت پیغمبریدن برسریه یه قوماندان تعیین بیورلمشدر .

§

﴿ جرير ﴾ — اسمی خذیفه کنیه‌سی ابو حرزه مسقط رأسی شام شریف ملحقاتندن برمحلدر . شعرای سحر ازما ایچلرنده امثالی کچمیان اوچ شاعر بلیغك بریسی ده بو ذات اولوب دیکرلری (فرزدق) و (احطل) در . جریر هشام بن عبد الملك امویتك پك چوق احسان والتفاتنی کوردی و فن تاریخده غایت معتبر بر اثر براغوب (٩٢٢ م و ٣١٠ ه) تاریخنده وفات ایلدی .

§

﴿ جریق ﴾ — اکمال کسورات ایچون مسکوك بر نوع اوفق سکه‌در . بر آدمك عدم اقتداریتی اشعار ضمننده ایراد ایدیلان (فلان آدم بنم یانمده جریق چیقاره‌مز) تعبیری بورادن مأخوذ اولمليدر .

§

﴿ جزار احمد پاشا ﴾ — بوسنه‌لیدر و (١٧٢٠ م و ١١٣٣ ه) تاریخنده تولد ایدوب (١٨٠٤ م) تاریخنده وفات ایتمشدر . مومی الیه (١٧٣٣ م و١١٤٦ ه) تاریخنده مصر ومؤخراً بیروت والیسی اولدی و (١٧٧٥ م) تاریخنده عکا والیسی بولندیغی حالده فرانسه‌لونك مصری استیلاسی هنکامنده اعلان استقلال ایدوب بوناپارتی عکا پیشکاهنده بوزدی وبوناپارت وار قوتی بازو یه ویره رك عکا نك ایچنه کیردیسه‌ده کوردیکی تضییق اوزرینه ینه چیقوب فنا حالده بر رزالتله فراره مجبور اولدی . مومی الیه جبل لبنان قطعه‌سنی آوردهٔ قبضهٔ تسخیر ایتدکدنصکره امارتنی بربرلرینه معارض اولان بکلرندن قنغیسی زیاده پاره ویردیسه اکا ومتعاقباً براز دها غیرت ایدن‌ذاته تفویض ایدرك بو یولده دخی خیلی آلیش ویریش ایتدی دیرلر .

§

﴿ جزایر ﴾ — افریقا قطعه‌سنك جهت شمالیسنده وآق دکز ساحلنده اراضیٔ وسیعه‌یی شامل برکوزل مملکتدر . بوراسی مقدما فاطمیلره وانلردن دخی اسپانیوللره کچمش ایکن اهالیسنك غیرت وجلادتی سایه‌سنده اسپانیوللر کلیاً طرد و ابعاد و مقام امارته خیرالدین بك نام امیر دلیر نصب واقعاد اولنمشیدی . بو حال خیلی مدت دوام ایدوب

مؤخراً یعنی (١٥٣٤ م و ٩٤٠ ه) تاریخنده امیر مومی الیه یکرمی قطعه سفینه وبعض هدایای معتبره ایله درسعادته کلهرك بعد ازین خدمت شاهانه ده بولنه جغنی و بو وعدینه بر نشانهٔ صداقت اولمق اوزره جزایرك ممالك دولت علیه یه الحاقنی عرض والتماس ایتمکله قبول اولنوب والیلکی ینه عهده سنه توجیه وطبل وعلم اعطا و بر سنه صکره دخی قپودانلق احسانیله قدری ترفیع و اعلا اولندی . فقط برمدت مرورنده یعنی (١٧٠٩ م و ١١٢١ ه) تاریخنده باباعلی نامنده ظهور ایدن بردایی والی بی قاچیروب ذمام ادارهٔ مملکتی یداستقلالنه آلدی . و (١٨١٥ م و ١٢٣١ ه) تاریخنده انکلتره وفلمنك دونمالری طرفلرندن سکز ساعت قدر طوپه طوتلدیسه ده برایش کوره میوب نهایت (١٨٣٠ م و ١٢٤٦ ه) تاریخنده الك صکره جزایر والیسی اولان حسین پاشانك سوءحرکتی فرانسزلرك بغتةً استیلاسنه سبب اولدی . دولت علیه اوراسنی حالا دائرهٔ حکمرانیسی داخلنده عد ایدر . اول وقت فرانسزلر جزایرك برملیون کیسه لك خزینه سنی وایکی بیك (طون) اچه سنی و ایکی بیك طونج طوپنی و اون ایکی عدد جنك تکنه سنی وآنتیقه اولهرق جسیم بر التون ال دکرمانینی ولایعد اسلحه و اشیای میریه سنی ضبط ایتمشلر ایدی . جزایر شهری دولت علیه اداره سنده اللی بیك نفوسی محتوی ایکن (١٨٧١ م و ١٢٨٨ ه) سنه سنده وقوعبولان پروسیا محاربه سندن صکره (السلس) و (لورن) ایالتلرندن خیلی خانه هجرت ایلدیکندن شمدی سکسان بیك نفوسی جامعدر . جزایر ولایتنك مساحهٔ سطحیه سی ٦٦٧٠٠٠ مربع مترودن وعموم اسلام اهالیسی ایکی ملیون سکز یوز التمش بوقدر بیك نفوس دن عبارت اولوب بونك خارجنده دخی اوچ یوز بیك اجنبی ونفوس غیرمسلمه واردر . (بون) و (عوران) و (قسطنطین) و (تلمسان) شهرلری بلاد مشهوره سندندر . (حسین پاشا) کله سنه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ جزایربحر محیط ﴾ — قطعات خمسهٔ ارضك بشنجیسی اولان قطعهٔ اوقیانوسیه نك نام دیکریدر (اوقیانوس) کله سنه نظر بیوریله .

§

﴿ جزایرسبعه ﴾ یاخود (جزایر یونانیه) — آق دکزده الیوم یونان دولتی زیر اداره‌سنده بولنان یدی اطه‌نك نام عمومیسیدر . بونلر مشهور بوناپارطك طغیانی زماننده فرانسزلره کچوب صکره یعنی (١٧٩٩ م و ١٢١٤ ه) تاریخنده روسیه‌نك معاونتیله حرباً دولت علیه حمایه‌سنه و (١٨١٧ م و ١٢٣٣ ه) ده دخی اوروپاجه تسویهٔ حدود ایجاباتی نامیله انکلتره دولتی اداره‌سنه انتقال ایلمش ایکن (١٨٦٣ م و ١٢٨٠ ه) تاریخنده یونانیلره ترك وفراغ اولندی . اشبو اطه‌لرك زیرده اسامی ومقدار نفوسلری کوسترلدیکی وجهله مجموع اهالیسی ایکی یوز قرق بیك راده‌سنده ومرکز اداره‌لری (قورفو) اطه‌سنده‌در والك بیوکی کفالونیادر .

عدد نفوس	شمدیکی املری	نام قدیملری
٧٥٠٠٠	قورفو	قورکیرا
٧٠٠٠	پاقسوس	پاقسون
٨٠٠٠	ایوماورو	لوقاویا
١٣٠٠٠	پیاکی	ایتاکا
٦٣٠٠٠	کفالونیا	سفاله‌نی
٥٥٠٠٠	زانطه	زاکینطوس
١٩٠٠٠	چریغو	کیترا یاخود چوقه
٢٤٠٠٠٠		

§

﴿ جزری ﴾ — ائمهٔ حدیثدندر وکنیه‌سی ابوالحسن شهرتی ابن‌اثیر اسمی علی بن محمد مسقط رأسی (الجزیره) در . مشارالیه ابتدا موصل ومؤخراً بغداد وحجاز وشام وقدس شریف طرفلرینی کزه‌رك تحصیل کمال ایتدکدن صکره ینه موصله عودت وآرتق اوراده اختیار کنج عزلتله الی‌الممات تألیف وتدریسه صرف غیرت وهمت ایلدی خانه‌سی موصل وممالك سائره فضلاسنك مجمع مغبوطی ایدی . ابتدای خلقت عالمدن التی یوز یکرمی سکز سنهٔ هجریه‌سنه قدر (کامل‌التواریخ نامنده یازدیغی اثر بین‌الخواص والعوام غایت مقبول ومعتبر اولدیغی کبی (نظم جزری) و (کتاب

الانساب) و (كتاب الاصحاب) نام تأليفاتى دخى سزاور نظردر ووفاتى (١٢٣٢ م و ٦٣٠ ياخود ٦٣٨ ﻫ) تاريخيدر .

§

﴿ جزرى ﴾ — ابوبكر بن ابراهيم الدمشقينك شهرتيدر . بوذات ادب وكمال وحسن صوت صاحبى براديب اولديغى كبى قرنداشى (ابوالفتح) دخى فن بلاغتده امام واصول كتابت وانشاده مسلم انام ايدى تأليفنه موفق اولديغى (المثل السائر فى ادب الكاتب والشاعر) و (النهاية فى اللغة) و (منتخبات الامثال) نام كتابلر درجهٔ فضل ومهارتنى اثباته كافى ووافيدر .

§

﴿ جزؤ فرد ﴾ — علم حكمت طبيعيه ده اجسامك غايت صغير وغير قابل انقسام جزؤلرينه اطلاق اولنور . اجسام بونلرك كندو جذب ودفع قواى متقابله لرى تأثيريله بلاتماس اجتماعندن حادث اولور وقواى متقابلهٔ مذكوره نك درجه سنه كوره صلب ومايع وغاز حالنده بولنور ايمش .

برطاقم صايغيسز حكيملر اجزاى مذكوره يى تعداده قالقيشوب برچوغى يارى يولدن كيرى دوندىلرسه ده (نظريات جروم الحراره) صاحبنك افاده سى اوزره موسيو (دپره) برميليمتره نك بيكده برقسم مربعى صوده ايكيوز يكرمى بش ميليوندن متجاوز (جزؤ فرد) اولديغنه حكم ايتدى لكن صكره كندوسيده بوكشفى بكنميوب بر قاچ قات دها علاوه ايلديسه ده بومحجوبيتنك نقدر ذراتدن عبارت اولديغنى اكلايه مدى .

فن كيمياده دخى بوكلمه برمعناى مجردى حائزدر شويله كه برجسيم بسيطك الك كوچك جزؤنه (جزؤ تام) وبرجسيم مركبك الك كوچك جزؤنه (جزؤ مركب) ديرلر .

§

﴿ جزويت ﴾ — (١٥٣٤ م و ٩٤٠ ﻫ) تاريخنده (انيباس لووايال) نام كسنه معرفتيله تأسيس و ١٥٤٠ سنه سنده اوچنجى (پول) نام پاپا طرفندن تصديق اولنمش برنوع صفت روحانيه در اشبو صفتده بولنانلرك خدملرى قتولكليكى نشردن وادیان سائره ده اولنلرى قانديره رق خرستيانلق دائره سنه ادخاله چالشمقدن عبارت ايدى بونلر مؤخراً امور سياسيه يه

دخی مداخله‌یه باشلایوب کیدرك تأثیر نفوذلرینی آرتیردقلرینه بناء (١٥٨١ و ١٦٠٠ م) سنه‌لرنده انکلتره‌دن و (١٥٩٤ و١٧١٧ م) سنه‌لرنده فرانسه‌دن وازمنهٔ مختلفه‌ده دخی روسیه وچین واسپانیا وسائر ممالکدن دفع وتبعید اولندیلر و ١٧٧٣ده اوچنجی (قلمان) نام پاپا طرفندن صفتلری الغا اولنه‌رق اعتباردن دوشیرلدیلرایسه‌ده (١٨٠٠ م و ١٢١٥ ه) تاریخنده التنجی (پی) طرفندن تکرار تصدیق اولندیغی جهتله ینه شماردیلر حالا اوته‌ده بروده طولاشوب خلقی راحتسز ایتمکده‌درلر .

§

﴿ جزیرة‌الخضرا ﴾ — اسپانیاده اندلس ایالتنك جنوب شرقیسنده وجبل‌الطارق کورفزی داخلنده وجبل‌الطارق شهری مقابلنده برشهردر بونی موقعنك لطافتنه بناء عربلر تأسیس (وجزیرة‌الخضرا) تسمیه ایتمشلرایدی اسپانیولر شمدی تحریف ایدرك جبل‌الطارقه (جبرالتا) وجزیرة الخضرایه (الجزیراس) دیمکده‌درلر .

§

﴿ جزیرة‌العرب ﴾ — عربستان . حجاز . یمن . عمان . یمامه . حضرت موت . لحسا . نجد . بریه . حجر . تهامه . احقاف . مهره . ولایاتندن عبارت اولان وبحر محیط هندی وبحر احمر ایله محاط بولنان قطعهٔ جسیمه‌نك اسمیدر . اشبو قطعه تربیعاً اوچ‌ملیون یوز اللی التی بیك کیلومترو اراضی‌یی واون ایکی ملیون اهالی یی حاویدر .

§

﴿جسر﴾ — جنتمکان سلطان محمود خان ثانی حضرتلری خیراتندن اولمق اوزره (١٨٣٧ م و ١٢٥٣ ه) تاریخیله استانبولده اون قپانندن عذب قپوسنه وبوندن یدی‌سنه صکره یعنی (١٨٥٣ م و ١٢٧٠ ه) تاریخنده‌دخی امین اوکندن قره‌کوی قپوسنه ٥١٥ و ٤٧٠ مترو طولنده ایکی اخشاب کوپری یاپیلوب مؤخراً تواریخ مختلفه ظرفنده تیوره تحویل اولنمشلردر .

§

﴿ جسرلر ﴾ — یا حضری اولور یا سفری اولور وحضری کوپریلر یا کارکیر یا اخشاب ویا اياقلری کارکیر اوزری اخشاب اولمق

اوزره ابنای سبیلك مرور وعبور یچون یاپیلوب محاربه زمانلرنده یا هدم یاخود (سر کو پری) انشاسیله محافظه اولنور . سفری کو پریلرك (ثابت) اولان نوعی صیغ نهر وچای اوزرینه قازیقلر رکزی یاخود عربه‌لر وضعیله و (سایح) اولان نوعی درین صولر اوزرینه تیمور واغاج طومباز وقایق وصال وامثالی اجسام سابحه ترتیبیله واوزرلرینه تخته‌لر فرشیله انشا اولنانلردر فقط اشبو ایکی نوع کو پریلرك خطوط الحرکات یاخود خطوط المواصلات اعتبار اولنه‌جق وعسکرك برقسمی یکر یکمز بر خط مدافعه تشکیل ایده‌بیله‌جك محلره انشا اولنمسی قواعد وفنون حربیه‌دندر. بونلردن بشقه (جسر طیار) یاخود (چکمه) دنیلان کوپریلر دخی بربرندن اوزاقجه یان یانه کتوریلان ایکی قایغك اوزرینه کریش آتیله‌رق وتخته دوشنه‌رك صفه حالنه کتوریلوب وایکیسنده دومن طاقیلوب صویك جریانینه عمود اوله‌رق قییلرینه محکم باغلانمش خلاطلر واسطه‌سیله یاخود کورك ایله سوق وعسکر واشیا نقل اولنانلردر (پاق) تعبیر اولنان قایق کوپری دخی صویك تأثیر جریانیله حرکت ایدر التی دوز بیوك بر قایقدن عبارت اولوب دومنی صویك جریانیله اللی بش درجه زاویه رسم ایتمك اوزره قوللانیلان ونهرك بر یقه‌سندن او بر یقه‌سنه خلاط کریلوب اشبو خلاط ومقره واسطه‌سیله حرکت ایتدیریلانلردر بودرلو متحرك کوپریلر فرات‌نهری اوزرنده واناطولی وروم ایلینك بعض محللرنده موجود و(واره کله) نامیله معروفدر . ایکی یقایه یاپیلان یوکسك کارکیر ایاقلره کریلی چفته زنجیره تعلیق وتسویه اولنمش کوپریلره وایکی یاننده‌کی قورقولغی مقامنه قوی وبربرینه شطرنج واری مربوط اغاج یاخود تیموردن وضع اولنان پرمقلق سایه‌سنده قازیق ودیرکه احتیاجی اولمیان کوپریلره (آصمه کوپری) دیرلر بونلرك برچوق نوعلری وتیمور شمندوفر کوپریلری ودرسعادتده‌کی کبی تیمور طومباز کوپریلر صکره‌دن ایجاد اولنمشدر . درسعادتده اولان کوپریلر ایچون (استانبول) کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ چشتیه ﴾ — خواجه ابواحمد ابدال چشتی حضرتلرینك تأسیس

بیوردیغی طریقت علیه‌نك اسمیدر . مولانا شیخ خالد حضرتلرینك مؤخراً احیا بیوردقلری طریقت خالدیه‌ده دخی طریق چشتیه‌دن برنسبت جلیله واردر . خواجهٔ مشارالیه (٩٦٦م و ٣٥٥ ﻫ) تاریخنده وفات ایلدی .

§

﴿ چشمه ﴾ — ایدین ولایتی داخلنده وساقز اطه‌سنك قارشوسنده یعنی ازمیرك شمال غربیسنده و ٦٥ کیلومترو بعدنده التی بیك نفوسی جامع برقضا مرکزیدر ولیمانیله قلعهٔ داخلیه‌سی الآن تماشایه شایان برحاله‌در ونام قدیمی (سیسوس) در .

(٥٤٠١ خ) تاریخنده یعنی میلادك یوز طقسان اوچ سنه مقدمنده رومالولرك اشبو لیمانده انتی یوخوسك دونتماسنی و (١٧٧٠ م و ١١٨٤ ﻫ) تاریخنده روسیه‌لولر انکلیزلی‌الفستون‌ایله برابردولت علیه دونتماسنی احراق ایلدی .

§

﴿ چشمه سار ﴾ یاخود (آب مرغان) — عجمستانده (سمیرم) قصبه‌سنده مشهور وقهستانده ودیکر بعض محللرده معروف بر صودر بر مملکتك مزروعاتنه چکرکه کلدکده یرلودن برصوفی‌ذاتی کوندررلر صودن آلور چکرکه اولان مملکته کتورر وصغیرجق‌قوشلری‌دخی بوصوایله همراه اوله‌رق کلور و چکرکه‌یی قیرار دیرلر ممالك عثمانیه‌ده دخی صغیرجق صویی کتورلدکده حافظلر بوصوایله مملکتی طولاشوب ختم‌ایندیررلر یاخود (یس) اوقورلر .

(چشمهٔ روان) ایچون آب کلمه‌سنه مراجعت بیوریله .

§

﴿ جعبرقلعه‌سی ﴾ — حلب مضافاتندن فرات نهری قییسنده مشرف‌خراب برقلعه‌در . سردفتر عثمانیان غازی عثمان‌خان حضرتلرینك جدی سلیمان شاه بن قیا آلپ ارزنجاندن توابعیله حلبه کیدرکن اشبو جعبر قلعه‌سی نزدنده اولان چکیددن فراتی چکمك ایچون آت سوردکده حیوانك اباغی سورچه‌رك دوشمکله مغروقاً وفات ایلدی الآن مزاری قلعهٔ مزبور جوارنده ترك مزاری دیو معروف اولان محلده‌در .

§

﴿ جعفر طیار ﴾ رضی الله عنه — کزیدهٔ اصحاب کرامدن علی کرم‌الله وجهه حضرتلرینك برادر عالیقدرلریدر . مشارالیه حضرت فخر الرسل طرفندن اوچ بیك کشیله مأمور اولدیغی شام اوزرینه اثنای عزیمتنده بلقا جوارنده (موته) نام محله وارير وارمز روم ایمپراطوری (هراقلیوس) لك یوز بیك کشیلك براردوسی جانبندن استقبال اولنمریله ذره قدر خوف وهراسه دوشمیوب خاندان عالیلرینه یراشان ثبات وشهامتی بوراده دخی اجرا وحتی شیرازه بند مجموعهٔ امت اولان دودست شریفلری بری برینی متاقب بریدهٔ تیغ ستم اعدا اولهرق بازولریله لوای سعادتی اعلایه چالشدقلری حالده نهایت طقسان یاره ایله مرغ روحلری طائر لانهٔ فردوس اعلی اولمشدر .

بو محاربه‌ده شجعان امرای اسلامیه‌دن ایکی سرعسکر دها دلسیر جام شهادت اولهرق باقی قالان عساکر اسلامیه خط رجعتلرینی تأمینه غیرت ایلدیلر . (رضوان الله تعالی علیهم اجمعین)

أشبو وقعه‌یی (یعلی بن امیه) جنابلری موته‌دن عودتله حضورحضرت رسالتپناهیده نقل وحکایت ایتدکده فخر عالم افندمز حضرتلری سعادتخانهٔ حضرت جعفره عزیمت بیوروب مشارالیهك یتیملرینه (السلام علیکم یا بن الجناحین) دیه‌رك یوزلرینی اوپوب ومبارك سینه‌لرینه باصوب التفات بیوردقلری صره‌ده (بن الجناحین) تعبیرندن سؤال ایدنلره حضرت جعفر دین مبین اغورنده قطع اولنان ایکی قولنه بدل جناب حقك جنتده یاقوت احمردن احسان بیوردیغی ایکی قناد ایله ایستدیکی محله پرواز ایتمکده‌در بیوردیغندن نام عالیلری (جعفر طیار) قالمشدر .

§

﴿ جعفر صادق ﴾ — ائمهٔ اثنی عشرك التنجیسی و محمد باقر حضرتلرینك مخدوم عالیسی اولوب کنیه‌لری ابو عبدالله‌در . پدرلرندن استخلاف ایله کمالات باطنیه‌لرینی درجهٔ قصوایه ایصال وزهد وطاعت وصدق واستقامتده مراتب بشریه‌نك الك عالی درجه‌سنی استحصال بیورمشلر ایدی . عمرلرینك قسم اعظمی کوشهٔ عزلت و انزواده کچدی وبایزید بسطامی حضرتلری بونلردن اخذ فیض ایلدی .

مشار اليه حضرتلرى سلم حياتك التمش بش ياخود التمش سكزنجى پايه‌سنه قدمنهـادهٔ شرف وعزت اولدقـلرى حالده (٧٦٥ م و ١٤٨ ﻫ) تاريخنده مدينـهٔ منوره‌ده داخل دولتسراى عالم آخرت اولمشلردر . منقـولدركه بر كون منصور خليفه‌نك يوزينه بر سـكك قونوب ايصيرمغله ومنصور اليله قوغديغى حالده سكك تكرار كلوب يوزينه قونمغله منصور حـدت ايدوب عجبا بويله برمزعج حيوانك يارادلمـسنده حكمت نه‌در ديو امام مشـار اليه حضرتلرندن سـؤال ايلدكده مشار اليه حضرتلرى انسان شكوه وشوكتنه مغرور اولەرق تجبرى اعتياد ايتدكده جناب حق دخى بويله برسكك ايله انى مضطر ومقهور قيلەرق ماهيتنده اولان عجزينى بيلديرر جوابنى ويروب ديدهٔ انتباهنى آچديرمشدر . حضرت جعفر بر دفعـه (ناس ايله اختلاط ومعارفه‌يى تقليله وسـنى بيلنلره كنديكى اونوتدرمغه چاليش اكـر يوز دوستك وارسه طقسان طقوزينى طرح ايله واو برندن دخى حذر اوزره اول) و بردفعه دخى (توبه‌سز عبادت قرين قبول اولەمز) بيوردىلر و (التائبون العابدون) ايت كريمه‌سنى اوقوديلر .

§

﴿ جعفر الحذا ﴾ — جنيد بغدادى حضرتلرى اصحابندن و طبقهٔ اولى رجالندن بردانلدر حال احتضارده ايكن لباس صوفيانى لابس اولەرق حضورينه عياده نيتيله چيقه كلان بر ذاته يازيق شـو طائفهٔ صوفيه‌يه كه ظاهرلرينى تزيين وباطنلرينى تلويث ايتديلر ديمشـدر . مشار اليه بيمه وايچمه‌دن منقطع اولەرق كهنه لباس ايچنده اولديغى ويوزينى يره قويديغى حالده (٩٥٢ م و ٣٤١ ﻫ) تاريخنده شيرازده ارتحال دار بقا بيورمشدر .

§

﴿ جعفر بن يحيای برمكى ﴾ — خلفـاى عباسـيه‌دن (هارون الرشيد) ك وزير اعظميدر . جود وسخا و عدل و عطاده هر كـون ستايشـه اليق وفضـل و ذكا وشعر وانشاده ايسـه الحق بين الاقران حائز قصب السبق ايدى . اوازهٔ عزوحشمت وولولهٔ صيت رفعتى بردرجه‌يه واردى كه بونى دكل بدخـواهان دولتى حـتى آمر مطلق اولان خليفـهٔ مشار اليه دخى بر درلو چكه‌ميوب قـوجونمغه باشـلاديغندن و فى الحقيقه

قپوسنی عموم جهانه ملجأ یکانه طانتدیرمش اولان جعفر ایچون اویله برصره ده زمام سلطنتی اله آله بیلمك ایشدن بیله صاپلدیغندن دائما محو ینه وسیله آرادی نهایت برلکده حج شریفه کوتوروب عودتلرنده یعنی (٨٠٤ م و ١٨٩ ه) یاخود ١٨٧ تاریخنده (انباء) نام قصبه یه کلورکلز مومی الیهی بغتةً اعدام وبوقدر برقانه ده قائیوب اکثری دوائر دولتده بولنان برمکیلری دخی کیمینی قتل و کیمینی نفی صورتیله ویورت ومالارینی هدم ومصادره ایله بی نام ونشان ایلدی (الشهرة آفة)

بعض اقواله کوره هارون الرشیدك جعفره نامزد اولان همشیره سی (عباسه) هرنصلسه صبرسزلقله یعنی قبل النکاح جاریه قیافتنده مومی الیهك خانه سنه کیدرك داخل فراش اولوب برچوجق قزانمش وجعفر قورقوسندن چوجغی مکهٔ مکرمه یه کوندروب صاقلاتمش وهارون دخی کیفیتی مؤخراً خبرالهرق جه کیدوب تحقیقات کافیه اجراسندن صکره مومی الیهی سویلندیکی کبی یولده اعدام ایتمش ایمش . بوحکایه ابن خلدونك رأینه باقیلورسه افسانه در .

§

﴿ جغاله زاده ﴾ سنان پاشا — افرنجی الاصلدر . مشار الیه عصر سلیمان خانیده سرای همایونه آلنه رق بعدالتربیه قابلیت و استعدادی نمایان اولدیغندن یکیچری اغالغی وبعض الویه والیلکی ایله التفات بیورلدی ومؤخراً اینه بختی سفرنده دونمای همایونه سردار تعیین ایدیلوب سلطان محمد خان ثالث حضرتلری زمانده وقوعبولان اکری محاربه سنده دخی تدبیرندن پك چوق استفاده ایدیلهرك مقام صدارته کچورلدی ایسه ده غمازلرك القا أتیله قرق کوندن زیاده صدارت ایده مدی وعزلی عقیبنده شرق سفرینه سردار تعیین اولنمغله اورایه دخی کیدوب ایکی سنه حدود ایرانیه ده قالدی وقضارا دوچارانهزام وکرفتار غم وآلام اولهرق (١٦٠٥ م و ١٠١٤ ه) تاریخنده دیاربکرده وفات ایلدی . مشار الیهك دیانت وصداقت وجسارتنی ثنا ایله برابر براز تند مشرب و مغرور ایدوکنی ده سویلرلر . استانبولده ایکی باب وبشکطاشده بر باب مسجدی و برباب مدرسه وبرمکتبی وبرده حمامی واردر .

§

﴿ چغتای ﴾ — مشهور جنکیز خانك ایکنجی اوغلیدر . مومی الیه پدرینك حیاتنده ماوراء النهر امیری ایکن پدرینك وفاتندن صکره یرینه کچن بیوك برادری (اوکتای) طرفندن (اویغور) دن سمرقنده قدر اولان ممالکه حکمدار تعیین اولندی وزمانمزده افسونکرلکله خروج ایدن و بخارا حوالیسنی ید ضبطنه الان (تاراب) نام شخصك عائلهسنی امیر الامراسی (قراچار) واسطهسیله بر طرف ایتدکدن صکره امیر مومی الیهك و صدر اعظم تعیین ایتدیکی (عمید الملك حبش) نام ذاتك همشیریله پك کوزل ادارهٔ سلطنته موفق اولدی . وفاتی (١٢٤٠ م و ٦٣٨ ه) تاریخنده در . مؤخراً احفادی برقاچ شعبهیه منقسم اولهرق بر شعبهسی سمرقند ودیکری مغولستانده اجرای حکومت ایلدیسهده اشبو مغولستان شعبهسی (١٥٦٤ م و ٩٧٢ ه) سنهسنه قدر انجق پایدار اوله بیلدی . جنکیزدن صکره براره‌لق (چغتای) نامیله تشکل ایدن ولایتك دائرهسی قپچاق . کشمیر . دهلی . کاشغر . بلوجستان . ممالکیله تحدید اولنمشیدی . حالا ترکستانك برقسمنه چغتای نامی ویریلور .

§

﴿ جغرافیا ﴾ — کرهٔ ارضك احوال وکیفیاتندن بحث ایدر برعلم اولوب اقسام عدیدهیه تقسیم اولنمشدر برنجی قسمی (جغرافیای ریاضی) اولوب ارضك شکل وابعادیله حرکات مختلفهسندن واجرام‌سایره ایله اولان مناسباتندن بحث ایدر . ایکنجی قسمی (جغرافیای حکمی) اولوب سطح کرهٔ ارض ایله قره وصولرك صورت انقسامندن وجبال و انهار ایله موالید ثلثه ومحصولات متنوعه وابنای بشرك اجناس مختلفهسندن بحث ایدر . اوچنجی قسمی (جغرافیای پولتیقی) اولوب سطح ارضك دول و ملل مختلفه مناسبات سیاسیه‌لرندن حصوله کلمش اولان تقسیماتیله قوانین وادیاندن وابنای بشرك هر نوع تأسیساتندن بحث ایدر . دردنجی قسمی (جغرافیای تاریخی) اولوب بوده کرهٔ ارضك اقسام مختلفهسنك اسامیسیله مصدر اولدقلری وقوعات جسیمه ومشهوره‌دن بحث ایدرکه اشبو قسمدن (جغرافیای قدیم) و (جغرافیای وسطی) و (جغرافیای جدید) قسملری

تولد وبونلردن‌ده (جغرافیای صناعی) و (جغرافیای نباتی) و (جغرافیای حیوانی) دنیلان قسملر تحدث ایلر .

جغرافیا فنی برچوق وقتلر غیر معتبر بر حالده ایکن فنیکه‌لولرك توسیع ایتدکاری طریق تجارت سایه‌سنده میدانه چیقوب (هردوت) وباخصوص (اودوفس) نام ذاتلر زمانلرنده اپیجه ایلرولمش واسکندریه‌نك تأسیسندن صکره (ارانوستن) و (سترابون) و (بطلیوس) نام حکیملرك صرف ایتدکاری غیرتلرله کرکی کبی ترقی ایلمش ایدی صکره یعنی قرون وسطاده عربلرك خطوه انداز فتوحات اولمریله بتون اوروپانك عالم اسلامیت علیهنه آچمش اولدقلری محاربات صلیبیه و فرانسه قرالی (سن لوی) نك منتهای مغولستانه قدر آدملر کوندروب و پورتکیز پرنسی هانریسنك افریقای جنوبی‌یی طولاشوب معلومات آلیشی وخرستوف قولومبونك (١٤٩٢ م و٨٩٨ ه) تاریخنده آنتیل اطه‌لرینی و براز صکره امریقا قطعه‌سنی کشف ایدیشی دخی کشفیات جدیدهٔ جغرافیانك توسیعنه سبب مستقل اولدی و (قارتوغرافیا) دنیلان اصول ایله کرهٔ ارضك تمامی ترسیم اولندی والك صکره یعنی (١٨٢١م و١٢٣٧ه) تاریخنده پارس وبرلینده و ١٨٢٧ ده لوندره‌ده و ١٨٣١ ده فرانقفورتده و ١٧٤٥ ده پترسبورغده و ١٨٥١ ده نیورقده جغرافیا جمعیتلری تشکل ایدوب بتون اقطار عالمه سیاحلر سوق اولنه‌رق اجرای کشفیات و استحصال معلومات اولنمغله جغرافیا فنی شو کوریلان موقع ترقی یه واصل اولدی .

جغرافیانك بر قسمی دخی (جغرافیای عسکری) در که اوزرنده حرکات عسکریه اجرا اولنه‌جق اراضینك یعنی دار الحرب اتخاذ اولنه‌جق محالك تعریف وتشریحندن بحث ایدر .

§

﴿ جفر-جامعه ﴾ — کندوسیله لوح قضا وقدرده مسطور احواله وقوف حاصل اولدیغی ادعا اولنان علمدر که جفر لوح قضایه وجامعه لوح قدره تعلق ایدر . بعض طائفه‌نك ادعاسنه کوره حضرت علی کرم الله وجهه جلد جفرده بسط اعظم طریق اوزره یکرمی سکز حرف وضع ایلمشدر که آندن طرق

مخصوصه و شرائط معینه ایله بر طاقم الفاظ عجیبه استخراج اولنوب الفاظ مرقومه دلالتیله بعض احکام استنباط ایدیلور بوعلم اهل بیت وانلره منسوب اولانلر بینندہ توارث ایده کلمشدر. اگرچه مشایخ کاملیندن بعضیلری ینه آنلردن تحصیل واقتباس ایلدیلرسه ده غایت خفی ومکتوم طوتارلرایمش. بوعلمه کمال وقوف آخر زمانده ورودی منتظر اولان (مهدی) نك خروجنه موقوفدر دینانلرده واردر. بوعلم کتب انبیاء سالفه ده دخی وار ایدی. منقولدرکه مأمون خلیفه علی بن موسی الرضایی کندیسنه ولی عهد اتخاذ ایدوب اولبابده یازدیغی برقطعه عهدنامه یی النه تسلیم ایلدکده علی بن موسی عهدنامهٔ مزبورك ذیلنه (نعم ولکن جفر وجامعه بوایشك حصول پذیر اولمیه جغنه دلالت ایده یور) دیو یازمش وفی الواقع دیدیکی کبی اولوب مأمون کندیسنی برشیدن طولایی تسمیم ایلمشدر.

§

﴿ چقولاته ﴾ — چوقدنبرو ممالك غربیه ده وبویقینلرده درسعادتده استعمال اولنمقده بولنان شکرلی وقهوه چاشنیلی برماده اولوب آمریقاده وهنده بولنان و (قاقاعو) تسمیه ایدیلان براغاجك میوه سندن یاپلمقده وممالك سائره یه کتوریلوب صاتلمقده در مذکور میوه نك شکل و جرمی بادمه شبیه ولونی آچیق سیاهه مائلدر تازه قوپارلدیغنده طعمی ناخوش اولورایسه ده قوریدلدیغنده لذت پیدا ایدر چقولاته یاپیله جغی زمان اشبو میوه نك قبوقلری آیقلنوب وقهوه کبی کفایت مقداری قاوریلوب اینجه دوکلدکدن صکره ایچنه توز شکری قونه رق قاریشدیریلور ومؤخراً قالبلره باصیله رق قوریدیلور بونی سود ایله پشیره رك قهوه کبی استعمال یاخود پیشیرمکسزین دخی اکل ایدرلر غایت مغذی وسود ایله استعمالی نافعدر فقط زیاده استعمال اولنور ایسه هضمی بطیئدر.

§

﴿ چکدیری ﴾ — وقتیله ماونه تعبیر اولنان حرب سفینه سنك سرعتلیسیدر بوسفینه نك کورك طوپاجلری کوکرته ده یرطوتمامق ایچون ایکی طرفندن دکزه شهنشین چیقارلمش وکورك چکیله بیلمك اوزره کوکرته سی آچلمق یعنی دکزه یقین یاپلمشدر. بونلرهم یلکن وهم کورك ایله استیلان طرفه

یوریدیلور ودرونده ایکی یاخود درت طوپی بولنور وکورکلرك هربرینی ایکیشر اوچر پایزن یعنی حین محاربه‌ده ایاغندن اومورغه‌لره میخلی اسیرلر ومجرملر چکرایدی (اشته جزا عد اولنان کورك بوکورکدر) اوزمانك حرب سفینه‌لری برقاچ نوع اولوب مشهورلری شونلردر ٠

اوتوراق	
١٧	فرقته
٢٠	پرکنده
٢٤	قالیته
٢٥	قادرغه
٣٠	پاستاره
٣٦	پاشا پاستاره‌سی

§

﴿ جلال‌الدین ﴾ رومی — طریقت علیهٔ مولویه‌نك مؤسسی وسرائر شناسان عالم غیبینك پیشواسی اولوب سلسلهٔ نسب عالیلری امیرالمؤمنین (ابابکرالصدیق) رضی‌الله عنه حضرتلرینه پیوسته‌در ٠ مشارالیه حضرتلری (١٢٠٧ م و ٦٠٤ ه) تاریخنده (بلخ) ده دنیایه کلوب پدرلری سلطان العلماء شیخ (بهاءالدین ولد) حضرتلریله معاً بغداده وآندن مکهٔ مکرمه‌یه وبعد اداءالحج ارزنجانه ودها صکره لارنده‌یه عزیمتله اوراجقده اختیار سکون واقامت ایتدیلرسه‌ده تأهللرینك یدنجی سنه‌سنده سلطان علاءالدین سلجوقی طرفندن اولنان رجا ودعوته بناء پدرلریله قونیه‌یه هجرت بیوردیلر٠ میدانده (مثنوی) کبی براثرجلیل بی عدیللری وارایکن مدح وثنالرینه احتیاج دوشمز ٠ واظهار خوارق العاداتده اولان قوهٔ قدسیه‌لری حوصلهٔ بسط وتعبیره صیغشمز ٠ بنابرین اوجهتلرده سمت‌سکون اختیار وفقط تبرکاً بعض کلمات معارف آیاتلری وضع نظرکاه ارباب اعتبار ایدلدی٠ (برقوش اوچدیغی آنده آسمانه ایرشمزسه‌ده دامدن بعید اولدیغی کبی برآدم دنی درویش اولوبده کماله واصل اوله‌مزسه‌ده زمرهٔ عوامدن ممتاز و (نجی‌المخففون وهلك المثقلون) مداولنجه دنیا زحمتلرندن بری وسرفراز اولور بیوردیلر ٠ مریدانندن بریسی کندولرندن اثنای سماعده

كيفيت (فقر)ى سؤال فكرينه دوشمكله (الجوهر فقر وسوى الفقر عرض . الفقر شفاء وسوى الفقر مرض . العالم كله خداع وغرور . والفقر من العالم سر وغرض) رباعيسنى اوقومشلردر .

(ربابدن ايشيديلان آواز ابواب جنتك صرى واهتزازيدر) سوزلرينه منكرلردن برى اعتراض قصديله (بوآوازى بزده ايشيديورز اما ندن مولانا كبى نشئه ساز اولميورز) ديدكده (بزم ايشتديكمز قپونك آچيلديغى انك ايشتديكى قپانديغيدر) بيوردىلر . آخر عمر عزيزلرنده مريدان وطلبه سنه خطاباً ايراد بيوردقلرى شونطق حكيمانه يى دخى تيمناً درج ايلدك (اوصيكم بتقوى الله فى السر والعلانية وبقلة الطعام وقلة المنام وقلة الكلام وهجران المعاصى والانام ومواظبة الصيام ودوام القيام وترك الشهوات على الدوام واحتمال الجفاء من جميع الانام وترك مجالسة السفهاء والعوام ومصاحبة الصالحين والكرام وان خير الناس من ينفع الناس وخير الكلام ماقل ودل والحمدالله وحده) ارتحالارى (١٢٧٣ م و ٦٧٢ ه) تاريخده در .

§

﴿ جلال الدين ﴾ قزوينى — مشاهير فحولدندر (١٣٣٨م و٧٣٩ه) تاريخنده وفات ايلدى هنوز سنى يكرمى يه واصل اولمامش ايكن نواحئ رومدن برنده نائل منصب قضا اولوب برمدت صكره شام شريفده جامع دمشق خطابتنه بعده شام قاضيلكنه ارتقا ايتمش ومؤخراً دخى ملك ناصر طرفندن مصره جلب ايديلوب عهده سنه مصر قاضيلكنى توجيه اولنمشدر .

مومى اليه جداً صاحب هنر فقرا پرور صورت و سيرتى مليح والفاظ وكفتارى فصيح مباحثه ده منصف وحدت ذهن وايقان وعلوم ادبيه ده كمال ذوق واتقان ايله متصف ايدى .

(ايضاح التلخيص) (سور المرجانى من شعر الارجانى) و (تلخيص المفتاح) نام كتابلر جلهٔ مصنفاتندن اولوب خصوصيله اشبو تلخيص المفتاح علم معانى و بيانده تأليف اولنان كتابلر ايچنده الك معتبر بر اثر وشروح وحواشيسى حددن اكثردر .

§

﴿ جلال الدين اكبر ﴾ — بتون هندستانه مالك اولان هند مغول

پادشاهلرندن وزمانك برنجی فاتحلرندندر. (١٥٥٥م و٩٦٣) تاریخنده اون درت یاشنده نائل تاج وتخت اولوب مدت سلطنتی بولنان اللی بر سنه ظرفنده برطرفدن اختلالات داخلیه یی تسکینه غیرت ودیکر طرفدن تسریع ترقیات علوم وصنایعه بذل مقدرت ایلدی. (١٥٨٣م و٩٩١ه) تاریخنده (الله آباد) ده نور جهان نامیله یادیردیغی قلعه حالا موجود وآثارعتیقه‌دن معدوددر. علمای مشهوره‌دن اکبرنامه صاحبی (ابوالفضل) وزراسندن ایدی. شاه مشارالیه هند مجوس حکمدارلرندن (رانی) ایله وقوعبولان محاربه‌سنده حکمدار مومی‌الیهی قتل وافنا و پای تختی اولان (اکژه) شهر جسیمی ایله (کژهه) و (کشکه) ولایتلرینی ضبط ویغما ایتدیکی صره‌ده رانینك عیال واولادی کندی کندیلرینی مالله‌ریله برابر آتشه یاقش وایچلرندن یالکز رانینك همشیره‌سیله برکاینلك قزی قورتاریله بیلمشدر. مذکور (اکژه) شهرینك مؤخراً اطرافنه متین بر سور بناً اولنه‌رق درت بیك عمله سکز سنه‌ده اتمام ایلدی. جلال الدین (١٦٠٥م و١٠١٤ه) تاریخیله اکبره یاخود اکره شهرنده وفات ایدرك قلعهٔ مذکوره‌نك سکز کیلومترو جانب شمالنده دفن اولنمش ویرینه اوغلی (جهانکیر ابوالمظفر نورالدین) جلوس ایلمشدر.

§

﴿ جلال آباد ﴾ — افغانستانده وسند نهرینه قاریشان کابل نهری اوزرنده وکابل ایله پیشاور حدودی بینده تخمیناً اون‌بش بیك نفوسی جامع برقصبه‌در. بوراسی ایکی دفعه انکلیزلرك ید استیلاسنه دوچار اولمغله اپیجه وقوعاتك میدان ظهوری اولدی.

§

﴿ جلایری ﴾ — ایرانك بعض محللریله برمدت بغداد حوالیسنه مالك اولان ملوك فرسك عنوانیدر. بونلرك برنجیسی جنکیزیه قولندن (حسن کبیر) یاخود (حسن بزرك) اولوب دولت ایلخانیه‌نك صوك پادشاهی اولان (ابوسعید)ك وفاتی عقیبنده بصره کورفزیله قفقاسیه بینده اولان ممالکنی وبحر خزر سواحلنی دخی ضبط وبغدادی پای تخت اتخاذایلدی. الك صوك پادشاهلری اولان سلطان (احمد) جلایری ایسه تیمورلنکك قهرندن قره‌یوسف ترکمانی ایله برابر مصره ودولت عثمانیه یه التجا ایدوب تیمورك

عودت ووفاتندن صکره ینه ملکنه متصرف اولدیسه ده (١٤٠٩م و٨١٢ه) تاریخنده مومی الیه قره یوسف ترکمانی ایله ایتدیکی محاربه ده اولا آذربایجانی ومتعاقباً سرمایهٔ زندکانی اولان نقد عزیز جانی غیب ایلدیکندن دولت جلایریه نامی اورته دن قالقدی. دها زیاده تفصیلات ایچون (احمد) و (بایزید) کلمه لرینه نظر بیوریله.

§

﴿ چلبی خلیفه ﴾ — طریق خلوتیه رجالندن بربیوك ذات اولوب اصل اسمی محمد جمال الدین خلوتیدر. نسبلری (ابا بکر الصدیق) رضی الله عنه اولادندن جلال الدین اقسرایی حضرتلرینه منتهی اولور. بوذاته چلبیٔ قرمانی وجمال الدین قرمانی دیدکاری دخی واردر. سلطان بایزید ولی عصرنده قوجه مصطفی پاشا طرفندن اولنان دعوت اوزرینه اماسیه دن درسعادته کلوب پاشای مشار الیهك نامنه منسوب قوجه مصطفی پاشاده بنا ایتدیکی زاویه ده اجرای مشیخت و آیین خلوتی یی استانبوله بو صورتله ادخاله همت ایلدی. (سنبل سنان) افندی حضرتلری مومی الیهك خلفاسندن اولوب بعد ارتحاله یرینه پوست نشین اولدی. خلفای مشهوره سندن بری دخی (اویس) افندیدرکه علی روایته یتمش بیك مریده اکسای کسوه ایلدی. چلبیٔ مشار الیه (١٤٩٣ م و ٨٩٩ ه) تاریخنده حج یولنده وفات ایدرك وصیتی اوزره معبر حجاج اولان طریقك التنه دفن اولنمشدر تاریخ وفاتنه سویلنان تاریخ

قدمات شاه اولیا

§

﴿ جلندی ﴾ — زمان جاهلیتده عمان دیارینه مالك اولان واکثری (بنو کهلان) سلاله سندن بولنان عرب ملوکنك عنوانیدر.

§

﴿ چلیك ﴾ — برمقدار قاربونی حاوی تیور اولوب بین التجار اوچ نوعی واردرکه بری طبیعی وبری معجونلی وبری دخی دوکه چلیکدر وهر برینك اعمالی بشقه در بونلردن ماعدا برجنس معتبر چلیك دها واردرکه هند

چلیکی تعبیر اولنور اشبو چلیك حامضات ایله طلا اولنسه طبان تیوری کبی جوهر پیدا ایدر.

بونلرك جله‌سی تیور خالصدن سرت ومتصوت والاستیق اولوب قزل حرارته دکین تسخین وبعده صغوق صویه عطس اولنه‌رق صغودلدقده دها زیاده سرتلك پیدا ایدر واشبو صولوچلیك زیاده‌جه تسخین اولنسه صویی کلیاً زائل اولور.

چلیکك قوهٔ انجراریه‌سی تیوردن زیاده اولوب شویله‌که براصبعك عشری قطرنده اولان تیورتل یوز قرق قیه ثقلته متحمل اولدیغی حالده چلیکدن معمول اویله برتل ایکیبوز سکسان قیه ثقلته تحمل ایدر واجسام معدنیهٔ سائره ایله اذابه اولنور مثلا برمقدار کموش ویاپلاتنه ایله مخلوطاً اذابه اولندقده‌دها اعلا اوله‌جغندن اکثریا آلات جراحیه‌یی وآلات سائرهٔ نفیسه‌یی کموشی حاوی چلیکدن اعمال ایدرلر.

§

﴿ جلیله ﴾ — اسمی (مونسه) ملوك ایوبیه‌دن ملك عادل ابو بکر بن ایوبك کریمهٔ محترمه‌سی برمحدثهٔ مشهوره‌در علم وفضلی جهتیله بین العلماء (جلیلهٔ سلطانیه) نام سامیسیله بنام اولمشیدی.

§

﴿ جم ﴾ — فاتح استانبول سلطان محمد ثانی حضرتلرینك اوغلی وسلطان بایزید حضرتلرینك برادریدر. بوذات قرمان ولایتی والیسی ایکن پدرینك وفاتنی وبرادری سلطان بایزیدك جلوسنی خبرآلدیغی کبی برقوهٔ کلیه تدارکیله سلطنت دعواسنه قیام ایدرك مشار الیهك عسکریله محاربه‌یه باشلادیسه‌ده بالاخره مغلوب اولدیغندن ردوسه‌کی (شوالیر) لره التجا ایلدی. انلر دخی بونی پولتیقه‌جه کندولرینه برسرمایه اتخاذ ایتمك اوزره فرانسه‌یه کوندردیلر. اوراجه چکدیکی یدی سنه‌لك کوز حبسندن صکره پاپانك‌ید اسارتنه دوشه‌رك اوراده دخی برچوق‌حرمت‌کاذبه ومواعید ابلهفریبانه ایله آوودیلوب خرستیانلغنه دخی دعوت ایدلدی. مؤخراً فرانسه قرالی سکزنجی شارل رومایه حرباً دخولنده مشار الیهی آلوب ناپولی‌یه کوندردی الحاصل اون اوچ سنه بویله برچوق سفالت ومحنت

ایچنده افنای عمر ایلدیکی حالده آخر الامر سلطان بایزیدك پاپا ایله ایتدیکی مقاوله اوزرینه درسعادتدن تبدیلاً کوندریلان قوجه مصطفی پاشا یدیله (١٤٩٤ م و ٩٠٠ ه) تاریخنده واوتوزالتی یاشنده تسمیم اولندی. نعشی بروسه یه جلب ودفن ایدلمشدر. سلطان بایزید طرفندن شهزادهٔ مشار الیهك عوق وتأخیری وسائر مصارف ضروریه سیچون سنوی پاپایه قرق بش بیك (دوقه) ویریلور ایمش.

شهزادهٔ مشارالیه غایت فطین و عاقل اولوب حیاتنده ترتیب ایلدیکی دیوانچه سی الآن مقبول ومتداولدر.

§

﴿ جمال الدین ﴾ عبد الرحمن بن ابی الحسن الجوزی البغدادی — کافهٔ علوم عقلیه ونقلیه ده مطلق العنان ومیان ارباب دانش ومعارفپرور انده مشار بالبنان برفاضل عدیم الاقران ایدی. (زاد المسیر فی علم التفسیر) نام درت جلد تفسیری و(منتظم) آدلو تاریخ کبیری واحادیث موضوعه یی جامع کتاب مستطابیله (تلقیح فهوم الاثر) نام تألیف دلپذیری بالجمله علما وادبانك مظهر تحسین وتسلیمی اولوب آثار سائره سنی تعداد موجب تکثیر سواددر حتی تألیفاتی مدت عمرینه نسبتله حساب اولندقده هرکونده طقوزر جزؤ اصابت ایلدیکی واحادیث شریفه تحریچون استعمال ایتدیکی قلمارك یونغه سنی بریره طوپلایوب حین وفاتنده صوینك بونلرله تسخینی وصیت ایتمکله وفاتنده اولوجهله یاپلدقده برمقدار فضله بیله قالدیغی روایات موثوقهٔ تاریخیه دندر.

بغدادده اهل سنت ایله شیعه اره سنده حضرت ابو بکر وعلی رضی الله عنهمانك یکدیکره فضل ورجحانی ادعاسیله آچیلان محاوره بالاخره بادیٔ مقاتله اولدیغندن فرقتینden برچوق آدملر (کلیك شیخ جوزی کرسیده وعظ ایدرکن بغتة کیدهلم ومنازع فیه اولان شو مسئله یی صوروب ویره جکی جوابه راضی اولهلم) دیملری اوزرینه هرکس موافقت ودرحال کیدوب سؤال ایلدکارنده شیخ مشار الیه بلاتفکر (افضلهما من کانت بنته تحته) جوابنی ویروب استیضاحه میدان براقمسزین کرسیدن ایندی زیرا قنغی

طرفی ترجیح ایتمش اولسه دیکرینك فتنه چیقاره‌جغی وبلکه‌ده کندوسنه برسوء قصد اولنه‌جغی مجزومی اولدیغندن کلام مزبوری هرایکی طرفی دخی کوچندیرمك اوزره غایت ماهرانه برصورتده ایراد ایلمشیدی شویله‌که اهل سنت ابو بکر رضی‌الله عنهك کریمه‌سی زوجهٔ رسول اولمغله (بنته) لفظنك ضمیرینی اکا ارجاع ایدرك مرجح اولان جناب ابوبکردر دیوب شیعیلر ایسه علی کرم‌الله وجهه داماد پیغمبری اولدیغندن ضمیری فخر کائنات (صلی‌الله علیه وسلم) افندمزه عطف ایله افضل اولان حضرت (علی) در ادعاسنده بولندیلر. مشار الیهك اشعار بلیغه وابیات لطیفه‌سی دخی واردر. ولادتی تقریبات (١١١٤ م و ٥٠٨ یاخود ٥١٨ ه) تاریخنده اولوب (١٢٠٠ م و ٥٩٧ ه) رمضانك اون ایکنجی جمعه کیجه‌سی وفات ایلمشدر.

§

﴿ جمال‌الدین یوسف ﴾ — ابن عبدالبر کنیه‌سیله مشهور عالم برفاضل یکانهٔ مسلمدر ونشئتی اندلسده واقع قرطبه قصبه‌سیدر (اجوبة‌المرعیه) (الاستذکار لمذاهب ائمة‌الامصار) (الاستیعاب فی معرفة الاصحاب) (الانباء عهد قبائل الرواة) (الانتقاء للمذاهب الثلاثة للعلماء) (بهجت‌المجالس) (آداب‌العلم) (جامع‌العبر) وامثالی یکرمی برعدد تألیفات بدیعه‌سی واردر. (١٢٦٢م و٤٦٢ه) تاریخنده رحلتکش دار بقا اولدی.

§

﴿ جمال‌الدین ﴾ — کنیه‌سی ابو عبدالله اسمی محمد بن سلیمان بن‌حسن بن حسین بلخی. مومی‌الیه افاضل علمای حنفیه دن برذات اولوب (حافل) نامنده سکسان جلدی شامل برتفسیر کبیری ودها آثار دلپذیری واردر. ١٢٩٨ و٦٩٨ه) تاریخیله مصرده وفات ایلدی.

§

﴿ جمال‌النساء ﴾ — ام الخیر البغدادیه دیلان والتیوز تاریخنده علم وفضل ایله کسب اشتهار ایدن عابدهٔ مشهوره‌در جمال النساء تعبیری علم وفضل جهتیله نسوانك آب روی مفخرتی اولدیغنی مشعر برلقب فاخردر مشار الیها حضرتلری محدث ابن‌عساکر وفاطمه بنت‌سلیمان وقاضی ابی‌الخویی

وقاضی تقی الدین سلیمان وابو بکر بن عبداه وابن سعده وابن شحنه کبی ذوات کرامه حدیث شریف تدریس ایدوب الرینه اجازتنامه‌لر ویرمشدر .

§

﴿ جمانه ﴾ — حضرت علی رضی‌الله عنه افندمزك همشیره‌سی وفصحای اصحاب کرامدن عمزادهٔ رسول ابوسفیان رضی‌الله‌عنه حضرتلرینك زوجه‌سیدر . مشاهیردن عبداه بن ابوسفیان مشارالیها حضرتلرینك مشیمهٔ سعادت شیمه‌لرندن دنیایه کلدی . لفظ (جمانه) (در دانه) معناسنه‌در .

§

﴿ جمشید ﴾ — ملوك فرسك برنجی طبقه‌سی اولان (پیشدادیان) سلاله‌سنه منسوب برشاهدر . زمان حکومتی حقنده روایات متخالف اولمغله مورخیندن بعضیلری میلاددن ۱۸۹۰ و بعضیلری ۸۰۰ سنه مقدم کلدی‌دیرلر . مومی‌الیه عاقل وحکیم برذات ایدی اسطخر شهرمشهوربنی طولاً وعرضاً اون ایکیشر فرسخ توسیع ایدوب (جهل منار) تسمیه‌ایتدی وبرچوق صنایع نفیسه وقوانین نافعه ایجاد وتأسیس ایلدی لکن‌مؤخراً اظهار تجبر وشهواته انهماك ایتمکله خلع اولنوب یرینه اوغلی (فریدون) کچورلدی یاخود اقرباسندن ضحاك نامنده بری‌طرفندن‌قتل واهلاك ایدلدی . شراب بونك زمانننده ایجاد اولندیغی وبرآردلق اغوای شیطان ایله دعوای الوهیته قیام ایلدیکی دخی روایات تاریخیه‌دندر . بوکا یالکز (جم) دخی دیرلر

§

﴿ جُمَل ﴾ — جمل صغیر وجمل کبیر وجمل اکبر نامله‌ریله اوچ نوعی حاویدر بونلردن جمل صغیر معروف ومستعمل اولان ابجد حسابیدرکه مثلا محمد اسمی بو حساب ایله حساب اولنه‌جق اولسه (۹۲) ایدر جمل کبیرایسه ابجد حروفنك اسمنك عددیدرکه بوحساب ایله محمد اسمی حساب اولنه‌جق اولسه (م) حرفی (میم) قرائت اولنمغله (۹۰) و حا (۹) و میم ثانی ینه (۹۰) ودال (۳۵) اولمغله اسم محمد (۲۲٤) حساب‌اولنور وجمل اکبر حسابیله حساب اولنه‌جق اولدیغی تقدیرده دخی میم عددی اربعینه دال

اولمغله اربعین حرفلری (٣٣٣) ایدر وحا ثمانه دال اولمغله (ثمان) حرفلری (٥٩١) ایدر و ینه میم ثانی اربعینه دال اوله‌رق (٣٣٣) ودال حرفی دخی اربع اوله‌رق (٢٧٣) اولمغله بو حسابه کوره دخی محمد اسمی (١٥٣٠) حساب اولنور.

§

﴿ جنناتیری ﴾ — اسیا قطعه‌سنده واقع همالایه سلسلهٔ مشهوره. سنك جانب غربیسیده نقاط مرتفعهٔ ارضك برنجیلرندن برتپه اولوب جناه و غانژ نهرلری وسند نهرینك مشهور شعبه‌لری اشبو تپه‌دن اینان صولردن تحصل ایتمکده‌در.

§

﴿ جمیل بن معمر ﴾ — مشاهیرشعرای عربدندر. خلفای امویه‌یه قصائد تقدیم ایدرك برچوق جائزه لرینی آلمشیدی عمر بن عبد العزیز حضرتلری دخی مقام خلافته چکدکده شعرادن عمر بن ربیعه وکثیر عزه وفرزدق دنیلان همام بن غالب وجریر ایله برابر قصائد تقدیم ایتمك اوزره سرایه کیدوب نزد خلیفه‌ده وقع وحیثت صاحبی اولان (عدی بن ارطان)ه مراجعت واو دخی ایله حضور خلیفه‌یه کیروب ورودلرینی بیان ایتدکده خلیفه حضرتلری بنم شعرا ایله آلیش ویریشم یوقدر دیدی وعدی یا امیر المؤمنین حضرت پیغمبر افندمز شان عالیلری ستایشنده قصیده تقدیم ایدن شاعرلری جوائز سنیه اعطاسیله تسریر بیوررلردی دیمکله خلیفه حضرتلری شاعرلرك کیملر اولدیغنی سؤال وشعرلرینی جلب و قرائت ایدرك امر دینده اولان مبالاتسزلقلرندنطولایی جله‌سنی تخطئه و کیمنی تکفیر و کیمنی تفسیق ایدوب یالکز جریر اهون الفاسقیندر آنی براق نزدیمه کاسون بیوردی وجریر حضور خلیفه‌یه داخل اوله‌رق (ان الذی بعث النبی محمداً) (جعل الخلافة فی الامام العادل) مطلعلو بر قصیده انشاد ایتدکده یاجریر کرمه مستحق اولدك ایسه‌ده نزدمده سنی تطییب ایده جك قدر اچه یوقدر دیوب موجودی اولان اون التونی ویردی جریر دخی اظهار تشکر وسرور ایله برابر (ای امیرالمؤمنین اسلامه قسم ایدرمکه دنیاده کسب ایتدیکم مال خیر

انجق احسانکز اولان شو آلتونلردر) دیه‌رك حضور خلیفه‌دن چیقوب طیشاروده کیرمکه حاضرلنان جمیل و عمر وکثیر و فرزدقه خطاباً امیر المؤمنین سخی وعادل اولدیغی حالده انعام واحسانی فقرا و مستحقینه حصر وتخصیص وشعرایی غیر مستحقین صنفنه ادخال بیورمش دیه‌رك صاوشوب کیتمشدر ٠

§

﴿ جمیله ﴾ — ملوك بنی حمدانك ناصر الدوله نك کریمه سیدر فرط سخاوتله عالمك معروفه‌سی ایدی (٩٧٦ م و ٣٦٦ ه) تاریخنده حجه کیدوب حجاجه نبات شکرندن یاپلش شربتلر ایچوردی وبیت معظمه تعظیماً اون بیك آلتون سرپدی و اوچیوز کوله و ایکیوز جاریه آزاد ایتدی وپیادکان حجاجی بشیوز رأس حیوانه ارکاب ودلشاد ایلدی ٠ بناء علیه اول‌سنه‌یه برکتندن کنایه اوله‌رق (عام‌جمیله) تسمیه اولنمشدر ٠ اصحابدن ثابت بن قیس حضرتلری زوجه‌لرینك اسمی دخی (جمیله) اولوب نفسنی مشار الیهدن خلع ایتمش ایدی اسلامده خلع نکاح ماده سنك ابتدا مشار الیهاده وقوعبولدیغنی صاحب کشاف سوءٔ بقره تفسیرنده بیان ایدر ٠

§

﴿ جن ﴾ — بصائرده مذکور اولدیغی اوزره مطلقا حواسك مجموعندن مستتر روحانیونه اطلاق اولنور وبوصورتده ملائکه وشیاطین دخی داخل اولورایسه‌ده بونده یعنی جن ایله ملائکه بیننده عموم وخصوص مطلق واردر شویله که هرملائکه جنه داخل اوله بیلور لکن هرجن ملائکه‌یه داخل اوله‌مز ٠ دیکر قولده دخی روحانیون اخیار و اشرار ومتوسط نامله اوچه منقسم اولوب اخیار ملائکه‌یه واشرار شیاطینه ومتوسط اخیار واشراری مشتمل اولان طائفهٔ جنه اطلاق اولنور ٠

§

﴿ چنبرلی طاش ﴾ — روما ایمپراری بیوك قسطنطینك استانبولی پای تخت اتخاذندن اول یعنی (٣٣٠ م) تاریخنده صادر اولان امر ینه بناء رومادن بحراً چاتلادی قپویه کتوریله‌رك اوردن محلنه الی درت کونده چیقارلدی ٠ مقدما تپه‌سنده یونانیلرك معبود اعتقاد ایتدکلری (آپولون) ك

هیکلی وار ایدی وبوهیکلك باشنده برکنش وصاغ النده بر عصا وصول النده برکره مرتسم ایدی . بوطاشك اساساًسکز پارچه دن عبارت اولوب سکزنجی پارچه‌سی ایمپراطور (مانوئیل) زماننده یقلدیغی وبناء علیه مشار الیه یرینه مرمردن برپارچه قویدیغی حقنده بر روایت وار ایسه‌ده شبهه‌دن سالم دکلدر . چونکه الیوم مرمرله برابر یدی پارچه کورینه‌یور . اشبو چنبرلی طاشك التنده (تروا) دن منقول (پلادیوم) نامنده برتمثال اولدیغی دخی جملهٔ حکایاتدندر .

مؤخراً حریقدن مصاب اولهرق چاتلامش اولان طاشلر سلطان مراد خان رابع حضرتلری زمانده اون التی عدد تیمور چنبرلر ربط وتوثیق اولنمش واندن صکره چنبرلی طاش نامیله شهرت بولمشدر .

§

﴿ جنت قزی اوغلی ﴾ — آیدین ولایتی داخلنده ظهور وخروج ایتمش و (١٦٢٤ م و ١٠٣٤ ه) تاریخنده صاروخان سنجاغی و حوالیسنی زیر تحکمنه کچورمش برآدمدر . بغداد سفرینه مأمور اولان اناطولی عسکری قوماندانی دیشلك حسین پاشا آلدیغی امر موجبنجه مرقومك اوزرینه واروب مغنیسا جوارنده براز محاربه‌دن صکره عونهٔ خونه‌سنی پریشان وکندوسنی اخذ و اعدام ایلدی .

§

﴿ جنجی خواجه ﴾ — زغفرانبورلیلی حسین افندینك لقبیدر بوادم باباسندن بعض ادعیه وغرایم اوکرندکدنصکره والده‌سیله اسـتانبوله کاوب مشهور حسن افندی زاده‌نك درسنه دوام ایتمشیدی سلطان ابراهیم خان حضرتلرینك اولاد ارزوسیله اوته کندن بروکندن دعا و علاج طلب ایتدیکی صره‌ده مرقوم حسین افندینك والده‌سی پادشاه مشارالیه مصاحبه‌لرندن برینك دوستنه بنم اوغلمده دعا بیلور نفسی تأثیرلیدر دیمش واوده مصاحبهٔ مرقومه واسطه‌سیله پادشاهك سمعنه القا ایتمش اولدیغندن حسین افندی درعقب سرای همایونه دعوت اولنوب واردیغنده سلطان ابراهیم حضرتلرینه بر دعا قرائت وبالتصادف دعاسی هدف اجابته اصابت ایتمکله صحن مدرسی وپادشاه خواجه‌سی نصب اولندی و علمانك جنجی مقوله‌سی

برسوخته یه صحن مدرسلکی ویریلور می ایمش دیو کفتکو یه باشلدی اوزرینه رغماً للمعترضین غلطه مولویتی دخی ویریلوب روم ایلی قاضیعسکری محمود افندینك کریمه‌سی تزویج ایدلدی ومومی الیه بوندن صکره کرکی کبی پادشاهه تقرب وارکان دولته تغلبله اچمه وبوغچه جمعنه باشلیوب استانبولده قرق اللی قدر جسیم خان وخانه وحمام یاپدیردی لکن صدر اعظم مقتول قره مصطفی پاشا کبی آره سی اچیلانلری پادشاهدن صغوتمق و کندوسنه یناشانلری ایصتمق وعزل ونصب ایتدیرمك کبی خیر ایشلرینه قارشمسی ارکان دولتك اغبرارینه سبب اولدیغندن (١٦٤٨ م و ١٠٥٨ ه) تاریخنده سلطان ابراهیمك خلعی عقیبنده بودخی میخالیجه سوریلوب اوراده اعدام وبرچوق مالیله اوچ بیك کیسه اچه‌سی خزینهٔ دولته اخذ اولندی .

§

﴿ چنکانه ﴾ — بونلر چینك جهت شمالیسنده بولنان مانجوری تاتارلری سلاله‌سندن اولمق کرکدر . زیرا مانجوریانك مقر اداره سی اولان شهره (چنکیان) دیرلر چنکانه‌لره اوسترپا والمانیاده (زیکون) انکلتره ده (جبپس) اسپانیاده (جیتانوس) فرانسه ده بوهمیالولردن معدود بیلدکاری ایچون (بوهمین) تعبیر ایدرلر . (بوهمیا) کله‌سنه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ جنکیز ﴾ — چینك جهت غربیسنده سکون مغولرك رئیسی ایکن تاتار اولوسلرینی برر ایکیشر مغلوب واداره‌ٔ مستقله تحتنده بولنان ترکلری حرباً اطاعته مجبور ایدرك (قره‌قورم) ده خان کبیر عنوانی الدی وشرق تاتارلری وچین اهالیسیله دخی اون درت سنه محاربه‌سنده (خان بالغ) شهرینی ضبط ایدرك اندن صکره یعنی (١٢٠٦ م و ٦٠٣ ه) تاریخنده (شنسی) ایله (تبت) و (سمرقند) اره‌سنده (ایوان) یاخود (یوأن) نامنده برحکومت تأسیس ایلدی . وشرق تاتارلرینك محل اتفاقلری اولان (خطای) اقلیمنه (١٢١٤ م و ٦١١ ه) تاریخنده عسکر کوندروب اورالری وچینلیلر اوزرینه ایکنجی هجومنده پای تخت چین اولان (پکین) شهرینی استیلا ایتدی وچین خاقانی عاربلاسیله کندو کندوسنی تسمیم ایلدی واوج

سنه صکره دخی خوارز مشاه ایله بوزیشوب ممالکنی ویران وسلطنتنی بی‌نام ونشان ایتدکدن بشقه ماوراءالنهر قافقاسیه ایران دشت مسقو طرفلرینه اوغرایه‌رق راست کلدیکی ممالکی خراب‌واهالیسندن کیمنی اسیر وبرچوغنی قتل ایدوب‌هله بخارا وآوارو خجند وسمرقند امثالی بیوك شهرلرك اکثریسنده قتل عام اجرا ایلدیکی کبی بعضیلرنده‌ده کدی وکلبلردن بشقه بر ذیروح انسان براقمدی والك صکره اوغلارینی هندستان فتحنه کوندره‌رك کندوسی برقاچ یوز بیك اسلام اسیریله مملکتنه کیدرکن اثنای راهده اردوسنده ظهور ایدن وباعلتنی اسرای مرقومه‌یه اسناد وجمله‌سنی سند نهری کنارنده اعدام ایدرك برده قان ایرماغی اقتدی. الحاصل جنکیز خونریز بومثللو دها نیجه نیجه حرب وستیزلر آچه‌رق جله‌سنده نامنی الی‌الابد لسان نفرتله آکدیره‌جق برطاقم مظفریتلره نائل اولمش ونهایت (١٢٢٦ م و ٦٢٤ ه) تاریخنده (نانکین) محاربه‌سنه کیدرکن (چین‌چو) قصبه‌سنده عالم چون وچرادان ال چکمشدر مشارالیه ملك‌الملوك معناسنه اولان (تموچین) عنوانی حائز ایدی. قاضی شرف‌الدین تلقینیله دین اسلامی قبولی مروی ایسه‌ده مدت استیلاسنده تلف ایتدیکی نفوسك مقداری اللهه‌عیان یعنی اوچ ملیوندن زیاده‌یه بالغ برطاقم بیچارکاندر.

§

﴿ جنوه ﴾ — اسویچره‌نك جنوب غربیسنده‌کی رون نهرینك منبعی اولان جنوره کولی جوارنده وفرانسه ایله اسویچره حدودی میانده قرق ایکی بیك نفوسی جامع برناحیه‌در. بوناحیه نواحیٔ متفقه‌نك الك کوچکی ایسه‌ده مقری اسویچره‌نك الك معمور برشهریدر. مشهور (ژان ژاق‌روسو) و (سوسور) بوراده دنیایه کلمشیدی.

§

﴿ جنوه ﴾ — ایتالیانك قسم شمالیسنده وکورفز ساحلنده وتورن شهرینك یوز اللی کیلومترو بعدنده یوز یکرمی سکز بیك نفوسی جامع بر شهر قدیمدر. ولیمانی تجارت جهتندن بحر سفیده واقع لیمانلردن مارسلیا وتریسته‌دن صکره اوچنجی درجه‌ده اهمیتی حائزدر. شهر مزبور (٧٠٧ م و ٨٩ ه) تاریخنده (لیکورینلر) طرفندن تأسیس اولندقدن ومؤخراً

رومالیلرك يد ضبطنه كچمكله برچوق انقلابه ميدان ظهور اولندقدنصكره مشهور شارلمانك برادرينك زماننده سربستی قزانوب اهالیسی اهل صلیبك آسیایه عزیمتنده پك چوق ثروته واستانبول روم ایمپراطورلغنك تأسس وبقای سلطنتنه ایدكاری خدمته مقابل اولهرق (١٢٦١ م و ٦٦٠ ه) تاریخندن (١٢٩٥ م) تاریخنه قدر بیرانتیلردن بیوك بیوك امتیازلره نائل اولدی وغلطه ایله قریده كائن كفه شهری وازمیر وبوزجه اطه ومدللو اطه‌سی اللرینه كچدی لكن صكره‌لری وندكاولرك حسد ورقابتیله ظهوره كلان محاربات بیچاره‌لری فنا حالده دوشوردی وبودوشكونلك دولت علیه‌نكده دور استیلاسنه تصادف ایتدیكندن طاغنیق اولان برچوق مملكتلری اللرندن چیقدی.

§

﴿ جنید بغدادی ﴾ — سیدالطائفه عنوانله مظهر برشیخ عالیكهردر ووطن اصلیسی نهاوند وباعث فیضی دایلری (سری سقطی) حضرتلری اولوب سلسلهٔ نسبتی ایكی طریق ایله امام (علی كرم الله وجهه) حضرتلرینه منتهی در . عالم منامده وقوعبولان اشارت نبویه‌یه امتثالا همیشه ارشاد ونصایحی پیشه ایدنمش وكشف حقایق وحل دقایق خصوصنده سوزلری مسلم انام بولنمش ایدی. برگون عملسز عطای حق صادر اولورمی دیو ایراد قلنان سؤاله (هر عمل محضا توفیق وعطای حقدر) زمیننده اعطای جواب وتصوف نه اولدیغنی صورانلره (خلق كریم یظهره الكریم فی‌زمان كریم من رجل كریم بین قوم كرام) كلام فصاحت اتسامیله خطاب ایلدیكی كبی بردفعه‌ده (بز تصوفی قیل وقال ایله دكل محبته اللهدن غیری‌یی ترك بولدق اوتوزیلدر جناب حق جیندك لسانیله جینده سویلر حالبوكه اورته‌ده جیند یوق) بیورمشدر . شیخ مشارالیهك (ابوالعباس احمد ومشاد دینوری) كبی كلینلدن پك چوق مریدانی وار ایدی. اوتوز دفعه تنها و پیاده موفق زیارت بیت شریف اولدی. خلاصه فضائل دنیویه واخرویه‌یی كمالیله حائز برعارف پرمعارف اولدیغی وسماط عمر فانیدن طقسان برسنه متنع بولندیغی حالده (٩١٠ م و ٢٩٨ ه)

تاریخیله بغداده شیرینمذاق نعم جاوید عقبی اولدی جنازه‌سنده التمش بیك کشی حاضر بولنمشدر.

§

﴿ جو ﴾ — کوك یوزی دیدیکمز واسع بوشلغه اطلاق اولنورکه ایچنده ساکن اولدیغمز شو کرهٔ ارضدن نیچه یوز بیك وبلکه ملیون کره بیوك اجرامك دور حرکت ایتدکلری کوریلور واجرام مذکوره‌دن شمسك اهل هیئتك خبر ویرشلرینه کوره ساکن اولدیغمز ارضدن (٥١) ملیون ساعت بعید اولدیغی وجو مزبورك بویله نیچه صایسز حسابسز شموس واقمار ایله مملو بولندیغی پیش نظره التنجه وسعتك نه درجه اولدیغی اکلاشیلور معمافیه جو مزبورك بررنك مخصوصی اولوب مد بصرك کرهٔ نسیمی ایچنده بولنان رنکلی غازلره تصادف ایدرك مبدأ عزیمتندن اوزاقلاشه اوزاقلاشه نهایت برنقطه‌ده قوتی محو اولدیغندن مائی کوریلور

§

﴿ جوب ﴾ — آفریقانك جانب شرقیسنده واقع حبش طاغلرندن نبعان وزنکبار حدود شمالیسنی تحدید ایدرك بحر محیط هندیه منصب اولان برنهرك وفنده مسقط امامتی اداره‌سنده بولنان برشهرك اسمیدر.

§

﴿ جوبی ﴾ — چینك جانب شمالیسنده ترکستان صغیر ایله (مانچوری) قطعه‌لری بیننده کائن صحرای وسیعك اسمیدر بوکا شامو صحراسی دخی اطلاق اولنور.

§

﴿ جوجور ﴾ — مالاقا شبه جزیره‌سنده (سنغاپور) قربنده ومالاقا شهرینك ایکیوز کیلومترو جنوب شرقیسنده برشهردر وبونامده اولان برحکومتك مرکز اداره‌سیدر. بوحکومت مقدما قوی الشکیمه بردولت ایکن مؤخراً منقرض اولهرق ممالکی انکلتره دولتی ید ضبطنه کچدی جوجور اسمی مالاقا شبه جزیره‌سی جوارنده وجوجور سلطانی اداره‌سنده اولان مجموع اطه‌لره دخی علم اولمشدر. شهر مزبوری وقتیله پورتکیزلر یاپدیرمش ایدی.

§

﴿ جوجی ﴾ — چنکیز قتنه انکیزك بیوك اوغلیدر. بونك اناسی حامله اولدیغی حالده (مرکبت) قبیله‌سی حاکمنك اسارتندن قورتیله‌رق زوجی چنکیز خان نزدینه کیدرکن اشبو (جوجی) یی وضع ایدوب وبر صاراجق شئ بولنه‌مامسنه مبنی الکك جیرینه صاروب کتورمش وچنکیز دخی (یکی کلان) معناسنه اوله‌رق (جوجی) تسمیه ایلش ایدی مؤخراً چنکیز ترکستان وتاتارستانی قبضهٔ تصرفنه آلدقده دشت قپچاق وخوارزم وحزر طرفلرینی بوکا تملیك ایتدی لکن مومی الیه برادرلریله خوش کچنه‌میوب نهایت پدری چنکیزدن آلتی آی صکره یاخود مقدم یعنی (١٢٢٦ م و ٦٢٤ ه) تاریخنده قپچاقده وفات ایلدی.

§

﴿ جورج طوون ﴾ — آوسترالیاده فلمنك جدید اطه‌سنك جنوب شرقیسنده واقع (تاسمانه) نام دیکر (ارض دیه‌من) جزیرهٔ جسیمه‌سی اوزرنده انکلیزلر طرفندن تأسیس اولنمش ساحلی برشهردر هواسی غایت حار ومع مافیه اراضیسی محصولداردر.

§

﴿ چورلیلی علی پاشا ﴾ — اندرون همایوندن فیض اله‌رق عهد سلطان مصطفی خان ثانیده سلحدار اولمش ایسه‌ده شیخ الاسلام فیض الله افندی طرفندن استرقاب ورتبهٔ وزارت توجهیله اندرون همایوندن علاقه‌سی کسیلکه تشبث اولندیغی صره‌ده ادرنه وقعه‌سی وسلطان احمد خان حضرتلرینك جلوسی وقوعبولدیغندن ادرنه‌ده قائممقاملق مقامنه اقعاد اولندی ومؤخراً طرابلس ایالتنه وایکی دفعه رکاب همایون قائممقاملغه ونهایت (١٧٠٥ م و ١١١٧ ه) تاریخنده محمد پاشانك یرینه مسند صدارته کچدی وتنظیم امور دولت وتنسیق مصالح امت حقنده پك چوق سعی وغیرتی کورلدیشه‌ده بوسعی وغیرت ونائل اولدیغی صهریت بیچاره‌یی اصحاب اغراضك مکروغدرندن قورتاره‌مدیغندن عاقبت مدللوجزیره‌سنه نفی اولنوب اوراده شهد شهادت ایچرلدی. مشار الیهك طبع لطیفی خیرات وحسناته مائل اولمغله حلبده جامع کبیر داخلنده مدفون اولان زکریا علیه السلام اوزرینه مکمل ومحتشم برتربه بنا ایتدیرمش واسکی علی پاشا جوارنده خرقهٔ

شریفك محافظه سیچون کارکیر حجرات وارغاد پازارنده اسکی سیمکشخانه یرینه مکمل برجامع شریف ودار الحدیث و کتبخانه وعمارت وتکیه وترسانه ساحه سنده ینه کارکیر برجامع ومتعدد چشمه ومسقط رأسی اولان چورلی وسائر کزدیکی یرلرده برچوق مکتبلر وچشمه‌لر یاپدیرمشدر مدت صدارتی درت سنه دن زیاده جه در .

§

﴿ جوزا ﴾ — منطقهٔ بروجك حاوی اولدیغی اون ایکی برجدن ثوردنصکره شمسك داخل اولدیغی برج شمالیدر وقدر ثانیدن اوچ دانه یلدیزی حاویدر (جوزا) عربجه ایکیز دیمك اولدیغندن صور الکواکب میانندہ جوزا برجی دخی ایکیز ادم کبی ترسیم اولنور .

§

﴿ جوزی ﴾ ابو الفرج عبد الرحمن — جمال الدین کلمه سنه نظر بیوریله .

§

﴿ جوستن یانوس ﴾ یاخود (ژوستنین) — (ژوستنین) کلمه سنه نظر بیوریله .

§

﴿ جوقژو قارتا ﴾ — جاوه اطه سنده ودکزدن ایکی کیلومترو کیروده وپاتاویانك درتیوز کیلومترو بعدنده مستحکم بر شهردر وبو نامله فلمنك حایه سنده اولان برحکومتك مرکز اداره سیدر وحکومت مزبوره نك تکمیل نفوسی التی یوز بیك تخمین اولنمقدر .

§

﴿ جونغوریا ﴾ یاخود (چونغاریا) — تاتارستان کبیرده (تیانشان) وبخارای صغیرده (التای) طاغلرینك شمال طرفلرنده (قالموق) نامیله معروف طوائف اسلامیه نك ساکن اولدقلری قطعه در . بونلر (١٧٥٩ م و ١١٧٣ ه) تاریخنده چینلولره مغلوب اولهرق سیبریایه فرار وبالاخره روسیه دولتی حایه سنده استقرار ایتمشلر ایدی . بورالره و (ارال) کولی جوارنده (الوتیه) قبیله سنه مقر اولان قطعه یه قالموقستان دیرلر .

§

﴿ جوهر ﴾ — برجسمك جوهری اول جسمك حاوی اولديغی موادك كميتی اولوب كثافتی دخی حجمنه نسبتله جوهرينك مقدار وزنی اولمغله هر جسمك كثافتی حجم مفروضده حاوی اولديغی جوهرك كميتنه كوره اولور مثلا زيبق صودن اون اوچ بچق قات آغردر يعنی صو حجمنده بولنان جيوه‌نك جوهری صودن اون اوچ بچق قات دهـا زياده اولمغله جيوه‌نك ثقلت اضافيه‌سنك صودن اولمقدار زياده اولمسی بوندن ناشيدر.

§

﴿ جوهرالرومی ﴾ — فاطميوندن افريقيه ومصر حكومتلرينی جمع ايدن (معزلدين الله) ك قائدی يعنی سرعسكری ابوالحسنك لقبيدر (٩٦٨ م و٣٥٨ ه) تاريخنده مصر حكمداری كافور اخشيدينك وفاتی مناسبتيله امور مملكته اختلال طاری اولدقده مشار اليه معز اشبو جوهری سرعسكر تعيين ايدرك كوندرمش ايدی جوهر دخی ايلك هجومده مصری ضبط ايدرك (معز) نامنه اداره‌سنی درعهده ايلدی والآن مقر حكومت اولان (قاهره) شهرينی وجامع ازهری وقصرينی بنا ايتديكی كبی عسكر كوندروب فلسطين وشام حواليسنی دخی آلدی ومصره تسلط ايدن قرامطه طائفه‌سيله حرب ايدرك منهزم وپريشان ايتدی.

§

﴿ جوهره ﴾ — هبة الله بن الحسنك كريمه‌سی وشيخ ابی الحسن بن الدوامينك همشيره‌سی اولوب بنت الدوامی البغدادی ديمكله معروفه وصلاح وصداقت وعلم وعبادتله موصوفه بر خاتون ايدی اولياء كرام ايله مصاحبت وانلردن استماع حديث شريفه بذل نقدينهٔ غيرت ايلر ايدی (١٢٠٧م و٦٠٤ه) تاريخنده ياتسو نمازی قيلاركن ارتحالی وقوعبولمشدر.

§

﴿ جوهری ﴾ — علم ومعرفت وذكا وفطنتده نادرهٔ دوران برذات اولوب خصوصيله علم لغت وادبده امام ومرجع علماء اعلام ايدی اسمی اسمعيل بن حماددر.

سفری حضر اوزره اختيار ودائما دور بلاد وامصار ايدردی علم عربيتی عراقده ابی علی فارسی وسيرافيدن تحصيل ايتدكدن صكره حجازه كيدوب

اوراده عرب عاربه‌دن بالمشافهه اخذ لغات ایلدی بعده خراسان طرفنه توجهله (دامغان) و برمدت (نیشابور) ده اقامت وتدریس ایده‌رك واصل دار آخرت اولدی.

زمان وفاتی لایقیله معلوم اوله‌میوب (١٠٠٥ م و ٣٩٦ یاخود ٣٩٣ و یا ٤٠٠ ه) تاریخلری اولمق اوزره مختلف فیهدر.

علم عروضده بر کتاب ونحوده بر مقدمه ولغتده (صحاح اللغة) نام کتابی تألیف ایلدی که بونلردن صحاح حالا نامنه اوله‌رق معروف و مشتهر وایادیٔ اعتبار خواص وعوامده موجود ومتداولدر اشبو کتاب حقنده اسمعیل بن عبدوس نیشابوری

(هذا کتاب الصحاح سیدما ❊ صنف قبل الصحاح فی الادب)
(یشمل ابوابه ویجمع ما ❊ فرق فی غیره من الکتب)

قطعه‌سنی سویلمشدر.

§

﴿ چوی زاده ﴾ — عصربایزیدخان ثانی شیخ الاسلاملرندن منتشالی محیی الدین افندینك لقبیدر. اکثر علومده مهارت وبتخصیص علم فقهده براعت صاحبی اولوب طریق صوفیه مشایخ وسالکانی علی الاطلاق تضلیلدن بشقه برعیبی یوغیدی دیرلر زیرك باشنده کورکجی باشی سلیمان اغا محله‌سنده کائن جامع شریف آثار خیریه‌سندندر. ووفاتی (١٤٥٧ م و ٩٥٤ یاخود ٩٥٢ ه) تاریخنده‌در. افندیٔ مشارالیهك لقبنك زمانمزده محل فحشیاته نام اولدیغنی کال تأسفله ایشیدوب بونك عیب مذکوره مقابل بر جزای معنوی اولدیغنه ذاهب اولنلرده واردر فی الحقیقه دین اسلامله متدین (الله) دیین بر کسه‌یی تضلیل بیوك حقسزلق ایدی. چوی زاده دامادی حامد و چوی زاده محمد افندی نام ذاتلر دخی عصر مراد ثالثده نائل مقام مشیخت اولمشلردر.

§

﴿ جویریه ﴾ — زوجات طاهراتدندر وبنو المصطلق قبیله‌سنك رئیسی حارث بن ابی ضرارك کریمه‌سیدر. غزوهٔ بنی المصطلقده اصحاب

کرامدن ثابت بن قیس حضرتلرینك الینه اسیر دوشه‌رك نفسنی کتابه یه کسدیکی صره‌ده اعانه طلبیله حضور حضرت پیغمبری یه واروب کندوسنك کیم اولدیغنی بیان ایتمکله معدن مروت افندمز مبلغ مکاتبه‌یی احسان وکندیسنی دخی حریم ازدواجلرینه ادخال ایله مشارالبنان بیوردیلر و بونك اوزرینه اصحاب کرام حضراتی مشارالیها حضرتلرینك جناب سید البشر افندمزله بیدا ایتدیکی قرابته حرمة بنوالمصطلقدن یدلرنده اولان اسرانك کافه‌سنی آزاد ایتدیلر. ابوجهلك بو نامده اولان بر قزینی دخی حضرت علی‌یه تکلیف ایتدکلرنده فخر عالم افندمز بر ذاتك تحت نکاحنده نبی‌الله ایله عداوللهك قزی اجتماع ایده‌مز بیوردقلرندن جواب ویردیلر.

§

﴿ جهات اصلیه ﴾ — شمال (قطب شمالی طرفی) جنوب (قطب جنوبی طرفی) شرق (شمسك طلوعی طرفی) غرب (شمسك غروبی طرفی) درکه بونلره جهات اربعهٔ اصلیه دینلور. بونلر دائرهٔ افق اوزرنده وبری برینك تمام قارشوسنده بولنورلر برمحالك محل آخره نسبتله موقعی جهات اصلیه واسطه‌سیله تعیین وتعریف اولنور وخریطه‌لر دائما شمالی یوقاریده وجنوبی اشاغیده وشرقی صاغ وغربی صول طرفده اولمق اوزره ترسیم ایدیلور.

§

﴿ جهالوان ﴾ — آسیا قطعه‌سنده واقع بلوجستان حکومتنك شرقی برایالت وسیعه‌سی اولوب نهایت درجه طاغلق اولمغله بللی باشلی بر شهر ویاقصبه‌سی یوقدر واهالیسی خیمه بر دوش بدویلردر.

§

﴿ جهان ﴾ — شاه اسماعیل صفوینك جاریه‌سیدر مشارالیه برکون اشبو جهان ایله (حیات) و(فنا) نامنده دیکر ایکی ادیبه جاریه میانه اوتوروب (اوچ دلبر آره‌سنه اوتوردم بیلم که کوکلمی قنغیسنك محبتنه باغلایه‌یم طوغریسی بوبابده متردد ومتحیرم) معناسنه اولان اشبو

نشسته ام بمیان سه دلبر ودو دلم
که دل بمهر که بندم درین میان خجلم

بیتنی انشاد ایتمکله (جهان) طاورانوب جواباً سن پادشاه جهانسك جهان سکا لایقدر و پادشاه جهانك جهان ایله ایشی موافقدر معناسنده اولان اشبو

تو پادشاه جهانی جهان ترا شاید
که پادشاه جهانرا جهان بکار آید

بیتنی انشاد ایدر بونك اوزرینه حیات نام جاریه غیرتلنوب جهان خوشدر ولکن حیات اولورسه اکر حیات اولمزسه جهان نه ایشه یارر معناسنده اولان اشبو

جهان خوشست ولیکن حیات می باشد
اکر حیات نه باشد جهان چه کار آید

بیتنی ایراد ایتمسی اوزرینه فنا نام جاریه دخی غیرتلنوب بوده حیات وجهان هر ایکیسی بی بقادرسن همان فنایی ایسته که هر شیئك صوکی فنادر معناسنده اولان اشبو

حیات وجهان هر دور ابی بقاست
فنارا طلب کن که آخر فناست

بیتنی انشاد ایتمکله شاه مشارالیه فنا طرفنه میل ایدر .

§

﴿ جهانکیر ﴾ — سلطان سلیمان اول حضرتلرینك مخدومیدر . پدرلریله ایران سفرینه کیدرکن (١٥٥٢م و ٩٦٠ه) تاریخنده اماسیه جوارنده وفات ایتمکله نعشی درسعادته اعاده اولندی . طوپخانه اوزرنده کی جامع شریف شهزادهٔ مشارالیه نامنه یاپلمشدر .

§

﴿ جهانکیر ﴾ — هندستان مغول حکمدارلرندن جلال الدین اکبرك اوغلیدر واسمی محمد شهرتی ابو المظفر نور الدیندر مومی الیه (١٦٠٥م و ١٠١٤ه) تاریخنده پدرینه خلف اولوب اوغلرینك اشعال ایتدیکی نائرهٔ عصیانی باصدیردقدن صکره (١٠٥٤ه) سنه سنه قدر سلطنت سوردی وامور دولتی پك کوزل اداره ایدوب سخاوت وعدالت ومعارفپرورلك ایله شهرت بولدی فقط (فضل الله) نام زندیقك دلالت واغفالیله کاه مجوس وکاه کواکب پرستلکی اختیار ایلدیکندن نامی صحایف تواریخده لکه دار اولدی . برآره لق کندوسنی ات یمك وحیوان بوغازلامقدن دخی منع ایتمشیدی .

§

﴿جهانكير﴾ — قلعهٔ نوری دار الحكومة اتخاذ ايدن بنی طاووسك ايكنجی پادشاهيدر . بوذات (١٤٦٦م و٨٧١ه) تاريخنده تخته جلوس واوتوز اوچ سنه حكمرانلقدن صكره وفات ايدوب يرينه اوغلی كيومرث چمش وسلسلهٔ مزبوره دن ديكر برجهانكير دها تخت حكومته جلوس ايتديسه ده بو بيچاره عاقبة الامر شاه طهماسبك الينه دوشوب اولنجه يه قدر (آلموت) قلعه سنده محبوس قالمشدر .

§

﴿جهانكيری حسن افندی﴾ — مشاهير مشايخ خلوتيه دن قوهٔ قدسيه صاحبی برذات ايدی . اصلی خرپوطلی اولوب درسعادتده رمضان افنديدن كسب فيض ومعرفت وبروسه ده يعقوب فانی حضرتلرندن استحصال خلافت ايدرك مرتبهٔ قطبيته واصل اولمشدر . خلفاسندن فتحی امی حضرتلری سورهٔ كوثردن يوقاريسنی بيلديكی حالده اسرار مشكلات قرأنيه يی حل وتذكار ايلر ايدی . (تحفة الطالبين وهدية المسترشدين) صاحبی (نهجی بهسنی) وچاملیجه لی (محمد) افندی دخی خلفاسندندر اشبو محمد افنديك اسكداره چاوش دره سنده ادريس افندی تكيه سنده اولان قبرينه كيدوب روحانيتدن استمداد ايدنلر محروم دونمزلر . بو ادريس افندی مومی اليه محمد افنديك خليفه سيدر . جهانكيری حسن افندی حضرتلرينك وفاتی (١٦٦٣م و ١٠٧٤ه) تاريخنده در .

§

﴿جَهْم رَقی﴾ — اسلاف مشايخ كرامدن كرامات عليه ايله مشهور برذاتدر . مشار اليه بركون حمامه كيروب چيقمش وخلقی ده طيشاری استه يوب چيقارمش ومتعاقباً حمام يقيلوب كرماتی كون كبی ظاهر اولمشدر .

§

﴿چه يوأن﴾ — چينده شنسی ايالتنك مركزی اولان وغايتله جسامت وكثرت نفوسله مشهور بولنان شهرك اسميدر . چين اطه لرندن (فورموز) جزيرهٔ جسيمه سنك (فوكن) بوغازی اوزرنده مركزی اولان شهرك اسمی دخی (چه اوان) در .

§

﴿ جهيم ﴾ ابن الصلت بن مخزمة بن الخطاب رضى الله عنه — مشاهير اصحاب كرامدندر. مشارالیه حضرتلری خیبر وقعه‌سی اثناسنده داخل دائرهٔ اهل ایمان اولوب خیبر غنائمندن برچوق شیٔ احسانیله التفات عالیٔ جناب پیغمبری‌یه مظهر اولمش وامر نبوی ایله برمدت صدقات کتابتی خدمتنده بولنمشدر.

§

﴿ جیحنوزوفیست ﴾ — رومجه چپلاق حکیم معناسنه برکلمه‌در وبو کلمه هندستانده باش آچیق یالین‌آیاق کزن تارك دنیاله عنوان اولمشدر. بونلر هرجفایه تحمل ایده‌بیلمك ادعاسنده بولنورلر. حتی بونلرك بریسی اسکندر کبیرك حضورنده ودیکر بری آتنه‌ده (اوقتاو) لك حضورنده آتشه کیروب جاننی یاقش ودنیادن جهنم اولمش کیتمشدر.

§

﴿ جیحان ﴾ — اطنه ولایتی داخلنده‌واقع شرقی‌طروس‌سلسله‌سندن ظهور ایدرك ایکیوز کیلومترو قدر مسافه قطع ایله اسکندرون کورفزی جانب غربیسنده وسیحان نهری فی یقیننده بحر سفیده منصب اولان برنهرك اسمیدر وضعاً سیحان نهرینه موازی وولایت مزبوره‌نك وسطندن جاری وسیر سفاینه مستعد ایسه‌ده تطهیری لازمدر.
بونهره عوام ناس (جهان صویی) دیرلر.

§

﴿ جیحون ﴾ — آسیای وسطاده واقع بللور طاغلرینك اوتوز سکز عرض شمالی ایله التمش طقوز طول شرقیسندن باشلایوب (ترمذ) و (چارچو) و (خیوه) اراضیسنی صولایه‌رق غرب شمالی‌یه طوغری جریان ایدن و(ارال) دکزینه دوکیلان نهر کبیردرکه (امدریا) وقسم علیاسنه (اقسوس) دخی دیرلر. بو نهرك قدیماً بحر جزره آقدیغی بعض اسکی تاریخلرده محرر والان یتاغی موجود اولوب طولی بیك التی یوز قرق کیلومترودن عبارتدر بوکا وقتیله عربلر آمو صحراسندن کلدیکی ایچون (نهر آمو) تسمیه ایلمشلر ایدی. اشته (ماوراءالنهر) نامیله شهرتشعار اولان محل بونك اوته طرفیدر.

§

﴿ جیزه ﴾ — مصر وسطاده قاهره شهری مقابلنده ونیلك ساحل یساری اوزرنده مبنی بر لوا مرکزیدر طرف شمالیسنده اهراملر وطرف جنوبیسنده دخی (منفس) خرابه‌لری کورینور وهواسی مصر ممالکنك کافه‌سنه مرجح طوتیلور .

§

﴿ چیلی ﴾ — چینده پایتخت دولت اولان پکین شهر مشهورینك منسوب اولدیغی ایالت جسیمه‌نك اسمیدر . بحر اصفردن اشبو ایالت داخلنه طوغری کیرمش اولان کورفزه دخی (چیلی کورفزی) دیرلر .

§

﴿ چین شیهوانغتی ﴾ — (٥٣٤٧ خ) تاریخنده جلوس ایدن چین خاقانیدر . بوذات مدت سلطنتی اولان اوتوز یدی سنه ظرفنده طوائف ملوك هیئتنه کیرن یدی عدد حکوماتی یعنی چین ایالاتنك خمسنی ادارهٔ واحده تحتنه آله‌رق مؤسس دولت نامنی قزاندیغی کبی خسارندن خالی اولمیان (هون) طائفهٔ وحشیه‌سنی ممالکندن حرباً طرد ودفع مغولستان ایله چین بینندہ اولان سد مشهوری یاپدیروب ایادیٔ تسلط اعدایی ملکندن رفع ایلدی وبرطاقم طاغلری دله‌رك کوزل یوللر وقنالر دخی یاپدردی ایسه‌ده چینك ابتدای عمرانی کندو زمانندن معتبر طوتلمق خیال بیأ‌لیله عصرنده‌کی ارباب معارفك کافه‌سنی اعدام وکتابلرینی کاملاً احراق ایلدی . بوکا جنتدن بشقه برمعنا ویریله‌مز ایسه‌ده کندوسنك موحدیندن اولوبده مجوسیلرك اعتقاد باطله‌لرینی منع ایچون برمعاملهٔ زجریه‌ده بولنمش اولمسی دخی مستبعد دکلدر وحتی یاپدیردیغی سده سد اسکندر دنیلدیکنه نظراً (چین شیهوانغتی) نامی جناب ذوالقرنینك نام دیکری اولمسیده مأمولدر بوکا (هوانغ چینغ) دخی دیرلر . سد مذکور ایچون (سد) کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ چین ﴾ — آسیای شرقیده واسع برالکادر شمالاً تاتارستان واسیای روس شرقاً ژاپونیا و بحر چین جنوباً انام وسیام وبرمان ونپال ممالکی وغرباً ترکستان ایله تحدید ووسعتی شمالدن جنوبه اوچبیك بشیوز وشرقدن غربه سکز بیك کیلومترو ونفوسی درتیوز ملیون تخمین اولنور

چـين لفظى (٤٦٠٠ خ) تاريخنـده يعنى ميلادك بيك سنه مقدملرندن برو (شنسى) ايالتنك نام مخصـوصى ايكن تاتارلرك (٤٢٠ م) تاريخنـده‌كى استيلالرندن صكره (هوانغ هو) نهرى يعنى نهر اصفرك جهت جنوبيسـنده كائن الكانك عمومنه تخصيص اولنوب شمال جهتنه (خطـاى) دينلمشـدر يونانيلر (سريقا) عربلر (صين) ياخود (سين) اوروپاليلر (شين) ديرلر .
اصل چـين ابناى يافثـدن برينك آديدركه منسوباتيله برابر جنوبدن كيدوب (هوانغ هو) نهريله (كيانغ) نهرى اره‌سنده ساكن اولمشيدى . (خطاى كلمه‌سـنه دخى نظر بيـوريله) چين خاقانلـك پاى تختى (پكين) شهر جسيمى اولوب حكم ايتديكى ممالك خصوصى چين ومانجورى ومغولستان وتيانشان وسيرانغ وتبت وبوتان وقوره‌وسائره نامليله متعدد قطعات وايالاته وايالاتك هربرى (فو) تعبير اولنان دائره‌لره‌ودائره‌لر (چه او) تعبيراولنان سنجـاقلره و سنجاقـلر دخى (هيات) دنيـلان ناحيه‌لره تقسـيم اولنـور قوره وتبت وبوتان ولاياتى وليو وكيو اطـه‌لرى نيم استقلال اوزره‌در .
چينك بعض يرلرى صغوق ايسـه‌ده اكثرى محللرى سيجاق وقيشى قوراق ويغمورى چوق واراضيسى فوق الغايه منبت ومحصولداردر .
هردرلو حبوباتدن بشقه چاى . پرنج . شكر قامشى . خرما . طوت وبعض بهارات دخى يتيشور ومعدنلرندن التون‌كوش باقر تيمور جيوه معدن كموى چيقاريلور . چينليلر خوش طبيعت وزراعته هوسـكار ايسه‌لرده بربرلرينه اعتمادلرى وفاملياللرينه رعايتلرى نقصـان واويمه‌جيلق وطوقيجيلق كبى صنايعده مهارتلرى وعلم نجوم وريا ضياته‌هوسلرى زياده‌در باشليجه‌لسانلرى مانچو وچين ناملريله ايكى نوع اولوب يازولرى هربرى برر اسم وكلمه‌يى افاده ايدر ويوقاريدن اشاغيه يازيلور يوز بيك قدر اشكالدن عبارتدر .
چينده اخذ واعطا اكثريا نهرلر درونده صالللر اوزرنده ياپلش بيوك كوچك چارشولرده اجرا اولنمقده‌در .
چين خاقانلرى رئيس روحانى صفتنى دخى حائز اولەرق مسـتقل بالرأى ايسه‌لرده قانونلرى اعيان ملته انتخاب وكلا وسـائره‌جه بعض صلاحيت ويرمشدر .

چینده (بودا یاخود فو) و (خونقچو) و (تا اوتسه) نامله یله معروف اولان باشلیجه اوچ مذهبدن تا اوتسه مذهبی برطاقم کاهنلر وسحر بازلر ومنجملر مذهبی اولدیغندن اولقدر اهمیتی یوغیسه‌ده قصورلری معتبر ومعتقدلری اکثردر (کلهلرینه نظر بیوریله) بونلردن بشقه چینك جهت جنوبیسنده و (نانکین) طرفلرنده خیلی اسلام اولوب شمال طرفلرنده ایسه اسلام اهالیٔ موجودهنك همان عشری نسبتنده‌در .

اسلام (تانغ) خاندانندن اولان دردنجی پادشاه زمانده یعنی (تخمیناً ١٥٩٠ م و ٣٠٠ ه) تاریخلرده ترکستان غربی وشمالی طرفلرندن هجرت ایدرك پك چوق التفات کورمشلر وعساکر خاصه صنفنه ادخال واغنا اولندقلریه بناء اورالرده متوطن ومنتشر اولمشلر ایدی پای تخت خاقانی اولان پکین شهرنده یکرمی قدر جوامع شریفه واردر .

چین الکامی جوارنده اولان (کاشغر) و (ختن) حکومات اسلامیه‌سی برآره‌لق چین دولتی حمایه‌سندن آیریلوب ایچلرنده موجود نفاق وشقاق بلاسیله ینه انقیاد وقبول حمایه‌یه مجبور اولدیلر .

چینده اولان اسلامك یدنده مذهب حنفیه اوزره برچوق فقه عربی نسخ صحیحه ونفیسه‌سی موجود اولوب فقط ارقام صحایف وامثالی دیانته تعلق ایتیان جهتلری اشارات چینیه ایله مرقدر بونلری ومصحف شریف وسائر دیانته متعلق کتابلری اصلی اوزره قرائت ایدر وحق سبحانه وتعالی حضرتلرینه بعضاً چین لسانی اوزره صاحب وافندی معاسنه اوله‌رق (چو) دخی دیرلر ایسه‌ده اکثریا (الله) لفظهٔ جلالی سویلرلر وکافه‌سنك برر عربی اسمی وار ایسه‌ده تلفظنده زحمت چکدکلریچون چینجه اولان اسملرینی قوللانورلر وبونلرله ممالك سائره مسلمانلری بیننده شعائر واداب دینیه‌جه برفرق اولمیوب فقط تابوتلرینی آلت طرفی کپنك کبی آچیلور قپانور صورتده یاپارلر وجنازه‌یی درت کشی اوموزلرنده کوتوروب تابوتك الت قپاغنی آچه‌رق قبره براغورلر وجامعلرینك درت کوشه وقیصه قله کبی مناره‌لرنده اذان محمدی اوقورلر اکثری جامع قپولرینك اوزرنده (خوای خوی تانغ) الفاظی محرر درکه جمعیتکاه اسلام دیو تفسیر اولنه بیلور چینده مسلمانلره (خوای چو) و بعضاً

(اکیا اومن) دیرلر ایسه ده کندو بینلرنده اسملری (مسلمانی) در ۰
مسلمانلر چینده باشلرینه نصف کره شکلنده مائی یاخود بیاض و کوچك
طاقیه کیوب سائر ادیاندن تمیز ایتمکده وعلما وفقهالرینه (لااوچوقو) تعبیر
اولنمقده در ۰ چین الکاسی (٤٥٦٠ خ) تاریخندن یعنی میلادك بیك
بوقدر سنه مقدمدن (٥٢٩٠ خ) تاریخنه قدر بری برلریله محارب اولان
برچوق حکومتلر بینده تقسیم اولندیغی حالده (٥٣٤٧ خ) تاریخنده یعنی
میلادك ایکیوز قرق یدی سنه مقدمنده (چین شیهوانغتی) یدی حکومتی
توحید ومغولستان ایله چین خصوصی بینه برجسیم سور بنا وعلوم وفنونی
احیا ایلدی (سور مذکور ایچون سد کلمه سنه نظر بیوریله) مؤخراً چین
بالدفعات وقوعبولان استیلالردن خراب اولوب (١٢٢٥ م و ٦٢٢ ه)
تاریخنده تاتارلر نهر ازرقه قدر جهت جنوبیه سنی قبضهٔ تصرفلرینه آلدیلر
اوتوز بش سنه صکره مغوللره ویوز بوقدر سنه صکره یرلیلردن (چو)
نامنده بر ینك خروجیله چینلیلره و (١٦٤١ م و ١٠٥١ ه) تاریخنده
(مانچو) تاتارلرینه کچدی اشبو تاتارلرك رئیسی اولان (لیچونغ) پکین
شهرینی محاصره ایتدیکی اثناده چین سرعسکری اولان برطواشینك ایتدیکی
خیانتدن استفاده ایتمش وچین جنرالرندن بری دخی ارباب اختلالی صویه
غرق ایتمك ایچون نهر اصفری چو یردیکندن (تای فونغ فو) شهرینی صو
باصوب اهالیٔ مطیعه دن اوچیوز بیك قدر نفوسك تلفنه سبب اولمشیدی
هرنه حال ایسه ممالك چینیه الیوم چینده حکومت ایدن خاقانلرك جدی
اولان مشار الیهه انتقال ایتمش و (١٨٥٣ م و ١٢٧٠ ه) تاریخنده ظهور
ایدن اهل قیام (تانکین) شهرینی ضبط وچینك برقطعه سنی استیلا ایلمشدر ۰
انکلیزلر دخی بعض سببلرله برقاچ دفعه هجوم و (١٨٥٧ م و ١٢٧٤ ه)
تاریخنده فرانسزلرله بالاتفاق غلبه ایدرك چینلولردن یکرمی درت ملیون
لیرا و قانطو و (چین های) و (اموای) و (پنبوغ) شهرلرینی الدیلر
واوچ سنه صکره ایکنجی هجوملرنده پکین شهرینه قدر کیروب خاقانی
تهدید وسراینی یغما و برقوی معاهده یه ربط ایلدیلر ۰

§

﴿ جیوه ﴾ — صودن اون اوچ بچق دفعه آغر ومایع ومتبخر برمعدندر

جیوه قرق بش بچق درجه برودتده تصلب ایلدیکندن قطب شمالی کشفنه کیدن قپودانلرك جیوه‌یی قورشون کبی تفتکلرینه قویوب آتدقلری واردر وثقلت اضافیه‌سی (١٣,٥٦) اولدیغندن درونه القا اولنان تیمور وقورشون وبونك کبی شیلر دیبنه اینیوب اوزرنده یوزر ویتیوردن ماعدا هربر معدن ایله امتزاج ایدر وحاصل اولان خلیطه‌لره حکمای متقدمین (ملغمه) تسمیه ایدوب معلوم ومشهور اولان اصوللرنجه التون استحصال ایتمك ومعادنی تصفیه ایله التونه قلب ایتمك ضمننده مذکور ملغمه‌لری استعمال ایدرلر ایدی .

طبیعتده زیبق نابت ونادراً کومش ایله اولان ملغمه‌سی بولنور ایسه‌ده سائر ملغمه‌لری بولنما مشدر . طبیعتده بولنان جیوه جوهرلری (قلور) وخصوصیله (کوکرد) ایله مخروج اوله‌رق پك چوق محللرده ظهور ایدرکه جوهر مذکوره (زنجفرهٔ) طبیعیه تسمیه اولنور .

اوروپاده الٔ مشهور ونمادار جیوه معدنلری اسپانیاده واقع (المعدن) نام محلده‌در .

(ج) حرفنده اولان ممالك دولت علیه

اسم و اعتباری		درقضا	درلوا	درولایت
چاربین	ناحیه	عینتاب	حلب	حلب
چار سنجاق	قضا		خوزان	درسم
چار طاق	ناحیه	لاپسکی	بیغا	قره‌سی
چاشنکیر	ناحیه		انقره	انقره
چاغلاغان	ناحیه		مرعش	حلب
چاغلایق	ناحیه		درامه	سلانیك
چاقر	عشیرت		سلیمانیه	موصل
چاقرجه	ناحیه	قوله	صاروخان	ایدین
چاکمر	ناحیه		بیغا	قره‌سی
چاکلی	ناحیه		سینوب	قسطمونی
چاکلی	ناحیه	منمن	ازمیر	ایدین

اسم و اعتباری		درقضا	درلوا	در ولایت
چال	قضا		قره حصار	خداوندکار
چال مع طبال	قضا		جوله مرك	حکاری
چالو	ناحیه		طرابلس شام	سوریه
جالیش	ناحیه		انقره	انقره
چام آری (برکتلو)	ناحیه		نیکده	قونیه
چاموستل	ناحیه	بولانق	جبل برکت	اطنه
جانب الصرت	ناحیه		طرابلس شام	سوریه
چاندارلی	ناحیه	برغمه	ازمیر	ایدین
جانیك (صامسون)	قضا		جانیك	طرابزون
چای قرامق	ناحیه		قره حصار	خداوندکار
چای مع فریق	ناحیه	کیره سون	طرابزون	طرابزون
چای قیو	ناحیه		زور	حلب
جباری	ناحیه		کرکوك	موصل
جباع	ناحیه	صیدا	بیروت	سوریه
جباقور	قضا		کنج	بتلیس
جبالو	ناحیه		ارغنی	معمورة العزیز
جبل قلمون	قضا		سوریه	سوریه
جبل کلبیه	قضا		حما	سوریه
جبل حذور	ناحیه		حما	سوریه
جبل دالوس	ناحیه		بغداد	بغداد
جبل حراز	قضا		صنعا	یمن
جبل شرقیه	ناحیه		صنعا	یمن
جبل ریحه	قضا		حدیده	یمن
جبل برع	ناحیه		حدیده	یمن
جبل حفاش	ناحیه		حدیده	یمن
جبل غربیه	مرکز		جبل غربیه	طرابلس غرب
جبل لبنان	مرکز		جبل لبنان	جبل لبنان
جبل برکت	مرکز		جبل برکت	اطنه
جبل ساحل	ناحیه	دروز	حوران	سوریه
جبل ریحانیه	ناحیه	دروز	حوران	سوریه
جبل جدید اطرنوس	ناحیه		بروسه	خداوندکار
جبل امیر	ناحیه		قره حصار	خداوندکار
جبل عسال	ناحیه		شام	سوریه
جبل اقرع	ناحیه	انطاکیه	حلب	حلب
جبل شمعان	ناحیه		حلب	حلب
جبلهٔ ادهمی	قضا		لازقیه	سوریه

اسم واعتباری		در قضا	درلوا	درولایت
جبلیه	ناحیه		متفلك	بغداد
چبوق اباد	قضا		انقره	انقره
چبوق قلعه	ناحیه		سلیمانیه	موصل
جبور	عشیرت		موصل	موصل
جبول مع باب	ناحیه		حلب	حلب
جبیل	قضا		جبل لبنان	جبل لبنان
جبة المنیظره	قضا		جبل لبنان	جبل لبنان
جبة البشری	قضا		جبل لبنان	جبل لبنان
جبهة العلی	ناحیه		شام	سوریه
جبیه	ناحیه		عسیر	یمن
چتالجه	مرکز		چتالجه	شهر امانتی
چتن اوغلی	عشیرت		جبل برکت	اطنه
حج	ناحیه		درامه	سلانیك
جده	مرکز		جده	حجاز
جدابیه	قضا		بنغازی	بنغازی
جدیده	ناحیه	دیوانیه	حله	بغداد
جرباز	ناحیه		لازقیه	سوریه
چرپان	قضا		روم ایلی شرقی	روم ایلی شرقی
جربوعیه	ناحیه		حله	بغداد
جرد شحار	ناحیه	دروز	حوران	سوریه
جرد جنوبی	قضا		جبل لبنان	جبل لبنان
جرد شمالی	قضا		جبل لبنان	جبل لبنان
جرکش	قضا		کنغری	قسطمونی
جرمیك	قضا		ارغنی	معمورة العزیز
جرید	عشیرت		جبل برکت	اطنه
جزان	قضا		بتلیس	بتلیس
جزایر بحرسفید	مرکز		جزایر بحرسفید	جزایر بحرسفید
جزایر بصره	ناحیه		بصره	بغداد
جزره	قضا		ماردین	دیاربکر
جزیت	قضا		جبل لبنان	جبل لبنان
جزیرهٔ عمریه			ماردین	دیار بکر
جزیرهٔ مصوع			جده	حجاز
جزیرهٔ سواکن			جده	حجاز
جزیرهٔ فرسان			یمن	یمن
جزیرهٔ قاران	قضا		صنعا	یمن
جزین	قضا		جبل لبنان	جبل لبنان

اسم واعتباری		درقضا	درلوا	درولایت
جسان	ناحیه	بدره	بغداد	بغداد
جسر مصطفی پاشا	قضا		ادرنه	ادرنه
جسر ارکنه	ناحیه		دیمتوقه	ادرنه
جسر ثغور	قضا		حلب	حلب
جسقه مع پانی	ناحیه		ارغنی	معمورة العزیز
چشمه	قضا		ازمیر	ایدین
جغاوه	ناحیه		طرابلس شام	سوریه
جفتان	ناحیه		سلیمانیه	موصل
چفته لر	ناحیه		قره حصار	خداوندکار
چقاللو	ناحیه		مرعش	حلب
چقور	ناحیه		موش	بتلیس
چکته	ناحیه	عینتاب	جلب	حلب
چکمجهٔ کبیر	قضا		چتالجه	شهر امانتی
چکمجهٔ صغیر	قضا		چتالجه	شهر امانتی
جلال	عشیرت		بایزید	ارضروم
جلدی علیا وسفلا	قضا		کوار	حکاری
جلغه زارو	ناحیه		ماردین	دیاربکر
جلوه علیا	ناحیه		وان	وان
چلیکانلو	عشیرت		مرعش	حلب
جماش	ناحیه	اردو	طربزون	طربزون
جماعین	ناحیه	نابلس	بلقا	سوریه
جمچال	ناحیه		سلیمانیه	موصل
جمشکزك	قضا		خوزان	درسم
جمعه	قضا		سیروز	سلانیك
جمعه پازاری (قیالو)	قضا		سرقیجه	سرفیجه
جمعه لو (شاهمه)	ناحیه		ایدین	ایدین
چناره	ناحیه		کرکوك	موصل
چناق قلعه (قلعهٔ سلطانیه)	قضا		بیغا	قره سی
چنین	ناحیه	نابلس	بلقا	سوریه
چنین	ناحیه		عکا	سوریه
چوبان اطه سی	اطه		ردوس	جزایر بحر سفید
چورم	قضا		یوزغاد	انقره
جورم اکرادی (تیورجی)	عشیرت		یوزغاد	انقره
طورمارد	ناحیه		وان	وان
چورکی	ناحیه		جانبك	طربزون
چورلی	قضا		تکفور طاغی	ادرنه

اسم واعتباری		در قضا	درلوا	درولایت
چوز دره	ناحیه		جانیك	طربزون
جوله‌مرك	مرکز		جوله‌مرك	حکاری
جوم	ناحیه		حلب	حلب
جومه	ناحیه		طرابلس‌شام	سوریه
چونقور	ناحیه		موش	بتلیس
چونکش	ناحیه		ارغنی	معمورة‌العزیز
جویزلك (ماچقه)	ناحیه		طربزون	طربزون
چوینه	ناحیه	دیرانقمر	شام	سوریه
چهارشنبه	ناحیه	بارطین	بولی	قسطمونی
چهارشنبه (ترمه)	قضا		جانیك	طربزون
چهارشنبه (صاری‌کول)	ناحیه		سرفیجه	سرفیجه
چهارشنبه (بولدان)	قضا		ایدین	ایدین
جهران	ناحیه		صتعا	یمن
جهانبکلی قائمقاملق	عشیرت		انقره	انقره
جهانبکلی	عشیرت	قوچکیری	سیواس	سیواس
جهانبکلی	ناحیه		قونیه	قونیه
چیچك طاغی	قضا		قیرشهری	انقره
چیده	قضا		قسطمونی	قسطمونی
جیرانلی	عشیرت		موش	بتلیس
جیش	ناحیه		تعز	یمن
چیغا	ناحیه		بولی	قسطمونی
چیغاره	ناحیه		خمس	طرابلس غرب
چین	ناحیه		سیواس	سیواس
چین (قیو محمودی)	ناحیه		قره‌حصار	طربزون
چینه	قضا		ایدین	ایدین

حرف ح

﴿ حائط عجوز ﴾ — فرعون زماننده اعیان قوم قبطدن (دلوك) نامنده برزنکین قارینك یاپدیردیغی دیوارو هیکل عجیبدر. مرقومه اشبو حائطی هنوز تولد ایدن چوجغنك بلع تمساح ایله تلف اولهجغی حقنده کی اخبار منجمین اوزرینه کویا قضای الهی یه برسد ممانعت اولمق اوزره عریشدن جانب شرقیٔ مصره قدر چکدیرمش و اوغلنی تمساحدن تخویف یعنی کنار نیله واردیرمامق ایچون دخی خارجنه جسیم وقورقنج بر تمساح شکلی یاپدیرمش ایسه ده حکم الهی عاقبت یرینی بولمشدر.

§

﴿ حاتم ﴾ بن عبدالله بن سعد الطائی — کنیه سی ابوسفانه و ابوعدیدر. مومی الیه غایت سخی وشجیع وشفیق وخوش حال برذات نکوخصال اولوب نبی علیه السلامه یتشمش وفقط قبل البعثه وفات ایلمشدر. بنی طی اسراسی ایچنده بونك قرینی دخی حضور جناب رسالتپناهی یه چیقاردیلر مومی الیها (یارسول الله اکر بنی لطفاً آزاد بیوررسه کز حسدهٔ قبائل عربی حقمده سویندیرمامش اولورسکز زیرا بن اویله برقومك سیدی قزی یم که پدرم اسیرلری آزاد ایدر آجلری طیورر چپلاقلری کیدیرر وخلقه تواضع واطراف واکنافی حمایه ایلر ایدی) دیدکده جناب عنایتمآب افندمز (یاجاریة هذا صفة المؤمنین حقا لو کان ابوك مسلما لترحمنا علیه خلوا عنها فان اباها یحب مکارم الاخلاق) بیوروب مزبوره یی آزاد ایلدی حاتمك اوغلی (عدی) دخی اکرچه وهلهٔ اولاده قبول دین مبینه دن امتناع ایله شامه قدر صاوشدی ایسه ده مؤخراً یاوریٔ هدایتله زمرهٔ اصحاب کرامه داخل

اولدی . زمان جاهلیتده کلان اوچ اسخیانك اك مشهوری اشبو حاتم اولوب دیکرلری اولان (کعب) بن امامة الایادی وهرم بن سنان دخی بین العرب ضروب امثالدن ایدی حتی (کعب) بر رفیقیله چولده قالوب شدت حرارتدن هر ایکیسی دخی بیتاب اولدقلری حالده یانده بولنان بر ایچم صویی ارقداشنه ویرهرك کندوسی هلاکی اختیار ایلمشدر.

§

﴿ حاجی بکتاش ولی ﴾ — اسمی محمددر خراسانده واقع نیشابوردہ سادات کاظمیه دن ابراهیم الثانی نام ذات شریفك صلبندن کلوب فیض ورشادتی شیخ (لقمان) خراسانیدن اخذ واقتباس ایلمشدر. ولیٔ مشارالیه کراماتی ظاهر برشیخ کاملا تمظاهر اولوب قرق سنه اعتکاف وریاضت وکافهٔ مقامات مبارکه یی طولاشوب زیارت ایتدکدن صکره رومه کلهرك (جمال) سلطان و (آچیق حاجم) سلطان و (صاری اسماعیل) و (رسول بابا) کبی مظنهٔ کرامدن خلیفه لر یتشدیرمش ودار بقایه رحلتی (١٣٣٧م و٧٣٨ه) سنه سنده وقوعبوله رق (بکتاشیه) لفظی ارتحالنه تاریخ دوشمشدر.

§

﴿ حاجی بیرام ولی ﴾ — اولیاء الله کرامدندر. انقره قریسنده (صول فصل) قریه سندن نشأتله ابتدا علوم ظاهریه یی اکمال وانقره وبروسه مدرسلکنی استحصال ایتدکدن صکره قیصریه ده شیخ (حامد) آقسرایی حضرتلرینه انتساب ایدرك اووإسطه ایله علوم باطنه ده دخی واصل سرحد کمال اولدی وشیخ مشارالیهك شام شریف ومکهٔ مکرمه یه عزیمتنده برابر بولنه رق آقسرایده وقوع ارتحالنه دکین یانندن آیرلمدی. حاجی بیرام ولی حضرتلرینك برآره لق مریدلری نهایت درجه چوغالدیغندن حسودلری سلطان مراد ثانی حضرتلرینه بونك نیتی دعوای سلطنت وخلق الفای وادیٔ طغیان وضلالتدر. دیملریله ادرنه ده حضور شاهی یه احضار اولندیسه ده پادشاه معارفپناه کوردیکی آنده صلاح وکمالنه آکاه وبناءً علیه جامع عتیقده کرسیٔ وعظ ونصیحته چیقاره رق کندوسندن عذر وهمتخواه اولدی. اوجه سائقهٔ حسدله علیهنده بولنان بر وزیر قوردیغی دام غمز وتزویرك بووجهله تأثیر نابذیر اولدیغنی کورنجه تدبیر دیکره مراجعت

یعنی مومی الیهی تسمیم غرضیله قوناغنه دعوت ایدوب اثنای مصاحبتده برکاسه زهر صوندی شیخ دخی (بونی بز ایچه‌لم مضرتی سزه عائداولسون) دیو ایچمکله وزیر درحال سمت عدمه ارتحال ایلدی . مشارالیه آره‌صره طبل ونقاره وتوغ وعلمله انقره چارشو وپازارنده کزوب طوپلایه بیلدیکی اچه‌یی برطاقم عجزه وفقرایه طاغیدر وهرسنه اهل وعیالنك نفقه‌سیچون بالذات پورچاق اکوب بیچوب انکله اکتفا ایلر ایدی . تاریخ رحلتی اولان (١٤٢٩م و٨٣٣ه) سنه‌سندن صکره التی نفر مریدی ظهور ایدرك طریق بیرامیه برقاچ قول اولمش وآیین وسلوکاری تنوع ایتمشدر .

§

﴿ حاجی ترخان ﴾ — روسیه ممالکندندر (اژدرهان) کله‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ حاجی خلیفه ﴾ — اسمی عبدالله‌در . بروسه‌ده پوستنشین اولان شیخ (تاج الدین) حضرتلرینك خلیفه‌سی اولوب اوصاف جمال وجلاله مالك برشیخ هدایت سالك ایدی . اثنای سلوکنده التی آی قدر اکل وشرب ونومدن منقطع اولدیغی متواتر وکرم وکراماتی حداحصادن خارج مرتبه‌ده فزونتردر . برآرالق اسارتله فرنکستانه کیدوب خیلی مدت قالدقدن صکره برفرنك قزینك اخلاص وانتسابی سبیله خلاص اولدی . وفاتی (١٤٨٨م و٨٩٤ه) تاریخنده‌در .

§

﴿ حارث ابن اسیرالمحاسبی ﴾ — جنید بغدادی حضرتلرینك عمیسی ابوعبدالله‌در . کتب کثیره ومعتبره تألیف ایلدی . احمد بن حنبل حضرتلریله معاصر ایدیسه‌ده اوصره‌ده حارث بعض مرتبه علم کلام ایله دخی توغل ایلدیکندن کورشمزلر ایدی مومی الیه کمال ورعندن قرق‌سنه دیزی اوزرینه اوتوروب ارقه‌سنی اصلا دیواره ویرمامش ونفسنی دائما تحت محاسبه‌ده طوتدیغیچون اشبو (محاسبی) لقبیله اشتهار ایلمشدر . (٨٥٧م و٢٤٣ه) تاریخنده ارامیدهٔ پسترقا اولدی .

§

﴿ حارث الرایش ﴾ — یمنده اولاد حیردن عبدالشمس سلاله‌سنه منسوب ملوك (تبابعه) نك برنجیسیدر . بوكا (تبع اكبر) دخی دیرلر نبوتی مشكوك اولان (ذوالقرنین) حضرتلری بونك اوغلیدر .

§

﴿ حارلم ﴾ — فلنك دولتی اداره‌سنده و امستردامك جهت غربیسندن ١٧ كیلومترو اوته‌ده وحارلم كولی اوزرنده یكرمی بشبیك نفوسی جامع بر شهردر مطبعه‌لری ایجاد ایدن مشهور (فوسترلورانت) بوراده تولد ایلدی بوراسی وقتیله قطیفه وسائر منسوجات حریریه اعمالنده غایت مشهور ایدی .

(حارلم) فلنكده برکوللك دخی اسمیدر بوكول حارلم ولید وامستردام شهرلری بینده واقع اولوب اسكی (رین) ایله (اكرك) كولنه التصاق ایدر . طولاً ٢٥ وعرضاً ١١ كیلومترو قدر وسعتی واردر اشبو كول التنجی عصر میلادیده دكزك قره‌یه ایلرولمسیله حاصل اولدیغی حالده (١٨٤٠ دن ١٨٥٨م و١٢٧٥ه) تاریخنه قدر چالیشیلوب قوریدلمق میسر اولدی .

§

﴿ حافظ سید خواجه ﴾ — كراماتی ظاهر برذاتدر مشارالیه سیروز سنجاغی داخلنده واقع تیور حصار قضاسنده تولد ودرسعادته تحصیل علوم ایدرك فاتح جامع شریفنده خیلی زمان تدریسله اشتغال ایتمش واو اثناده علوم باطنه‌یی دخی تحصیل ایتمك اوزره برقاچ ذاته انتساب ایلدیكی حالده هیچ برندن بر اثر مشاهده ایده‌میوب نهایت بر كیجه كندو كندوسنه مأیوسانه مشغول ایكن بعنایة‌الله تعالی باب فیض منكشف اولمش وبونكله برابر الی آخر العمر درسنی دخی ترك ایتمامشدر .

اولیاء الله كرام حضراتندن هربرینك بر كونه مشربی اولدیغی كبی بوذاتك دخی مشربی حال وكمالنی سویلكدن چكنمز وكرامات واقعه‌سنه هیچ براهمیت ویرمز ایدی . (١٨٥٢م و١٢٦٩) تاریخنده طلبه‌سنی تعطیل مناسبتیله طاغلمقدن برقاچ آی تأخیر وصباح وایكندی درسلرینی بالاقدام تكمیل

ایتدکدن وجمله‌سیله حلالشدقدن صکره حج شریفه کیدوب ینبوعده وفات ایلدی تربه‌سی اوراده زیارتکاه خواص وعوامدر .

§

﴿ حافظ شیرازی ﴾ — اسمی محمد شمس الدین در وولادتی (۱۳۲۰م و ۷۲۰ ه) تاریخنده‌در . مشار الیه قرائت قرآن وفضیلت وعرفانده نادرهٔ زمان برشاعر عذب البیان اولوب مشربی غایت مستغنی و قلندرانه اولدیغندن بیوکارله اختلاطی همان هیچ سومز وکندی عالمنده برقوری اکلکه عرض قناعتله فلکه باش اکمز ایدی . حتی بغداد شاهی سلطان احمد دفعاتله بغداده دعوت ایلش ایکن قطعا روی اجابت کوسترمدی . بش یوزیتمش بر عدد فارسی غزلدن عبارت اولان دیوان اشعاری کمال لطافت وسلاستندن ناشی السنهٔ مختلفه‌یه نقل وترجمه ایدلمش ودیوان مذکوردن تفألده اکثریا صدق و اصابت کورلدیکنه بناء کندوسی (لسان الغیب) عنوانی المشدر . معروف اولدیغی اوزره تیمور (۱۳۸۳ م و ۷۸۵ ه) سنه‌سنده خطهٔ فارسی دخی قبضهٔ تسخیره کتوره رك حافظه خطاباً (سن . بنم یولنده بوقدر اردولر و خزینه‌لر تلف ایتدیکم سمر قند وبخارایی نصل اولییورده (اکر آن ترك شیرازی بدست آرد دل مارا ❊ بخال هندویش بخشم سمر قند وبخارارا) بیتیله بردلبرك برخالنه فدا ایده یورسك) دیدکده حافظ (پادشاهم اشته بن بویله بر بول کیسه‌دن ویردیکم ایچون دکلیدرکه دائما قلندرلکدن قورتیله‌میورم) جوابنی ویرمکله تیمورك فوق العاده مظهر لطف واحسانی اولمشدر . مرویدرکه سلطان یعقوب میرزانك وزیری (نجم الدین) کدالقدن یتشمه برکسه اولوب حافظ ایچون دائما دهان اعتراضی کشاد وازجمله مومی الیهك مطلع دیوانی اولان (الا یا ایها الساقی ...) مصراعنه شوقطعهٔ اعتراضیه‌یی انشاد ایتمشدی .

(قطعه)

(چه صنعت دید در شعر یزید او که در مطلع سخن ازوی سرآید)
(اکرچه مال کافر بر مسلمان حلالست و در وقیلی نشاید)
(ولکن شیر راعیب عظیم است که لقمه از دهان سك رباید)

خواجه حافظك وفاتندن صكره بركون سلطان يعقوب مومى اليه نجم الدين ايله اثناى مصاحبتنده براى تفأل ندماسندن ديوان حافظى استر. بوصره ده مومى اليه ينه بر طاقم كلمات آعتراض آياته قالقيشوب (جانم . بويله تفأللدن نه چيقار . حافظه هر نقدر لسان الغيب دينيورسه ده هيچ تفأله غيبه حكم اولنورمى) ديرسه ده كاركر اولميوب ديوانى كتوردكارنده سلطان مشار اليه معترضه (اشته سنك نيتكه) ديه رك آچار آچاز صحيفهٔ متصادفه نك سطر اولنده شو بيت كورينور

(درتنكناى حيرتم ازنخوت رقيب يارب مبادا كه كدا معتبر شود)

بونك اوزرينه مشار اليه (كوردكمى حافظك كرامتنى) ديو ديوانى قالديروب نجم الدينك قفاسنه چاربار. حافظك وفاتى (٧٩٢ ه) سنه سنده وقوع بولديغنى زيرده محرر تاريخ منظوم ارائه ايلر

(بسال باوصاد وذال ابجد زروز هجرت ميمون احمد)
(بسوى جنت اعلى روان شد فريد عهد شمس الدين محمد)

شو بيت دخى (٧٩١ ه) ده ارتحالنى كوسترر

(چودرخاك مصلى دفن كردند بود تاريخ او خاك مصلى)

٧٩١

§

﴿ حافظ عثمان ﴾ — خطاط مشهوردر . (١٦٩٨ م و ١١١٠ ه) تاريخنده وفات ايلدى . مومى اليهك استادى مشهور صو يولجى زاده ايله درويش عليدر .

§

﴿ حافظ محب الدين ﴾ — متبحر ين علماى شافعيه دن اولوب اسمى محمد بن محمود بن حسن بن هبة الله كنيه سى ابو عبد الله در (١١٨٢ م و ٥٧٨ ه) تاريخنده بغداده تولد و (١٢٤٥ م و ٦٤٣ ه) تاريخنده ينه اوراده وفات ايلشدر .

شام مصر حجاز مرو اصفهان هرات ونيشابور كبى اقطار بعيده ده تمام يكرمى يدى سنه سير وسفر واورالرده ملاقى اولديغى هر اهل معارفدن

بر درلو اقتباس علم وهنر ایدوب اخلافنه یادکار نیجه آثار فوائد ایشار براقشدر ازجمله اوتوز جلدی جامع اولان (ذیل تاریخ بغداد) نام اثر والا کهری شایان ساپاش وتحسیندر .

§

﴿ حاقودادی ﴾ — ژاپونیاده (یزو) اطه‌سنك منتهای جنوبنده وساتغار بوغازینك ساحل شمالیسی اوزرنده مبنی وامین برلیمانی و ١٦٠٠٠ نفوسی حاوی بر شهردر بو شهر ١٨٥٠ تاریخ میلادیسندن برو اوروپا تجارلرینه آچیق طوتلغه باشلادی .

§

﴿ حاکم بامرالله ﴾ — مصرده خلفای فاطمیه‌دندر (٩٩٦ م و ٣٨٦ ه) تاریخنده پدرینه خلف اولوب کوناکون اعتسافاته و خرستیان ایله یهودیلر علیهنده پك چوق مظالم وتعدیاته تصدی ایلدیکنه بناء (١٠٢٦ م و ٤١٧ ه) تاریخنده برکنج مسلمان طرفندن قتل و اعدام اولندی . حضرت (علی) رضی الله عنه سلاله‌سندن اولدیغنی ادعا ایدرك (امیر المؤمنین) عنوانی آلمش وتأسیس ایلدیکی بریکی مذهبله تبعه‌سنك اعتقادینی بیاغی صارصمش ایدی الی یومنا هذا سوریه ایله مصرده بولنان بعض درزیلر بومذهبه پیرودرلر قتلندن صکره طرفدارلری سمایه عروج وصعود ایتدیکنه ذاهب اولمشلرایدی بونك مذهبی صکره حمزه نامنده بری التزام وعقلنه کلدیکی کبی تأسیس و خلط کلام ایلدی .

(حاکم اول) — (٧٩٦ م و ١٨٠ ه) دن (٨٢٢ م و ٢٠٧ ه) تاریخنه دکین قرطبه خلیفه‌سی اولوب ظلم و تعدیاتی واسطه‌سیله شهرت بولمشدر (شارلمان) لك اوغلی (لویی) ایله بر مدت محاربه ایلدیسه‌ده مومی الیهی مقری اولان (قاتالونیا) دن طرده موفق اولهمدی لکن یداقتدارینه کچن شهرلری قانلر ایله تلوین وعلیهنه رفع لوای عصیان ایدن ایکی عموجه‌سنك التجا ایلدکاری (تولد) و مظالمنه قارشو عقد اتفاق ایدن (قرطبه) اهالیسنك قانلریله آتش غیظ وحدتنی تسکین ایلدی و بو درجه غدارلغی ایسه موتنی تجمیله خدمت ایدوب اوغلی ایکنجی عبدالرحمن یرینه کچدی .

(حاکم ثانی) — پدری اوچنجی (عبد الرحمن) لك یرینه کچوب (٩٦١ م

و ٣٥٠ ه) دن (٩٨٦ م و ٣٧٦ ه) تاريخنه دكين (غرناطه) ده حكومت سوردى وايام حكومتنده (لون سانش لوغرو) نام قرالدن (زامورا) شهرينى ضبط ايله فنون ومعارفى حمايه و توسيع وقرطبه ده غايت جسيم بر كتبخانه تأسيس ايلدى .

§

﴿ البرستاد ﴾ — پروسياده اولزام نهر صغيرى اوزرنده مبنى و ٢٠٠٠٠ نفوسى جامع قديم بر شهردر درونده كوزل بر تاريخ طبيعى موزه خانه سى ودارالفنون واردر و چوقه ومنسوجات قطنيه و الديوان و دخان فابريقه لرى مشهوردر .

§

﴿ حالت افندى ﴾ — اعاظم رجال دولت عليه دندر . باب عالى اقلامندن نشأت و تدريجاً ترفيع رتبه و حيثيت ايدرك كتخداى صدر عالى وتوقيعى اولدى وكيده رك بتون بتون تزيد نفوذ ايله كافة امور مهام دولته نظارت وظيفه سنى درعهده ايلدى . لكن مؤخراً كفران نعمتله تپه دلنلى على پاشا حقنده اجرا ايتديكى غرض و نفسانيت بالاخره يونانستان اختلال كبيرينه دخى سببيت ويرديكندن الى الابد بادئ لعنت اولدى . اختلال مذكور عقيبنده يعنى (١٨٢١ م و ١٢٣٦ ه) تاريخنده استانبول روملرينك باصديرلمش اولان قيامنه ويونانلولرك اختلالنه دائر حضور شاهانه ده تكون ايدن سوزلر آره سنده حالت افنديك ينه برطاقم يولسز شيلر سويلمسى وشيخ الاسلام خليل افندى يه بعض كونه اعتراضاته قالقشمسى اوزرينه خليل افندى ارتق تحمل ايده ميه رك (بونلر هب سنك سوء تدبير وحركاتك اثريدر) ديمشيدى . بناء عليه اره دن چوق كچمكسزين بيچاره خليل افندى يى دخى ادرنه يه نفى وكيدركن يولده اعدام ايتديردى لكن بوقدر ظلم وآزاره قارشو برآدم عمرينك صولك كونته قدر اويله مسند اقبال وكامرانيده قالمق محاله يقين برحال اولديغندن برازصكره كندوسى دخى غضب شاهانه يه اوغرايه رق قونيه يه تبعيد وقتل اولندى .

§

﴿ حالیفاقس ﴾ — انکلتره‌ده غایت درین بر دره ایچنده و (ایورق) قونتلغندن ۵۹ کیلو مترو بعد و مسافه‌ده قرق بیك نفوسی جامع بر شهردر و اهالیسنك چوقه صوف حالی وسائر منسوجات حریریه وقطنیه ایله بو یاجیلقده خیلی شهرتی واردر اشبو شهر (۱۴۴۳ م و ۸۴۷ھ) تاریخنده تأسیس اولنه‌رق صنایعی سایه‌سنده سرعتله ترقی‌یه یوزطوتمشیدی . (حالیفاقس) — انکلیز امریقا مستملکاتندن برمشهور شهردر بو شهر بیك قطعه سفائن استیعابنه کافی کنیش برلیمان اوزرنده واقع اولوب (یکی اسقوچیا) دنیلان قطعه‌نك مقر اداره‌سیدر . یکرمی بش بیك نفوسی حاوی وتجارتی غایت رواجلیدر .

§

﴿ حالیاقمون ﴾ — روم ایلنده الان اینجه قره صو دنیلان نهرك آدیدر ماکدونیانك (سنیور) طاغلرندن چیقه‌رق لیدیاس ایله اقزیوس اراسنده کائن ترمائیق کورفزینه منصب اولور .

§

﴿ حام ﴾ — حضرت نوح علیه السلامك بش یوز سنه معمر اولدیغی روایت قلنان اوچنجی اوغلیدرکه میلاددن (۳۳۰۹) یاخود (۲۹۰۷) سنه مقدم اولاد و احفاد ومنسوبات سائره‌سیله عراق عربدن مصر وحبش طرفلرینه هجرت ایتمشیدی .

§

﴿ حامات ﴾ — قبریس جزیره‌سنده برشهر اسمیدر . زمان‌قدیمده قبائل کنعاندن (حمات) و (حیث) قبیله‌لری قبریسه هجرتله اهالئ قدیمه‌یی طرد ایتدکدن‌صکره اشبو (حامات) شهرینی ودهما برقاچ مملکتی تأسیس ایتمشلر ایدی . مؤخراً فنیکه‌لولر قبریسی استیلالرنده قبیلتین مذکورتینی تحت حمایه‌یه‌آلدیلر . قبریسك اول وقت شبه جزیره اولوب سعی بشرله قره‌دن تفریق ایدلدیکی دخی بعض تواریخده کورلمشدر .

§

﴿ حامازل ﴾ — سیلان اطه‌سنده برمرتفع جبلك اسمیدر (آدم) کله‌سنه مراجعت بیوریله .

§

﴿ حامد ﴾ یاخود (حمیدالدین قیصری) — کبار مشایخ رومدن حاجی بیرام ولی حضرتلرینك شیخ عالیقدریدر . اولا علوم ظاهره‌ده کسب کمال ایله برمدت شام شریفده طرق علیه‌دن برینه سالك واخیراً دخی خویه کیدوب خواجه (علاءالدین) حضرتلرینه انتساب ایله علوم باطنه‌یه مالك اولدقدن‌صکره بروسه‌یه عودت ایلدی . بو راده خیلی زمان کندوسنی بیلدیرمیه‌رك اتمکجیلکله اشتغال وتعیش ایلدیکندن بین الناس (صمونجی قوجه) نامنی آلمش ایدی مؤخراً سلطان یلدیرم بایزید خان حضرتلری محل مذکورده یاپدیرمش اولدیغی جامع کبیرك ایلك کشادی کونی اولان جمعه خطبه‌سنی برای ادا (سلطان امیر) حضرتلرینه رجا ایلدکده مشار الیه (قطب زمان صمونجی قوجه بوراده ایکن بن خطابت ایده‌م) دیه‌رك اشبو حامد قیصری حضرتلرینی کوسترديکندن طرف شاهیدن‌امیر مشار الیه واسطه‌سیله وقوعبولان التماس‌اوزرینه حامد حضرتلری‌خطبه‌یی قرائت وعقیبنده دخی سورهٔ فاتحهٔ شریفه‌یی تفسیراً اجرای وعظ ونصیحت ایلدی . لکن برمدت صکره جلب انفاس قدسیه‌سی مقصدیله خلقك فوق التحمل وقوعه کلان هجوم وازدیادی مشار الیهك (اقسرای) قصبه‌سنه رحلتکش هجرت اولمرینه بادی اولدی . روایة نظراً بوذات حضر علیه السلامه ملاقی اولهرق انلردن علم لدن تحصیل ایتمش ومولانا شمس الدین فناری حضرتلری شرف صحبتلریله مشرف اولمشدر مرقدلری قصبهٔ مذکوره درونده‌در .

§

﴿ حامر ﴾ — آوستریالی بر مورخ اولوب (١٧٧٤ م و ١١٨٨ ه) تاریخنده غراچده تولد و (١٨٥٤ م و ١٢٧١ ه) تاریخنده محل مزبورده وفات ایلمشدر مومی الیه السنهٔ شرقیه‌ده ملکه پیدا ایتمکله (١٧٩٩ م و ١٢١٤ ه) تاریخنده مأموراً درسعادته کلوب بعده مصره کیتدی ومصردن مومیاره واسکی یازولره دائر برچوق معلومات آلهرق ویانه‌یه کوتوردی

(١٨٠٢ م و ١٢١٧ ه) تاریخنده درسعادت آوستریا سفارتی کتابتنه ومتعاقباً مملکتین اوستریا قنچلاریه‌سی ترجمانلغنه و (١٨٣٥ م و ١٢٥١ ه) ده دخی ویانه شهری جمعیت علمیه‌سی ریاستنه تعیین اولندی مومی الیهك اکثر آثاری ممالك عثمانیه‌یه متعلق وبرچوق اغراض ایله مملودر (هامر) دخی یازیلور .

§

﴿ حانیه ﴾ — کرید جزیره سنك مرکز اداره سیدر . روملر (کیزونینا) دیرلر . بوشهر مستحکم برقلعه ایله محفوظ اولوب قرق اللی کمی آلور مصنوع برلیمانی ولیمان قپوسنده برفنار ایله درون قلعه‌ده اوچ بیوك جامع شریفی واردر . جوامع مذکوره‌دن بری اشبو حانیه فاتحی غازی یوسف پاشا اثریدرکه قبل الفتح (سان فرانجسقو) نامنده برکلیسا ایدی دیکری سلطان ابراهیم جامعی اولوب قبل الفتح (سان صوا) او بری ایسه قوجه موسی پاشا جامعی که کذلك قبل الفتح (سان‌قوله) کلیساسی ایدی . بو راسی (١٦٤٥ م و ١٠٥٥ ه) تاریخنده فتح اولندی . سوقاقلری چاقل طاشلریله دوشه‌لی اولدیغندن چامور بولنماز . درت حامی وبررشدیه مکتبی وقلعه درونده یکیچری زمانندن قاله برکوچك قشله‌سی وخارج قلعه‌ده برملت باغچه‌سی ویارم ساعت مسافه‌ده کائن (سوده) لیمانی نهایتنده برترسانه‌سی وایکی باب خسته‌خانه وبرطوپخانه‌سی ویکرمی بیك قدرده اهالیسی واردر .

فتحنه سویلنان وقلعه قپوسی اوزرنده محکوك بولنان تاریخ

شرحه چکدم داغ اوردم کوزکوزایتدم سینه‌می
داغمی سیر ایدین بیلسون بنم تاریخمی

فاتح مشارالیه غازی یوسف پاشا بوفتوحاتدن صکره عظیم دبدبه ایله درسعادته کاوب التفات شاهانه‌یه نائل اولدیسه‌ده صدر اعظم محمد پاشانك رقابتی وذات شاهانه‌یه ایکی صماقی دیرکدن بشقه مال کتورمدی دیو شکایتی وحین سؤالده غازی مشار الیهك سربستجه جوابی اوزرینه سرایده اعدام اولندی لکن صکره‌دن پك چوق پشیمانلغلر اولدی . ذکر اولنان طاش دیرکلر

مؤخراً باغچه قپوسنده والده سلطانك یاپدردیغی یکی جامعك حنکار محفلی التنه وضع اولنمشدر.

§

﴿ حاولی ﴾ — اون عصر میلادی مشاهیر اختر شناسانندندر (اوقتانت) دنیلان وپرنجدن معمول اولهرق ثمن دائره یه مساوی برقوس ایله بردوربین وایکی آینه دن عبارت اولان آلتی ایجاد ایتمشدر آلت مزبور ایله عمودی زاویه لر اولچولدیکی کبی شمسدن ارتفاع آلمق خصوصنده وسائر هیئته متعلق زاویه لرك مساحه لرنده دخی استعمال اولنمقده در هله بحریون ایچون پك لازمدر.

§

﴿ حایتی ﴾ — امریقای جنوبی ایله شمالی اره سنده واقع آنتیل اطه لرندن بونامله معروف هیئت جمهوریی حاوی بربیوك اطه نك اسمیدرکه طولاً ٦٦٠ وعرضاً ٢٦٠ کیلومترو جسامتنده اولوب اهالیسی برملیون راده سنده در اشبو اطه (غرب) (جنوب) (ریتیونیت) (شمال) (شمال شرقی) (جنوب شرقی) نامله یله التی اداره یه منقسم ومرکزلری (پورتواوپرنس) (قای) (غونایو) (قاب حایتی) (سانتیاغو) (سانتودومنغو) نام شهرلردر ممالك مزبوره یی شرقدن غربه تمدید ایدن (سیباغو) نام برسلسلهٔ جبال جزیره نك روحی مثابه سنده اولوب التون کوش باقرجیوه کبی برچوق معادن متنوعه وانهارمتعدده ایله جزیره یی اسقا واحیا ایدر قهوه شکر پموق توتون قامش اخشابی محصولات طبیعیه سندن ایسه ده هواسی نمناك ووخیمدر جمهوریت مذکوره نك لسان رسمیسی فرانسزجه ومذهبی قتولکدر.

اشبو اطه (١٤٩٢ م و ٨٩٨ ه) تاریخنده (قریستوف قولومبو) طرفندن کشف اولنمش واوچ سنه صکره اسپانیولار سانتود ومنغویی اوراده تأسیس ایدوب بونك آز برزمانده کسب عمران ایلمسی اوزرینه بتون اطه بونام ایله یاد اولنمغه باشلامشیدی مؤخراً حایتینك ساحل شمالیسی قربنده واقع (طورتو) اطه سنده یرلشان فرانسز قورصانلری اسپانیولرك بوراده کی مستملکاتنی تخریب ایدرك (١٦٩٧ م و ١١٠٩ ه) تاریخنده عقد اولنان

(ریسویك) معاهده‌سی موجبنجه جزیره‌نك غرب جهتنه مالك اولدیلر فقط صکره فرانسزلرایله اسپانیولر اوراده بولنان سیاه اهالی‌یه آشوری درجه اعتماده باشلادقلرینه بناء اهالیٔ مزبوره اولا اسپانیوللره بعده فرانسزلره رفع لوای عصیان ایدرك (١٨٠٥ م و ١٢٢٠) تاریخنده فرانسزلری اطه‌دن طرد وابعاد وکندو قوماندانلری بولنان (دوسالین) ی بالاستقلال برنجی (ژان) نامیله حایتی مسند ایمپراطوریسنه اقعاد ایلدیلر وبرسنه صکره مومی الیه قتل اولنمغله سیاهلرك دیکر قوماندانی (قریستوف) یرینه کچوب خصمی بولنان (په‌یتون) ه قارشو برنجه شدید محاربه‌لردن صکره اطه‌نك قسم اعظمنی ید تصرفنه آلهرق برنجی (هانری) نامیله قرال اولدی په‌یتون ایسه اطه‌نك جهت جنوبیسنی محافظه ایدرك وفاتنه دکین اورایی جمهوریت شکلیله اداره ایلدی ومؤخراً جنوب جهتنده په‌یتونك یرینه کچن (بوایه) اسپانیوللرك متصرف اولدقلری محللری ونواحیٔ سائره‌یی دخی حوزهٔ انقیادینه آلوب (١٨٢٢ م و ١٢٣٨ ه) تاریخنده بتون اطه‌یه حکمفرمای استقلال اولدی وبوقدر اختلالاتدن صکره شرق جهتی اطه‌دن کاملا آیری قالوب اشبو جهت (١٨٤٣ م و ١٢٥٩ ه) تاریخندن بری (دومینی کن) جمهوریتی نامیله ومرکز اداره‌سی (سانتودومنغو) شهری اولمق اوزره بشقه‌جه برحکومت تشکیل ایلدی .

§

﴿ حایطون ﴾ — ارمنستان قدیم حکمدارلرندن ایکی ذاتك اسمیدر بونلردن بری میلادك ١٢٢٢ سنه‌سندن ١٢٦٩ سنه‌سنه قدر ودیکری ١٢٨٩ سنه‌سندن ١٣٠٨ سنه‌سنه قدر اجرای حکومت ایتمشدر مومی الیهما دائما تاتارلرله محارب بولندقلرندن زمان حکومتلری برطاقم مصائب وبلیه‌لرله کذران ایلدی وایکنجی (حایطون) پوواتیه‌ده (قلمان) نام بشنجی پاپا ایله ملاقات ایدرك پاپامغوللر واسطه‌سیله قدس شریفك فتحنی تکلیف ایلدیسه‌ده ممکن اولمه‌مدی . (١٣٠٥ م و ٧٠٥ ه) تاریخنده قبریسده پاپاس سلکنه داخل اولان (حایطون) نام مورخ ارمنیلرك تاتارلرله ایتدکلری محاربانك فرانسزجه تاریخنی یازوب پاپایه تقدیم ایتمش وتاریخ مزبور مؤخراً لاتینجه وارمنیجه یه نقل وترجمه اولنمشدر .

§

﴿ حایق ﴾ — اولاد (یافث) دن بر ذات اولوب ارمنی ملتنك جدی‌دیه طانشدر ارمنیلرك زعمنجه مرقوم بابل قله‌سنك انشاسنده بولنوب (بلوس) نامنده اولان رئیسلرینه اطاعت ایتمك ایستمیه‌رك (۳۰۶۳ خ) یاخود (۳۲۲۹ خ) تاریخنده یعنی میلادك ایکیبك اوچیوز التمش بش سنه مقدمنده کندوسنه تبعیت ایدن اوچیوز نفر کیمسه ایله (نمرود) حکمنده بولنان ارض بابلی ترك ومسقط رأسی اولان ارمنستانه نقل وهجرت ایتمش ویرلولری تحت اطاعته آله‌رق علی روایة کندو بنا کرده‌سی اولان نخجوان شهرینی یاخود (آنی) بلدهٔ جسیمه‌سنی مقر حکومت اتخاذ ایلمش ایدی. مؤخراً مومی الیه (بلوس) ایله محاربه ایدرك طوتوب کندی الیله قتل ایلمشدر ارمنیلرك حایق و ارمنستانك حایقستان نامی بوندن قالمه‌در. مومی الیهك امرای ملوك (اثوریه) دن اولدیغی ودرتیوز سنه یشادیغی دخی مرویدر.

§

﴿ حبابه ﴾ — امویه‌دن یزید بن عبد الملکك محبوبه‌سی که عربده شهرت بولان مغنیه‌لرك بریدر مزبوره مدنیهٔ منوره‌ده دنیایه کلوب عالیه وابن رمانه یاخود ابن مینا نامنده برینه جاریه اولدیغی حالده اشبو یزید بن عبد الملك صاتون اله‌رق حبابه تسمیه ایلمش و بردرجه مفتون ودلداده‌سی اولمشیدی که کندوسی مملوك وحبابه مالکه برینه چکه‌رك الك طوغریسی بلایی باشنه صاتون المشیدی حتی حبابه ایله سرکرم بزم معاشرت اولدیغی دملر تأثیر نغمات طربفزاسندن اللرینی چرپه‌رق (اوچاجه‌غم اوچاجه‌غم) دیمکه باشلار وحبابه خلافتی کیمه براجقسیکز دیدکجه (سکا) جوابی ایله مقابله ایلر ایدی برکون یزید بن خلقك (انسان ایچون دنیا کدرسز اوله‌مز) دیدکلرینی تکذیب ایدرم دیوب بردلکشا باغچه‌ده اسباب عیش‌ونشاطی ترتیب و برمعتاد تعاطیٔ اقداح و پیاله ایله دماغ عجب‌غروری ترطیب ایدرك ینه (اوچاجه‌غم) ترانه‌سیله دست افشان اهتزاز ایکن انسزین حبابه‌نك بوغازینه برنار دانه‌سی قاچار وهرنقدر اوغراشیلورسه‌ده چاره بولنه‌مدیغندن بیچاره حبابه‌نك مرغ روحی او بر دانه‌یه قناعتله دام

بدندن اوچار یزید بونك اوزرینه فوق الغایه تلخکام اولهرق یدی کون صکره او الله ترك عالم ایلر (یکده مغرور اولمه کیم میخانهٔ اقبالده * بز هزاران مست مغرورك خمارین کورمشز) جاراه زمخشرینك نصایح الکبارندن مقامهٔ زهدیه متننده محرر (اذکر المروانی ومامنی به من خطة علی رأسه مصبوبه حین غصت بحبة الرمان حبابته) عبارهسندن مراد بوقصه در.

§

﴿ حبر ﴾ — یهودیلرك حاکم یاخود رئیس روحانیسنه اطلاق اولنور. خاخام باشیه عربلر (حبر الاحبار) وعجملر (هرید) دیرلر.

§

﴿ حبرون ﴾ — ارض فلسطینده مامبری صحراسنده وقدس شریفك جنوب طرفنده بعدالطوفان غایت مستحکم اولهرق یاپلش برشهردر مقدم (اربه) دنیلوب الیوم خلیل الرحمن دنیلکده در حضرت داود علیه السلام قبل البعثة یدی سنه بوشهرده اجرای حکومت ایتدی وحضرت ابراهیم و یعقوب واسحق علیهم السلام ایله جناب ساره ورفقا رضی الله عنهما بوراده دفن اولندی وقتیله مشار الیهم حضراتنك مدفنلری نزدینه شرق ایمپراطوری یوك قسطنطینك والدهسی برمعبد انشا ایتدردیسه ده شمدی اثری بیله قالیوب یالکز یرنده برکوچك قریه واردر

§

﴿ حبشستان ﴾ — شمالاً (نوبه) شرقاً (بحر احمر) غرباً (سنار) ولایاتیله محدود برقطعه در. اشبو قطعه (غوندار) (تیفره) (انحره) (غوری) (دانقالی) (انغو) (صماره) نامیله یدی حکومته منقسم اولوب مجموع نفوسی درت بچق ملیوندر. حکومات مذکوره تابعیتنده اولنلرك کافهسی مسلمان و یالکز (غوری) اهالیسی خرستیان ایسه ده بونلرکده خرستیانلقلرینه براز مسلمانلق و یهودیلك قارشمش اولدیغندن درت قاری المق و بعض احکام توراتی طاغیق کبی عادتلرینی ترك ایتمزلر. بوقطعه دن مرورایدن (نیل ازرق) وجهت شمالیسندن کچن (تاقازه) نهرلری خیلیجه اراضیی اسقا ایتمکده در حبشستان کول ونهرلرینك سواحلی بر چوق حیه لرله مملودر. حبشیلر ایمپراطورلرینه نجاشیدن محرف اولهرق (نغوز) دیرلر (غالللا) اسمیله موسوم

بیاضجه جلدلی برقوم بوراده ایچه وقتدن بری تکثر وانتشار ایلدی حبشستانده واقع (دیس) اطه‌سیله (ادولیس) و (آذ) لیمانلری الیوم فرانسزلرك تحت تصرفنده‌در . حبش حکمداری (تئودور) (۱۸۶۸م و۱۲۸۵ه) تاریخنده انکلیز سیاحلرینی حبس ایتدیکندن انکلتره دولتنك کوندردیکی اردو حبشیلره غالب کلمرك سیاحلری قورتاروب واثنای محاربه‌ده کندوسنی تلف ایدن مشارالیه تئودورك اوغلنی الوب کیرویه چکلمشدر

§

﴿ حبیب عجمی ﴾ — ابتدای حالنده زنکین وفائضجی برذات ایدی . برکون سوقاقده اویون او ینامقده اولان چوجقلر بونی کورنجه ماملهجی کله‌یور دیو تزییف واستکراهه باشلاملریله کندوسنه برحال ندامت عارض اولدیغندن طوغریجه حسن بصری حضرتلرینه کیدرك توبه وانابه ودلال واسطه‌سیله کسه‌ده الاجغی اولدیغنی وهرکس کلوب رهنی المسنی اعلان و اشاعه وماملکنی کاملاً محتاجینه بذل و اعانه ایلدی . مشار الیهك امی اولمقله برابر عاشق بالله وواصل الی الله بر ذات حقایق اکاه ایدوکی مرتبهٔ تحققده‌در .

§

﴿ حبیب نجار ﴾ — انطاکیه اهالیسندن زراعتله مشغول برذات سعادت مشمول ایدی . حواریون ایله کوریشوب حضرت (عیسی) علیه السلامك شریعتنی قبول وایمان وقومی‌دخی بوشرف عالیدن حصه‌مند اولمق نیت خیریه‌سیله صورت حالی کشف واعلان ایلدیکندن اهالی طوپلانوب بیچاره‌یی شهید ایتدیلر وفقط اره‌دن چوف کچمکسزین کندولری‌دخی غضب الهیه اوغرایوب کافةً سمت عدم وهلاکه کیتدیلر . (سورهٔ یس‌شریفده (وجاء من اقصی المدینة رجل یسعی) آیت کریمه‌سنده‌کی رجلدن مراد بو ذات عالینهاددر .

§

﴿ حبیبه ﴾ — استانبول ادیبه‌لرندندر (۱۸۴۵م و۱۲۶۲ه) تاریخیله

هرسکده مشهور هرسکلی علی پاشانك صلبندن دنیایه کلدی ابیات محرره برغزلندن منتخبدر .

جکرده تیغ غمزه‌ك زخمی وارکن آتمه پیکانك
یتر ای قاش یای آرتق یتر دپرتمه مژکانك

نکاه مستکه جاناکه شایان کوردك اغیاری
ینه نو یاره‌لر آچدی درونه تیغ هجرانك

امید مرحمت قیلق عبثدر سندن ای کافر
سنی بی‌دین دیمشلردی ازادن یوقدر ایمانك

§

﴿حجاج﴾ بن یوسف الثقفی — ملوك امویه‌دن (عبدالملك) بن مروان زماننده عراق والیسی ایدی . عراق وحرمین شریفینده دعوای خلافت ایدن (عبدالله بن زبیر رضی‌الله‌عنه) حضرتلرینك غائله‌سنی یتورمك اوزره مأموراً اعزام قلندیغنده اول حوالیٔ مقدسه‌ده ایتدك ظلم و شناعت براقدی ومؤخراً یعنی (٧٠١ م و ٨٢ ه) تاریخنده دخی رقیبی اولان (ابن اشعث)ك هجومنی دفعده پك چوق مشکلاته اوغرادیغندن انك طرفداری بولنان کوفه اهالیسنی فوق الغایه صیقشدیروب حتی یکیدن اجرای بیعت ایچون حضورینه چیقاردیغی مسلمانلره برر برر (بن دیمکدن چیقمش اولدیغم حالده سکا بیعت ایتدم) تعبیر شنیعنی سویلته‌رك امتناعده بولنانلری اعدام ایلدی . عراق والیلکیله کوفه‌یه واردیغی صره‌ده منبره چیقوب (یا اهل العراق ویا اهل الشقاق والنفاق ومساوی الاخلاق والله لا عصبنکم عصب السلمه ولاحونکم لحو العصا فطال ما اوضعتم فی الضلالة وتمادیتم فی الجهالة یا عبید العصا انا الغلام الثقفی الی آخره) عباره‌سیله تهدید آمیز برخطبه اوقودی که (انا الغلام الثقفی) دن مرادی امام (علی) کرم‌الله وجهه حضرتلرینك (اللهم سلط علیهم الغلام الثقفی) دیه اهل عراق حقنده ایتدیکی بددعایی تلمیح واشارت ایدی . برآره‌لق مأمور استیلاسی اولدیغی (دیرجاجم) نام موضعك اسراسنی قتل ونقود واموال مغتنمه‌یی اعطا وبذل خصوصلرنده افراط واسراف ایلدیکی ملك

عبدالملك ابن مروانك مسموعی اولنجه حجاجه تهديد وتوبيخی متضمن شو فرمانی كوندرمشدر (اما بعدفقد بلغنی عنك اسراف فی الدماء وتبذير فی العطاء وقد حكمت عليك فی الدماء فی الخطاء الدية وفی العمد القود وفی الاموال ان تردها الی مواضعها ثم تعمل برأيی فانما هو مال الله تعالی و نحن امناؤه فان كنت اردت الناس لی فما اغنانی عنهم وان كنت اردتهم لنفسك فما اغناك عنهم وسيأتيك منی امر ان لين وشدة فلايؤمنك الا الطاعة ولا يوحشنك الا المعصية فاذا اعطاك الله عزوجل الظفر فلاتقتلن جانحا ولا اسيرا) .ومی اليه حوصله‌ء انسانيته صيغماز بوكبی دها پك چوق غدر واعتساف ايله حكومت سوروب الكصكره دخی فقهای عربدن مشهور (سعيد بن جبير) حضرتلرينی حضورنده مظلوماً اعدام ايتديرر ايكن حكمت ربانی شعورينه برفنالق طاری اولمغله اون بش كيجه وكوندز كمال عذاب واضطراب ايله يشايوب (٧١٣ م و ٩٥ ه) تاريخنده كندی بنا كرده‌سی اولان واسط شهرنده فناده‌ء مغاك هلاك اولدی.

قرأن كريمه حركه وضعی بونك اثريدر ديرلر. حجاجك عقل وسخاوتی وادبياتده اولان فضل ومهارتی دخی ظلمی كبی ناقابل انكار موادن اولوب كتب ادبيه‌ده خيليجه آثار شعريه‌سی واردر. بعض مرتبه حملدن دخی بهره‌دار ايدی شويله كه بركون يالكزجه كوفه خارجنده كزينوركن تصادف ايلديكی برشخصه (اميريكز حجاج حقنده نه‌ديرسك) ديو صوروب او آدم دخی (ثمود نسلندن اولمسی مظنون وشر محض ايدوكی رونموندر) ديمكله حريفه دونه‌رك (سن بنی يلورميسك) سؤالنه لاجوابی آلنجه حجاج كيم اولديغنی آكلاتدی حريف ايسه استغنی بوزميه‌رق (ياحجاج سن بنی يلورميسك) ديوب حجاج خير ديدكده (اشته بنده عتقای بنی عامردن هر اوچ آيده بركره مجنون اولور برآدمكه جنتمك بوكون الك مشتد اولديغی كوندر) ديو اعتذاره باشلامغله حجاج كوله‌رك قصورينی عفو ايلدی. حجاج دنيايه كلديكی زمان دبری قپالی ايمش صكره‌دن آچشلر وبرقاچ كون سود امه ديكندن قان امزيرمشلر ايمش.

§

﴿حجاز﴾ — جزيرة العربك منقسم اولديغی بش بيوك قسمندن بری اولوب شمال طرفندن بادية الشام شرق طرفندن نجد غرب طرفندن بحر

احمر جنوب طرفندن يمن ايله تحديد اولنور و شمال شرقيدن جنوب شرقى يه قدر طولى بيك بشيوز وشمالدن اتساعى ايكيوز يتمش ميل اعشارى اعتبار ايديلور . مشهور شهرلرى مكهٔ مكرمه . مدينهٔ منوره . جده . ينبوع . طائف . ابوعريش . طور . بلده‌لريدر واراضيسى محصولدار دكل ايسه‌ده بلسان عنبر كونلك ضمغ كبى حاصلاتى كثرت اوزره‌در و اكثر طرفلرى طاغلق فقط سواحلى اولدقجه مستوى و مزروعدر وباركيرلرى آت قسمنك دنياده الك برنجى جنسيدر وصولرى برطاقم حوضلرله منبعلردن عبارتدر .

§

﴿ حجر ﴾ — شام شريف داخلنده ديار (ثمود) دنيلان محلك نام ديكريدر . كعبهٔ مكرمه‌نك جهت شماليسنده واقع (حطيم) نام محله دخى (حجر الكعبه) دييلر واردر . (حجر) حضرموتده وجبل حرانك طرف شماليسنده دخى برقطعه‌در كه اليوم (بلاد الحجر) دينور .

§

﴿ حدائق الانوار فى حقايق الاسرار ﴾ — امام فخرالدين محمد بن عمر رازينك التمش نوع علوم وفنون موضوعاتنى موضح اثريدر بونى سلطان علاء الدين خوارزمى ايچون تأليف ايلدى .

(حدائق الايمان لاهل اليقين والعرفان) فارسى — مصنفك لقبيله مشهور شيخ علاء الدين على بن محمدك (١٤٣٦ م و ٨٤٠ ه ياخود ٨٤١) تاريخيله هراتده تأليف ايلديكى كتابدر .

(حدائق الحقائق) — محمد بن مرتجل همدانينك اون ايكيسى حكمى وباقيسى شرعى اوله‌رق اوتوز صنف علوم وفنونى مشتمل اثريدر .

(حدائق السحر فى دقائق الشعر) فارسى — (١١٧٧ م و ٥٧٣ ه) تاريخنده وفات ايدن كاتب رشيد الدين و طواطينك اثريدر . بونى مؤخراً شرف رومى لقبيله معروف حسن بن محمد بر قسمى اصطلاحات شعراء متقدمين و قسم ديكرى تصرفات كلام متأخرين اوزرينه اولمق اوزره ايكى قسم ايچنده شرح ايدوب (شقايق الحقائق) تسميه ايلدى .

§

﴿ حداد مصری ﴾ — اسمی محمد بن احمد بن محمد بن جعفر مسقط رأسی مصر وفاتی (٩٥٥ م و ٣٤٤ یاخود ٣٤٥ ﻫ) تاریخیدر .
زمانك علامهٔ مشار بالبنانی و عصرینك امام فرید مطلق العنانی ایدی ولادتی امام (مزنی) نك وفاتی کونندہ واقع اولمشدر عبادت وختم قرأنه غایت مداوم و دائما صوم داود اوزره برکون مفطر وبرکون صائم اولوب هرجمعه کونندہ دخی صلوة جمعه دن مقدم ایکی رکعت نماز ایله مستقل برختم ایدردی لساننده طلاقت وکلامنده عذوبت وبلاغت وصورت وقیافتنده کمال حسن وملاحت مشهود اولوب مجالس ملوك و عظماده دخی سوزی غایت نافذ والحاصل کافهٔ اوصاف مقبوله ومغبوطه یی حائز بروجود نادر الموجود ایدی . مصرده اولا نیابةً وبعده اصالةً خیلی مدت قاضیلق ایتمش وبوقدر بختیارلغیله برابر عمر جهتندن دخی دلسیر نم الٰهی اولهرق سکسان ییل معمر اولمشدر .

§

﴿ حدیده ﴾ — صنعانك طرف جنوبیسنده وسکسان اوچ ساعت بعدنده وبحر احمر ساحلنده برمتصرفلق مرکزیدر . بوراسی خطهٔ یمانیه نك الك مشهور برتجارتگاه اسکله سی اولوب اطرافی سور وبرقاچ قلعه وبرج ایله محصور ومتعدد جامعلریله بیت ابراهیم پاشا نامنده کی حکومت قوناغی کوزل ومعمور اولدیغی کبی ابنیه سی کارکیر ومرتفع ونفوس موجوده سی اون سکز بیکه بالغدر .

§

﴿ حدیقة الحقیقه وشریعة الطریقة ﴾ فارسی منظوم . فخری نامه دیمکله معروفدر — (١١٣٠ م و ٥٢٥ ﻫ) تاریخنده وفات ایدن مشهور حکیم سنانینك عقل . علم . عشق . قلب . تصوف . صفت بشر . شیخوخت . حکمت . شهوت وامثالی مواد مفیده یی جامع اثریدر . (حدیقة السعداء) ترکی — (١٥٥٥ م و ٩٦٣ ﻫ) تاریخنده وفات ایدن شاعر مشهور فضولیٔ بغدادینك وقعهٔ دلسوز کربلایی حاکی اثر معروفیدر .

§

﴿ حرار ﴾ — باب المندب کورفزی اوزرنده وجهت شمالیده وخدیویت مصریه اداره‌سنده برکوچك حکومتدر. (زیلع) و(بربره) شهرلری دخی ادارهٔ مذکوره داخلنده اولدیغی کبی (عبوق) نام قصبه دخی فرانسزلرك ید تصرفنده‌در .

§

﴿ حرارت ﴾ — کرهٔ ارضی احاطه ایدن هوای نسیمیده درجهٔ حرارتك خط استوادن قطبینه دکین تناقصی هر محلك کندوسنه مخصوص اولان مختلف تأثیرات سببیله بر قاعدهٔ منتظمه تحتنه آلنه‌مدیغندن آیرو آیرو محللرده چند دفعه‌لر متوالیاً معاینه ایدیلهرك حد الکمال وحد القدیر درجاتنك وسطی انتخاب و استخراج اولنمشدر شو اصول ایله نصف کرهٔ شمالیده معاینه اولنمش درجات حرارتك مقداری آتیده درج اولنور .

درجات	محال
+٣١,٠	حبشستان
٢٨,٥	قالکوته
٢٤,٦	سنغال
٢٢,٤	قاهره — مصر
١٧,٢	قسطنطین
١٦,٧	ناپولی
١٦,٦	مکسیقا
١٤,١	مارسلیا
١٣,٧	استانبول
١٢,٧	پکین — چین
+١٠,٨	پارس
١٠,٤	لوندره
١٠,٢	بروکسل
٩,٨	استراز بورغ
٩,٧	جنوه
٥,٦	استوقهولم
٣,٥	موسقوه
٣,٥	پترسبورغ
—١,٠	سن‌غوتار حبلی

§

﴿ حرارت منتشره ﴾ — برجسمدن دیکرینه منتقل وضیا کبی منعکس ومنکسر اولان حرارتدر مثلا شمسدن صدور ایدن حرارتك برقسمی منطفی اولمقسزین یعنی بلع اولنمقسزین هوای نسیمی داخلندن مرور ایدر و بوده اوجاقلردن وصو به‌لردن صدور ایدن حرارتك برمقدار بعدنده بولنانلری تسخین ایتمسیله استدلال اولنور اکر حرارتی ایصنان ایله اوجاغك اره‌سنده بولنان هوا بلع ایتمش اولسیدی اول ادملر ایصنه‌مازلر ایدی . بناءً علیه خطوط منتشرهٔ ضیائیه دینلدیکی کبی خطوط منتشرهٔ حرارت دینلمك دخی صحیح اولور . هر جسمده نشر واصدار حرارت قوتی واردر حتی تیموردہ اولدیغی کبی بوزده دخی نشر حرارت قوتی بولنور وجسملرك بوخاصه‌سی شو وجهله اثبات و ارائه اولنه‌بیلور باقردن معمول ومجلا ایکی قطع مکافی اینه محورلری بر برینه منطبق اولمق اوزره بش التی آرشون مسافه‌ده بری برینه قارشو وضع وبونلردن برینك نقطهٔ احتراقنه کمور آتشی دیکرینك نقطهٔ احتراقنه قاو کبی قابل اشتعال برماده قونسه مذکور قاو طوتیشور . جسملرده اصدار قوتیله ضایع ایلدکاری حرارتی قزانه‌جق برده بلع قوتی واردر شفاف جسملر ضیانك مرورینه مانع اولمدقلری کبی حرارتك مرورینه دخی مانع اولمازلر بتون جسملرده جوارلرنده بولنان سطحلردن آلدقلری حرارتك برقسمنی عکس ایتدیرمك قوتی‌ده واردر ارباب فن حکمت طبیعیه برخط شعاعده عکس وانکسار وبلع طریقلریله حصوله کلان تبدلاته تابع برده خط حرارت بولدقلرندن ضیا وحرارتك براصلدن متولد اولدقلرینه قائل اولمشلردر .

جسملرده حرارته متعلق موجود اولان قوی وخواص حکمیهٔ مختلفه سطحلره کوره تبدل ایدر بلع ونشر خاصه‌لری جهت واحده ومبسوطه‌ده تبدل وعکس خاصه‌سی ایسه جهت معکوسه‌ده تحول ایدر یعنی سرعت وسهولتله نشر حرارت ایدن برجسم پك جزئی عکس حرارت ایدر ینه پك چوق حرارت عکس ایتدیرن مجلا سطحلر پك جزئی حرارت نشر وبلع ایلدکلرندن عسرتله تسخین وتبرید اولنور . سیاه رنکلی ماده‌لرده قوهٔ ناشره

بياضلردن زياده اولديغندن بياضلرده قوهٔ عاكسه زياده بولنور بناء عليه منطقهٔ حاره وباردهده بياض البسه سياهه ترجيح اولنور چونكه بياض البسه صيجاقده حرارتك نفوذينه وصغوقده حرارتك صدورينه مانعدر.

(حرارت خفيه) اجسامك حاللرينه عارض اولان بعض تبدلات اثناسنده درجهٔ حرارت ظاهريه‌لرى دكشمكسزين بلع ويا اخراج ايلدكلرى مقدار حرارته تعبير اولنور مثلا صفر درجهٔ حرارتده بولنان برقيه بوز ٧٩ درجهٔ حرارتده برقيه صويه آتلسه بوز كاملا ارينجه صفر درجهٔ حرارتده ايكى قيه صو حاصل اولور بوحالده بوز درجهٔ حرارتنى دكشديرميه‌رك صو حالنه كيرمش بولنور و٧٩ درجه‌ده بولنان صوحالنى دكشديرمكسزين يوز درجه‌سنه قدر تبرد ايدر بوندن اكلاشيليوركه ارديله‌جك بوز درجه‌سى ٧٩ دن صفره قدر تنزل ايدن صويك ضايع ايلديكى حرارتى بلع ايدييور اشته بوحرارته حرارت خفيه ويا (ذوبان حرارتى) دينلور. صو دخى طوندينغى اثناده مقدار سابق قدر حرارت اخراج ايدر ومايع حالندن بخار حالنه انتقالنده عينى تبدلات وقوعبولور. مقدملرى حرارت‌غير موزونه‌يى برمادهٔ سياله‌دن عبارت زعم ايدرلر وذوبان وتبخرده حرارت خارجيه‌نك دكشمامسنى جسمك سياهٔ غير موزونه‌يى بلع وحفظ ايتدكلرينه ذاهب اولورلر ايدى حالبوكه بو فرضك بطلانى مؤخراً ظاهر اولوب برقيه بوزك ذوباننده ٧٩ درجه حرارت صرف وجزؤ فردلرى بربرندن تباعد ايدرك اومقدار درجهٔ حرارته مقابل داخل جسمده اثر نافع حصوله كلديكى و بالعكس صفر درجهٔ حرارته برقيه صوتبرد ايدنجه جزؤ فردلرى بوز تشكيل ايتمك اوزره بربرينه تقرب ايدرك صرف‌ايديلان حرارته معادل ينه براثر حصول بولمقده‌اولديغى اثبات‌ايدلمشدر. (حرارت حيوانيه) ذيروحلرك اصدار ايلدكلرى حرارته تعبير اولنور حيوانات سفليه‌نك حرارتى درونده بولندقلرى واسطه‌ده كوريلان‌حرارتك همان‌عينى كبيدر حيوانات علويه‌نك ايسه كندولرينه مخصوص حرارتلرى محاط اولدقلرى ماده‌نه‌اولورسه اولسون ثابت‌قالوب يالكز افعال‌حياتيه‌نك تأثيريله تبدل ايدرلر حيواناتك برقسمنك اصدارايتدكلرى حرارت سطحى تجربه‌لر ايله‌اكلاشيله‌ميه‌جق قدراصغر اولديغندن بونلره (صغوق قانلى) تعبير اولنور

بالق ویلان کبی . دیکرلرینه ده (صیجاق قانلی) دینلور که علی العموم طیور و ذات الثدی حیوانات کبی . حیوانات علویه دن طیورده درجهٔ حرارت ٤٠ دن ٤٤ قدر وانسانده وسطی اوله رق ٣٧ سانتیغراددر . حرارت حیوانیه دوران دم وتنفس واسطه سیله بلع ایدیلان مولد الحموضه نك آلات مخصوصه ده وجوده کتیردکاری تبدلات کیمیویه دن حصوله کلدیکی ظن اولنمقده در . اوعیهٔ دمائیه دن محروم اولان صاچ وطرناقده بیله حرارت اولدیغی صحیحدر . حرارت حیوانیه نك اسباب کشفنه دائر اجرا ایدیلان تجربه لرك مکملرینه ١٨٢٣ سنه سنده بدأ اولندی وحرارت حیوانیه یی رفع و تنزیل ایدن ادویهٔ طبیه تجربه لرینه ١٨٥٢ ده باشلاندی .

§

﴿ حران ﴾ — آسیای عثمانیده حلب ولایتی داخلنده واورفه شهرینك طقسان میل اعشاری جنوب شرقیسنده بربلدهٔ قدیمه در لاتینلر (قاره) دیرلر (٥٥٤١ خ) تاریخنده یعنی میلادك اللی اوچ سنه مقدمنده (قراسس) و(٢٩٦ م) تاریخنده (غالر) نام روما ایمپراطورلری بوراده مغلوب اولدی وبرجمعیت علمیهٔ اسلامیه معرفتیله روبجه برچوق آثار فنیه عربجه یه نقل وترجمه اولندی . حضرت ابراهیم علیه السلام ارض بابلدن ابتدا بورایه هجرتله برمدت مسافرت وپدرلری (آزر) بوراده عالم بقایه رحلت ایتمشیدی . ناحیهٔ مزبوره الیوم (رقه) داخلنده در .

§

﴿ حرکت ﴾ — برجسمك حقیقةً ثابت برجسمه نظراً اولان حرکتنه (حرکت مطلقه) وبرجسم متحرکه نظراً اولان حرکتنه (حرکت نسبیه) تعبیر اولنور مثلا کرهٔ ارض ثابت فرض اولدیغنه کوره بر صویك جریانی جهتنه کیدن کمینك کوکرتهسی اوزرنده یوارلنان بریوارلاغك حرکتی سفینه نك حرکتنه نظراً (حرکت نسبیه) وکمی ایله مشترك اولان حرکتی (حرکت جریه) وثابت فرض اولنان سفینه یه کوره حرکتی دخی (حرکت مطلقه) اولور فن ماکنه ده متعارفه حکمنده اولان مقدماتك تأسیسنده

(حركت مطلقه) لازم غير مفارق قبيلندن اولوب چونكه عالمده حقيقةً ثابت ونقاط سائره‌نك كندوسنه نسبتله حركتلرى قابل تدقيق هيچ برنقطه اولمديغندن ارباب فن (حركت مطلقه) فرضى مجبوريتنده بولنورلر واساساً حركت حركت متصله‌دن يعنى برمادهٔ هيولانيه‌نك بروضعيتدن وضعيت آخره انتقالى كيفيتندن عبارتدر كه مادهٔ مذكوره اشبو ايكى وضعى بربرينه وصل ايدن خط منحنى وياخود مستقيمك كافهٔ نقاطندن مرور ايدر وخط مزبوره (محرك) اطلاق اولنور.

§

﴿ حركت منحنيه ﴾ — برنقطه‌نك هرقنغى برخط منحنيى تعقيب ايدرك اجرا ايلديكى حركته دنيلور معلوم اولديغى اوزره عطالت خاصه‌سى اقتضاسنجه برنقطه‌نك برحركت منحنيه ايله متحرك اولهبيلمسى خارجدن برقوتك تأثيرينه محتاجدر اكر قوتك شدت واستقامتى ثابت اولور ايسه محرك (قطع مكافى) دينلان منحنى اولور و بو نوع حركتلرده محرك وسرعتك احوال وخواصنه دائر برچوق حسابلر اولوب حساب تفاضلى وهندسهٔ حليه واسطه‌لريله نتيجه‌لرى استحصال اولنور.

§

﴿ حركت نجوميه ﴾ — كرهٔ سمانك برحركت عموميهٔ ظاهريه‌سندن يعنى بالجمله كواكبك مركزلرى محور كرهٔ ارض اوزرنده وسطحلرى محور مزبوره عمود دائره‌لر اوزرنده شرقدن غربه طوغرى متحرككبى مشاهده اولنمسندن عبارتدر حالبوكه بومشاهده كرهٔ ارضك كندى محورى اطرافنده وحركت ظاهريهٔ سمانك عكسى جهتنه طوغرى حركتدن منبعث بركيفيتدر حركت ظاهريهٔ سمانك بردور كاملى مدتنه (يوم نجومى) اطلاق اولنوركه يوم شمسى وياحقيقى مدتندن براز قيصه‌جه‌در و(حركت نجوميه) برطاقم قوانينه تابع ومثلثات كرويه ياردميله متعيندر.

§

﴿ حركت ارض ﴾ — ارضك بعض محللرينك من عندالله حركتنه

اطلاق اولنور بونك بعضاً شدتله ظهورنده سطح ارض یاریله‌رق براز محللر یره باتار ونهرلر مجاریٔ قدیمه‌لرینی شاشیرر وبعضاً دکزلر قاره‌یه وقاره‌لر دکزه تحول ایدر .

حکما حرکت ارضك سبب صحیحی حالا بوله‌میوب بعضیلری ارضك اوسمتده قبارمسنه ویاصیقیشوب اینمسنه وبعضیلری دخی نزول ایدن بارانك چوغی قعر ارضه نفوذ ومجوف محللره تجمع ایله جسیم صهرینجلر تشکیل ایدوب بونلرك بعضیسی ایسه سطح ارضدن بر فرسخ عمقنده واقع اولمغله اورادہ تصادف ایتدکلری یوز یکرمی درجه‌دن زیاده حرارت مرکزیه‌نك تأثیریله بالطبع غلیان ایلدیکندن بونلردن و یاخود قعر ارضده واقع مواد کبریتیه ومعادن سائره‌نك یکدیکرینه تصادفله مشتعل اولمرندن حصوله کلان ابخره‌دن اولیور دیدیلر .

§

﴿ حروف ﴾ (علم الحروف و الاسماء) — شیخ داود انطاکی قولنجه بوعلم خواص حروف مفرده ومرکبه‌دن باحث وموضوعی حروف هجا ومادہ‌سی اوفاق وتراکیب وصورتی کماً و کیفاً تقسیم وتألیف اقسام وعزایمدن عبارتدر ومقدمهٔ ابن خلدونه کوره عصرمزده سیما دنیلان معرفت اولوب صدر اولدن صکره یعنی غلاة متصوفه و توابعنك ظهوری زمانده میدانه چیقمشدر .

محیی الدین عربی وامام بونی وبونلره اقتفا ایدنلر بوعلمك فائده‌سی اکوانده ساری اسراری محیط اولان حروفدن نشئت ایدن کلمات الهیه واسماء حسنی ایله نفوس ربانیه‌نك علم طبیعتده تصرفیدر دیدیلر و حروفده اولان سر تصرف نه‌حکمته مبنی اولدیغنده اختلاف ایدوب بعضیلری بوسری حروفك مزاجنه ویره رك عناصر کبی جمله‌سنی درده تقسیم ایتدیلر و بوصورتده طبایع اربعه‌دن هربری حروفك برر صنفنه تخصیص ایدلمکله فعلاً وانفعالاً تصرف ایدنلرك طبیعتلرنده واقع اولور دیدیلر بناء علیه عناصرك تنوعنه کوره حروف دخی تکسیر دیدکاری قانون ایله ناریه وهوائیه ومائیه وترابیه قسملرینه منقسم ومتنوع اولدی .

ناريه	هوائيه	مائيه	ترابيه	
ا	ب	ج	د	ابجد
ه	و	ز	ح	هوز ح
ط	ى	ك	ل	طيكل
م	ن	س	ع	منسع
ف	ص	ق	ر	فصقر
ش	ت	ث	خ	شتثخ
ذ	ض	ظ	غ	ذ ضظغ

بو ترتيب مشارقه ترتيبى اوزره اولوب مغاربه اصولى بشقه در وحروفك عناصره تقسيمى بشقه صورتده قبول ايدنلر دخى واردر . اصحاب فن حروفى اقواسنى اضعفندن فرق ايچون موازنه دخى ايدرلر شويله كه هرعنصرك حرف اولنه (مرتبه) ثانيسنه (درجه) ثالثنه (دقيقه) رابعنه (ثانيه) خامسنه (ثالثه) سادسنه (رابعه) سابعنه (خامسه) تسميه ومرتبه يى اوتوز درجه و درجه يى التمش دقيقه و دقيقه يى التمش ثانيه الى آخره التميشر اعتبار ايدرلر .

مثلا عنصر نارك اولكى حرفى اولان الف ايكنجى حرفى اولان هانك قوتجه اوتوز قاتى و ها دخى طانك التمش قاتى و اشاغى يه قدر هر برى مادونك التمش قاتى اولور . بوحالده (ا ب ج د) قوتده مساوى اولدقلرى كبى (ه و ز ح) دخى بر برلرينه و سائرلرى بو منوال اوزره حذاسنده بولنانلره مساوى ومتوازن اولمش اولور . بو صورتده بر اسمده الف وديكرنده جيمدن بشقه سائر حروف ستهٔ مائيه بولنسه چونكه الف مرتبه ومذكور حروف سته جيم مرتبه سنك كسورى اولديغندن مجموعنك قوتى الفك قوتنه بالغ اولهمز يعنى الف انلره غالب اولور .

حروفك عناصره نسبتى . وجلالى وجماليسى . وصامت وناطق . وجسمانى وظلمانيسى . وياخود مفرد ومتواخى اولديغى شو وجهله در .

حروف	ظلمانی یا خود نورانی	جلالی یا خود جمالی	صامت یا خود ناطق	جسمانی یا خود روحانی	مفرد یا خود متواخی	عناصره نسبتی
ا ب ج د	نورانی	جلالی	صامت	روحانی	مفرد	ناری
	ظلمانی	جمالی	ناطق	جسمانی	متواخی	هوائی
	ظلمانی	جلالی	ناطق	جسمانی	متواخی	مائی
	ظلمانی	جمالی	صامت	جسمانی	متواخی	ترابی
ه و ز ح ط	نورانی	جلالی	صامت	روحانی	مفرد	ناری
	ظلمانی	جمالی	صامت	جسمانی	مفرد	هوائی
	ظلمانی	جلالی	ناطق	جسمانی	متواخی	مائی
	نورانی	جمالی	صامت	روحانی	متواخی	ترابی
ی ك ل م	نورانی	جلالی	صامت	روحانی	متواخی	ناری
	نورانی	جمالی	ناطق	روحانی	مفرد	هوائی
	نورانی	جمالی	صامت	روحانی	مفرد	مائی
	نورانی	جمالی	صامت	روحانی	مفرد	ترابی
ن س ع ف	نورانی	جمالی	صامت	روحانی	مفرد	ناری
	نورانی	جمالی	ناطق	روحانی	مفرد	هوائی
	نورانی	جمالی	صامت	روحانی	متواخی	مائی
	نورانی	جمالی	صامت	روحانی	متواخی	ترابی
ص ق ر ش	ظلمانی	جمالی	ناطق	جسمانی	متواخی	ناری
	نورانی	جلالی	صامت	روحانی	متواخی	هوائی
	نورانی	جمالی	ناطق	روحانی	متواخی	مائی
	نورانی	جمالی	صامت	روحانی	مفرد	ترابی
ت ث خ ذ	ظلمانی	جمالی	ناطق	جسمانی	متواخی	ناری
	ظلمانی	جمالی	ناطق	جسمانی	متواخی	هوائی
	ظلمانی	جمالی	ناطق	جسمانی	متواخی	مائی
	ظلمانی	جمالی	ناطق	جسمانی	متواخی	ترابی
ض ظ غ	ظلمانی	جمالی	ناطق	جسمانی	متواخی	ناری
	ظلمانی	جمالی	ناطق	جسمانی	متواخی	هوائی
	ظلمانی	جمالی	ناطق	جسمانی	متواخی	مائی
	ظلمانی	جمالی	ناطق	روحانی	متواخی	ترابی

﴿ حريرى ﴾ — فصاحت وبلاغتى مسلم ارباب كمال ولسان عرب رموز و امثالى ايله مالا مال اولان مقامات صاحب معارفسماتى (ابو القاسم حسن بن على) نك كينه سيدر . بو ذات علم نحو وتاريخ ومعانى وبديعده تصنيفات بديعه وشعر و انشاده آثار بليغه تحرير ايلدى .

بديعدن (درة الغواص) ونحودن (ملخص الاعرابى) اوجلهٔ جيله دندر . (مقامات حريرى) ناميله مشهور اولان اثرنده (ابوزيد) لك ترجمهٔ حالندن بحث وحكايه ايدرك احوال معيشت وزندكانى يى تصويره همت ايلش ايدى . بونى بعدالاكمال بغداده كوتوروب وزير نوشروانه تقديم ايده جكى صره ده فضلاى بغداد كندى اثرى اولديغنه اينانميوب امتحانه چكديلر مومى اليه اثناى تصور وتفكرده (بعض كيمسه لرك مدار تفكر اولمق اوزره ياپدقلرى كبى) صقالنى يولماغى عادت ايدنديكندن اوغلارى دائما النه بز صاررلر ايدى .

مقاماتك بر نسخه سنى خليفه مقتدره تقديم ايتمكله پك اشورى ممنون اولوب نه ايسترسك ديو صوردقده (يا امير بكا صقالمك ذمام تصرفنى احسان بيوركده چوجقلريمك النده قورتاره يم) ديمشدر . تولدى (١٠٥٤ م و ٤٤٢ ه) تاريخيله بصره ده اولوب (١١٢٢ م و ٥١٦ ه) سنه سنده واصل كلشنسراى جنت اولدى . فقهاى حنفيه دن بغداده توطن ايدن قاضى القضاة (شمس الدين) لك دخى شهرتى (حريرى) اولوب (١٣٢٧ م و ٧٢٨ ه) تاريخنده رحلت ايلشدر . صاحب مقاماتك اصلى بصره ليدر واثرى (١٨٣١ م و ١٢٤٧ ه) تاريخنده موسيو پير معرفتيله لاتنجه يه ترجمه اولنديغى كبى موسيو غارسن دوناس وموبك وسربوند دخى بعض اقسامنى فرانسزجه يه ترجمه ايتمشلردر .

§

﴿ الحزن ﴾ — مشاهير اخترشناسان عربدندر مومى اليه (٨٩٠ م و ١٤٨٥ ه) تاريخنده صكره جه شهرت بولوب نيل مباركك فيضاننده طولايى وقوعه كلان خسارك دفعى چاره سنى بولمق اوزره ملك مصر حاكم طرفندن مصره جلب اولنديسه ده برشيئه موفق اوله مديغندن شعورينى مختل كبى كوسترك فراره مجبور اولدى مع مافيه حكمت طبيعيه نك ضيا ورؤيت

بحثنه دائر عربی العباره براثری واردر واثر مزبور مؤخراً لاتین لسانه نقل وترجمه اولنه‌رق (۱۵۷۲ م و ۹۸۰ ه) تاریخنده (ستر) نام ذات معرفتیله (بال) شهرنده طبع ونشر ایدلمشدر .

§

﴿ حزقیا ﴾ — قوم یهود حکمدارلرندن مشهوراخازك اوغلی وخلفیدر مومی الیه (۴۸۷۷ خ) تاریخنده یعنی میلادك یدی یوز یکرمی سنه مقدمنده جلوس ایله یکرمی طفوز یل سلطنت سوردی وآثور ملکی (سنا خریب) اون برسنه صکره علیهنه قیام وهجوم ایتدکده مقاومت ایده‌میه‌جکنی آکلایوب بیت مقدسك قپولرنده موجود اولان اون بیك قیه کموش وبیك قیه التونی اعطا وآنکله دفع بلا ایلدیسه‌ده (سناخریب) مصری بعد التخریب ینه کلوب قدس شریفی شدتله تحت محاصره‌یه آلدیغندن (اشعیاء) علیه السلامك وقوعبولان دعاسی برکاتیله عسکری سنان جانستان طاعون ایله مطعون وکندیسی دخی کمال پریشانی وهزیمتله مندفع ومغبون اولدی . دیکر طرفدن ایسه مصرده براقدیغی اردوسنه بر کیجه ایچنده فاره‌لر مسلط اولمه‌رق عسکرینك یای کریشلرینی بتون قطع ایلدیکندن انلر دخی اورادن قطع رشتهٔ امید ایدرك کیرویه دوندی .

§

﴿ حزقیل ﴾ یاخود (حزقیا) — ذوالکفل کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ حساب ﴾ — اعدادن باعث برفندر . لکن اعمالاتی رقلر واسطه‌سیله یاپیلورایسه (فن‌حساب) حروف هجا واسطه‌سیله یاپیلورایسه (فن‌جبر) تعبیر اولنور اعداد یا بر بریله ترکیب ویا مقایسه ایدلمك جهتلرندن پیش نظر ومطالعه‌یه النوب ترکیب جهتیله نظر مطالعه‌یه آلنمرندن اعمالات حسابیه یعنی (جمع) (طرح) (ضرب) (تقسیم) (رفع) (جذر) قاعده‌لری میدانه چیقمش ومقایسه جهتیله نظر مطالعه‌یه آلنمرندن (نسبت) (تناسب عددی وهندسی) (تناسب عددی وهندسیٔ علی‌الولاء) (لغارتمه) قواعدی وجوده کلمشدر .

حساب وهندسه‌نك منشأ وموجدی پکده مضبوط اولمیوب فقط افلاطون

ودیئوژن نام حکیملر ابتدا مصرده ظهور ایدرك اطرافه منتشر اولدی دیمشلر وفرنکلر عربدن الدقلریچون ارقام عربیه وعلمای عرب عصر عاشر نهایتنده هندلیلردن آلدقلریچون ارقام هندیه تسمیه ایتمشلردر.

شمدیکی حالده اوروپاده علم حساب فوق الغایه ترقی ایتدی وحتی اعمالات حسابیه یی تسهیل ایچون برچوق الات بیله اختراع اولندیسه ده فائده سی زحمتی نسبتنده اوله میوب یالکز لغارتمه اصولیله ضربی جمع تقسیمی طرح رفعی ضرب جذری تقسیم ایله یاپمق یولی بولندیغندن کرکی کبی سهولت ویردی.

ذکر اولنان التلرك اك مکمل ومصنعی (طوماس دوقولمار) نام کسه نك اختراع ایلدیکی التدر بوالت کندو محوری اوزرنده افقی حرکت ایدر وسطحنك همان نصفی قدری طقوز عدد دیش ایله تجهیز اولنمش براسطوانه دن عبارت اولوب بودیشلرك برنجیسی اسطوانه نك طولنجه ایکنجیسی $\frac{8}{9}$ قسمنه اوچنجیسی $\frac{7}{9}$ قسمنه ونهایت طقوزنجیسی $\frac{1}{9}$ قسمنه قدر مرتبدر برده دیشلری مذکور اسطوانه نك دیشلرینه کیره جك طرزده اون دیشلی واسطوانی واولکنه موازی برفنار واردر بوفنار چرخك برنجی ایکنجی اوچنجی تسعنه الی آخره کله جك وجهله کندو محوری اوزرنده قایار ایمدی اکر فنار چرخك برنجی تسعی قسمنده بولنور وچرخ بردفعه دور ایتدیریلورسه اثنای دورده یالکز اك بیوك دیشه تصادف ایده جکندن چرخك دور کاملی اثناسنده بردیش مقداری یعنی دور کاملك برعشری قدر واکر ایکنجی تسعی قسمنده بولنورسه ایکی اولکی بیوك دیشلره تصادف ایدرك دور کاملك ایکی عشری قدر والحاصل اوچنجی تسعنده بولنورسه اوچ دیشه تصادف ایدرك چرخك هر بر دورنده دور کاملك اوچ عشری قدر دور ایدر بوفنارك مذکور چرخك هرقنغی ⊙ عددده دیشلرینه تصادف ایده جك وجهله وضع اولنه بیلمسی ایچون محورینه کنارنده (٠ و١ و٢ و٣ و٤ و٥ و ٩٠٠٠) عددلری یازلمش طولانی بر یووه داخلنده متحرك دوکمه ربط اولنمشدر که فنارك بروجه مطلوب وضعی ایچون مذکور دوکمه نك یووه نك کنارنده کی رقملردن مراد اولنان رقمك اوزرینه کتورلمسی کفایت ایدر بروجه مشروح مرتب فنارك محورینه عموداً ومحور مذکور اطرافنده چرخ ایله برابر حرکت

ایدر بردائره وضع ومحیطی اوزرینه عمودی بردلیکدن بربری اردنجه کورنمك اوزره (٠ ، ١ ، ٢ ، ٣ ، ٩٠٠٠) رقملری حك اولنمش اولسه دوکه‌نك وضع اولندیغی رقم التی ودلیکدن کورینـان رقم صفر اولدیغی حالده چرخ سکز کره دور ایتدیریلور ایسـه فنار هر دورده بردور تامك التی عشری قدر دور ایده‌جکندن سکز دورده (٦×٨) یعنی قرق سـکز عشری دور ایتمکله دلیکدن کورینه‌جك عدد اشـبو حاصل ضرب اولمق لازم کلور و بو ضربده‌ده یووه‌نك کنارنده دوکه‌نك اوزرینه وضع اولندیغی رقم مضروب وعدد دور مضروب فیه مقامنه قائم اولور٠ اشته اعمالات حسابیه ایچون یاپلمش اولان التلرك وباخصوص تعریف ایتمـك اسـتدیکمز نوعنك اساسی ترتیبات مشروحه اوزره اولوب انجق فنارك محورینه عموداً ربط ایلدیکمز دائره فی الاصل چرخك محورینه عمودبرمحوره مربوط وچرخك حرکتی اشبو دائره‌یه مخروطی چرخلره نقل اولندیغی کبی مضروبده بولنه‌جق هرمرتبه احادیچون دخی تعریف اولنان چرخلرك عینی وبربرینه موازی آیرو آیرو چرخلر موضوع اولوب جـله‌سی برمحور افقیله قوماندا ایدیلور زاویه چرخلریله بردن تحریك اولنور وهرچرخ ایچون لزومی اولان دائره‌لر برسطحده و رقملرك کورینه‌جکی دلیکلرده بر خط افقی اوزرنده مرتبدرلر ٠ التك اشبو ترتیبی اقتضاسنجه برقاچ رقدن عبارت برعدد بر رقلی دیکر برعدد ایله ضرب ایدیله‌جك اولدیغی تقدیرده اکر حاصل ضرب جزئیلر طقوزی تجاوز ایتمیه‌جك اولورسه بهر اسطوانه چرخك دوکه‌سی کندو یووه‌لرینك کنارنده‌کی رقملردن مضروبك مراتب مختلفه‌سی رقلرینه مساوی رقلر اوزرینه وضع ومحور عمومی مضروب فیهك رقمی احادنجه دور ایتدیریله‌رك مطلوب حصوله کلور لکن حاصل ضرب جزئیلر طقوزی تجاوز ایده‌بیله‌جکندن محفوظـاتی یعنی الده‌لری ضم ایچونده ترتیبـات مخصوصـه‌سی واردر ٠ شویله که دائره‌لردن هربری ثقبهٔ عمودیسـندن طقوز رقمی کورندکدنصکره برعشر دور کامل قدر دور ایدرك صفر کوسـتردیکجه بریای ایله طوتیـلان قولی دخی اوآنده تحریك ومذکور قولده صول طرفده‌کی دائره‌یی تحریك ایدن مخروطی چرخك ایکی دیشی آره‌سنه دخول ومذکور دائره‌یه برعشر دور اجرا ایتدیرر که بوده محضا برقاچ ثقبهٔ عمودیده طقوز رقلری کورینجه

الده حفظ اولنمسی لازم کلان مرتبهٔ احادی اوست طرفدهکی مرتبه یه علاوه اولنمش اولمق ایچوندر ٠

برضربده مضروبی برقم ایله برصفردن عبارت برعددایله ضرب ایتمك ایچون صفردن صرف نظرله مضروبی رقم ایله ضرب وفقط حاصل ضربی عدد عشرات اعتبارایتمك لازم کلهجکندن موضوع بحث اولان آلتده هربردائره نك قارشوسنه ثقبه لردن کورینهجك رقملری شامل وثقبه لریله برابر حاصل ضرب جزئی عدد عشرات ویاعدد مأت ویا الوفی ٠٠٠٠ اشعار ایدهجك اولدیغنه نظراً برویا ایکی ویااوچ ٠٠٠٠ مرتبه صاغه نقل اولنوب اوحالده دخی مقابل اولدیغی چرخ محورینك حرکتیله تحریك ایدیلهجك طرزده مرتب برر دائره وضع اولنمش اولدیغندن آلت ایله برعددك یتمش عددیله ضربی مراد اولندقده اشبو دائره لرثقبه لریله برابر برمرتبه صاغه کوتوریلوب اسطوانه لر یدی دفعه دور ایتدیرلمليدر بوحالده ضرب جزئی هم یاپلش وهمده اوجه یاپلش حاصل ضرب جزئی یه علاوه اولنمش اولور ویدییوز ایله ضرب مراد ایدلدکده مذکوردائره لر ایکی مرتبه صاغه نقل واسطوانه یدی دفعه دور ایتدیریلور کذا وکذا حاصل ضربلر اون ملیون عدده قدر چیقاریله بیلور وبوعملیات ربع دقیقه ده وجوده کلور وبوآلتله ترتیبات مذکوره نك عکسی برطاقم ترتیبات ایله تقسیم وجذر ورفع عملری دخی اجرا اولنه بیلور ٠

§

﴿ حساب نیم ﴾ — غالب ومغلوبی بیلمك ایچون حکمای یونانیه دن ارسطونك کتاب سیاسیه سندن چیقارلدیغی مروی برقاعده در ایکی شخصك اسم مشهورلرینك عدد حروفی جمل کبیر اوزره بعد الطرح اسمین مذکورین حسابنده باقی قالان عودلرك تفاوت وتساویدن بینلرنده موجود نسبت عددیه یه نظر ایله امر مطلوبه استدلال اولنور اکرطرح تسعه ایله اسمین مذکورینك حسابندن باقی قالان عددلر بربرینه مساوی اولمیوب قلت وکثرت ایله مختلف لکن زوجیب ویا فردیتده متفق اولدقلری صورتده بعد الطرح عددی اقل اولان اسمك صاحبی غالب اولور دیدیلر وسائر عددلری

دخی برقانونه ربط وصکره کلنلردها توسیع ایدوب پك بیوك براهمیت ویردیلر. حساب نیمك ضبطنی و تسهیل ایچون شو بیتلر دخی نظم اولنمشدر.

اری الزوج والافراد یسموا اقلها
واکثرهـا عنـد التخالف غالب

ویغلب مطلوب اذاالزوج یستوی
وعند استواء الفرد یغلب طالب

§

﴿ حسام الدین ﴾ حسن بن محمـد — مولانا جـلال الدین رومی حضرتلرینك غایت عزیز وسوکیلی برخلیفه سیدر. حتی (مثنوی شریف) ك تنظیمنه بوذات عالیقدرك التماسیله شروع بیورمش ایدی. وفاتی (١٢٨٥ م و ٦٨٤ ه) تاریخنده در.

§

﴿ حسام الدین انقروی ﴾ — فحولیندن و طریقت علیـهٔ بیرامیـه خلفاسندن بر بیوك ذاتدر. مشارالیه زال پاشـانك انقره ده کی خاصلری ویوده سی اولان برآدمك سعایتیله (١٥٥٦ م و ٩٦٤ ه) تاریخنده انقره ده قلعـه بند ایدیلوب اوراده وفات ایلش ونعشی (قوتلوخان) قریه سـنده بنا ایتدیردیکی جامع شریف خطیره سنه دفن اولنمشدر. (ادریس مختفی) ومقتول (خواجه حمزه) و (قبادوز) حضراتی اخص خلفاسندن ایدی.

§

﴿ حسام الدین ﴾ خواجه حسام افندی — طبقهٔ علیایه واصـل اولیاءاللهدندر دائمـا مثنوی شریف اوقوتدیغنـدن مثنوی خوان دیرلر ایدی درسعـادتده دنیـایه کلوب برمدت تحصیل علوم وقلمه دواملة اشـتغالدن صکره طریقت علیه یه داخـل ودولت یکروزهٔ دنیایی برطرفه براغه رق برعبا ایله کوشهٔ انزوایه چکیلوب آزه قائل اولدی و مؤخراً علوم ظاهره وباطنه ده واسطهٔ فیض وکمالی اولان خواجه سلیم افندی حضرتلرینك وفاتی اوزرینه مثنوی شریف تدریسنه باشلایوب ابتدا قوجه مصطفی پاشاده خواجه اوجد جامعنـده وصکره ایوبده کاشغری تکیه سی جامعنـده وفاتی تاریخی اولان (١٨٦٣ م و ١٢٨٠ ه) سنه سنه قدر اوقوتدی.

مشار الیهك بالخاصه متصف اولدیغی وقار ومهابت ومجلسنده اولان ادب ودرسنده کوریلان تأثیر وروحانیت کندوسنك زمرهٔ کرام اولیادن اولندیغنه وبلکه قطب جهان معنوی بولندیغنه قطعا جای اشتباه براقازایدی وفاتنه قریب کوزلرینه عمار طاری اولدیغندن ذات شاهانه مخصوصاً حکیملر کوندردیکی حالده جناب حق بنی شمدیه قدر بینا کچندیرمش وشمدیده براز مدت اعما بولندیرمق مراد بیورمشدر بونك اوزرینه بکا علاج کرکز دیو حکیملری صاوديغی مشهوردر. مقبرلرندن پك چوق کسلر کرامات واقعه لرینی سویلکده درلر. قبری تکیهٔ مزبوره خطیره سنده وخواجه سی مشار الیهك یانده در.

§

﴿ حسام الدین توقادی ﴾ — شرح عوامل و (بزازیه) رساله سی جلهٔ تألیفاتندن ودرسعادتده اون قپانی قربنده کی (ابن مداس) جامع شریفی خیراتندندر.

§

﴿ حسان ﴾ ابن منذر — مشاهیر شعرای اصحاب کرامدندر (٦٧٣ م و ٥٤ ه) تاریخنده وفات ایلدی کنیه سی ابو عبد الرحمن یاخود ابوالولید اولوب بعض دفعه ابو الحسام ایله دخی کنیه لنور اشبو حسان ایله شعرای صحابه دن بعض ذوات (والشعراء یتبعهم الغاوون) آیت کریمه سنك نزولنی استماعلرنده حضور نبوی یه کلوب یارسول الله بزده شعرای امتدنز عجبا حالمز نصل اولور دیمکله حضرت رسالتپناه افندمز (مؤمنلر قلیچ ولسانله جهاد ایدرلر سزك اعدای دین حقنده اولان شعرکز ایسه انلره اوقدن زیاده مؤثردر) بیوردقدن صکره بالخاصه حسانه خطاباً (اهج المشرکین فان جبریل معك) بیورمشلردر.

حسان یوز یکرمی یل یشایوب عمرینك التمثی جاهلیت و التمثی عصر سعادتده کچدی پدری وجدی وجدینك والدی دخی کذلك یوز یکرمیشر سنه معمر اولدیلرکه میان عربده بویله بر صلبدن مدت عمرلری متفق درت کشی اصلا کورلمدی مرویدرکه ملاذ امت (علیه السلام والتحیت) افندمز حسان ایچون مسجد شریفده برمنبر وضع ایتدیروب حسان اوزرنده

طرف اشرف جناب رسالتدن مفاخره ایدر وافندمز دخی (ان الله یؤید حسان بروح القدس مانافح اوفاخر) یعنی حق تعالی حسانی روح القدس ایله تأیید ایدر (مادام که رسول الله طرفندن منافحه یاخود مفاخره ایلیه) بیوررلر ایدی ٠

§

﴿ حسن ﴾ رضی الله عنه — ائمهٔ اثنی عشرك ایکنجیسی وامام (علی) کرم الله وجهه حضرتلرینك مخدوم مکرملری و لقب عالیلری (مجتبی) در ٠ پدرلرینك شهادتندن صکره کندویه روی اتباع کوسترن کوفه لیلرك تشویقیله براردو تدارك ایدرك شاملیلرك اوزرینه کتدیسه ده (انبار) ناحیه سنده شام عسکری قارشولدیغندن وذاتاً بویوزدن بر چوق قان دوکمکه دخی وجدانی راضی اولمدیغندن منبر خطابته چیقوب حق خلافتی بعض شرائط ایله حضرت معاویه یه ترك ایلدی ٠ و (٦٦١ م و ٤١ ه) تاریخنده یالکز دائره سی خلقیله مدینهٔ منوره یه کلوب کوشهٔ فراغ وانزوایه چکلدی٠ مؤخراً زوجه سی (جعد) هر نصلسه معاویه نك اوغلی یزید ملعنت مزید جانبندن ایدیلان بعض مواعید کاذبه یه قاپلدیغندن اول کلبن باغ رسالتی قرق التی یاشنه وارمش اولدیغی حالده یعنی (٦٦٩ م و ٤٩ یاخود ٥٠ ه) تاریخنده تسمیم وبی مجال وفقط کندوسی دخی اومدیغنه نائل اوله میه رق آز بر مدت ایچنده کمال یأس وملال ایله مقراهل ضلاله ارتحال ایلدی٠

سهل کاری نیست خون آل احمد ریختن
خاك غم بر فرق فرزند محمد ریختن

مشار الیه حضرتلری اثنای نصیحتده (علیکم بحفظ السرائر فان الله تعالی مطلع علی الضمائر) بیوررلر ایدی ٠ معتزله کروهی اطرافده تکثره باشلادیغندن (حسن بصری) حضرتلری انلر حقنده اولان مطالعه لرینی تحریراً حضرت حسندن صورمقله شو زمینده بر جواب یازمشلردر ٠

(بنم رأیم هرکیم که خیر وشری خدادن بیله بزم امتمزدن دکل وهرکیم که معاصی بی خدایه اسناد قیله عاصی وفاجردر پس قول علی قدرالاستطاعه کندی کسبنده مختار اولوب دین اسلام جبر ایله قدر آره سنده در)

§

﴿ حسن اغا ﴾ — اسکداری شیخ نصوحی افندی حضرتلری محبانندن ومظنهٔ کرامدن برذات عالیقدردر ونشئتی اندرون همایون اغالغندن اولوب عصرنده کورشدیکی اولیاء اللهك احوالنه دائر (حسن خلوصی) نامنده برکوزل رساله‌سی و فن موسیقیده استاد کامل اولدیغنه بناء خیلی بسته‌لری واردر و وفاتی تخمیناً (۱۷۲۲ م و ۱۱۳۵ ه) تاریخنده در . بوکا اندرون همایونده (بوناز حسن اغا) دیرلر ایدی .

§

﴿ حسن پاشا ﴾ — تریاقی دینکله مشهور در . اوستریالولر (۱۶۰۱ م و ۱۰۱۰ ه) ده (قانژه) قلعه‌سنی تحت محاصره‌یه الدیغی زمان بوراده محافظ ایدی . خارجدن امداد ورودندن مأیوس اولدیغی حالده سکسان یکدن متجاوز دشمنی انواع حیل و دسایس ایله یتمش بش کون آووتوب اندن صکره اوستریالولرك (چه) و (له) دن کلان عساکر معاونه‌سی بیننده واقع براختلاف اوزرینه طوپ وجبخانه‌لرینی براقه‌رق فرار ایتلریله درون قلعه‌ده بولنان عساکر اسلامیه ایله ارقه‌لرینه دوشه‌رك برخیلی مسافه قوغدی وبووقعهٔ ناکه ظهوردن دریای وله و حیرته طالان اوستریالولری دخی کوز آچدیرمقسزین پریشان ایدرك یوز یکدن زیاده سنی (طونه) ده بوغدی .

§

﴿ حسن بصری ﴾ — اشراف تابعین و کبار سلف صالحیندن رهنمای طریقت و نور باصرهٔ اهل حقیقت حسن بصری حضرتلریدرکه والد عالی کرداری زید بن ثابت الانصاری (رضی الله عنه) لك عبد مملوکی و والدهٔ عفتشعاری خیرهٔ امهات مؤمنیندن داخل حرمسرای ازدواج جناب پیغمبری (علیه السلام) ام سلمه (رضی الله تعالی عنها) حضرتلرینك مملوکهٔ پاکیزه سلوکی ایدی . اکثر مشایخ خلوتیه و صوفیه‌نك و سائر ارباب طریقك سلسلهٔ اذکاری مشار الیهه منتهی و آداب سیر و سلوکلری اکا منتمی در و نامنه منسوب اپیجه کتب معتبره واردر (ام سلمه) حضرتلرینك حسن بصری حضرتلرینی حال صباوتنده لطفاً آغوش پرورشه الدقلری وعلی روایة بردفعه دخی سود ویردکاری مرویدر . مشار الیه

يتمش سكز ياشنده و (٧٢٨ م و ١١٠ ه ياخود ١٢٠ ه) تاريخنده مركبدن دوشمكله متأثراً وفات ايتدى واهل بصره جنازه‌سنه كمال ميل وانهماكدن ناشى ايكندى نمازينى ادا ايده‌مدى .

§

﴿ حسن ﴾ بن احمد بن عبد الغفار — فارس ميدان معرفت‌وعارف كنه علم عربيت اولوب (ابو عـلى الفارسى) دينمكله شهرت آلمش ومسقط رأسى فارسده (فسا) نام شهر اولوب (٩٨٧ م و ٣٧٧ ه) تاريخنده‌بغداددده وفات ايلمشدر .

مومى اليه (عضد الدوله) نزدنده غايت مقبول ومحترم ايدى علم نحودن (ايضاح) وعلم تصريفدن (تكمله) نام كتابى مشار اليـه ايچون تصنيف ايلدى نقل اولنوركه ايضاحى تأليف ايله عضد الدوله‌يه تقديم ايلدكده چندان مظهر قبول اولمشدر مشار اليه (چكديككز زحمته كوره بيلديكمزدن فضله بر شى يازمامشسكز بو انجق صبيانه لايقدر) دينمكله ارقه‌سـندن تكمـله‌يى تنظيم وتقديم ايتمش وعضـد كوزدن كچيردكده بونده دخى كمال اغلاقندن كنايه اولەرق (شيخ غضبه كلوب بر كتاب كتوردى كه نه بز اكلارز نه كنديسى) ديمشدر .

(كتاب الجمه) (تذكره) (ابيات الاعراب) (تعليقة على كتاب سيبويه) (المسائل الحلبيه) (البغداديه) (القصريه) (الشيرازيه) (العسكريه) (الكرمانيه) (للقصور و الممدود) دخى جملهٔ تأليفاتندندر .

§

﴿ حسن بن زياد اللولوئى ﴾ — فقهاى حنفيه‌نك برنجى طبقه‌سى اصحابنـدندر . (ابن جريح) دن اون ايكى بيـك حديث شريف نقـل و روايت ايتـدى وامام ابى يوسف و زفره بعض مسائلده مخالفت ايلدى . تأليفاتى مقبول و معتبردر . و (٨٠٠ م و ١٨٤ ه) تاريخنده متوجه سمت عقبى اولمشدر . كوله‌لرينه كندو كيديكى اثوابك عينى اثواب يامق وانلرى هر صورتله نفسنه مساوى طوتمق عادات سنيه‌لرندن ايدى .

§

﴿ حسن بن على الصباح ﴾ — يمن بك زاده‌لرندن برملحددر . ملوك

سلاچقه‌دن ملکشاهـك وزیراعظمی (نظام الملك) ه انتسابی سایه‌سـنده بعض مأموریتله ایران وعربستان حوالیسنی طولاشور ایکن معتقد اولدیغی مذهب باطنیه‌یی نشر و اشـاعه ایدرك باشـنه بر طاقم جهلا طـوپلامش و (رودبار) ده (داعیٔ کبیر) نامیله اعلان اسـتقلال ایدوب (الموت) قلعه‌سـنی مقر حکومت اتخـاذ ایلمشدر. امحای وجـود خباثت آلودی یولنده یوز بیـکارجه آدمك تلفنه بادی نیجـه خونریز محـاربه‌لر آچلدیغی حالده مرقوم واخلافی ینه یوز یتمش بر سنه حـکومت سورمشدر. بونلرك هر یرده ماصونلرکبی منتسبلری وایچلرنده رئیسلری بولنوب حقـلرنده مضمر بر کسه ظهور ایتدیکی کبی آنك وجودینی خفی وجلی بر صورتله قالدیرلر واولمك وطوتلمق امثالی شیلردن اصلا چکنمزلر ایدی.

بو مذهب یکی برشی اولمیوب قرامطیلرك مقـدما نشر ایتدکاری مذهب ایله شیعه مذهبنك اختلاطندن حصـوله کلمش بر مذهب باطلدر و درزیلردن بر کروه حالا بو اعتقاده خادم کچنمکده‌در. مذهب باطینه‌نك التی آدی دهـا وار (اعتقاد) کلمه‌سنه نظر بیوریله.

§

﴿ حسن العسکری ﴾ — (حسن الزکی) دخی دیرلر. کینه‌سی ابو محمد بن علی الهادیدر. مشارالیه ائمهٔ اثنی عشرك اون برنجیسی اولوب بر روایتـده یکرمی طقوز ودیکر روایتـده اوتوز بر یاشـنده اولدیغی حالده (٨٧٣ م و ٢٦٠ یاخود ٢٦١ ه) تاریخنده (سر من رای) شهرنده عازم کلزار بقا اولمشدر. امام محمد المهدیدن بشقه اولادی اولمدی.

§

﴿ حسوم ﴾ — هود علیه السلامك قومی اولان عاد اولی اوزرینه (٣٠٤٤ خ) تاریخنده یعنی میلادك ایکیبك بشیوز اللی سنه مقدمنده قرآن کریم ناطق اولدیغی اوزره غضب آلهی اوله‌رق نزول ایدن فورتنه‌نك اسمیدر. بوفورتنه شباطك یکرمی التنجی کونی ظهور وسکز کون یدی کیجه دوام ایدرك عاد اولینك اون اوچ قبیله‌سی خلقنی اهلال ایلدی.

ایام مذکوره شمدی (برد عجوز) دیدیکمز کونلردر. (عاد) کلمه‌سنه نظر بیوریله.

§

﴿ حسین ﴾ رضی الله عنه — ائمهٔ اثنی عشرك اوچنجیسی وامام (علی) کرم‌الله‌وجهه حضرتلرینك فرزند عالیسی اولوب لقب شریفلری (سید)و(شهید) در. حضرت مشارالیه معاویه‌نك وفاتیله یرینه اوغلی یزید پلید جلوس ایلدکده حقلری اولان خلافتی آلمق اوزره کوفه اهالیسنه مراجعت ایلش و آنلردن دخی اوچ بیك قدر آدم عرض بیعتله ماعداسی کوفه‌یه تشریف بیوردقلری حالده کافةً بیعت ایده‌جکلرینی مشعر مکتوبلر کوندرمش ایدی. بناء علیه اللی التمش نفوس نجیبه‌دن عبارت منسوبات جلیله سیله قالقوب کوفه‌یه توجه بیوردقلرنده یزید درعقب کیفیتی وطوته‌جغی حرکتی عراق والیسی عبید بن زیاده یازدی کوفه اهالیسی دخی بر مقتضای جبلت و یردکلری سوزی کیرو آلوب اول نور دو چشم نبوتی یالکز براقمغله ابن زیاد مؤخراً کربلا تسمیه قلنان (اسراق) نام محلده یتیشوب برمدت دوام جنك وجدالدن صکره (۶۸۰ م و ۶۱ ه) محرمنك اونجی جمعه کونی ده واللی التی یاشلرنده مشار الیه حضرتلرینی اخذ و شهید وسر سعادتنی الای ایله شامه کوندروب بو وجهله قلوب موحدینه التیام قبول ایتمز بریاره القا و تأبید ایلدی .

﴿ بیت ﴾

سهل کاری نیست خون آل احمد ریختن
خاك غم بر فرق فرزند محمد ریختن

شهید مشار الیه حضرتلری (اشفق الاخوان دینك) کلام حکمت اتسامیله لبکشای وعظ ونصیحت اولمشلردرکه معناسی هر نقدر (اخوانك اشفق دینکدر) دیمك ایسه‌ده اصل مراد حقیقیسی نجات دینه متابعت وهلاك مخالفتده اولدیغنی اشعاردر .

§

﴿ حسین اغا ﴾ — سلطان بایزید ثانی زماننده دار السعاده اغاسی ایکن مقتولاً وفات ایلدی .

امیر پازاری جوارنده برکوچك مسجددن بشقه کوچك ایاصوفیه جامع

شریفنی کلیسادن جامعه تحویل ایدوب اپیجه خیرات وقف وتخصیص واکا عائد اولمق اوزره دخی اوتوز التی عدد حجره بنا وتأسیس ایلمشدر . اول وقت جامع شریف مزبورك دیوارنده شوبیت محرر ایدی .

ساعت واحده در عمر جهان ❊ ساعتی طاعته صرف ایله همان

§

﴿ حسین پاشا ﴾ — سلطان سلیم ثالث حضرتلرینك کرجی ویا چرکس کوله‌لرندن اولدیغی حالده بر مقتضای طالع احراز مناصب ایدرك (١٧٩١ م و ١٢٠٦ ه) تاریخنده قپودان دریا نصب اولنمش و (١٧٩٧ م و١٢١٢ه) تاریخنده پازواندا اوغلی نام‌ماصینك تأدیبنه مأمور اولوب مؤخراً دخی دونمای همایون قوماندانی اوله‌رق انکلیز دونماسیله برابر مصرك فرانسه‌لو یدندن استخلاصنه کیتمش (وکوچك حسین پاشا) دیو شهرت بولمشدر . عساکر بحریهٔ عثمانیه‌نك اوروپا دولتلری عساکر بحریه‌سی مثللو نظامه ربطی بونك قپودانلغی زماننده وقوعبولمشدر ووفاتی (١٨٠٣ م و ١٢١٨ ه) تاریخنده‌در .

§

﴿ حسین پاشا ﴾ — جزایرك صوك والیسیدر اصلی ازمیرلیدر . بو آدم جزایرده عساکر شاهانه ضابطانندن ایکن (١٨١٨ م و ١٢٣٤ ه) تاریخنده جزایر والیسی اولوب غایت خود بین و متکبر بر آدم اولدیغندن جزایرك دولت علیه النده چیقمسنه سببیت ویردی شویله که بر رمضان کونی النده طاوس توکندن مرصع یلپازه مندر اوستنده متعظمانه قوریلوب اوتوردیغی صره‌ده مرجان رسومندن جزایر حکومتنك فرانسه تبعه‌سندن (باقری) نام یهودیده اولان مطلوبنك تحصیل اولنمدیغنه حدتلنه‌رك النده کی یلپازه‌یی اوارالق زیارتنه کلان موسیو (دوه ل) نام فرانسه قونسلوسنك صورتنه چارپمغله وقعه در عقب، فرانسه‌یه عکس ایدرك فرانسه دولتی اولا قونسلوس ایچون برترضیه طلب ایتمك اوزره لغت صاحبی مشهور (پیانکی) یی کوندرمش ایسه ده حسین پاشا عدم قبول ایله برابر متهورانه رد ایلدیکندن اوزرینه (بورمون) قوماندا سنده جسیم بر دونمانا

کوندردی وپاشا حضرتلری ایسه عجب وغروری حسابیله کندوسنی مدافعه یه مقتدر طانیدیغندن هیچ بردرلو تدبیر تحفظکاری یه یناشمدیغی حالده (١٨٣٠ م و ١٢٤٦ ه) تاریخنده شهر طوپه طوتیلوب فرداسی کونی احق اوتامدین استیمان ایلدی واهالی یکرمی برکون مدافعه ایدوب نهایت انلرده تسلیم اولدی وپاشا برقاچ کون صکره جزایر خزاینك برقسمنی اخذ ایله چکیلوب (ناپولی) یه و اورادن (لیغورنی) یه کیدرك بر مدت دخی پارسده اقامت ایلدکدن صکره (١٨٣٨) تاریخنده اسکندریه ده فارغ دار غرور اولدی.

§

﴿ حسین بهادر ﴾ — تیمورلنك سلاله سندن صو کنجی عجم شاهی اولوب (١٤٣٨ م و ٨٤٢ ه) تاریخنده هراتده طوغمشدر تخت سلطنته قعودی قاعدهٔ وراثته مبتنی اولمیوب کندوسنه بند ایلدیکی قوتلی برفرقه سایه سنده ابتدا (استرآباد) ی ضبط ایله (١٤٥٩ م و ٨٦٤ ه) سنه سی (مازندران) حکمدارلغنی اشاعه و مؤخراً خراسان و (١٤٧٠ م و ٨٨٥ ه) تاریخنده (بلخ) بعده (هرات) ی ید استیلاسنه الحق بووجهله عجمستان شرقیده خیلی زمان معمور و آبادان بر حکومت مستقله تأسیس وادامه ایلدی قرق سنه مدت اجرای نفوذ سلطنت ایتدکدن صکره التمش یاشنده اولدیغی حالده وفات ایلمشدر مشهور (میر علیشیر) وزراسندن بری اولوب زمان سلطنتنده مشار الیه خیلی معاونتی اولمشدر.

§

﴿ حسین بیقرا ﴾ — ترکیستان حکمدارلرندندر. نسب عالیلری خسرو ایران وتوران امیر تیمور کورکانه واندن برقاچ واسطه ایله جنکیز خانه منتهیدر. پدرلری (بایقرا) نك وفاتندن صکره اکرچه بعض موانع حیلولتیله تخت موروثنه جلوس ایده میه رك صحرا نورد عجزو پریشانی اولدیسه ده (١٤٧٠ م و ٨٧٥ ه) تاریخنده غاصب سلطنت (یادکار محمد بن بایسنقر) ك علیهنده وقوعه کلان هیجان اهالی یی فرصت بیله رك اوزرینه هجوم وغلبه ایله استرداد تخت و تاجه موفق و اوتوز سکز سنه جالس اورنك سلطنت اولهرق یمش یاشنده واصل رحمت رب مطلق اولدی.

سلطان مشار اليه رعايا پرور . عدالتكستر . ملجاء عرفا . مأمن ظرفا . فضل وشجاعت و عقل و سخاوتده غبطه فرماى سلاطين پيشين وحسن طبيعت وفصاحت وبلاغتده سرافراز شاهان ديرين برذات ستوده صفات اولوب فضل وكمالى شهرتكير آفاق بولنان (مير عليشير نوايى) وزيرى وعبدالرحمن جامى شاعرى ايدى . مشار اليهك فضلى (مجالس العشاق) نام اثريله دخى استدلال اولنور .

اشعار آبدارندن بوراده تبركاً بربيت يازلدى .

﴿ بيت ﴾

خطى نينك تارى توشوب تور لعل ميكون اوستنه
ايلا كيم جان رشته‌سى بير قطرهٔ خون اوستنه

§

﴿ حسين شاه ﴾ — صوفى ديمكله معروف اولان ايران شاهنك اسميدر . بوذات (١٦٩٤ م و ١١٠٦ ه) سنه‌سنده تخته جلوس ايدرك اوتوز بش سنه سلطنت سوردكدن صكره امير محمود افغانى ظهور ايدرك پاى تختى اولان اصفهانى شدتله تضييق وضبط وكندوسنى ترك سلطنته مجبور ايتمشيدى صكره بعض خصوصدن طولايى شاه مشار اليهدن پيره لنديكنه بناءً ابتدا صغير وكبير اولاد ومتعلقاتنى ومؤخراً خلفى اشرف خان دخى بيچاره‌نك كندوسنى تيغ غدر واعتسافدن كچوردى .

§

﴿ حسين قاضيمير ﴾ — مسقط رأسى (ميبد) قصبه‌سيدر . آوان جوانيده شيرازه محملساز عزيمت وآنده علامهٔ زمان جلال الدين دوانى حضرتلرينك حلقهٔ تدريس وافاده‌لرينه ملازمت ايله منقولات و معقولات وعلم تصوفده درجهٔ كماله واصل و على الخصوص اقسام علوم حكميه‌ده ماهر وكامل اولمش ايدى ايادئ ناسده متداول اولان (هدايه) اوزرينه (قاضيمير) نامنده برشرحى وفن حكمتده (كيتى نما) نام برر سالهٔ مطبوعه‌سى واردر .

ديوان معجز بيان (على) كرام الله وجهه حضرتلرينه يازديغى شرح ايسه

حقیقةً شایان ستایش بر اثر اولوب دیوان مشار الیهك حقایق و دقایقنی پك کوزل کشف و ایضاح ایلمشدر . بو ذاتده آثاری انظار ادبایه وضعه سزاوار طبیعت شعریه دخی وار ایدی . زیرده محرر ابیات حضرت (علی) افندمز حقنده سویلدیکی قصیده دندر .

بس که تابد مهر حیدر هردم ازسیمای من
آسمانرا سر فرازی باشد از بالای من
چون سخن کویم زمعراجش که آن دوش نیست
پای در دامن کشد فکر فلك پیمای من
بهر وصافی او سر قدم کشتم زبان
تا نکردد غیرمدحش ظاهر ازاجزای من

§

﴿ حسین واعظ کاشفی ﴾ — علوم وفنونده واصل درجات علیا وبالخاصه فن انشا ونجومده همقدر ثریا برذات فضائلسماتدر مشار الیهك واعظ لقبیله اشتهارینك سببی وعظ ونصیحتنده فوق الغایه برتأثیر کورلمسندن ناشی ایدی حتی برکون پادشاهك جماعتی کولر ایکن درحال اغلاده بیلورمیسك دیو سؤالنه پیارم جوابنی ویره‌رك کرسیه چیقوب پادشاه مشار الیه دخی حاضر اولدیغی حالده موجود اولان جماعت کثیره‌یی اوچ دفعه اغلاتدی واوچ دفعه کولدیردی . وبرکون معتادی اوزره کرسیده وعظه مشغول ایکن بی ادبان شهردن بری خواجه حافظ شیرازینك (واعظان کین جلوه درمحراب ومنبر میکنند * چون بخلوت میروند آن کار دیکر میکنند) مطلعنی برکاغده یازوب منبره قودی و حسین واعظ دخی آلوب مألنه مطلع اولدیغی کبی فوق الغایه متأثر اولهرق آندن صکره برنیچه مدت ترك وعظ ونصیحت ایلدی . تصنیفاتنه نهایت یوقدر (جواهر التفسیر) (مواهب لدنیه) علم تفسیرده یازدیغی آثار شریفه‌دندر اشبو (مواهب لدنیه‌یی) (١٨١٠ م و ١٢٤٦ ﻫ) تاریخنده خواجکان دیوان همایوندن (اسماعیل فرخ) افندی حضرتلری دخی فارسیدن ترجمه‌یه بالترجمه (مواکب) تسمیه ایلمشدر .

§

﴿ حشمت ﴾ افندی — صدور عظامدن عباس افندینك اوغلی اولوب طریق تدریسه دخول ایله دور مدارس ایتمکده ایکن (۱۷۶۱ م و ۱۱۷۵ ه) تاریخنده زباندرازلق تهمتیله بروسه یه نفی وصکره منفاسی ردوسه تحویل اولنوب (۱۷۶۸ م و ۱۱۸۲ ه) تاریخنده اوراده وفات ایلدی. مراد رئیس ایله برابر یاتورلر. برقطعه دیوان بلاغتعنوانی واردر.

اشبو ابیات انکدر

رخصت بولنور دامن جانان اله کیرمز
جانان بولنور کوشهٔ امکان اله کیرمز

رخساریني آزردهٔ دست طلب ایتمه
افسرده اولور اول کل خندان اله کیرمز

قوینکدن آییرمه بیل انك قدرینی ای شوخ
حشمت کبی بر نسخهٔ عرفان اله کیرمز

§

﴿ حشمنای ﴾ — برحکومت یهودیه نامیدر. سلفکیاندن انتی یوخوس (اپیفار) قدس شریف یهودیلرینی ترك دین ایچون اجبار وتضییق ایلدیکی صره‌ده بیچاره‌لرك یرچوغی شواهق جباله فرار ایتمش ایدی. مؤخراً یعنی (۵۴۲۹ خ) تاریخنده ظهور ایدن (مطاطیه) نام برغیور یهودی ذکراولنان فراریلری طوپلایوب قدس شریفه برهجوم شدیدواپیقارك مأمورلری اولان یونانیلری طرد ونابدید ایتدکدن صکره اشبو (حشمنای) حکومتنی تشکیله موفق اولمش وحکومت مذکوره یوزیکرمی سنه دوام ایتمشدر.

§

﴿ حضر ﴾ علیه السلام — اصل اسمی (حضرون) دیکر اسمی (ارمیاء) بعضیلری دخی (الیسع) دیرلر. مشار الیهك حضرت موسی (ع م) زماننده اولدیغی وانلرله ملاقاة ایتدیکی آیت کریمه ایله ثابت اولوب یمن ملکی (ذوالقرنین) لك دایی زاده‌سی ووزیری اولدیغی دخی بعض تواریخده

مسطوردر. حضرعليه السلامك ظلماتده ايچديكى (آب حياة) متصوفين عندنده بسط قلبدن كنايه‌در.

§

﴿ حضراء الدمن ﴾ — اصل زاده اولميان يعنى كيمك نه‌سى ايدوكى بيلنميان قادينلره اطلاق اولنور. ارباب تحقيق اكثريا قوجه‌سنه خير وفائده‌سى اولميان قادينلرى بش صنفه تقسيم ايدوب اشبو حضراء الدمن دنيلانلرى برنجى واولكى قوجه‌سندن اولادى اولوب (خنانه) دنيلان قادينلرى ايكنجى ودائما قوجه‌سنه من وسرزنش ايدن و (منانه) دنيلان قادينلرى اوچنجى ووفات ايدن قوجه‌سنى معتادى ثناده بولنان و (انانه) تسميه اولنان قادينلرى دردنجى وهربار قوجه‌سنى ارقه‌سندن فصل ومذمت ايليان و (كية القفاء) تعبير ايديلان قادينلرى بشنجى صنف اعتبار ايتمشلردر.

§

﴿ حضر الياس افندى ﴾ — مشايخ كرامدن (يايا باشى) ناميله مشهور براهل حال ذاتدر. يكيچرى اوجاغندن نشأتله طريق خلوتيه رجالندن (وشنه) افنديه تحصيل نسبت وبرمدت اخذ فيض وهمتدن صكره (١٥٩٥ م و ١٠٠٥ ه) تاريخنده درويشلريله عازم اولديغى (اكرى) سفرنده نوش شربت شهادت ايلشدر. محاربه ميداننده بغتةً دشمن ايچنه طالوب سره قدم باصمش اولديغى حالده ختام محاربه‌ده مريدلرى شهداميانده بولديلر وصيقى صيقى طوتمش اولديغى برمقتول دشمن پرچنى النده كوج ايله قورتاردىلر. نعشى تاتار پازارنده مدفوندر.

§

﴿ حضربك ﴾ — عصرينك فحول علماسندن ايدى. بروسه‌ده آچيلان برمدرسلك امتحانده كستللى وعلى عربى وخيالى وخواجه‌زاده كبى فضلانك جله‌سنه حق تقدم قزاندى. الك اول استانبول قاضيسى اولان وزيركك اشاغيسنده‌كى خواجه قادين جامع شريفنى ياپديران بوذاتدر (١٤٥٨ م و ٨٦٣ ه) تاريخنده وفات ايلدى.

§

﴿ حضرموت ﴾ — جزيرة العربك عدندن مسقطه قدر ممتد اولان

سواحل جنوبیه‌سنه اطلاق اولنور مواقع مشهوره‌سی . شحر . بلادشجر . مکلا . حاذق . دوفار شهرلری اولوب جمله‌سی ساحلی وداخلا احقاف چولیله همحدوددر . بوقطعه مستقل برامیرك زیر اداره‌سنده ایسه‌ده (مسکت) امامتنه بردرجه‌یه قدر ارتباطی واردر اهالیسی کاملا مسلمان وچالشقان کیمسه‌لر اولوب یالکزدوفار شهرینك نفوسی‌اون بیك‌رادەسنده‌در قطعهٔ مزبوره اهالیسنك‌اصلنی عرب بائده دندر دیرلر هود علیه‌السلام وقتیله بورا اهالیسنه بعث بیورلدی قبر شریفیده بورادەدر .

§

﴿ حضیض ﴾ — نیرین ایله کواکب سیاره‌نك کرهٔ ارضه الك بعید اولان نقطه‌لرینه (اوج) دیدکلری کبی مقابلنده الك‌یقین‌اولان نقطه‌لره دخی حضیض دیرلر . هیئت جدیدجه ارض ایله سیارانك شمسدن الك بعید نقطه‌لرینه تعبیر ایدرلر .

§

﴿ حطیم ﴾ — حجر کعبهٔ‌معظمه‌یه اطلاق اولنورکه جانب‌شمالیسنده اولان محلدر بیت شریفدن مخرجدر علی‌قول انك دیوارینه دینور یاخود رکن ایله زمزم ومقام ابراهیم مابینندن عبارت‌اولوب بعضیلری حجری‌دخی علاوه ایدرلرکه بوصورتده دردینك مابینی دیمك اولور وعلی قول مقام ابراهیمدن باب بیته وارنجه‌یه‌قدر اولان‌محلدر یاخود رکن حجراسودایله باب بیتك مقام ابراهیمه قدر اولان مابینیدرکه بوراده ناس دعا ایچون طوپلانورلر زمان جاهلیه‌ده عربلر اوراده مجتمعاً تحالف وتعاهدایدرلر ایدی .

§

﴿ حفره ﴾ — یکرمی التنجی سلالهٔ فراعنه‌دن برحکمداردر . ایکنجی (بخت نصر) مصری جبراً تحت حمایه‌سنه الدیغی زمان بونی طرفندن‌والی کبی براقش ایدی . (۵۰۲٤ خ) تاریخنده یعنی میلادك بشیوز یمش سنه‌مقدمنده بنغازیده‌ظهور ایدن اختلالی‌باصدیرمق ایچون کوندردیکی (امازیس) نام ضابط ارباب اختلالی تربیه ایده‌جك یرده آنلرله سوزی پیشیروب ومصر اوزرینه یوریوب ولی النعمتی اولان بیچاره حفره‌یی خلع واحناق ایله تخت مصره اوتوردی (امازیس) کلمه‌سنه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ حفص ﴾ — ائمهٔ قرائتدندر. الیوم ممالك روم وبعض دیار عربده بو ذاتك قرائتنه رعایت اولنور. (٧٩٦ م و ١٨٠ ﻫ) تاریخنده رحلت ایلدی.

بونامده اعاظم اصحاب کرامدن اوچ ذات اولوب علیه الصلاة والسلام افندمز (عمر بن الخطاب) حضرتلرینی دخی (ابوحفص) نامیله تکنیه بیورمشلر ایدی.

§

﴿ حقوق ﴾ — حقوق حقنده حکمای متقدمینك بعض قوللری وارایسه ده مدنیت ترقی ایتدکجه مناسبات شخصیه ودولیه دخی تکثر ایتدیکندن حکمای متأخرین حقوقی برچوق اقسامه تقسیم ایتمشلر ومخصوص کتابلر یازمشلردر اقسام مزبوره زیرده بیان اولنور.

١ (حقوق شرعیه) — علم فقه یعنی شریعت مطهره احکامنه موافق جریان ایدن معاملاته اطلاق اولنور. ادیان سائره‌جه دخی کندولرینه مخصوص حقوق مذهبیه واردر.

٢ (حقوق طبیعیه) — عقل وحکمت وطبیعت بشریه مقتضاسنجه مقرر اولان وبالجمله قوانینك اساس ومقدمی اولوب هر درلو تعرض وفراغدن عاری بولنان حقوقه اطلاق اولنورکه انسانك وظائف وافعال خارجیه‌سنك اساس ومحوری حکمنده‌در مثلا برشخصك اجرای عمل وتصرف ایتمك کبی برطاقم حقوقه صلاحیتی واردرکه قوانین موضوعه ایله تنظیم وتنسیق اولنور ایسه‌ده اساساً انلردن مقدم وانلرك مبنی علیهی دیمکدر بوتقدیرجه حقوق طبیعیه‌یه افراد بشرك افعال ومناسباتنی تعیین ایدن قاعدهٔ اصلیه دخی دینه بیلور.

٣ (حقوق موضوعه) — برواضع ویا حاکمك حقوق طبیعیه‌یه موافق ترتیب وبالفعل تنسیق ایلدیکی حقوقه اطلاق اولنور. تعامل وعادات دخی بوقسمه داخلدر.

٤ (حقوق عمومیه) — حقوق موضوعه اقسامندندر هیئت اجتماعیه‌نك اساس اقتداریني وحکومتك حقوق ووظائفنی واشخاص ایله دولت اره‌سنده‌کی مناسباتی تعیین ایدر وبرقاچ نوعه تقسیم اولنور .

٥ (حقوق شخصیه) — حقوق موضوعه اقسامندندر یالکز افراد واشخاص اره‌سنده‌کی مناسباتی تعیین ایدر بودخی نظریه وفعلیه ناملریله برقاچ نوعه تقسیم اولنور .

٦ (حقوق مشروطه) یاخود (سیاسیه) — حقوق عمومیه اقسامندندر هیئت اجتماعیه‌نك شکل حکومتدن منبعث حقوق ووظائفنی تعیین ایدر .

٧ (حقوق اداره) — حقوق عمومیه‌نك اداره‌یه تعلق ایدن جهتلرینی واداره‌نك اشخاصه قارشو حقوق ووظائفنی تعیین ایدر .

٨ (حقوق بین‌الدول) — بوکاحقوق بین‌الملل وحقوق دیپلوماتیقیه دخی دیرلر (حقوق بین الملل) ملتلرك بر برلریله ارتباط واختلاطلری وقوعنده هر برینك سائره نسبتله کیفیات واحوال اصلیه‌لرندن وحقوق امتیازیه‌لرندن نشأت ایدن انواع حقوق وذمتلرینه اطلاق اولنور و(حقوق دیپلوماتیقیه)دخی دولتلر بیننده‌کی مناسباتی تأسیس وترتیب ایدرکه دولتلرك بری طرفندن تکلیف اولنوب دیکری طرفندن قبول اولنان عهوددن وخصوصات سائرهٔ دولیه‌دن عبارتدر .

٩ (حقوق جزائیه) — حقوق عمومیه انواعندندر اداب واسایش عمومیه مغایر حال وحرکتی تعیین و خلافنده بولنانلرك جزای سزاسنی ترتیب ایدر .

١٠ (حقوق مدنیه) — حقوق شخصیه وخصوصیه‌یی و بر الکا ویا بر مملکت داخلنده‌کی اشخاصك باشلوجه مواد جزائیه‌یه تعلق ایتمیان مناسباتنی تأمین ایدر .

بونلردن بشقه (حقوق تجاریه) و (حقوق بحریه) کبی دها پك چوق حقوق واردر .

§

﴿ حکمت طبیعیه ﴾ — علوم طبیعیه‌نك بر شعبه‌سی اولوب طبیعتده موجود اولان اجسامك خواص عمومیه‌لرندن وترکیب کیمیویلرینه خلل کلمامك شرطیله بربرلرینه اولان تأثیرلریله وقوعه کلان اثار وحوادثات متنوعه‌دن واشبو اثار وحوادثاتك دخی متبوع اولدقلری قوانین وقواعد طبیعیه‌دن بحث ایدر برعلمدر . حکمت طبیعیه‌نك اجسامك خواص عمومیه‌سنه دائر بیلدیردیکی موادك هربری باشلیجه برر فن عد اولنه بیلور نتکم فن (ماکنه) دن حرکت وموازنت اجسام وثقلت وسقوط اجسام . وفن (میاه) دن حرکت وموازنت میاه وغاز ومیزان قوای میاه وغاز . و (حرارت) دن انبساط اجسام ومیزان الحراره وحرارت منطفیه . و(ضیا)دن ضیا ورؤیت وانکسار وانعکاس والوان اصلیه . و(صدا)دن صدانك حصول وانتقال واهتزازی وفن موسیقی . و (الکتریق)دن دلك طریقیله حصوله کلان الکتریق وغلوانیزمو ویاخود الکتریق باتأثیر وپیل وجریان الکتریق ومقناطیس ومیزان مقناطیسی والکتریق مقناطیسی وافعال جزؤ فرد وتشکل اجسام والستیقیت بحثلری فن مزبورك شامل اولدیغی ابحاثك باشلوجه‌لریدر .

یونانیلر اول امرده علم حکمت طبیعیه‌یی فلسفه‌نك ممکن الوجود و واجب الوجوددن بحث ایدن برقسمی عد ایتدیلر وحتی یونان حکماسندن تالیس ومعاصرلری بوعالمك عناصر اربعه‌دن یعنی آب وهوا وتراب ونار دن متشکل اولدیغنی اثباته پك چوق چالشدیلر . فیثاغورث بوعالمك برطاقم تناسب عددیهٔ معینه ایله کوستریله بیلور قوانینه تابع بر موجود کل اولدیغنی ادعا واثبات مدعایه سعی اوفی ایلش وسقراط جزؤلایتجزی مسلکنی ایجاد ایدوب افلاطون ایسه کندی عصرینك عقائد ومعلومات مختلفه‌سنی برلشدیرمشدر افلاطون حکمت طبیعیه‌یی حکمت عملیه‌دن تفریق ایتدیسه‌ده بوفنده تاریخ طبیعیده اولدیغی قدر کشفیاته مقتدر اولهمیوب زمانمنده حکمت طبیعیه ماده وشکل

وخواص وجزؤ مركب كبى بحثلره منحصر قالدى وصكره اسكندريه ارباب فنوننك همتلريله علوم رياضيه علم هيئتله برابر خيلى ترقى ايتدى و (ارشميد) فن موازنهٔ مياه وانعكاس ضيا قانونلرينى كشف ومعدنلردن صو چيقارمغه مخصوص اولهرق (ارشميد ويده‌س) نامنده برده الت ايجاد ايلدى وبطلميوسك ضيا ورؤيته دائر يازمش اولديغى بررساله‌نك مطالعه سيله انكسار ضيا حقنده برچوق تجربه‌لرده بولندى. عربلردخى فن مزبورى بولدقلرى نقطه‌دن پك ايلرو كوتورمشلردر ازجمله (الحزن) نام ذات انكسار ضيا حقنده برخيلى معلومات وجوده كتورمش و(ابن يونس) مساحهٔ ازمنه ايچون ساعت ايجاد ايتمشدر والحاصل حكمت طبيعيه الحالة هذه مباحث عديده‌يى شامل برفن جليل بيثيل حكمنه كيرمشدر.

§

﴿ حكمت طبيعيهٔ رياضيه ﴾ — حكمت طبيعيه ايله علوم رياضيه يه متعلق مسائلى جامع اولان فنلره اطلاق اولنور و مسائل مذكوره‌ده قواعد علوم رياضيه بالتجربه كشف و استخراج اولنان اثار و تبدلات طبيعيه يه تطبيق ايديلور مثلا فن ماكنه‌ده موازنت و فن مياه كبى مباحث حكمت طبيعيهٔ رياضيه‌دن معدود اولمش اولور.

§

﴿ حكمت عمليه ﴾ — اورو پاليلرجه اجسامك و بلكه حيواناتك ماهيت و حقيقتندن بحث ايدن علمدر بو علم علوم طبيعيه‌نك كافه‌سنك غايتيدر موضوعى ماهيت و اسباب موجبهٔ اصليه‌دن عبارت اولوب فكر و نظر و حقيقت نقطه‌لرندن بالتدقيق قوهٔ مفكره‌نك اشيايه وقوفى واشيانك كيفيت موجوديتى ماده‌لرينى بيان ايدر بوده اوچ قسمه تقسيم اولنور برنجيسى (روح · اسباب موجبه · هيولى · بقا) دن بحث ايدر·

ايكنجيسى (طبيعت · ماده · قوت · امتداد · مسافه) دن بحث ايدوب فلسفهٔ طبيعيه دنيلور·

اوچنجيسى (آلهيات) دن بحث ايدر·

الان متداول اولان حکمت عملیه قواعدی سقراط عصرنده فلسفیاتك اوغرادیغی انقلاباتدن صکره یونانستانده ظهور ایدن مسلکلردن عبارت وبومسلکلرك همان کافه‌سی مؤدیٔ ضلالت اولدیغی حجة‌الاسلام امام محمدالغزالی علیه رحمةالباری حضرتلرینك رد احوال حکما ضمننده تألیف بیوردیغی آثار جلیله‌لریله مثبتدر.

قدمای حکمای اسلامیه تحسین افعال واصلاح نفس واعمال کندولریله استحصال اولنان (علم اخلاق) و (تدبیر منزل) و (سیاست مدن) علملرینه حکمت عملیه دیدیلر.

§

﴿ حکومت ﴾ — حکومت روحانیه‌دن بشقه اولان حکومت (جسمانیه) یاخود (مادیه) مطلقه ومشروطه وجمهوریه نامله اوچ قسمه منقسمدر قوهٔ قانونیه وقوهٔ انفاذیه‌یی ید استقلالنه آلان یعنی عنان حکومتی بتون بتون دست اقتدارنده طوتان حکمدارلرك حکومتنه حکومت مطلقه. ووکلای دولتدن بشقه اعضاسی اهالیجه بالانتخاب تشکیل اولنان مجلسنك دخی وضع قوانینده رأیی منضم اولان و اورو پالیلرجه (دموقراتیك) دنیلان ویاخود وضع قوانین قوتی یالکز زادکان ومعتبرانه منحصر بولنان واوروپالیلرجه (اریستوغراتیك) تعبیر ایدیلان حکومته حکومت مشروطه. ومحدود برزمان ایچون اکثریت ارای اهالی ایله انتخاب اولنوب ریاست عنوانیله مقام قرالیده اوتوران حکمدارلرك حکومتنه حکومت جمهوریه دیرلر.

§

﴿ حکومات ﴾ — جمعیت بشریه‌نك ابتدای تشکلندنبرو بو عالم بی بقاده آز چوق برر زمان سلطنت سوروب منقرض اولان حکومتلردن تحقیق اولنه‌بیلانلرك اسامی و مواقعیله مؤسس وتاریخ تأسس وانقراضلرینی مبین جدولدر. (بونلرك نهایتنده الیوم موجود اولان حکومتلرك اسامی واحوالی دخی محرردر.)

اسامی	مواقع	مؤسس	تاریخ تأسس	تاریخ انقراض
برنجی بابل	بابل	نمرود بن کوش	٢٢٨٥ خ	
پیشدادیان	ایران ترکستان	کیومرث	٢٢٨٥ خ	
فراعنهٔ مصریه ١	مصر علیا	مصرایم	٥٢٩٨ خ	
عاد اولی	احقاف	عاد	٢٥٠٠ خ	٣٠٤٤ خ
هینا	چین	هوانغ تی	٢٨٩٦ خ	
بینوه	موصل	آثور	٢٩٥٤ خ	
حمیریه وتابعه	یمن	حمیر بن یشجب	٣٠٤٤ خ	
اریا	باقتریان	یافثیلر	٣١٩٤ خ	٣٣٩٤ خ
فراعنهٔ مصریه ١٧	مصرعلیا ووسطی	سلاتیس	٣٣٨٠ خ	٣٩٦٤ خ
توران	جزیرة العرب	تورانیلر	٣٣٩٤ خ	٣٥٧٧ خ
بنی جرهم ١	یمن	قطان	٣٥٢٦ خ	
ارمنیه	ارمنستان	حایق	٣٥٦٣ خ	٣٩٢٨ خ
اسرائیلیه	شخیم	یوربعام	٣٦٣٣ خ	
فراعنهٔ مصریه ١٨	مصر	اموسیس	٣٨٩٤ خ	٤٠٩٤ خ
حکام بنی اسرائیل	فلسطین	یوشع عم	٣٩٤٩ خ	٤٥١٥ خ
تروا	تروا	داردانوس	٤٠٢٦ خ	٤٣٢٤ خ
عمالقه	اثوریا	عرب	٤٠٣٤ خ	
فنیقه	تیر فلسطین	آزه نور	٤٠٣٦ خ	
فراعنهٔ مصریه ١٩	مصر	رامسس	٤٠٩٤ خ	٤٢١١ خ
کرید	جزیرة کرید	مینوس	٤١٦٠ خ	
فراعنهٔ مصریه ٢٠	مصر	رامسس	٤٢١١ خ	
آثور ١	آثوریا	بلوس	٤٢٩٤ خ	٣٨٠٦ خ
چه ئو	چین	فا	٤٤٧٢ خ	
یهودا	قدس شریف	شاوول	٤٥١٥ خ	
قارتاج	تونس	الیز دیدون	٤٧٣٤ خ	٥٤٤٨ خ
ماکیدونیا	سلانیك	فارانوس	٤٧٩٨ خ	
مادی	مدیا	ارپاکسس	٤٨٠٦ خ	
آثور ٢	نینوه بابل	بغل زارفول	٤٨٠٦ خ	٤٩٨٨ خ
روما	ایتالیا پالا	رومولوس	٤٦٤١ خ	٥٥٦٥ خ
فراعنهٔ مصریه ٢٦	مصر	برصاحب خروج	٤٩٤٤ خ	٥٠٦٩ خ
بابل	بابل نینوه	نابوپولاصر	٤٩٨٨ خ	
کیانیه	ایران	کیخسرو	٥٠٥٦ خ	
سلوسید	عراق سوریه	سلفقوس	٥٢٧١ خ	٥٥٠٠ خ
بطالسه	مصر	پتولمه سوتری	٥٢٧١ خ	٥٥٦٤ خ
اشکانیه	ایران ترکستان	ارشك	٥٣٣٨ خ	
حشمنای	فلسطین	مطاطیه	٥٤٢٩ خ	٥٦٦٣ خ
سیقت	هند چینی	سیقت طائفه سی	٥٤٥٤ خ	
روما ایمپراطورلغی	ایتالیا	اوقتاو	٥٥٦٥ ح	٤٧٦ م

اسامی	مواقع	مؤسس	تاریخ تأسس	تاریخ انقراض
غسانیه ال جفنه	سوریه	عرب	٥٨٠٠ خ	٠٠١٦ ه
کنده	دیاربکر	عرب	٥٨٠٠ خ	
بنی‌لخم ال منذر	بحرین حیره	بربری	٠٠١٢ م	٠٦٣٤ م
دابویه	طبرستان کیلان		٠٠٤٠ ه	٠٨٨١ ه
امویه	شام	معاویه	٠٠٤١ ه	٠١٣٢ ه
هون	بحر خزر	طائفهٔ هون	٠٠٩٦ م	
عباسیه	بغداد	ابامسلم	٠١٣٢ ه	٠٦٥٦ ه
بنی رستم	مغرب	رستم	٠١٣٨ ه	٠٢٩٧ ه
امویه	اندلس	عبدالرحمن	٠١٣٩ ه	٠٤٢٢ ه
بنی مدرار	مغرب سجلماسه	بربری	٠١٥٥ ه	٠٢٩٧ ه
ادارسهٔ شرفا	فاس	ادریس العلوی	٠١٧٢ ه	٠٣٠٧ ه
بنی اغلب	افریقیه طرابلس	ابراهیم بن اغلب	٠١٨٤ ه	٠٢٩٧ ه
بنی زیاد	یمن	محمد بن ابراهیم	٠٢٠٣ ه	٠٤٠٧ ه
بنی‌طاهر	خراسان هرات	طاهر	٠٢٠٤ ه	٠٢٥٩ ه
سامانیه	ماوراء النهر	احمد بن اسد	٠٢٠٤ ه	٠٣٨٩ ه
ساسانیه	ایران ترکستان	اردشیر	٠٢٣٠ ه	٠٦٥٢ ه
بنی کلب	سجلیا	اسد	٠٢٣٢ ه	٠٤٤٤ ه
صفار بنی لیث	خراسان عراق		٠٢٤٨ ه	٠٢٩٦ ه
بنی طولون	مصر	ابوالعباس احمد	٠٢٥٤ ه	٠٢٩٢ ه
تاتو نغفور	چین	توبا تاتارلری	٠٢٦١ م	
تدمر				٠٢٧٢ م
پرغام	اسیای صغرا	فیله‌تر	٠٢٨٣ م	
بنی‌طباطبا	یمن عراق	یحیی الهادی	٠٢٨٨ ه	٠٣٤٥ ه
سیانی	تاتارستان چینی	ایاوق	٠٢٩٥ ه	٠٥١٤ ه
فاطمهٔ علویه	مغرب مصر	مهدی	٠٢٩٧ ه	٠٥٦٩ ه
شرق ایمپراطورلغی	روما قسطنطنیه	قسطنطین کبیر	٠٣٠٥ م	
بنی زیاد	طبرستان دیلم	مرداویج	٠٣١٥ ه	٠٤٠٥ ه
بنی الیاس	کرمان	الیاس	٠٣١٧ ه	٠٣٥٧ ه
ال بویه	بغداد شیراز	حسن بن بویه	٠٣٢٠ ه	٠٤٤٨ ه
چائو	چین	طائفهٔ هون	٠٣٢٠ ه	٠٣٥٢ ه
ال حمدان	موصل حلب	ناصرالدوله	٠٣٢٣ ه	٠٣٦٨ ه
اخشیدیه	سوریه مصر	ابوبکر اخشید	٠٣٢٤ ه	٠٣٥٧ ه
بنی بادیس	مغرب افریقیه	یوسف بن زیری	٠٣٦٢ ه	٠٥٤٣ ه
حمیدیه	موصل	شجاع	٠٣٧٣ ه	٠٤٧٨ ه
بنی عقیل	موصل	عقیل	٠٣٨٠ ه	٠٤٩٥ ه
بنی‌عناز	حلوان	ابوالفتح محمد	٠٣٨٠ ه	٠٥١٠ ه
فریعون	خوارزم		٠٣٨٦ ه	٠٤٠٦ ه
ترک خاقانی	سمرقند	ایلك خان	٠٣٨٩ ه	٠٦٩٠ ه

اسامی	مواقع	مؤسس	تاریخ تأسس	تاریخ انقراض
ال سبکتکین	غزنه خراسان	سبکتکین	٣٩٠ ه	٥٤٩ ه
مروانیه	دیار بکر	مروان	٣٩٢ ه	٤٧٨ ه
کاکویه	اصفهان یزد	علاء الدوله	٣٩٣ ه	٤٣٧ ه
بنی مزید	حله	سندالدوله	٤٠٣ ه	٥٥٨ ه
بنی اسد	حله بادیه	اسد	٤٠٧ ه	٥٥٨ ه
بنی حمود	اندلس	حمود	٤٠٧ ه	٤٤٩ ه
غول	ایتالیا فرانسه	طائفهٔ غول	٤٠٩ م	
بنی نجاح	یمن زبید		٤١٢ ه	٥٥٣ ه
بنی مرداس	حلب		٤١٤ ه	٤٧٢ ه
سلجوقیه خراسان	ایران	طغرل بك	٤٢٨ ه	٥٨٨ ه
سلجوقیه کرمان	کرمان	قاوورت	٤٣٣ ه	٥٨٣ ه
شیانکاره کرد	فارس	فضلون	٤٤٨ ه	٦٧٨ ه
مرابطین ملثمین	مغرب اندلس	ابو بکر	٤٤٨ ه	٥٤٢ ه
بنی صلیح	یمن	صلیح اسماعیلی	٤٥٥ ه	٤٨٤ ه
بنی هاشم	حرمین الشریفین	ابوهاشم محمد	٤٦٠ ه	٥٩٨ ه
دانشمندیه	قرمان سیواس	امیر دانشمند	٤٦٤ ه	٥٧٠ ه
ماردین	ماردین قدس	امیر ارتق	٤٦٤ ه	٨١٠ ه
منکوج	کاح ارزنجان	امیر منکوج	٤٦٤ ه	٥٩٨ ه
باوندیه	طبرستان	حسام‌الدوله	٤٦٦ ه	٦٠٦ ه
سلجوقیهٔ شام	شام حلب	تنش	٤٧٠ ه	٥١١ ه
بنی آرتق	دیاربکر حلب	ارتق بن اکسك	٤٧٧ ه	٨١٠ ه
سلجوقیهٔ اناطولی	قونیه وبعض اناطولی	سلیمان بن قتلمش	٤٧٧ ه	٧٠٣ ه
الموتیه	رودبار ری	حسن الصباح	٤٨٣ ه	٦٥٤ ه
خوارزمشاه	ماوراء النهر	قطب الدین محمد	٤٩٠ ه	٦٢٢ ه
مالوه	هندستان		٥٠٠ ه	
ایلغازیه	ماردین	ایلغازی	٥٠٠ ه	٨١١ ه
موحدین	فاس	مهدی	٥١٤ ه	٦٦٦ ه
اتابکیه	موصل حلب	عمادالدین زنکی	٥٢١ ه	٦٣٠ ه
میوار	هندستان	بکراتلیلر	٥٢٩ م	
اتابکیه	فارس کرمان	سنغر	٥٤٢ ه	٦٨٢ ه
غوریه	غزنه خراسان	علاءالدین غوری	٥٤٩ ه	٦٠٤ ه
ترك	ترکستان چینی	توموئن الطای	٥٥١ م	٥٩٣ م
حفصیون	تونس افریقیه	ابو حفص عمر	٥٥٥ ه	٩٨٢ ه
اتابکیه	اذربایجان	شمس‌الدین	٥٥٥ ه	٦٢٢ ه
ایوبیهٔ حمص	حمص		٥٥٥ ه	٦٦١ ه
بن صلیق	ارضروم		٥٥٦ ه	٥٩٨ ه
بنی مؤید	هرات	مؤیدالدین	٥٦٧ ه	٥٩٥ ه
لومبارد	ایتالیای شمالی	البوان	٥٦٨ م	

اسامی	مواقع	مؤسس	تاریخ تأسس	تاریخ انقراض
ایوبیهٔ مصر	مصر	صلاح الدین	۰۵۶۹ ه	۰۶۴۹ ه
ایوبیهٔ حلب	حلب		۰۵۶۹ ه	۰۶۹۱ ه
ایوبیهٔ یمن	یمن		۰۵۶۹ ه	۰۶۰۰ ه
اتابکیه	لرستان صغیر		۰۵۷۰ ه	۰۷۱۰ ه
ایوبیهٔ حصن	حصن کیف		۰۵۸۲ ه	۰۸۶۵ ه
ایوبیهٔ حما	حما		۰۵۸۶ ه	۰۷۴۲ ه
بنی قتاده شرفاء	حجاز	ابوعزیز قتاده	۰۵۹۸ ه	
بنی هاشم شرفاء	مدینهٔ منوره		۰۵۹۹ ه	۰۸۵۵ ه
جنکیزیه	ایران توران	جنکیز خان	۰۵۹۹ ه	۰۶۹۲ ه
حمزویه شرفاء	یمن	منصور عبدالله	۰۶۰۰ ه	۱۰۳۸ ه
لاتین	استانبول	قروولدلر	۰۶۰۱ ه	۰۶۶۰ ه
غوریه	هندستان	قطب الدین ایبك	۰۶۰۲ ه	۰۶۸۲ ه
خطای خانلغی	ترکستان چینی	شرق یوتیلری	۰۶۰۳ ه	
یوآن	چینده شنسی تبت	غرب تاتارلری	۰۶۰۳ ه	
ایوبیهٔ شام			۰۶۱۵ ه	۰۶۴۴ ه
کرمانشاه	کرمان	قتاغ راق	۰۶۲۰ ه	۰۷۰۶ ه
ال برآق	کرمان	قره خطاییلر	۰۶۲۱ ه	۰۶۹۳ ه
تلسان	جزایر	یغمراسن بن عبدالواد	۰۶۲۱ ه	۰۹۰۱ ه
بنی رسول	یمن	رسول	۰۶۲۶ ه	۰۸۵۹ ه
غرناطه	اندلس مرسیه	ابن هود	۰۶۲۷ ه	
بنی احمر	جبهت اندلسده	ابی عبدالله	۰۶۳۰ ه	۰۶۷۲ ه
بنی مرین	مراکش افریقیه	عبدالحق	۰۶۳۰ ه	۰۸۷۶ ه
باوندیه	طبرستان	اردشیر	۰۶۳۵ ه	۰۷۵۰ ه
کرت	غور کرجستان	شمس الدین محمد	۰۶۴۳ ه	۰۷۸۳ ه
اتراك مصر	مصر	معزالدین ایبك	۰۶۴۹ ه	۰۷۸۴ ه
ایلخانیه	ایران اناطولی	هلاکو	۰۶۵۱ ه	۰۷۴۰ ه
کشمیر خانلغی	سری نکر	زین الدین حسن	۰۶۵۴ ه	۰۸۱۴ ه
عباسیه مصر	مصر		۰۶۵۹ ه	۰۹۲۳ ه
قرمان	قرمان لارنده	قرمان بك	۰۷۰۰ ه	۰۷۹۳ ه
چوبانیه	اذربایجان	تیمور طاش	۰۷۱۸ ه	۰۷۵۸ ه
تغلقشاهیه		غیاث الدین	۰۷۱۸ ه	۰۸۱۶ ه
بنی مظفر	فارس خراسان	مبارزالدین	۰۷۱۸ ه	۰۸۱۲ ه
بنی عمار	طرابلس غرب	ثابت بن عمار	۰۷۲۴ ه	۰۸۰۳ ه
جلایریه	عراق ارمنستان	شیخ حسن کبیر	۰۷۳۶ ه	۰۸۳۶ ه
سربداران	نیشابور سبزوار	عبدالرزاق	۰۷۳۶ ه	۰۷۸۸ ه
اینجویان	شیراز		۰۷۳۶ ه	۰۷۵۸ ه
بسکره	مغرب	امیر علی	۰۷۴۰ ه	۰۸۰۴ ه
بهمنیه	هندستانده دکن	علاءالدین بلخی	۰۷۴۸ ه	۰۹۳۰ ه

اسامی	مواقع	مؤسس	تاریخ تأسس	تاریخ انقراض
کاشغر	کاشغر	تولك اوغلان	٧٦٠ ه	٨٩٣ ه
تیموریه	بلخ هندستان	تیمورلنك	٧٧١ ه	
شیروانیان	شیروان		٧٧٤ ه	٩٤٥ ه
قره قیونلی	اذربایجان	قره یوسف ترکمان	٧٧٧ ه	٨٧٣ ه
رمضان اوغلی	اطنه	ترکمان احمد بك	٧٨٠ ه	٩٦٦ ه
جراکسهٔ مصریه	مصر	برقوق	٧٨٤ ه	٩٢٣ ه
کجرات	هندستان	مظفر خان	٧٩٣ ه	٩٧٩ ه
جونپور	هندستان	خواجه جهان	٧٩٦ ه	٩٠٠ ه
اق قیونلی	اذربایجان	ترکمان	٨٠٩ ه	٩٠٨ ه
بایندریه	دیاربکر اذربایجان	قره عثمان	٨٠٩ ه	٩١٩ ه
کشمیر	کشمیر	زین العابدین	٨١٤ ه	٩٩٣ ه
ذوالقدریه ترکمان	مرعش حربروت	زین الدین قره جه	٨٤٠ ه	٩٢١ ه
لودیه	افغانستان	امیر بهلول	٨٥٥ ه	٩٤٧ ه
ال طاهر	یمن	طاهر	٨٥٨ ه	٩٢٣ ه
بنی رسول	یمن	عامر بن طاهر	٨٥٩ ه	٩٤٥ ه
قریم خانلغی	قریم		٨٦٨ ه	٨٨٠ ه
قایچاق خانلغی	اژدرهان شمالی	سلالهٔ جنکیزیه		٨٨٦ ه
نوغای خانلغی	اراق سواحلی	سلالهٔ جنکیزیه	٨٦٨ ه	٨٩١ ه
سند	کابل قندهار	ذوالنون تیموری	٨٧٣ ه	٩٦٢ ه
بنی وطاس	فاس	وطاس	٨٧٦ ه	٩٥٦ ه
کیلانیه	کیلان		٨٩٠ ه	١٠٢٥ ه
نظامشاهیه	هند دولت اباد		٨٩٠ ه	
اوزبکیه	ماوراء النهر	شیبك خان	٩٠٦ ه	١٠٥٦ ه
صفویه	ایران	اسماعیل صفوی	٩٠٦ ه	
زیدیه نوابی	یمن	زیدیلر		٩٤٠ ه
زیدیه اماملری	صنعا عدن	زیدیلر	١٠٣٨ ه	

الیوم موجود اولان حکومتلرك اسامی واحوالی.

(دولت علیه‌نك احوال حاضره‌سی)

۳۰۸۷۱۰۰	اراضی	مربع کیلومترو
۲۳۷۸۵۰۰۰	نفوس	
۱۶۱۵۵۸۰۰	واردات عمومیه	لیرای عثمانی عدد
۱۷۰۳۹۲۰۰	مصارف عمومیه	لیرای عثمانی عدد
۱۱۶۷۰۰۰۰۰	دیون	لیرای عثمانی عدد
۱۵۰۰۰۰	عساکر منتظمه	حضرده
۵۰۰۰۰۰	عساکر منتظمه	سفرده
۱۱۸	دونمای همایون	۱۰ فرقتین — التیسی زرهلی ۱۸ قروت — اونی زرهلی ۰۳ دوبه — زرهلی ۸۷ واپور وقامبوط — یکرمی یدی پوسته
۲۳۳	سفاین تجاریه	
۳۶۳۶۰۰۰۰	اخراجات	لیرای عثمانی عدد
۳۱۸۲۰۰۰۰	ادخالات	لیرای عثمانی عدد
۱۷۰۶	شمندوفر	کیلومترو

(دولت علیه‌نك ممالك ممتازه‌سی)

اراضی مربع کیلومترو	نفوس موجوده	
۲۹۸۷۰۰۰	۱۷۴۰۰۰۰۰	مصر (خدیولك) نفوسك بش ملیون التی یوز بیکی غیر متمدن زنجی — احوال سائره‌سی زیرده
۳۵۹۰۰	۸۱۵۰۰۰	روم ایلی شرقی (اداره‌ٔ مختاره)
۵۵۰	۳۸۲۰۰	سیسام (بکلك)
۱۱۶۴۰۰	۲۱۰۰۰۰۰	تونس (ایالت ممتازه) موقتاً استیلاده — احوال سائره‌سی زیرده
۶۱۱۰۰	۱۳۲۶۰۰۰	بوسنه هرسك (موقتاً استیلاده
۶۳۹۰۰	۱۹۹۵۷۰۰	بلغارستان (امارت) حمایه
۹۶۰۰	۱۸۵۹۰۰	قبریس جزیره‌سی (موقتاً انکلتره) اداره‌سنده
۳۲۷۴۴۵۰	۲۳۸۶۰۰۸۰۰	

(مصر خديويتنك احوال سائره‌سى)

٨٤١٩٤٠٠	واردات عموميه	مصر ليراسى عدد
٨٣٠٨٨٠٠	مصارفات عموميه	مصر ليراسى عدد
٩٨٧٢٦٦٠٠	ديون عمـوميه	مصر ليراسى عدد
١٥٠٠٠	عساكر منتظمه	
١٠	دونمـا	واپور
٥٨٥	سـفاين تجاريه	اوتوزى واپور
٣١٣٠٩٩٠٠	اخراجات	مصر ليراسى عدد
١٤٥٠٠٠٠٠	ادخالات	مصر ليراسى عدد
١٥١٨	شمندوفر	كيلومترو

(تونس ايالتنك احوال سائره‌سى)

٦٨٣٢٠٠٠	واردات عموميه	فرانق عدد
٦٢٩٦٠٠٠	مصارف عموميه	فرانق عدد
١٢٥٠٠٠٠٠٠	ديون عموميه	فرانق عدد
١٥٠٠٠	عساكر منتظمه	
٤	دونما	
٢٤٩	شمندوفر	كيلومترو
٣٠٠	سفاين تجاريه	
٩٧٦١٢٠٠	ادخالات	غروش
٩٢٤١٠٠٠	اخراجات	غروش

(انکلتره قرالغی — ادارهٔ مشروطه — ملت حاکمه پروتستان)

۳۱٤۹۰۰	اراضی	مربع کیلومتر و
۳۵۲٤٦۵۰۰	نفوس	
۸٤۰٤۱۲۰۰	وارد ات	انکلیز لیراسی
۸۳۱۰۷۹۰۰	مصارف	انکلیز لیراسی
۷٦۸۷۰۳٦۰۰	دیون عمومیه	انکلیز لیراسی
۱۸۸۹۰۰		منظم
٤۱۷۰۰		احتیاط
۱۳۷۹۷۰		میلیس
۲۰٦۵۰۰		کوکلی
۵۷۵۰۷۰		
۵۷۵۱۰۰	عساکر بریه مع مستملکات	انواعی
۷۹۲۰۰	عساکر بحریه	
۵۵۵	دونمما	۷۵ بیوك زرهلی ۳٦۰ واپور
۲۵۱۸۵	سفاین تجاریه	۵۲٤۷ واپور
۲۸۸۷۹	شمندوفر	کیلومتر و
٦۹۷٦٤٤۰۰۰	اخراجات	انکلیز لیراسی
٤۱۱۲۳۰۰۰۰	ادخالات	انکلیز لیراسی

(انکلیز دولتنك تحت استملاك و حمایه سنده اولان)

اراضی مربع کیلومتر و	نفوس		
۳۷۰	۱۷٤۱۰۰	اوروپاده مالطه وجبل الطارق	
۲۲۷۹۳۰۰	۱۸٦۰٤۱۲۰۰	هندستانك بر قسمی	اسیاده
٦۳۹۰۰	۲۵۵۸٤۰۰	سیلان اطه سی	
۳۷۰۰	۳۵۰۰۰۰	استری ستیلان	
۸۰	۱۵۵۷۰۰	هونغ قونغ وسنغاپور اطه لری	
۲۰	۲۲۷۰۰	عدن ساحلی	
۱۰۵۰۰	۳۲٦۰۰	بعض سواحل وجزایر	
۷۹۹۱۰۰	۷۵۰۸۰۰	زلاند جدید	اوقیانوسده
۲۲۹۰۰۰	۸۵۸۵۰۰	ویقتوریا	
۱۷۳۰۷۰۰	۲۱۸۱۰۰	کینسلاند	
٤۸٦۸۹۰۰	۳٦۹۳۰۰	اوسترالیانك جنوب وغرب سواحلی	
٦۷۹۰۰	۱۱۵٦۰۰	تاسمانیا اطه سی	
۲۹۳۲۰۰	٦۵۷۰۰۰	ندلاند جدید وشاتام وقیمچی اطه لری	

افريقاده	غريقلاند غربى	٤٨١٠٠	٤٥٣٠٠
	قاب حكومتى	٧٨٠٧٠٠	٥١٧٨٠٠
	ناتال حكومتى	٣٦٤٣٠٠	٤٨٥٠٠
	موريس اطه‌سى	٣٥٧٣٠٠	١٩٠٠
	سيه راله آون	٣٨٩٠٠	٢٦٠٠
	سنت الن اطه‌سى	٦٢٠٠	١٢٠
	باسوتولاند	١٢٨١٠٠	٢١٨٠٠
	لاغوس واساسيون وسائره	٧٤٥٠٠	٦٤٠
	ترانسكى	٤٠٩٩٠٠	٤٠٣٠٠
	قوددور	٤٠٨٠٠٠	٣٨٨٠٠
امريقاده	قناده	٤٣٥٢٠٠٠	٨٣٠١٥٠٠
	ترنيو	١٦١٣٠٠	١١٠٦٠٠
	هوندوراس	٢٤٧٠٠	١٩٥٠٠
	باحاما اطه‌لرى	٣٩١٠٠	١٣٩٠٠
	ليوار اسلاند	١١٨٨٠٠	١٨٠٠
	ويندوار اسلاند	٣٠٦٦٠٠	٢١٠٠
	سنت لوس	٣٧٢٠٠	٦٠٠
	سن ونسان	٣٥٦٠٠	٤١٠
	پارباد	١٧١٨٠٠	٤٣٠
	غزوناد وغروناديں	٤٢٩٠٠	٤٣٠
	طوباغو	١٨٩٠٠	٣٠٠
	ترنيتى	١٥٣١٠٠	٤٥٠٠
	كويان	٢٤٨١٠٠	٢٢١٢٠٠
	سنت قريستوف وانكليه	٢٨١٠٠	٢٧٠
	آنتى غووا وباربود	٣٥٦٠٠	٤٤٠
	دومنيق	٢٨٢٠٠	٧٥٠
	بعض جزايرده	٤٩٣٠٠	١٤١٠٠
	زامايق	٥٥٨٠٠٠	١٠٨٠٠
يكون — احوال سائره‌سى زيردة		٢٠١٣٢٩٣٠٠	١٩٧٦٨٠٠٠
هندستانده مستملكات خارجنده يالكز ويركويه مربوط ممالك		٥٤٢١١١٠٠	٦٠٤٦٠٠
		٢٥٥٥٤٠٤٠٠	٢٠٣٧٢٦٠٠

(مستملكات مزبوره نك احوال سائره‌سى)

		مستملكات سائره‌سى	هندستان اداره‌سى
انكليز ليراسى	واردات	٦٩١٧٢٨٠٠	٦٧١٧٩٠٠٠
	مصارفات	٦٩٦٠٤١٠٠	٦٥١٤٣٠٠٠
	ادخالات	٦٥٣٩٨٠٠٠	٦٥٢٣٩٠٠٠
	اخراجات	٥٩٥٤٥٠٠٠	٨٤٥٣٢٠٠٠
	ديون عموميه	٢٣٤٩٥٤٥٠٠	١٥٨٦٥٦٠٠٠
شمندوفر — كيلومترو		١٧٠٥٠	١٣٧٥٢
دونمه		٤٥	

(فرانسه جمهوریتی — ملت حاکمه قتوللك —)

۵۲۸۵۰۰	اراضی	مربع کیلومترو
۳۶۹۰۵۷۰۰	نفوس	
۴۱۳۲۵۵۹۰۰	واردات	فرانق عدد
۴۱۳۲۵۵۹۰۰	مصرف	فرانق عدد
۱۲۳۵۳۳۹۵۰۰	دیون عمومیه	فرانق عدد
۴۹۵۰۰۰	عساکر منتظمه	حاضرده
۱۳۳۰۰۰۰	عساکر منتظمه	سفرده
۳۸۰	دونمـا	اللی التیسی زرهلی
۱۵۰۵۸	سفاین تجاریه	۶۵۲ واپور
۲۶۱۶۶	شمندوفر	کیلومترو
۳۸۷۵۷۱۲۰۰۰	اخراجات	فرانق عدد
۵۲۰۳۳۰۶۰۰۰	ادخـالات	فرانق عدد

(فرانسه جمهوریتی حمایه وتحت استملاکنده اولان)

اراضی مربع کیلومترو	نفوس	
۴۳۰۰۰۰	۲۸۶۷۰۰۰	جزایر اداره‌سی — سائر احوالی زرده
۵۹۹۰۰	۱۸۶۸۶۰۰	هندستانده قوشنشین و بعض ممالك؛
۱۷۰۰۰	۴۱۰۰۰	اوقیانوسده ـ قاله‌دونیا
۴۰۰۰۰	۱۸۹۰۰	اوقیانوسده (لووایالتی) و (مارکیز) اطه‌لری
۲۳۰۰	۱۷۲۰۰	اوقیانوسده (تایتی) و (توتوای) وسائره
۲۶۳۸	۳۳۹۷۰۰	افریقاده (سنغامبیا) و (رؤنیون) و سائره
۱۲۴۶۰۰	۳۸۰۵۰۰	امریقاده (کویان)
۸۳۸۰۰	۸۹۰۰۰۰	اسیاده (قامبوج)

(جزایرك سائر احوالی)

۳۷۲۷۱۵۰۰	وارداتی	فرانق عدد
۳۰۱۰۸۳۰۰	مصارفی	» »
۱۳۳	سفاین تجاریه	
۱۱۵۳	شمندوفر	کیلومترو
۱۷۷۸۰۰۰۰۰	اخراجات	فرانق عدد
۲۱۴۰۰۰۰۰۰	ادخالات	» »

(المانيا دولتی — ايمپراطورلق — ادارهٔ مشروطه — ملت حاکمه ، پروتستان)

٣٦٢٧٠٠	اراضی	مربع کیلو مترو مع السلس لورن
٢٨٨٢٢٠٠٠	نفوس	مع السلس لورن
٥٩٢٩٥٦٥٠٠	واردات عمومیه	مارق عدد
٥٩٢٩٥٦٥٠٠	مصارفات عمومیه	مارق عدد
١٢١٨٥٦٠٠٠	دیون عمومیه	مارق عدد
٤٢٧٢٠٠	عساکر منتظمه	حضرده
١٤٥٦٠٠٠	عساکر منتظمه	سقرده
٨٦	دونما	اون یدیسی کوچك بیوك زرهلی
٤٧٧٧	سفائن تجاریه	اوچیوز یتمش دردی واپور
٢٩٢١٥٠٠٠٠٠	اخراجات	مارق عدد عموم المانیا
٣٨٩٢٨٠٠٠٠٠	ادخالات	مارق عدد عموم المانیا
٥٦٨٦٥	شمندوفر	کیلو مترو

(المانیا اتفاقنه داخل و اداره لرنده مستقل اولان حکومات)

اراضی مربع کیلومترو	نفوس موجوده	
٧٥٧٠٠	٥٢٧١٥٠٠	باویرا (قرالق) احوال سائره‌سی بشقه‌جه محرر در
١٤٩٠٠	٢٩٧٠٢٠٠	ساقس (قرالق) احوال سائره‌سی بشقه‌جه محرردر
١٩٥٠٠	١٩٧٠١٠٠	ورتنبورغ (قرالق) احوال سائره‌سی بشقه‌جه محرردر
١٥٠٠٠	١٥٧٠١٠٠	باد (بیوك دوقه‌لق) احوال سائره‌سی بشقه‌جه محرردر
٧٦٠٠	٩٣٦٩٠٠	هس (بیوك دوقه‌لق) احوال سائره‌سی بشقه‌جه محرردر
١٣٣٠٠	٥٧٦٨٠٠	مکلمبورغ شوه‌رین (دوقه‌لق)
٣٦٠٠	٣٠٩٥٠٠	ساقس وایمار (دوقه‌لق)
٢٩٠٠	١٠٠٢٠٠	مکلمبورغ استره‌لیچ (دوقه‌لق)
٦٤٠٠	٣٣٧٤٠٠	اولدنبورغ (بیوك دوقه‌لق)
٣٧٠٠	٣٤٩٤٠٠	پرونسویق (دوقدلق)
٢٤٠٠	٢٠٧١٠٠	ساقس مای نینکن (دوقدلق)

۱۳۰۰	۱۵۵۰۰۰	ساقس الانبورغ (دوقدلق)
۱۹۰۰	۱۹٤٤۰۰	ساقس قوبورغ غوتا (دوقدلق)
۲۳۰۰	۲۳۲۷۰۰	انخالت (دوقدلق)
۹۵۰	۸۰۱۰۰	شوارتسبورغ رودولستاد (بكلك)
۸٦۰	۷۱۰۰۰	شواريسبورغ سوندرس هاوزن (بكلك)
۱۱۰۰	۵٦۵۰۰	والدك (بكلك)
۳۰۰	۵۰۷۰۰	رويس (بكلك) بيوك اولاد
۸۰۰	۱۰۱۲۰۰	رويس (بكلك) كوچك اولاد
۳۵۰	۳۵۳۰۰	شاومبورغ ليپ (بكلك)
۱۲۰۰	۱۲۰۲۰۰	ليپ (بكلك)
۳۰۰	٦۳۵۰۰	لوبك (جمهوريت)
۲۵۰	۱۵٦۲۰۰	برم (جمهوريت)
٤۰۰	٤۵٤۰۰۰	هامبورغ (جمهوريت)
۱۷۷۱۱۰	۱٤۳۷۰۰۰۰	

(اوستريا و مجار دولتى — ايمپراطورلق — ملت حاكمه ۰ قتولك)

۳۰۰۲۰۰	اراضى	مربع كيلو مترو
۲۲۱۳۰۰۰۰	نفوس	
٤۰۹٤٦۰۰۰	واردات	فيلورين عدد
٤٦۳۱۱۲۰۰	مصارفات	فيلورين عدد
۳۳۳٤۵۹۹۵۰۰	ديون عموميه	فيلورين عدد
۲۵۱۰۰۰	عساكر منتظمه	حضرده
۹۵۳۵۰۰	عساكر منتظمه	سفرده
٦۸	دونما	اون برى زرهلى
۸۱۹۲	سفاين تجاريه	يوزاون اوچى واپور
۱۱٤۰٦	شمندوفر	كيلومترو
۱۱٤۳۰۰۰۰۰۰	اخراجات	فيلورين عدد
۱۱۸۵۰۰۰۰۰۰	ادخالات	فيلورين عدد

(اوسترياد ولتنك ممالك ممتازه‌سی)

اراضی مربع کیلومترو	نفوس	
۲۸۰۴۳۰	۱۳۷۰۰۰۰۰	مجارستانده — احوال سائره‌سی زیرده
۲۳۲۶۳	۱۱۹۱۸۰۰	خرواتستانده
۲۰۳۳۲	۶۹۷۵۰۰	سرحدات

(مجارستانك احوال سائره‌سی)

۲۶۴۴۱۴۷۰۰	واردات	فیلورین عدد
۲۸۷۱۸۰۰۰۰	مصارفات	فیلورین عدد
۱۰۰۱۳۳۰۳۰۰	دیون عمومیه	فیلورین عدد
۱۴۱۰۰۰	عسکر	ردیف
۷۰۸۵	شمنـدوفر	کیلومترو

(روسیه دولتی — ایمپراطورلق — ملت‌حاکمه ۰ اورتودوقس)

اراضی مربع کیلومترو	نفوس موجوده	
۴۹۱۸۴۰۰	۶۵۹۹۱۹۰۰	اوروپای روسده
۱۲۷۳۰۰	۶۵۲۸۰۰۰	لهستانده
۴۶۴۹۰۰	۵۶۲۸۸۰۰	قافقاسیه‌ده
۱۲۴۹۵۱۰۰	۳۴۴۰۳۰۰	سیبریاده
۳۳۲۳۶۰۰	۴۴۰۱۸۰۰	اسیای وسطاده
۳۷۳۵۰۰	۲۰۲۸۰۰۰	فینلاندره ممتاز
۲۱۷۰۲۸۰۰	۸۸۰۱۸۸۰۰	

۷۱۷٤٦۱٦۰۹	واردات	روبله عدد
۷۱۷٤٦۱٦۰۹	مصارفات	روبله عدد
۳٥٥۸٦۹۹۰۹٥	دیون عمومیه	روبله عدد
۸۸٤۰۰۰	عسکر	حضرده
۱۲٥۱۰۰۰	عسکر	سفرده
۳۸۹	دونما	یکرمی سکزی زرهلی مع نقلیه
۳۹۰۲	سفاین تجاریه	ایکیوز اللی طقوزی وابور
۲۲٤۳٤	شمندوفر	کیلومترو
٥۸۷۷۰۰۰۰۰	ادخالات	روبله عدد
٦۲۷۷۰۰۰۰۰	اخراجات	روبله عدد

(ایتالیا دولتی — قراللق — ادارهٔ مشروطه — ملت حاکمه قتوللك)

۲۹٦۳۰۰	اراضی	مربع کیلومترو
۲۸٤۳۷۰۰۰	نفوس	
۱٤۳٤٥۲۲۰۰۰	واردات	فرانق عدد
۱٤۲٦۷۱۱۹۰۰	مصارفات	فرانق عدد
۹۸۸۳۰۲۱۰۰۰	دیون عمومیه	فرانق عدد
۲۳۷۸۰۰	عساکر منتظمه	حضرده
۸۸٦۰۰۰	عساکر منتظمه	سفرده
٦۷	دونما	مع نقلیه
۸۰٦۱	سفاین تجاریه	یوز اللی بری وابور
۸۲۸۹	شمندوفر	کیلومترو
۱۰٤٤۹۰۰۰۰۰	اخراجات	فرانق عدد
۱۲۸۰۷۰۰۰۰۰	ادخالات	فرانق عدد

(اسپانیادولتی — قرالق — ادارهٔ مشروطه — ملت حاکمه . قتولك)

٥٠٨٠٦٦	اراضی	مربع کیلومترو
١٦٦٢٣٣٠٠	نفوس	
٧٠٢١٠٣٦٠٠	واردات	فرانق عدد
٨١٦٧٣٥٤٠٠	مصارفات	فرانق عدد
١٢٥٢٣٧٤٢٨٠٠	دیون عومیه	فرانق عدد
٩٠٠٠٠	عساکر منتظمه	حضرده
٤٥٠٠٠٠	عساکر منتظمه	سفرده
١٤١	سفن حربیه	یوز یکرمیسی واپور معنقلیه
٦١٩٩	شمندوفر	
١٨٠٤	سفاین تجاریه	ایکیوز یکرمی التیسی واپور
٤٢٩٣٠٠٠٠٠	اخراجات	فرانق عدد
٣٩٧٨٠٠٠٠٠	ادخالات	فرانق عدد

(سائر محللرده اولان مستملکاتی)

اراضی مربع کیلومترو	نفوس		
١١٨٨٠٠	١٤٠٩٨٠٠	قوپا	احوال سائره‌سی بشقه جه محرردر
٩٣٠٠	٦٦١٥٠٠	پورتوریقو	احوال سائره‌سی بشقه جه محرردر
٣٠٠٠٠٠	٦٣٠٠٠٠٠	فیلپین	
٧٠٠	١٤٨٠٠	قارولین اطه‌لری	
٧٥٠	١٤٠٠٠	پالاوس اطه‌لری	
١١٤٠	٨٢٠٠	ماریان اطه‌لری	
٢٢٠٠	٣٥٠٠٠	کینه‌نك بعض سواحلی	

قوپا	پورتوریقو		
٦٠١٣٢٦٠٠	٣٥٠٦٥٠٠	واردات	فرانق عدد
٥٦٧٦٤٦٠٠	٣٥٠٦٥٠٠	مصارفات	فرانق عدد
٧٠٨٨١٥٠٠	١٨٨١٣٤٠٠	اخراجات	فرانق عدد
	١٨٠٣١٥٠٠	ادخالات	فرانق عدد
١٣٨٢		شمندوفر	کیلومترو

(پورتکیز — یاخود (پورتوغال) — قراالق)

٩٢٨٠٠	اراضی	مربع کیلو مترو
٤٧٤٥١٠٠	نفوسی	
٢٨٩٤٤٠٠٠	واردات	میلهرس عدد
٤٤١١٨٠٠٠	مصارفات	میلهرس عدد
٣٨٧٦٥٩٠٠٠	دیون عمومیه	میلهرس عدد
٣٤٨٠٠	عساکر منتظمه	حضرده
٧٨٠٠٠	عساکر منتظمه	سفرده
٤١	دونمـا	یکرمی یدیسی واپور
١٦٩٨	شمندوفر	کیلو مترو
٤٩٧	سـفاین تجاریه	قرق ایکیسی واپور
٢٠٥٠٢٠٠٠	اخراجات	میلهرس عدد
٣٤٠٤٦٠٠٠	ادخالات	میلهرس عدد

(سائر محللرده اولان مستملکاتی)

اراضی مربع کیلومترو	نفوس	
٣٨٠٠	٩٩٣٠٠	افریقاده قاپ ور اطهلری
١١٨٠	٣٤٦١٠	افریقاده سن طوما وپرنس اطهلری وسنغابی
٨٠٩٤٠٠	٢٠٠٠٠٠٠	افریقاده انقولا نبکله وسائر
٩٩١٠٠٠	٣٥٠٠٠٠	افریقاده موزامبیق
٣٣٠٠	٤٤٥٠٠٠	هندیهده غوا وسائره
١٦٣٠٠	٣٧٧٠٠٠	اوقیانوسده مقائو وتیمور

(اسوج ونوروج دولتی — قرالق — ملت حاکمه پروتستان)

اسوج

٤٤٢٨٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
٤٥٧٨٨٠٠	نفوس	
٧٥٩٣٨٠٠٠	واردات	قرون عدد
٧٥٩٣٨٠٠٠	مصارفات	قرون عدد
٢٣٠٣٥٦٢٠٠	دیون عمومیه	
٣٥٠٠٠	عساکر منتظمه	حضوره
٢٠٠٠٠٠	عساکر منتظمه	سفرده
١٤١	دونما	قرق دردی واپور مع نقلیه
٤٣١٥	سفاین تجاریه	٧٥٢ واپور
٥٨٧٤	شمند وفر	کیلومترو
١٨٦١٦٤٠٠٠	اخراجات	قرون عدد
٢٢٦٤٤٢٠٠٠	ادخالات	قرون عدد

نوروج

٣١٨٠٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
١٨٠٦٩٠٠	نفوس	
٤٨٧٢١٠٠٠	واردات	قرون عدد
٤٤٢١٢٠٠٠	مصارفات	قرون عدد
٩١٥٠٠٠٠٠	دیون عمومیه	قرون عدد
١٨٧٠٠	عساکر مستحفظه	
١٥٨	سفاین حربیه	اوتوز بش واپور
٨١٤٧	سفاین تجاریه	
١٣٢٣	شمند وفر	کیلومترو
١٠٨٧٣٩٠٠٠	اخراجات	قرون عدد
١٥٠٨٧١٠٠٠	ادخالات	قرون عدد

(بلچیقا — قراللق — ادارهٔ مشروطه — ملت حاکمه قتولك)

٢٩٤٥٠	اراضی	مربع کیلو مترو
٥٥٣٦٦٠٠	نفوس	
٢٨٦٣٦٨٦٠٠	واردات	فرانق عدد
٢٨٩٨٤٤٧٠٠	مصارفات	فرانق عدد
١٧٥٩٨٣٦٤٠٠	دیون عمومیه	فرانق عدد
٤٦٢٠٠	عساکر منتظمه حضرده	یوزده سکری مستحفظدر
١٠٣٠٠٠	عساکر منتظمه سفرده	
١٠٣	سفاین تجاریه	اوتوز طقوزی واپور
٤١١٢	شمندوفر	کیلو مترو
٢٤٦١٤٠٠٠٠٠	ادخالات	فرانق عدد
٢١٣٩٢٠٠٠٠٠	اخراجات	فرانق عدد

(باویرا — المانیا اتفاقی داخلنده قراللق)

٧٥٨٠٠	اراضی	مربع کیلو مترو
٤٨٦٣٤٠٠	نفوسی	
١٣٢٣٣٧٤٠٠	واردات	مارق عدد
١٣٢٣٣٧٤٠٠	مصارفات	مارق عدد
١٣٣٦٦٦٢٦٠٠	دیون عمومیه	مارق عدد

(فلمنك یاخود (په پا) — قرالق — ملت حاکمه پروتستان)

٣٢٩٠٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
٤٠٦٠٥٠٠	نفوس	
١٠٥١١٠٦٠٠	واردات	فیلورین عدد
١٢٤٤٦٦٠٠٠	مصارفات	فیلورین عدد
٩٤٣٢١٥٦٠٠	دیون عمومیه	فیلورین عدد
٤٨٠٠٠	عساکر منتظمه	حضرده
١٢٠٠٠٠	عساکر منتظمه	سفرده
١٢٠	دونما	
٨٤٦٦٥٣٠٠٠	ادحالات	فیلورین عدد
٥٨١٦٦٠٠٠٠	اخراجات	فیلورین عدد
١٩٠١	شمنـدوفر	کیلومترو
١١٢٠	سـفاین تجاریه	یتمش التیسی واپور

(مستملکاتی)

اراضی مربع کیلومترو	نقوس	
١٣١٧٠٠	١٩٠٦٨٠٠٠	جاوه ومادورا
١٧٠٠٠٠٠	٧٨٠٠٠٠٠	صوماتره)ریو بورنه‌تو سلاب وسائره
١١٩٠٠٠	٦٨٥٠٠	هندستان غربیده
١١٠٠	٤١٤٠٠	انتیل وسائره‌ده

(اسویچره حکومت متحده‌سی — هیئت اداره ایله ملت حاکمه ٠ پروتستان)

٤١٣٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
٢٨٤٦١٠٠	نفوس	
٥٦٩٨٨٤٠٠	واردات	فرانق عدد
٦٢٤٠٦٥٠٠	مصارف	فرانق عدد
٥٠٠٠٠٠٠٠	دیون عمومیه	فرانق عدد
٢١٠٠٠٠	عسکر	
٢٦٣٧	شمندوفر	کیلومترو
٥٢٧٠٠٠	اخراجات	فرانق عدد
٨٢٣٨٠٠٠	ادخالات	فرانق عدد

(دانیمارقه قرالیتی — اوروپاده — ادارهٔ مشروطه — ملت حاکمه ٠ پروتستان)

٣٨٣٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
١٩٦٩٠٠٠	نفوس	
٤٧٢٤٦٥٠٠	واردات	قرون عدد
٤١٦٧٢٤٠٠	مصارفات	قرون عدد
١٧٣٣٢٦٦٠٠	دیون عمومیه	قرون عدد
٤٩٠٠٠	عسکر	اوتوز بش بیکی ردیف
٦١	دونما	یدیسی زرهلی یکرمی یدیسی واپور
١٥٧٦	شمندوفر	کیلومترو
٣٢٧١	سفاین تجاریه	یوز طقسان اوچی واپور
١٩٠٤٠٠٠٠٠	ادخالات	قرون
١٥٣٢٠٠٠٠٠	اخراجات	قرون

(سائر محللرده اولان ممالکی)

اراضی مربع کیلومترو	نفوس	
١٣٣٠	١١٢٢١	قرووا اطه‌لرنده
١٠٢٤٠٠	٧٢٠٠٠	ایسلاند اطه‌سنده
٨٨١٠٠	٩٥٠٠	امریقاده غراندلانده یاخود غروانلاند اطه‌سی
٣٥٠	٣٧٦٠٠	انتیل اطه‌لرنده
١٩٢١٨٠	١٣٠٣٢١	

(رومانیا — ملت حاکمه ۰ اورتودوقس)

١٢٩٩٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
٥٣٧٦٠٠٠	نفوس	
١٢٠٧٦٦٢٠٠	واردات	فرانق عدد
١٢٠٧٦٦٢٠٠	مصارفات	فرانق عدد
٥٠٥٠١٩٩٠٠	دیون عمومیه	فرانق عدد
١٩٧٠٠	عسکر	حضرده
١٥٣٠٠٠	عسکر	سفرده
١٠	دونمما	دردی وابور التیسی شلوپه
١٣٦٦	شمندوفر	کیلومترو
٢١٨٩١٨٨٠٠	اخراجات	فرانق عدد
٢٥٥٣٣٦٤٠٠	ادخالات	فرانق عدد

(یونان قراللغی — ملت حاکمه ۰ روم اورتودوقس)

٦٥٢٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
٢٠٦٧٧٠٠	نفوس	
٤٩٠٥١٥٠٠	واردات	دراخمی عدد
١٢٤١٥٥١٠٠	مصارفات	دراخمی عدد
٤٩٠٤٠٧٣٠٠	دیون عمومیه	دراخمی عدد
٥٠٠٠	عساکر منتظمه	حضرده
٥٠٠٠٠	عساکر منتظمه	سفرده
١٥	دونمما	ایکیسی زرهلی
٥٤٣٧	سفاین تجاریه	
١٢	شمندوفر	کیلومترو
٨٨٩٧٢٠٠٠	اخراجات	دراخمی عدد
١٤٥٥٠٦٠٠٠	ادخالات	دراخمی عدد

(صربیه — ملت حاکمه . اورتودوقس)

٤٨٦٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
١٧٠٠٢٠٠	نفوس	
٢٥٩٢٦٠٠٠	واردات	فرانق عدد
٢٥٩٢٦٠٠٠	مصارفات	فرانق عدد
١٠٠٠٠٠٠٠٠	دیون عومیه	فرانق عدد
٥٠٠٠٠	عساکر منتظمه	حضرده
٢٦٥٠٠٠	عساکر	سفرده
٣١٢١٩٠٠٠	ادخالات	فرانق عدد
٣٥٠١٤٨٠٠	اخراجات	فرانق عدد

(قره طاغ — روم ایلنده — ملت حاکمه . اورتودوقس)

٩٠٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
٢٧٢٠٠٠	نفوس	اون بیکی اسلام
٤٤٥٠٠٠	واردات	فیلورین عدد
٢٠٠٠٠٠٠	اخراجات	فیلورین عدد

(لوکسانبورغ — ملت حاکمه . قتولك)

٢٥٨٧	اراضی	مربع کیلومترو
٢٠٩٥٠٠	نفوس	
٥٥٨٧٨٠٠	واردات	فرانق عدد
٥٢٩٢٣٠٠	مصارفات	فرانق عدد
٢٥١٧٠٠٠٠	دیون عومیه	فرانق عدد
٣٦٠	عسکر	
٣٢٠	شمندوفر	کیلومترو
٦٦٢٠٠٠	اخراجات	
١٩٣٠٠٠	ادخالات	

(باد بیوك دوقه‌لغی — المانیا اتفاقنه داخل)

١٥٠٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
١٥٧٠١٠٠	نفوس	
٣٩٢٢٤٠٠٠	واردات	مارق عدد
٣٧٦١٥٥٠٠	مصارفات	مارق عدد
٣٢٩٠٠٧٧٠٠	دیون عمومیه	مارق عدد
	عسکر	

(هس غران دوقه‌لغی — المانیا اتفاقی داخلنده)

٧٦٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
٩٣٦٩٠٠	نفوس	
٢٠٢٣٥٠٠٠	واردات	مارق عدد
١٧١٤٢٥٠٠	مصارفات	مارق عدد
٢٥٦٩١٨٠٠	دیون عمومیه	مارق عدد
١٠٠٠٠	عسکر	

(ورتنبورغ قرالغی — المانیا اتفاقی داخلنده)

١٩٥٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
١٩٧٠٢٠٠	نفوس	
٥٢٢٠٣٦٠٠	واردات	مارق عدد
٥٢٠٣٦٤٠٠	مصارفات	مارق عدد
٣٧٦٧٥٦٢٠٠	دیون عمومیه	مارق عدد
٥٠٠٠٠	عسکر	

(ساقس یاخود ساقسونیا — المانیا اتفاقی داخلنده)

مقدار اراضی ونفوسی المانیایه داخل

۱۴۹۰۰	اراضی	مربع کیلومترو
۲۹۷۰۲۰۰	نفوس	
۶۳۷۵۹۵۰۰	واردات	طالر
۶۳۷۵۹۵۰۰	مصارفات	طالر
۶۶۹۵۸۳۴۰۰	دیون عمومیه	طالر
۶۰۰۰۰	عسکر	

(ایران — ملت حاکمه ۰ اسلام)

۱۶۴۷۰۰۰	اراضی	مربع کیلومترو
۷۶۵۳۰۰۰	نفوس	
۴۱۰۸۰۰۰۰	واردات	فرانق عدد
۴۰۰۰۰۰۰۰	مصارفات	فرانق عدد
۲۱۰۰۰	عساکر منتظمه	حضرده
۵۱۰۰۰	عساکر	سفرده
۲۵۰۰۰۰۰	ادخالات	تومن عدد
۱۲۵۰۰۰۰	اخراجات	تومن عدد

(افغان دولتی — حکومت مطلقه — ملت حاکمه ۰ اسلام)

۷۲۱۷۰۰	اراضی	مربع کیلو مترو
۴۰۰۰۰۰۰	نفوس	
۱۰۰۰۰	عسکر	حضرده
۲۰۰۰۰۰	عسکر	سفرده

(چین — ایمپراطورلق — اسیاده)

٤٠٢٤٦٠٠	اراضی	مربع کیلو مترو
٣٨٠٠٠٠٠٠	نفوس	
٧٩٥٠٠٠٠٠	واردات	تائول عدد
٧٩٥٠٠٠٠٠	مصارفات	تائول عدد
٣٦٥٠٠٠٠٠	دیون داخلیه	تائول عدد
٣١٠٠٠٠	عساکر مستحفظه	حضرده
١٠٠٠٠٠٠	عساکر منتظمه	سفرده
٥٦	دونما	
٧٧٨٨٤٠٠٠	اخراجات	تائول
٧٩٢٩٣٠٠٠	ادخالات	تائول

(تحت حمایه‌سنده اولان ممالك)

اراضی مربع کیلومترو	نفوس	
٩٦٣٨٠٠	١٢٠٠٠٠٠٠	مانجوری
٣٣٧٧٢٠٠	٢٠٠٠٠٠٠	مغولستان
١٦٨٧٨٠٠	٦٠٠٠٠٠٠	تیبت
٤٠٤٥٠٠	٦٠٠٠٠٠	سونغاریا
١١١٨٧٠٠	٥٨٠٠٠٠	ترکستان شرقی
٢٣٦٧٠٠	٥٠٠٠٠٠	قوره

(ژاپونیا — متقادو — ملت حاکمه ، بودا — چینك جنوب شرقیسنده جزایر متعدده)

٣٨٢٤٠٠	اراضی	مربع کیلو مترو
٣٤٣٣٨٤٠٠	نفوس	
٥٩٩٣٣٥٠٠	واردات	یه نس عدد
٥٩٩٣٣٥٠٠	مصارفات	یه نس عدد
٣٠٦٧٢١٧٠٠	دیون عومیه	یه نس عدد
٦١٠٠٠	عسکر منتظمه	
٢٧	دونما	ایکیسی زرهلی
٣٢٦٣١٠٠٠	ادخالات	یه نس
٢٨٣٦٤٠٠٠	اخراجات	یه نس

(سیام — قراللق — اسیاده — ملت حاکمه . بودا)

۷۲۶۸۰۰	اراضی	مربع کیلو مترو
۵۷۵۰۰۰۰	نفوس	
۲۰۰۰۰۰۰۰	دیون	فرانق عدد
	عسکر	لزومنده هرکس
۱۴	دونما	واپور
۷۵	سفاین تجاریه	اوچیواپور
۵۲۰۰۰۰۰	ادخالات	دولار
۱۰۲۰۰۰۰۰	اخراجات	دولار

(انام حکومتی — هند چینی‌ده — ملت حاکمه . پت پرست)

۴۴۰۵۰۰	اراضی	مربع کیلو مترو
۱۲۱۰۰۰۰۰	نفوس	
۱۵۰۰۰۰	عساکر منتظمه	
	ادخالات	
۱۹۸۹۰۰	اخراجات	تائول عدد — بهر تائول یدی فرانق اوتوز سانتیم در

(برمان حکومتی — هند چینی‌ده)

۱۰۲۰۰۰۰	اراضی	مربع کیلومترو
۸۰۰۰۰۰۰	نفوس	

(ماداغاشقارحکومتی — ملت حاکمه . پروتستان)

۵۹۱۶۰۰	اراضی	مربع کیلومترو
۵۰۰۰۰۰۰	نفوس	
۴۰۰۰۰۰	اخراجات	انکلیز لیراسی
۱۴۵۰۰۰	ادخالات	انکلیز لیراسی

(مسکت حکومتی — ملت حاکمه . اسلام)

۶۵۰۰۰۰	اراضی	مربع کیلو مترو
۱۶۰۰۰۰۰	نفوس	
۸۰۰۰۰	عسکر	
۴	سفاین حربیه	

(زنکبار حکومتی — ملت حاکمه . اسلام)

۱۵۹۰۰	اراضی	تخمیناً مربع کیلومترو
۷۰۰۰۰۰	نفوس	تخمیناً
۲۳۰۰۰۰۰	واردات	تخمیناً طالر عدد
۱۵۰۰	عساکر منتظم	
۸۶۳۴۰۰	ادخالات	طالر عدد
۴۴۸۵۰۰	اخراجات	طالر عدد
۳	سفاین حربیه	

(حبش ایمپراطورلغی — ملت حاکمه ۰ قتولك)

۷۵۰۰۰۰	اراضی	مربع کیلومترو
٤۵۰۰۰۰۰	نفوس	
۳۰۰۰۰۰۰	واردات	فرانق
۳۰۰۰۰۰۰	مصارفات	فرانق
۱۲۰۰۰	عسکر	حضرده
٤۰۰۰۰	عسکر	سفرده

(اورانژ حکومتی — افریقانك غرب جنوبیسنده — ملت حاکمه . پروتستان)

۱۱۱۵۰۰	اراضی	مربع کیلومترو
۱۳۳۵۰۰	نفوس	
۱۵۸۷۰۰	واردات	انکلیز لیراسی عدد
۱۵۱٦۰۰	مصارفات	انکلیز لیراسی عدد
۲۰۷٦۰۰۰	اخراجات	انکلیز لیراسی عدد
۲٤۸۹۲۰۰	ادخالات	انکلیز لیراسی عدد

(فاس دولتی — ملت حاکمه . اسلام)

٦۷۲۳۰۰	اراضی	کیلو مترو
٦۵۰۰۰۰۰	نفوس	
۳۳۰۰۰۰۰۰	اخراجات	فرانق
۳٦۰۰۰۰۰۰	ادخالات	فرانق
٤۰۰۰	عسکر	حضرده
۱۵۰۰۰۰	عسکر	سفرده
۹۰۰۰۰	واردات	لیرا
۹۰۰۰۰	مصارفات	لیرا
۱۲	سفاین حربیه	

(سید هاشم حکومتی — ملت حاکمه ۰ اسلام)

۳۳۰۰۰۰	اراضی	مربع کیلو مترو
۱۲۰۰۰۰۰	نفوس	
٦۰۰۰۰	عسکر	

(امریقا دولت متحده سی — جمهوریت)

نوو آنغلتر حکومتلری ٦

١٧٧٠٠٠	اراضی مربع کیلو مترو	(ماساشوس) (مه ن) (قونکیتی قو) (وه رمون) (هامشیر) (زودایزلاند) حکومتلری .
٤٠١٠٤٠٠	نفوس	
٥٢٦٧٣٠٠٠	دیون دولر	
٩٥٠٠	شمندوفر کیلو مترو	

ممالك وسطی حکومتلری ٧

٣٥٦٤٣٢	اراضی مربع کیلومترو	(نیویورق) (پانسیلوانی) (نوژه رسه ی) (ماریلاند) (ویرژینی غرف) (دلاوار) (قولومبیا) حکومتلری .
١٢٣٧٤٩٠٠	نفوس	
٧٥٣٣٣٠٠٠	دیون دولر	
٢٥٢٧٢	شمندوفر کیلو مترو	

جنوب شرقی حکومتلری ٥

٦٢٢٤٠٠	اراضی مربع کیلو مترو	(ویرژینی) (ژه اورژی) (شمالی قارولین) (جنوبی قارولین) (فیلورید) حکومتلری .
٥٧١٤٨٠٠	نفوس	
٤٥٨٠١٠٠٠	دیون دولر	

ممالك جنوبیه حکومتلری ٧

١٤٢٢٠٠٠	اراضی مربع کیلو مترو	(کنتوکی) (تانه سی) (الاباما) (میسی سیپی) (تکساس) (لوئیزیان) (ارقان ساس) حکومتلری .
٨٩٢٠٨٠٠	نفوس	
٥٦٤١٤٠٠٠	دیون دولر	
٣٣٠٦٦	شمندوفر کیلو مترو	

مرکز حکومتلری ١١

١٨٢٥٥٠٠	اراضی مربع کیلو مترو	(هویو) (ایلاینوا) (میسوری) (آندیانا) (یووا) (میشیغان) (ویسقونس) (مینه زوتا) (قانساس) (نه براسقا) (قولورادو) حکومتلری .
١٧٤٢٤٤٠٠	نفوس	
٣٧٣٥٧٠٠٠	دیون دولر	
٧٥٥٧٨	شمندوفر کیلومترو	

اوقیانوسده کائن حکومات ٣

٩٤٥٧٠٠	اراضی مربع کیلو مترو	(قالیفورنی) (اوره غون) (نه وادا) حکومتلری .
١١٠١٧٠٠	نفوس	
٤٧٠١٠٠٠	دیون دولر	
٥٨٢٤	شمندوفر کیلو مترو	

یکون دول متفقه		
۵۳۴۹۰۳۲	اراضی	کیلو متر و
۴۹۵۴۷۰۰۰	نفوس	
۳۵۰۰۰۰۰۰۰	واردات	دولر عدد
۲۵۹۹۱۴۰۰۰	مصارفات	دولر عدد
۱۹۱۹۳۲۶۷۰۰	دیون عمومیه	دولر عدد
۲۶۰۰۰	عساکر منتظمه	حضرده
۱۱۸۰۰۰	عساکر منتظمه	سفرده
۱۳۸	سفاین حربیه	قرق بری زرهلی
۲۱۵۴۷	سفاین تجاریه	۴۷۱۷ عددی واپور
۱۳۹۲۴۰	شمندوفر	کیلو متر و
۷۶۱۰۰۰۰۰۰	ادخالات	دولر عدد
۸۳۳۲۰۰۰۰۰	اخراجات	دولر عدد

(نواحیٔ امریقا)

اراضی کیلو متر و	نفوس	
۳۱۳۹۰۰	۱۱۸۴۰۰	یکی مکسیقا
۲۹۵۰۰۰	۴۰۴۰۰	اریزونا
۲۱۸۷۰۰	۱۴۳۹۰۰	ثوتا
۱۸۱۲۰۰	۷۵۱۰۰	واشینغتون
۲۲۳۵۰۰	۳۲۶۰۰	ایداهو
۳۷۲۳۰۰	۳۹۱۰۰	مونتانا
۳۹۰۹۰۰	۱۳۵۱۰۰	داقوتا
۲۵۳۵۰۰	۲۰۷۰۰	ویومینغ
۱۷۸۶۰۰	۲۹۶۷۰۰	آندیان
۱۴۹۵۳۰۰	۳۰۱۰۰	الاسقه
۲۷۰۶۰۰	۳۹۸۰۰	قولورادو

(بره‌زیلیا — ایمپراطورلق — ملت‌حاکمه . قتوللك — امریقای‌جنوبیده)

٨٣٣٧٢٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
١٠١٠٨٢٠٠	نفوس	
١٣٠٣٥٣٢٠٠	واردات	میلره‌یس عدد
١٠٩٧٦٧٣٠٠	مصارفات	میلره‌یس عدد
٦١٢٩٦٥٣٠٠	دیون عمومیه	میلره‌یس عدد
١٥٣٠٠	عساکر منتظمه	حضرده
٣٢٠٠٠	عساکر	سفرده
٤٧	دونما	
٣٠٥٨	شمندوفر	کیلومترو
٤٨٠٠٠٠٠٠٠	ادخالات	میلره‌یس عدد
٥٠٠٠٠٠٠٠٠	اخراجات	میلره‌یس عدد

(لیبریا جمهوریتی — متفقهٔ امریقا حمایه‌سنده)

٣٧٢٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
١٠٥٠٠٠٠	نفوس	
١١١٤٠٠	واردات	دولار عدد
١١١٤٠٠	مصارفات	دولار عدد
٥٠٠٠٠٠	دیون عمومیه	دولار عدد
٧٠٠٠	عسکر	
١٥٦	شمندوفر	کیلومترو

(آکواتور یاخود خط استوا جمهوریتی — ملت حاکمه ، قتولك)

٦٤٣٢٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
٩٤٦٠٠٠	نفوس	
٢٣١٧٠٠٠	واردات	دولار
٣٣٦٠٠٠٠	مصارفات	دولار
١٨٢٤٠٠٠	دیون خارجیه	انکلیز لیراسی
١٢٠٠	عسکر	
٣	دونما	کوچك واپور
٧٥٠٠٠٠٠	ادخالات	پەزوس
٩٣٧٧٠٠٠	اخراجات	پەزوس

(مکسیقا جمهوریتی — امریقاده)

٢٠٠١٧٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
٩٦٥٦٦٠٠	نفوس	
٢٥٧٢٥٠٠٠	واردات	دولار عدد
٣٩٥٩١٠٠٠	مصارفات	دولار عدد
١٤٤٩٥٣٧٠٠	دیون عمومیه	دولار عدد
٢٢٠٠٠	عسکر	
٤	حرب سفینەسی	
١٨٦٥	شمندوفر	کیلومترو
٣٣١٦١٠٠٠	اخراجات	دولار عدد
٢٧٤٧٨٠٠٠	ادخالات	دولار عدد
٤٢١	سفاین تجاریه	

(قولومبیا حکومات مجتمعه‌سی — امریقاده)

اراضی مربع کیلومترو	نفوس	
۸۱۷۰۰	۲۲۱۰۰۰	سن اندر اراضیسی
۱۳۵۰۰۰	٤۳۵۰۰۰	قوکا
۵۷۸۰۰	۳٦٦۰۰۰	انتوکیا
٤۲۵۰۰	٤۲۵٤۰۰	نه‌وادای مونیلون
٤٤۰۰۰	٤۸۲۸۰۰	بوباکا وقازانه‌ره
۲۲۰۰۰	٤۰۹٦۰۰	کوندنیا مارکا
٤٤۷۷۰۰	٦٦۱۵۰۰	سائر اراضی واهالی
۸۳۰۷۰۰	۳۰۰۱۳۰۰	

۵٦۵۱۹۰۰	واردات
۵۷۷۳۵۰۰	مصارفات
۱۷٤۸۳۱۰۰	دیون عومیه
۳۰۰۰۰۰	عسکر لزومنده
۱۰۳۸۷۰۰۰	ادخالات
۱۳۸۰٤۹۰۰	اخراجات
۱۲۱	شمندوفر — کیلومترو

(پاره‌غوآی جمهوریتی — امریقاده)

۲۳۸۲۰۰	اراضی	مربع کیلومترو
۱۰۰۰۰۰۰	نفوس	
۲۱٦٦۰۰	واردات	په‌زوس
۲۷۰۰۰۰	مصارفات	په‌زوس
۱۰۳۰۰۰۰	اخراجات	په‌زوس
۱۱٦۳۰۰۰	ادخالات	په‌زوس
۷۲	شمندوفر	کیلومترو

(آره‌غوای جهوریتی — جهوریت مذکوره جوارنده)

۱۸۶۹۰۰	اراضی	
٤٤۰۰۰۰	نفوس	
۸۹۳٦۷۰۰	واردات	
۷۸۵۷۲۰۰	مصارفات	
۲۲۰۰۰	عسکر	
۳۷۵	شمندوفر	

(حایتی جهوریتی — امریقاده — ملت حاکمه . قتولك)

۲۳۹۰۰	اراضی	مربع کیلومترو
۹۵۰۰۰۰	نفوس	
٤۱۹٤۹۰۰	واردات	دولار عدد
٤۰۲۳٦۰۰	مصارفات	دولار عدد
۱۳٤۸۱۰۰۰	دیون عمومیه	دولار عدد
٦۸۰۰	عساکر منتظمه	
۲	سفاین حربیه	
۸۰۸۲٦۰۰	ادخالات	دولار عدد
۷۹٦۵۰۰۰	اخراجات	دولار عدد

(ارژانتین جهوریتی — امریقاده)

۳۰۵۱۷۰۰	اراضی	مربع کیلو مترو
۲٤۰۰۰۰۰	نفوس	
۱۹۸۹۸۷۰۰	واردات	په‌زو فوه رتو عدد
۱۹۸۳٦۵۰۰	مصارفات	بو دخی
۸۱۵۹٦۹۰۰	دیون عمومیه	بو دخی
۷۲۰۰	عساکر منتظمه	
۲۷	دونمما	
۲۷۷۳	شمندوفر	مع یلکن و نقلیه
٤٤۰٦٦۰۰۰	ادخالات	کیلو مترو
۵٦٤۹۷۰۰۰	اخراجات	

(ونه‌روه‌لا حکومات مجتمعه‌سی — امریقاده)

١١٣٧٦٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
١٧٨٤٢٠٠	نفوس	
٤٦٨٠٠٠٠	واردات	ونه‌زولانوس عدد
٤٤٤٨٠٠٠	مصارفات	ونه‌زولانوس عدد
١٢٩٦٢١٠٠	دیون عمومیه	ونه‌زولانوس عدد
٢٢٠٠	عسکر	
٤	سفاین حربیه	
١١٣	شمندوفر	کیلومترو
١٥٠٤٣٠٠٠	ادخالات	ونه‌زولانوس عدد
١٦١١٣٠٠٠	اخراجات	ونه‌زولانوس عدد

(پروجمهوریتی — امریقاده — ملت حاکمه . قتولك)

١١١٩٩٠٠	اراضی	مربع کیلو مترو
٣٠٥٠٠٠٠	نفوس	
٦٥٥٦٧٠٠٠	واردات	سول عدد
٦٥٠٦٣٠٠٠	مصارفات	سول عدد
٢١٣٨٨٢٦٠٠	دیون عمومیه	سول عدد
٤٦٠٠	عساکر منتظمه	حضرده
١٦٠٠٠	عساکر منتظمه	سفرده
١٧	دونما	واپور
٢٥١٠	شمندوفر	کیلو مترو
١٥٥	سفاین تجاریه	سکزی واپور
٣٩٧١٠٠٠٠	اخراجات	سول عدد
٢٤١٧٩٠٠٠	ادخالات	سول عدد

(هاوایی قرالیتی — یاخود (ساندویق) اطه‌لری — امریقاده —)
(ملت حاکمه . قتولك پروتستان — مشروطه)

١٧٠٠٠	اراضی	مربع کیلو مترو
٥٧٩٠٠	نفوس	
١٧٨٠٠٠٠	واردات	دولار عدد
٢١٩٦٠٠٠	مصارفات	دولار عدد
٣٨٨٩٠٠	دیون عمومیه	دولار عدد
٤٠٠	عسکر	
٢٣	شمندوفر	کیلو مترو
٨٣	سفاین تجاریه	سکزی واپور
٤٩٦٨٠٠٠	اخراجات	دولار عدد
٣٦٧٣٠٠٠	ادخالات	دولار عدد

(شیلی جمهوریتی — امریقای جنوبیده — ملت حاکمه . قتولك)

٣٢١٤٠٠	اراضی	مربع کیلو مترو
٢٠٧٥١٠٠	نفوس	
١٦٩٢٠٠٠٠	واردات	په‌زوس عدد
١٧٠٥٧٠٠٠	مصارفات	په‌زوس عدد
٧٤٥٨٢٠٠٠	دیون عمومیه	په‌زوس عدد
٣٥٠٠	عساکر منتظمه	حضرده
٥٠٠٠٠	عساکر منتظمه	سفرده
٢٣	دونمه	
١٦٨٩	شمندوفر	کیلو مترو
٤٩	سفاین تجاریه	اون ایکیسی واپور
٣١٦٩٦٠٠٠	اخراجات	په‌زوس
٢٥٢١٧٠٠٠	ادخالات	په‌زوس

(بولیویا جمهوریتی — امریقاده — ملت حاکمه . قتوللك)

١٢٩٧٠٠٠	اراضی	مربع کیلو مترو
٢٣٢٥٠٠٠	نفوس	
٢٩٢٩٥٠٠	واردات	بولیویانو عدد
٤٥٠٥٥٠٠	مصارفات	بولیویانو عدد
٦٠٠٠٠٠٠	دیون عمومیه	انکلیز لیراسی عدد
٣٠٠٠	عسکر	
٧٠٠٠٠	ادخالات	انکلیز لیراسی
٥٠٠٠٠	اخراجات	انکلیز لیراسی

(دومینیکن جمهوریتی — امریقاده — ملت حاکمه . قتوللك)

٥٣٣٠٠	اراضی	مربع کیلومترو
٣٠٠٠٠٠	نفوس	
١٥٠٠٠٠٠	واردات	دولار عدد
١٥٠٠٠٠٠	مصارفات	دولار عدد
٧٣٤٠٠٠	دیون عمومیه	انکلیز لیراسی
١١٧٩٣٠٠	ادخالات	دولار عدد
٩٧٨٠٠٠	اخراجات	دولار عدد

(امریقای وسطی جمهوریتی — ملت حاکمه . قتوللك)

قوستریقه	غاندمالا	هوندراس	نیقاراغا	سالوادور	
٠٠٥١٧٠٠	٠٠١٢١١٠٠	٠١٢٠٤٠٠	٠١٣٨٨٠٠	٠٠١٨٧٠٠	اراضی — مربع کیلومترو
٠١٨٥٠٠٠	٠١٢١٥٣٠٠	٠٣٥١٧٠٠	٠٣٠٠٠٠٠	٠٤٨٢٤٠٠	نفوس
٣١٦٤٠٠٠	٠٥٣٠٤٦٠٠	٠٨٦١٩٠٠	٢٤٣٦٠٠٠	٣٢٧٢٧٠٠	واردات — دولار عدد
٣١٦٤٠٠٠	٠٤٥٣٤٧٠٠	٠٧٥٩٩٠٠	٢٥٧٠١٠٠	٣١٢٢٠٠٠	مصارفات — دولار عدد
٠٠٠٦٥٠٠	٠٠٠٣٥٤٠٠	٠٠٣٢٣٠٠	٠٠١٠٠٠٠	٠٠١٩٨٠٠	عسکر
٦٢٥٨٦٠٠	٠٧٣٣٤٣٠٠	١٥٧٨٦٠٠	١١٥٩٥٠٠	٢٠٧٨٨٠٠	دیون عمومیه — دولار عدد
٢١					سفاین تجاریه
١٢٠	٢٢	٦٠			شمندوفر — کیلومترو
٢٦٦٩٨٠٠	٠٣٦٤٧٠٠٠		١٤٧٠١٠٠	٢٢٩٤٥٠٠	ادخالات — دولار عدد
٣٥٢٤٨٠٠	٢٤٤٢٥٠٠٠	١٣٠٥٠٠٠	٢٠٥٧٦٠٠	٤٥٨٣٥٠٠	اخراجات — دولار عدد

﴿ حكيم اوغلى على پاشا ﴾ — حرب وضربه قادر وكرم وسخامى ظاهر بر وزير بهادر ايدى . سلطان محمود اول و عثمان ثالث زمانلرنده اوچ دفعه صدرنشين مقام صدارت اولدى الك صكره عهده‌سنه اناطولى ايالتى توجيهله كوتاهيه‌يه كوندريلوب (١٧٥٧ م و ١١٧١ ه) تاريخنده اوراده وفات ايلديكندن نعشى درسعادته كتورلدى . درسعادتده الآن (حكيم اوغلى على پاشا) دينمكله شهرت آلان جامع شريفى بيوك برهمتله وجوده كلمشدر . بوذات افرنجى الاصل اولديغى حالده روم ايلى قاضيعسكرلكنى احرازايدن سراطبا نوح افنديك اوغلى ايدى .

§

﴿ حكيم بلخى ﴾ — ترك اعاظم فقهاسندن (فقه الاكبر) نام كتاب مستطابك مؤلفيدر . (٨١٤ م و ١٩٩ ه) تاريخنده وفات ايلدى .

§

﴿ حكيم ترمذى ﴾ — مشاهير محدثين كرامدن محمد بن على بن حسن بن بشرك شهرتيدر اكثر احاديث نبويه‌يى خراسان وعراقده استماع ايدوب كندوسندن دخى قاضى يحيى بن منصور وسائرلرى روايت ايلشلردر .
(كتاب الفروق) (عرس الموحدين) (غورالامور) (كتاب المناهى) (كتاب شرح الصلوة) تأليفات لطيفه‌سندن اولوب بونلردن كتاب الفروق مثلى معدوم براثر معاليموسومدر . حكيم مومى اليه انبياء كرامك برخاتمى اولديغى كبى اوليانك دخى برخاتمى اولمسنه قائل اولديغى وولايتى نبوته تفضيل ايدرك بو تفضيلنه ايسه جناب رسالتپناه افندمزك (يغبطهم النبيون والشهداء) قول شريفى ايله احتجاج ايدوب اولبابده (ختم الولايه) و (علل الشريعه) نام كتابلرى يازديغى و بونك ايچون ترمدن نفى اولنديغى حكايه اولنيورسه‌ده مولانا عبد الرحمن جامى حضرتلرينك نفحات الانس نام كتابنده مومى اليهى مبالغه ايله ثنا ايديشنه باقيلور ايسه قول مذكورك صحيح اولمامسى لازم كلور . مع مافيه اشبو تفضيل ماده‌سى كتاب فصوصدن مستنبط بر مسئلهٔ مشهوره اولهرق آنى‌ده خيلى وجوه معقوله ايله توجيه وتأويل وتصحيح وتعليل ايلشلردر .

§

﴿ حلاج منصور ﴾ — عاشقان دیدار خدا وعارفان اسرار کبریادن بری اولوب اسمی حسین کنیه‌سی ابو مغیث مسقط رأسی فارسده (بیضا) قصبه‌سیدر . حال استغراقده ایکن ظاهر شرع شریفه منافی سویلدیکی (انا الحق) سوزینه بناء بر قاچ سنه‌لر حبس اولندقدن صکره (٩٢١ م و ٣٠٩ یاخود ٣١١ ه) تاریخنده قاضی ابوعمروك فتواسی وخلیفه (مقتدر)ك وزیری حامدك امریله اعدام اولندی اما بو اعدام بیاغی براعدام دکلدی اولا بیك دکنك ضربیله اللری وایاقلری برر برر قطع وبعد الاعدام وجود مبارکی آتشده یاقیله‌رق خاکستری هوایه رفع ایدلدی . عزیز مشارالیه ال وایاقلری کسیلورکن (الٰهی افنیت ناسوتیتی فی لاهوتیتك وبحق ناسوتیتی علی لاهوتیتك ان ترحم علی من سعی فی قتلی) دیه‌رك قاتللری حقنده دعای خیر ایدردی . چوق سورمدی وزیر مومی الیه حامد دخی حلاجه روا کوردیکی اذا وجفایه مبتلا یعنی اولوجهله اعدام وافنا قلندی .

منصور (دنیایی ترك نفسك . آخرتی ترك قلبك . وجودی ترك روحك زهدیدر ومعرفت . اشیایی معناده قرین محووفنا کورمکدر) دیر ایدی .

برکون محبته دائر وارد اولان برسؤال اوزرینه (دست وپایك قطع وبردار ایده‌لر) دیو حقنده وقوعبوله‌جق معامله‌یی قبل الظهور کشف واتیان بیوردیغی مرویدر .

شیخ (وفا) حضرتلرینه بعض معترضلر (منصور نیچون انا الحق دیدی) دیملریله مومی الیه (انا الباطل می دیسون) سوزیله مقابله‌ده بولنه‌رق حریفلری کوزلجه اسکات ایلشدر .

§

﴿ حلب ﴾ — شام شریفك ایکی یوز کیلومترو شمال شرقیسنده بر ولایت مرکزیدر . (١٨٢٢ م و ١٢٣٨ ه) تاریخنده خرابنی مؤدی اولان حرکت ارضدن مقدم اوچ درت یوز بیك رادەسنده نفوسی بولندیغی حالده شمدی مجموع نفوسی یوز یکرمی بیکه بالغدر . بوراسی الك اول یعنی (١٢٣٨ م و ٦١٦ ه) سنه‌سنده (ابوعبیدة بن جراح) رضی الله عنه طرفندن فتح و (١٢٦٠ م و ٦٥٩ ه) ده مغوللر جانبندن ضبط ایدیلوب (١٤٠٢ م و ٨٠٥ ه) ده دخی تیمورلنکك کرفتار چنك تخریب وعقوبتی

اولدقدن صکره عاقبت (١٥١٦ م و ٩٢٢ ه) تاریخنده مصر لیلردن دولت عثمانیه اداره‌سنه انتقال ایلدی . مقدما بوراده پك چوق قماش نسیج واخراج اولنور ایدی . جامع وحاملری چوق ایسه‌ده حرکت ارضدنبرو بعضیلری خراب قالمشدر . رشدیه مکتبی وسائر آثار نافعه‌سی واردر . بورایه (تدمر جدید) دخی دیرلر ایدی . عهد عتیق کتابلرنده (پره) نامیله مقیددر .

§

﴿ حلبی ﴾ — علمای ذوی الاحترامدن ابراهیم افندینك شهرتیدر قبر شریفی ادرنه قپوسی خارجنده‌در (ابراهیم) کلمه‌سنه نظر بیورله . (اوراده دفن یرینه دفع طبع اولونیشی مرتب خطاسی اولدیغی تصحیح اولنور)

§

﴿ حلوان ﴾ — عراق عربده وبغداده بش مرحله مسافه‌ده واقع براسکی شهر اولوب صحابهٔ کرامدن (ابن عمران) طرفندن بنا اولنمشدر . ففهادن شمس الائمه عبدالعزیز حضرتلری بوراده تولدله (١٠٥٦ م و ٤٤٨ ه) تاریخنده وفات ایلدی .

§

﴿ حلوفرون ﴾ یاخود . هولوفرت — دولت آثوریه امراسندندر . (یودیت) کلمه‌سنه نظر بیورله .

§

﴿ حلولیه ﴾ — مذاهب مجوسیهٔ مزدکیه وبراهمهٔ هندیه وفلاسفهٔ صابئیه اصحابنك نام مخصوصیدر . بونلر (حق تعالی هریرده قائم وهر لسانایله متکلم اولدیغی کبی ابنای بشردن هرشخصك صورتنه تمثله عرض دیدار ایدر) درلر وحلول کاه کلی وکاه جزئی وقوعبولدیغنی ادعا ایدرلر . اشبو مذهب باطلی اخیراً شیعیلردن برفرقه دخی قبول اتمشدر .

§

﴿ حلوی محمود افندی ﴾ — استانبول اعاظم مشایخندندر .

ابتدا طریق سنبلی و صکره کاشنی یه سلوك ایدرك شیخ نجم الدین حسن افندیدن خلافت المشدر.

شهرامینی قربنده اون حجره لی برزاویه وسماعخانه ایله اطرافنه متأهل اوطه لری یاپدیروب مکمل وقف باغلامشدر. حجره واوطه نشین اولان دروبشانی اخشام صباح اطعام وبشر اونر اچه خرجلق بخش و اکرام ایدرایدی. مع هذا موردصرفیاتی نردسی اولدیغنی کیمسه بیلمزدی. وعظه دائر برکوزل اثریله خمسهٔ یحیایه نظیردسی و احوال اولیاء اللهی ذاکر (لمظات) نامنده برده رساله سی واردر. وفاتی (١٦٥١ م و ١٠٦٣ ه) تاریخنده در.

§

﴿ حله ﴾ کسر حاء ایله — بغداد ولایتی داخلنده وفرات نهرینك ساحل یمینده وبغداد شهرینك یوز میل اعشاری جنوبنده برشهردر مشهور بابل شهری خرابه سنك برقسمی اوزرینه بنا اولنمشیدی بانچه لری چوقدر (مسجدالشمس) دیلان معبدی شیعیلر عندنده غایت معتبردر بوراسی بغداد وبصره نك حبوباتجه انباری صایلور.

§

﴿ حما ﴾ — سوریه ده (اورونت) صویی اوزرنده وشام شریفك یوز سکسان بش میل اعشاری شرق شمالیسنده التی یدی بیك نفوسی حاوی مستحصن بر شهردر جوامع شریفه وخان وحمام وپازار یرلریله مزیندر واطرافنك سوری وایج قلعه سی حالا موجوددر معمولات داخلیه سی قبا چوقه ومنسوجات حریریه و قوشاق ودلبنددن عبارتدر واوروپا امتعه سنك دخی مغازه سی مشابه سنده در شهر مزبور ملوك ایوبیه دن برفرعك مقر امارتی اولمشیدی. نام قدیمی یونانیلرجه (اپیفانیا) لاتینلرجه (آمات) در.

§

﴿ حماد ﴾ — کنیه سی ابواسماعیلدر. برنجی طبقه فقهاسندن اولوب پدری امام اعظم حضرتلری کبی کمال زهد وصلاحله موصوف و بین الانام علم وفضیلتله معروف برذات ایدی. (٧٩٢ م و ١٧٦ ه)

تاریخنده وفات ایلدی اوغلی اسماعیل دخی ایکنجی طبقه فقهاسندن احکام ووقایعه عارف ودقایق علومه واقف بر وجود نادر الموجود ایدی (رقه) و (بصره) قاضیلکارنده بولندی . فقهه دائر (جامع) و (کتاب الارجاء) ایله قدریه حقنده اولان (درر) جملهٔ تألیفات لطیفه سندندر . (حماد کوفی) نامیله مشتهر بر ذات دها واردرکه کنیه‌سی ابوالقاسم لقبی راویه‌در . بونك شعرده اولان مهارتی عصری شعراسنه نسبت قبول ایتمز بر درجه‌ده بولنوب حتی کرك زمان جاهلیتده وکرك صکره‌دن سویلنان اشعار وقصائد بلیغه کافةً مضبوطی ایدی . وفاتی (٧٧١ م و ١٥٥ ه) تاریخنده‌در .

§

﴿حمدالله﴾ — آق شمس‌الدین حضرتلرینك مخدومیدر . فضل وکمال وصلاح طبع وحال جهتلرنجه پدرینه خیرالخلف وفقط مجالس الفت ومعاشرتدن برطرف اولمشیدی . فن طبده دخی مهارتی منقولدر . (١٥٠٨ م و ٩١٤ ه) تاریخنده وفات ایلدی .

§

﴿حمدالله﴾ افندی — اصلی اماسیه‌لی طریقت علیهٔ سهروردیه‌دن شیخ مصطفی افندینك مخدومیدر . سلطان بایزید ثانی حضرتلری اماسیه‌یه تشریف بیوردقلری زمان ملاقات ایدوب انلرك امریله درسعادته کلدی و اوق میدانی زاویه‌سنه شیخ نصب و تعیین اولندی مومی‌الیه کمانکشلکده و شناورلکده فوق‌الغایه شهرت آلدیغی کبی حسن خطده دخی شیخ عنوانیله شهرت بولمشیدی اسکداردن دکزه کیروب باغداش قوردیغی حالده یوزه‌رك طوپقپو سراینه کلور و سلطان مشارالیه حضرتلرینه یازی تعلیم ایدر ایدی دیرلر . وفاتی (١٥١٩ م و ٩٢٥ ه) تاریخنده‌در .

§

﴿حمزه﴾ رضی‌الله عنه — عبدالمطلبك مخدومی و علیه‌الصلاة والسلام افندمزك عم اکرمی اولوب کنیه‌سی (ابوعماره) لقبی (اسدالله) در الی طقوز یاشنده ایکن احد غزوهٔ مشهوره‌سنده هنوز حال شرکدن قورتلمامش اولان جبیر بن مطعمك غلامی (وحشی) طرفندن شهید ایدیلوب

بوحال جناب نبوتمآب افندمزك آيينهٔ طبع همايونلرينه ژنك ملال ويرديكندن بدلنه اعيان كفار قريشدن يتمش نفرك قتل واعدامنى نذر بيورمشلر وجنازه نمازنده يتمش تكبير آلمشلردر .

§

﴿ حمزه ﴾ — سوريه ده بولنان درزيلردن بعضيلرينك قبول ايتدكارى مذهبك مؤسسلرندن بريدر مرقوم ملك مصر حاكمك وفاتندن صكره مومى اليهك الوهيتنه قائل اولمق كبى حماقتى اختيار ايلمشيدى . (حاكم بامرالله) كلمه سنه نظر بيوريله .

§

﴿ حمزه بالى ﴾ — طريقت عليهٔ بيراميه خلفاسندندر . مرشدى شيخ حسام الدين انقروى حضرتلرينه رفاقتلرينه بعضيلرى (حمزه بالى اولكى سعى وريا ضتى براقمش . بزه هركون طاوق شورباسى يورم ديو تفاخر ايدييور) ديملريله شيخ مشار اليه چاغرده رق (اوغل بالى . تاركك رياضت اولمش وهركون طاوق شورباسى يور ايمش سك بونه حالدر) ديدكده (اوت طاوق شورباسندن مرادم فقرانك قپولرى قربنده كى طاش تكنه لره كلبلر ايچون دوكدكلرى طاوق وشوربادركه هر صباح نمازه كيدركن تحقير نفس املياه انلره اشتراك ايدييورم) جوابنى ويرمشدر . مومى اليه اخيراً مسقط رأسى اولان بوسنه يه نقل و هجرتله اهالى يى طريق رشاده دعوت وپك آز زمانده بر چوق مريد جمعنه همت ايلديسه ده محلى مشايخ و علماسى (بوامى آدمك كندوسنى هركسه بوقدر سوديرمسى استدراجدن بشقه بر شى اولميوب مرادى دينى ساده دلان خلقى قانديرمق و بالاخره برفتنه اويانديرمقدر) ديو عليهنه اتفاق ودرسعادته بر اعلام كوندردكلرندن مشهور ابو السعود افندى فتواسيله (١٥٦١ م و ٩٦٩ ه) تاريخنده استانبوله كتورديلهرك ديو اوغلى چشمه سى اوكنده نوش جام شهادت ايتديرمشلردر .

قبرى حطب قپوسى داخلنده ديو اوغلى يقوشى باشنده كندو نامنه انشا قلنان جامع شريف خطيره سندندر .

§

﴿ حمص ﴾ نام قديمی (امه‌ز) — سوريه ولايتی داخلنده وشام شريفك يوز اوتوز التی ميل اعشاری شمال شرقيسنده اوتوز بش بيك نفوسی شامل برلوا مركزيدر.

ازمنهٔ قديمه‌ده مستقل كوچك بر قرالیتك مقر حكومتی ايكن متعاقباً سوريه حكمداری وروم‌الولر وعربلرك الينه واك صكره دولت عثمانيه‌نك قبضهٔ تسخيرينه كچدی. اووقتلر اهاليسی سمادن دوشديكنی ظن ايلدكاری مخروطی‌الشكل وسياه كونش رسمنده‌كی بر طاشه تعبد ايدوب بوكا (آله الاغابال) ديرلر ايدی. (هه‌ليوغابال) نام كاهن بوراده ايمپراطور عنوانتی آلوب كندوسنه وحصه اهميت ويردی. اون ايكنجی عصرده وقوع بولان برحركت ارضدن ناشی منهدم اولان ابنيه‌سنك آلان خرابه‌سی كورلمكده‌در. منسوجات قطنيه وحريريه‌سی وصابونی وحلب وشام ايله تجارتی رواجده اولوب مشهور (عاصی) نهری درونندن كچمكده‌در. مصرلی ابراهيم پاشا (١٨٣٢ م و ١٢٤٨ ه) تاريخنده شام شريفی الدقدن صكره حسين پاشا اردوسنی بوزوب بوراسنی دخی آلمش و (١٨٤٠ م و١٢٥٦ه) سنه‌سنده دخی انكليزلر طرفندن اشغال ايدلمش ايدی.

§

﴿ حميدايلی ﴾ — قونيه ولايتی داخلنده برسنجاغك نام مشهوری اولوب مقر اداره‌سی اسپارته شهريدر. بوراسی مقدما ملوك سلجوقيه حمايه‌سنده بولنان اولوج بكلرندن حميدبكك زير حكمنده ايدوكنه بناء بو ناحيه كسب اشتهار ايلمشيدی. (اسپارته) كلمه‌سنه نظر بيوريله.

§

﴿ حميدالدين ﴾ — (حامد) كلمه‌سنه نظر بيوريله.

§

﴿ حمير ﴾ — يمن ملكی (يشجب) ياخود (عبد شمس) ك بش اوغلندن بريدر. برحكمدار قوی‌الاقتدار اولوب (ثمود) قومنی يمندن طرد وتبعيد و (سباء) نام شهر شهيری بنا وتشييد ايلمشيدی. (سباء) و (تبع) كلمه‌لرينه دخی نظر بيوريله.

§

﴿ حنبل ﴾ امام حنبل — (احمد) کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ حنظله ﴾ بن صفوان — یمن شرفای اهالیسندندر . علیه الصلوة والسلام افندمزك ولادت علیه‌لرندن اولجه ظهور ایتمش ونبوت وولایتنده اختلاف اولنمشدر . برروایتده مشار الیه قوم ثمود بقیه‌سی اولان (اصحاب الرس) اوزرینه پیغمبر بعث وارسال بیورلدی .

§

﴿ حنین ﴾ — مکهٔ مکرمه‌نك اوچ میل مسافه طرف شرقیسنده واقع بر موقع وسیعدر . هجرت نبویه‌نك سکزنجی سنه‌سنده بر طاقم قبائل مکهٔ مکرمه‌یی استرداد ایچون بوراده اسلامله محاربه وبادیٔ امرده غلبه دخی ایتدیلرسه‌ده نتیجهٔ مظفریت ینه اسلامه‌ده قاله‌رق التی بیك اسیروبی‌نهایه مال غنایم براقدیلر . غزوه کلمه‌سنه دخی نظر بیوریله .
سوریه‌یه ملحق بلقا سنجاغنده دخی بونامده اوچ بیك بش یوز نفوسی مشتمل برقضا مرکزی واردر .

§

﴿ حوا ﴾ رضی‌الله عنها — حضرت آدم علیه‌السلامك حلیلهٔ جلیله‌سیدر . قز و ارکك توأم اوله‌رق قرق اولاد یتشدیروب مشار الیهدن درت‌آی یاخود برسنه صکره ارتحال داربقا ایلدی . روایته کوره قبری جده‌ده‌در حضرت آدم (ع م) ایله مزدلفه‌ده ملاقاتی تاریخ خلقتك یوزنجی سنه‌سی ایدی . بعض مورخلر دها اول دیرلر .

§

﴿ حواریون ﴾ — حضرت (عیسی) علیه السلامك اصحاب کرامندن اولوب احکام شرعیه‌سنی انفاذ واجرا بابنده سعی بلیغ ایدن اون ایکی ذاتك عنوانیدرکه اسامی وبعض تراجم احوالی بروجه زیر بیان اولنور .

۱ (پترس) تواریخ اسلامیه‌ده (سیمون) و (شمعون الصفا) عبرانیلرجه (سه‌فاس) آوروپالولرجه (سن پیر) — الیوم پاپالق مسندنده بولنانلر کندولرینی (عیسی) علیه السلامك خلیفه‌سی و پتروسك وکیلی طانورلر

وپاپایه تابع اولان خرستیانلر دخی اولوجهله اعتقاد ایدرلر • (پتروس) کلمه‌سنه نظر بیوریله •

٢ (اندریاس) — پتروسك برادریدر • (اندریاس) کلمه‌سنه نظر بیوریله •

٣ (یاقووس) تواریخ اسلامیه‌ده (یعقوب) — صیدا اهالیسندن وبالتجی اصنافندن ایکن ترك اشتغال ایدرك مجلس جناب (یسوع) ه داخل اولدی• وفاتی میلادك قرق ایکنجی سنه‌سنده وقبری اسپانیاده (غالیسیا) قطعه‌سنده (سانتیاغو) شهرنده واقع کلیساده‌در •

٤ (یوانیس) تواریخ اسلامیه‌ده (یوحنا) یاخود (یحیی) — صیدا اهالیسندندر• یکرمی‌بش یاشنده بالنفجیلغی ترکله (عیسی) علیه‌السلامه مقارنت وبعدالرفع برمدت آسیاده سیر ونصیحت ایلدکدن‌صکره روما ایمپراطوری (دوموأیتو)ك امریله رومایه کتورلدی وبرای اعدام قاینار یاغ درونده آتلدیسه‌ده تأثیری کورلمدیکندن (پاتیموس) اطه‌سنه نفی ایدلدی مؤخراً اطلاق اولندقده اناطولیده واقع (افس) شهرینه کلوب اوراده دردنجی انجیل ایله دیکر اوچ عدد رساله‌یی یازدی • وفاتی میلادك طقسان درت ویاخود طقسان طقوزنجی سنه‌سنده‌در •

٥ (فلیب) — بوذات دخی صیدادن اولوب (عیسی) علیه‌السلامك رفعندن صکره (فریبا) شهرینه کیدرك اوراده خیلی زمان دین اوغرینه چالشدیغی حالده میلادك سکسانبجی سنه‌سنده و حال شیخوختنده اعدام اولندی •

٦ (طومه‌دیدیموس) — بونك نره‌لی اولدیغی وقنغی تاریخده وفات ایلدیکی بیلنه‌میور ایسه‌ده رفع جناب (عیسی) دن صکره برای دعوت ایران وهندستان طرفلرینه کیدوب اورالرده اعدام قلندیغی بعض تواریخده کورلمشدر •

۷ (پارتلمی) یاخود (وارتلومیئوس) — منشأی مجهول ایسه ده ایران و هند و حبشستان جهتلرنده سیر و سیاحت ایتمش و (۷۱ م) تاریخیله ارمنستانده اعدام اولنمشدر . هر سنه اغستوسنك یکرمی دردنده یورطیسی طوتیلور . اعتبار ایدلمیان انجیللردن بری ده بونکدر .

۸ (ماتیئوس) تواریخ اسلامیه ده (متی) — جلیل نام قصبه نك یرلی کمرك مأمورلرندن ایکن ترك مأموریتله مجلس (عیسی) علیه السلامه دخالت وبعدالرفع عجمستان حوالیسنده سیر وسیاحت ایلدی برنجی (انجیل) بونك اثریدر . بو ذاتك آتش اوزرنده اعدام اولندیغی روایتی وارسه ده صحتنه حکم اولنه مز .

۹ (یاقووس) تواریخ اسلامیه ده (یعقوب) — اشبو ایکنجی یاقووس حضرت (مریم) لك اقرباسندن غایت حلیم وسلیم برذات ایدی . (عیسی) علیه السلامك رفعندنصکره قدس شریفده یوکسك بر برده اوتوروب هرکسی دین عیسایه دعوت ایتمکده ایکن مخالفیندن برچوق کیمسه لر کاوب ایچلرندن بری ارقه سندن قاقغله اشاغی دوشمز دوشمز جمله سی بردن طاشلرله اوره رق تلف ایتدیلر . بیچاره یی اوررلر ایکن اغزندن یره دعادن بشقه برشی چیقماز ایدی تاریخ وفاتی معلوم اولمیوب بعضیلرینه کوره قبری اسپانیاده غالیسیا قطعه سنده کائن دیرده در خرستیانلق حقنده بش بابی شامل بر رساله سی وار در .

۱۰ (یوده ثادیئوس) — بودخی حضرت (مریم) اقرباسندن اولوب رفع عیسی علیه السلامدنصکره (آدسه) ده نشر دین ایلدی . (آدسه) بروسه حوالیسنده براسکی مملکتك اسمی ایمش .

۱۱ (سیمون قنادیس) — (سیمون) کله سنه نظر بیوریله .

۱۲ (ماتیئس) — بوذات (عیسی) علیه السلامك طوتلمسنه سبب اولان منافق (یوده اسخریوتی) نك یرینه کچوب حواریوندن عد اولنمش

وبعد زمان حبشستانده اثنای وعظده مخالفین طرفندن طاشلنه‌رق اعدام ایدلمشدر .

§

﴿ حوتانتو ﴾ یاخود (اوتنتو) — افریقا قطعه‌سنك منتهای جنوبیسنده وسمبه‌باژی وکافرستان آره‌سنده واقع اراضیٔ وسیعه‌نك اسمیدرکه مشهور (قاپ) یعنی (امید برونی) ولایتی بواراضی داخلنده بولنور وبعضاً مسکون اولان عموم اهالیه دخی حوتانتو دنیلور کندو بینلرنده (قواقوا) نامیله یاد اولنان اشبو حوتانتولر ایکی بیوك قبیله‌یه منقسم‌اولوب اراضیٔ مذکوره‌نك جهت شرقیسنده اولان (ناماقار) قبیله‌سی اهالیسی اکرچه براز وحشی‌ایسه‌ده وسط وشمال شرقیسنده اولان (قورانا) قبیله‌سی اهالیسی ایپجه مدنی ومواشی تجارتی وباقر اعمالی کبی شیلرله متمتع درلر . فلمنك مسیونرلری بوراره یایلوب خرستیانلغی نشره اوغراشدقلری کبی برطاقم تأسیسات نافعه دخی‌وجوده کتورمشلردر .

حوتانتونك شرق جنوبیسنده‌کی (پوشیمان) و یا (صعب) و (هوزوان) دخی غلبه‌لك قبیله‌لر ایسه‌ده غایت سفالت و بدویت اوزره‌درلر وتعیشلری صید ونباتات کوکلرینه منحصردر و برچوغی دخی اورمان خرسزلغی وقبائل متجاوره‌یی اوروب حیواناتنی غصب ایله مألوفدر . حوتانتولر باشلرینك مثلث الشکل و یناق کیکلرینك چیقنتیلی اولمسی و برونلرینك یاصیلیغی ودوداقلرینك شیشکینلك وارتفاعی مناسبتیله افریقا قطعه‌سی اهالیسنك چرکینلرندن صایلورلر . (امید برونی) نه دخی مراجعت بیوریله .

§

﴿ حوراس ﴾ — لاتین مشاهیر شعراسندن اولوب (۳۵۰ خ) تاریخنده یعنی میلادك التمش درت سنه مقدمنده و نوزیاده تولد ایتمشدر پدری میری دلالی اولمغله بونی آتنه‌یه و رومایه کوندروب تحصیل علوم ایتدیردی مشهور سزارك وفاتنی متعاقب ظهور ایدن محاربهٔ داخلیه‌ده (پروتوز) ه طرفدار اوله‌رق برفرقه‌یه‌قوماندا ایتمش‌ایسه‌ده جمهوراردوسنك دوچار هزیمت اولمسیله حوراس رومایه عودت و غائب ایتدیکی ثروتنك

اعاده‌سی ضمننده خزینه کتابتنی دردست ایتمش و مؤخراً ایدنمش اولدیغی برچفتلکده انشاد اشعار ایله امرار اوقات واوراده‌وفات ایلمشدر .
حوراس اوصاف حلم وتواضعله آراسته وحرص وطمعدن وارسته بر ذات ایدی وفیلسوف (ایپوکریه‌ن) مذهبنده‌اولدیغندن سعادت اموال دنیویه‌نك متعدل صورتده استعمالندن‌حصوله کلور دیر و فضائل انسانیه‌نك اجراسنی هرکسه توصیه ایلر ایدی .

§

﴿ حوراسلر ﴾ — روما قهرمانلرندن اوچ قرنداشك اسمیدر . بونلر (٤٩٢٧خ)تاریخنده یعنی میلادك‌التی یوزالتمش یدی سنه مقدمنده‌اولان بروقعه اوزرینه‌شهرت بولدیلر شویله‌که رومالیلر ایله الب اهالیسی بینده ظهور ایدن برنزاع محاربه‌یی نتیجه‌ویره‌رك طرفین‌عسکری قارشوقارشویه کلدکلرنده عقلادن بریسی (بونجه ادمك قانی دوکلمکدن ایسه ایکی طرف اوچر مبارز انتخاب ایدوب اورته‌یه چیقارملم وقنغی طرف مبارزلری غلبه ایدر ایسه اوطرفی غالب طانیه‌لم) دیمسی اوزرینه اتفاق آراحاصل اولمغله ایکی طرف اجلی یتمش قهرمان تحری ایدرك رومالیلر اشبو (حوراسلر) ی والبلیلر (کوریاس) نامنده‌کی پهلوانلری بولوب میدان مبارزه‌یه چیقاردیلر بونلر یکدیکریله مقاتله‌یه کیریشه‌رك حوراسلردن ایکیسی مقتول دوشدیسه‌ده اوچنجیسی میدانی‌قزاندیغندن برموجب‌مقاوله غالبیت رومالیلرده قالدی . بو صره‌ده‌اشبو اوچنجی‌حوراسك مقتول‌کوریاسه نامزدقز قرنداشی‌نشانلیسنی قتل ایتدیکندن طولایی قرنداشنه شتم وبد معامله‌ده بولنمسنه بناء حوراس تحمل‌ایده‌میوب انی‌دخی نشانلیسنه الحاق ایلمکله بیچاره‌نك حضور محکمه‌ده قصاصنه حکم اولندیسه‌ده برقاچ کون صکره وطنی تجاوز اعدادن قورتارمق کبی بر بیوك فداکارلقده بولندیغنه حرمة اهالینك شفاعتنه‌مظهر وعفو واطلاق اولدی .

§

﴿ حوران ﴾ — سوریه‌نك جهت جنوبیسنده التمش قدر اسلام خانه‌سیله ایکی جامع وبرمکتبی حاوی برلوا مرکزیدر . اشبو لوانك (عجلون) و(قینطره) و(جبل دروز) نامنده اوچ قضاسی و (لجا)

و (جيدور) ادلو ايكيده ناحيه‌سى اولوب اراضيسى غايت منبت و محصولدار در سنه‌ده ايكى دفعه محصول ويره بيلور . مقدما فلسطين داخلنده ايدى .

§

﴿ حوريب ﴾ — جزيرة العربده طور سينانك غرب جهتنده ١٨°,٣٣ عرض شمالى ، ٤٢° طول شرقيده واقع برجبلك اسمدر وايكيبك درتيوز يتمش يدى زراع اعشارى ارتفاعنده در (موسى) عليه السلامك اجراء ماء معجزهٔ مشهوره‌سى اشبو جبل جوارنده وقوعبولديغنه وحضرت الياس عليه السلام برمدت بوراده انزوا بيوردبغنه بناء آلان محل مزبوره برمناستر موجوددر .

§

﴿ حيات وممات عموميهٔ بشريه ﴾ — اهل حسابك استخراجنه كوره ير يوزنده يشايان افراد بشريه اوچبيك التمش درت السنهٔ مختلفه ايله تكلم ايدرلر ومذاهب موجوده بيك يوز عدده بالغ اولور وانسانك على العموم عمر متوسطى اوتوز اوچ سنه درت آى اولوب تولد ايدنلرك درتده برى يدى ياشنه وارمزدن ونصفى اون يدى ياشنه كيرمزدن اول وفات ايدر . بشيوز كشيدن يالكز برى سكز ياشنه بالغ اولەرق يوز كشيدن يالكز التيسى التمش سنه ودها زياده يشاديغى مثللو بيك كشيده انجق برى يوز ياشنه واصل اولەبيلور . بيك ميليوندن عبارت اولەرق برحيات اولان نفوسك اوچيوز اوتوز ميليونى بهر سنه وطقسان بر بيكى بهر يوم واوچبيك يدى يوز اوتوزى بهر ساعت وائتمشى بهر دقيقه وبرى بهر ثانيه وفات ايتمكده‌در .

§

﴿ حيان ﴾ — كينه‌سى ابو مروان مسقط رأسى قرطبه تاريخ وفاتى (١٠٧٦ م و ٤٦٩ ﻫ) سنه‌سيدر . اندلس مورخين مشهوره‌سندن اولوب (كتاب المبين) نامنده التمش جلدى حاوى يازديغى تاريخدن بشقه (كتاب المقتبس) نامنده دخى يكرمى جلددن عبارت بر اندلس تاريخى قلم آلمشدر . اندلس علماسندن (ابن حيان) بشقه .

§

﴿ حيدر آباد ﴾ — هندستانده (دقان) قرالیتنده حیدرآباد ایالتنك برنجی شهری و (نظام) حكومتنك مركز اداره‌سیدر اشبو شهر (موصی) نهری اوزرنده و (غولقونده) نك جهت شرقیسندن ٣ و (مادراس) لك جهت شمالی وشمال غربیسندن ٣١٠ كیلومترو بعد ومسافه‌ده واقع وایكی یوز بیك نفوس اهالی‌یی جامع اولوب الماس تجارتیله مشهوردر شهرمذكور (١٥٨٦ م و ٩٩٥ ﻫ) تاریخنده تأسیس اولنوب اول امرده (بانیاغور) نامیله معروف ایكن مؤخراً داماد جناب نبوی (امام علی كرم الله وجهه) حضرتلری شرفنه اولمق اوزره (حیدرآباد) تسمیه اولنمشدر.

حیدرآبادك قدیم ایالتنه (غولقونده) ایالتی دخی دینلور اشبو ایالت شمال وشمال غربی طرفندن (بیدر) وجنوب غربی طرفندن (پیشاور) وجنوب طرفندن (بلاغت) ایالتی و(سیرقار) مملكتی وشرق طرفندن (غوداوه‌ری) یی تفریق ایدن (غاندوانا) ایله محدوددر.

ایالت مذكوره ازمرتفع جبالی حاوی بولنوب غایت منبت ومحصولداراودیهٔ كثیره‌سی واردر اهالیٔ موجوده‌سی (براهمان) مذهبندن اولوب (تلنفان) لغتنی تكلم ایدرلر مقدما حیدرآباد (تلنفان) و(پیشاور) راجه‌لرینه ملحق ایكن اون بشنجی عصر میلادیده اسلامله ضبط ایدرك غولقونده نامیله برخصوصی حكومت تشكیل ایلدیلر مؤخراً یعنی (١٦٨٧م و ١٠٩٩ﻫ) تاریخنده (اورنكزیب) ملكنه الحاق ایدوب (١٧١٩ م و ١١٣٢ ﻫ) تاریخنه طوغری دخی (چینكیلی) خان مغول حكومتی نامنه اولمق اوزره بو ایالتی اداره ایدر ایكن نائل استقلال و (١٧٤٧ م و ١١٦٠ ﻫ) تاریخنه قدر بر حیات اولوب وفاتندن صكره یرینه اوغلی (قاضی‌الدین) خان كچدی ومؤخراً حیدر علی‌یه وماهراتله وانكلیزله قارشو بر بریني متعاقب محاربه ایدن (نظام علی) تصرف ایلیوب نهایت (١٨٠٠ م و ١٢١٥ ﻫ) تاریخنده انكلیزلرده قرار بولدی.

قدیم (مولتانده) و(سندیه) دن متشكل براطه‌ده انكلیزله تابع برمركز اماره‌نك دخی نامی (حیدرآباد) اولوب یكرمی بیك اهالیسی وبرقلعهٔ داخلیه

ایله اسلحه فابریقه‌لری وجسیم تجارتی واردر بوشهر کبی عصرك اواسطنه طوغری تأسیس اولمشیدی .

§

﴿ حیدرعلی ﴾ — هندستان فاتحلرندن بر ذاتدر مشار الیه (میسور) ولایتی مضافاتندن (قولار) نام موقع جوارنده برقلعه ضابطنك صلبندن وجوده کلمش وشرافت ادعاسی ایتمشدر مهراتلرله ایتدیکی محاربه‌ده ابراز مأثر جلادت ایلدیکی جهتله میسور راجه‌سی طرفندن التفات اولمق اوزره وکلا صره‌سنه ادخال ایدلمش ایسه‌ده مشار الیه (۱۷۶۱ م و ۱۱۷۵ ه) تاریخنده رفع لوای تغلبله (سرانقابه) نام موقعی ومتعاقباً بتون میسور ولایتنی ضبط وتسخیر وراجه‌یی دفع وتبعید ایتدیکی کبی فرانسزلرك امدادیله قالکوته ومالابار حوالیسنی دخی زیر حکمنه آلدی وانکلیزلر براز قارشو طورمق استدیلر ایسه ده برشئ قزانه‌مدیلر . مشار الیه (ارقان) ده (۱۷۸۲ م و ۱۱۹۷ ه) تاریخنده وفات ایتمشدر

§

﴿ حیرام ﴾ — تیر ممالکینك حکمداری و (آبیبا) نك اوغلیدر مومی الیه (٤٦٠٩ خ) تاریخنده یعنی میلادك طقوز یوز سکسان بش سنه مقدمنده قبریسی استیلا وکمال عظمتله اجرای حکومت وداود وسلیمان علیهما السلام حضراتیله عقد روابط ومحادنت ایتدی وقدس شریفده انشا اولنان معبد مشهوره مقتضی آلتون وکموش وکراسته‌نك تدارکنده حضرت سلیمانه کلی معاونت ایلدی وانشاأت مذکوره ایچون صورلی بر معمار کوندردی . مومی الیه علی روایة برعمله یدیله قتل اولنمشدر .

§

﴿ حیره ﴾ — بصره کورفزی ساحلنده برعرب حکمدارلغیدر . بوراسی برچوق زمان ایران حمایه‌سنده بولنه‌رق مؤخراً یعنی (۱۲ م) تاریخنده (بنی لخم) قبیله‌سندن (مالك بن فهم) نامنده بر ینك یدضبطنه کچدیکندن مومی الیه (ارز) قبیله‌سنی طرد ایله (آل منذر) حکومتنی تشکیل ایلدی . (۳۰ م) تاریخنده بورانك حکمداری بولنان (جذیمة الابرش) براره‌لق

جزیرة العربی وفرات نهرینك شمال جهتنده واقع ممالکی دخی قبضهٔ تسخیره کچورمشدر . ممالك مذکوره الیوم (بحرین) نامیله متعارفدر .

§

﴿ حیفا ﴾ — سوریه ساحلنده وعکا شهرینك طقوز میل اعشاری جنوب جهتنده وقدیم حیفا شهری خرابه‌لرینك اون ایکی میل اعشاری اوست طرفنده برشهردر و عکا کور فزی اوزرنده بولندیغندن لیمانی سفاین اوغراغیدر و برحصار و برده قلعه ایله محاطدر وجبل فارمله بولنان قتولك یاپاسلرینك برده بر مسافرخانه‌لری واردر . بوراسی (۱۷۹۹ م و۱۲۱٤ ه) تاریخنده مصری استیلا ایدن بوناپارتك جنرالی (قلوبر) طرفندن ضبط و ینه تخلیه اولنمشیدی .

§

﴿ حیلو ﴾ — حکمای یونانیه‌دن غایت سکوتی برآدم ایدی . (٥٠٢٤ خ) تاریخنده یعنی میلادك بشیوز یتمش سنه مقدمنده کسب شهرت ایلدی . (حفظ اسرار وتعدیاته تحمل ایله نقد عمری ماوضع لهنه صرف وایثار لوازم بشریه‌نك اك دشواریدر) (لسانی دائما محافظه علامت عقل و حکمتدر) (انسان هر خصوصده آهسته قوشملیدر) سوزلری ایراد ایلدیکی نصایح حکمیه جمله‌سندن اولمغله شایان تقدیردر .

§

﴿ حیوانات ﴾ علم حیوانات — تاریخ طبیعینك حیواناتدن باحث قسمیدر . بوعلم عمومی اعتباریله (تشریح) (منافع الاعضا) (تصنیف حیوانات) (وظائف حیوانات) کبی مسائل مهمه و سائره‌یی جامع اولوب مع مافیه بحث ایتدیکی بر نوع حیوانه نسبتله نام خصوصی دخی اوله‌بیلور .

حیواناتدن بحث ایدن ابتدا (ارسطو) ایدی مومی‌الیه تاریخ حیوانات نامیله ترتیب ایلدیکی برکتابنده علم حیوانات حقنده خیلی معلومات ویردی ورومالولر علم مذکوره پکده رغبت ایتدیکی کبی متأخرین نزدنده دخی خیلی زمان مترولك قالوب صکره‌لری نظر دقت واعتنایه آلندی .

§

﴿ حیوة ابن قیس الحرانی ﴾ — خراسانده مقیم کبار اولیاء اللهدن ایدی ۰ (۱۱۸۵ م و ۵۸۱ ه) تاریخنده ارتحال ایلدی ۰ بوذاتك مرقدنده حیاتده کبی تصرفه مالك اولان ذوات ار بعه‌دن ایدوکی ودیکرلری دخی (معروف کرخی) (عبد القادر کیلانی) (شیخ عقیل) حضراتی اولدیغی روایت ایدلمکده‌در ۰

§

﴿ حیوتا وکیا ﴾ — ایتالیا شبه جزیره سنك جانب غربیسنده و (تیره نین) دکزی ساحلی اوزرنده غایت مستحکم و منتظم و ۱۸۰۰۰ نفوسی حاوی برشهردر بوراسی مقدما پاپاحکومتنك ترسانه‌سی حکمنده ایدی ایتالیایه قارشو پاپانك حقوقنی محافظه مقصدیله فرانسه ایمپراطوری اوچنجی ناپولیون طرفندن کوندریلان فرانسز عسکری بوراسنی اشغال ایتمکده ایکن ناپولیون دوشمکله فرانسز عسکری چکیلوب شهر مزبور سائر پاپا ممالکیله برابر ایتالیانلره انتقال ایلدی ۰

(ح) حرفنده اولان ممالك دولت علیه

اسم واعتباری		درقضا	درلوا	در ولایت
حاجی بکتاش	ناحیه		قیرشهری	انقره
حاجی بهرام	ناحیه		ماردین	دیار بکر
حاجی حمزه	ناحیه	عثمانجق	اماسیه	سیواس
حاجی قره	ناحیه	خانقین	بغداد	بغداد
حاجی کویی	ناحیه		اماسیه	سیواس
حاجیلر	ناحیه		مرعش	حلب
حاجیلو	عشیرت		اطنه	اطنه
حارم	ناحیه		حلب	حلب
حاسه مع درسه	ناحیه		بنغازی	بنغازی
حاسید مع تدمر	ناحیه		شام	سوریه
حافك	قضا		سیواس	سیواس
حامت ساحلی	ناحیه		خمس	طرابلس غرب

اسم و اعتباری		درقضا	درلوا	در ولایت
حانیه	مرکز ولایت		حانیه	کرید
حبسخانه	ناحیه	اردو	طربزون	طربزون
حجاز	مرکز ولایت		حجاز	حجاز
حجر	قضا		یمن	یمن
حجریه	قضا		تعز	یمن
حجور	قضا		حدیده	یمن
حده	قضا		یمن	یمن
حدیده	مرکز لواء		حدیده	یمن
حذور علا	ناحیه	حص	حما	سوریه
حران	ناحیه	رقه	زور	حلب
حربتینیه	ناحیه	خراسان	بغداد	بغداد
حردان مع فاصلهٔ یوسف	ناحیه		جبل غربیه	طرابلس غرب
حرزه	ناحیه		جبل غربیه	طرابلس غرب
حرمین عشیرتی (قیل طونلی)	عشیرت		قره‌سی	قره‌سی
حرمین عشیرتی	عشیرت		قسطمونی	قسطمونی
حریر	ناحیه	رواندز	موصل	موصل
حزاز	قضا		یمن	یمن
حسن چلبی	ناحیه		ملاطیه	دیار بکر
حسن قلعه (یاسین علیا)	قضا		بایبورد	ارضروم
حسن کیف	ناحیه		ماردین	دیاربکر
حسین اباد	ناحیه		یوزنماد	انقره
حسیه	ناحیه		شام	سوریه
حصار اوکی (فیلیوس)	ناحیه	ویرانشهر	قسطمونی	قسطمونی
حصارجق مع الاچام	ناحیه		جانیك	طربزون
حصبیا	قضا		شام	سوریه
حصرة	ناحیه		فزان	طرابلس غرب
حصن الاکراد	قضا		طرابلس شام	سوریه
حصن کیف (غرزان)	ناحیه		سعرد	بتلیس
حصن منصور	قضا		ملاطیه	دیار بکر
حصه	قضا		جبل برکت	اطنه
حضرو مهرانی	ناحیه		دیار بکر	دیار بکر
حکاری	مرکز ولایت		حکاری	حکاری
حکیم خانی	ناحیه		ملاطیه	دیار بکر
حلب	مرکز ولایت		حلب	حلب
حله	مرکز لواء		حله	بغداد
حلی	عشیرت		عسیر	یمن

اسم و اعتباری		درقضا	درلوا	در ولایت
حما	مرکز لواء		حما	سوریه
حمارنه	قضا		ارکری	یانیه
حمام علی	ناحیه		موصل	موصل
حمدانیه	ناحیه		بصره	بصره
حمر	ناحیه		یمن	یمن
حمص	قضا		حما	سوریه
حمصاد (حزد)	ناحیه		ملاطیه	دیار بکر
حمیدیه	ناحیه		قره حصار	سیواس
حندق	ناحیه		ازمید	شهرامانتی
حوان	ناحیه		جبل غربیه	طرابلس غرب
حوران	مرکز لواء		حوران	سوریه
حوران دروز	قضا		جبل دروز	سوریه
حوصه	ناحیه		اماسیه	سیواس
حوص	قضا		جبل غربیه	طرابلس غرب
حومه	ناحیه	صندقلی	قره حصار	خداوندکار
حی	ناحیه		منتفك	بغداد
حیدرانلی	عشیرت		وان	وان
حیس	ناحیه		حدیده	یمن
حیفا	قضا		عکا	سوریه
حیمانتین	قضا		انقره	انقره

حرف خ

﴿ خاتون ﴾ — (خادون) ك غلطی وترکستان حکمدارلرینه متعلق قادینلرك عنوانیدر .

§

﴿ خاتون ﴾ — شرافت ذاتیه صاحبه‌سی قادین معناسنه اولهرق ایوبیه خاندانندن ایکی معروفه قادینك دخی اسمیدرکه بری سلطان ملك عادل (سیف الدین) بن ابی بکر بن ایوبك والده‌سی ودیکری مشار الیه ملك عادلك اوغلی ملك اشرف (موسی) نك کریمه‌سیدر اولکیسی (١١٩٦ م و ٥٩٣ ه) ده ایکنجیسی (١٢٩٤ م و ٦٩٤ ه) ده وفات ایلدی هر بری حیاتنده املاك جسیمه یه مالکه ایدی کریمهٔ ملك اشرف اولان (خاتون) سلاطین ایوبیه‌دن ملك منصور (محمود) ابن صالحك زوجه‌سی اولوب شامده (خاتونیه) نامیله معروف مدرسه‌یی یاپدیردی . درسعادتده فندقلیده کائن (خاتونیه مسجدی) نی دخی سرایلی (پریزاد خاتون) یاپدیردی که امرای بحریه‌دن عرب احمد پاشانك زوجه‌سی ایدی .

§

﴿ خان ﴾ — مقدما ترکستان پادشاهلرینه مخصوص برعنوان ایدی مؤخراً تعمیم ایدلدی . چین حکمدارلرینه (هانغ) یاخود (آنغ) دینلدیکنه باقیلور ایسه (خان) بونك غلطی اولمق لازم کلور .

§

﴿ خان بالیق ﴾ — الیوم (پکین) دنیلان شهر جسیمك نام ترکیسیدر . بوشهری مغولستان خاقانی (قبلای) خان یاپدیروب (تاتو) نامنی ویرمش

وایچنه (کوك طاق) نامیله برده جسیم سرای انشا ایلشدرکه صالونی التی بیك کشیی اطعامه مساعد بروسعتده ایدی، زیتون شهرندن اشبو (خان بایلق) شهرینه قدر آمد شد سفائن ایچون اولوقت واسع و درین برقنال دخی آچلدیغی معلومات تاریخیه‌دندر • چینلولر بوشهره مقر حکومت معناسنه اوله‌رق (شونیتای) یاخود (چینغ چانغ) دیرلر •

§

﴿ خانومان ﴾ — اسکی هندلیلرك اعتقادنجه میمون الهی اولوب روزکارلر الهی بولنان (پاوانا) نك اوغلیدر (باکوس) لك هندستانه سفری اثناسنده خانومان باباسیله برابر کیدوب کویا میمونلر طرفندن مظهر معاونت اولدقده (راما) نك اردوسی ایچون پورتکیزلرك حضرت (آدم کوپریسی) دیدکلری جسری قیالردن انشا ایلش و برطاقم مواد مشتعله‌یی قویروغنه باغلایه‌رق یاپدیغی حریق (لانقا) یعنی سیلان اطه‌سنك مقر اداره‌سنه‌دکین سرایت ایتدیرمشدر هندستانده موجود فن‌موسقینك اصول اربعه‌سندن بری اشبوخانومانه‌حمل اولنور اشبوخانومانك اوزون برقو برغی اولدیغی والنده بر یلپازه ومعیتنده برچوق میمونلر بولندیغی حالده کمال دبدبه ایله کزییور کبی تصویر ایدیلورایدی (فالیقون) ده غایت کوزل برمعبدی واردر •

§

﴿ خاقان ﴾ — مغول وتاتارستان حکمدارانك (شاه) و (سلطان) معناسنی متضمن عنوانیدر • خاقاندن محرف اوله‌رق (قاآن) دخی دیرلر •

§

﴿ خالکیدونیا ـ خالسه‌دون ﴾ — استانبولده واسکدارك اوچ کیلو مترو بعدنده قاضی کویی دنیلان قصبه‌نك نام یونانیسیدر • اشبوقصبه (٤٩٠٩ خ) تاریخنده یعنی میلادك التیوز سکسان‌بش سنه مقدمنده مغارالیلر طرفندن تأسیس اولنوب خیلی زمان معمور وآبادان وروما ایمپراطورلغی زمانده مستقل قالمش اولدیغی حالده اوچنجی عصرده سیتقلر طرفندن تخریب اولنه‌رق دردنجی عصرده (ژوستنین) معرفتیله تجدید ایدلمشدر

(٤٥١ م) تاريخنده اوتيشدست اعتقادينى رد ايدن بر جمعيت رهبانيه بوراده تشكل ايلدى .

§

﴿ خالد بن سنان ﴾ عليه السلام — (٥٣٧ م) تاريخنده يعنى هجرت نبويه‌نك سكسان بش سنه مقدمنده عدنده عابس قبيله‌سندن ظهور ايله خيلى معجزلر ارائه ايلدى ازجمله زمانمزده جسم موهوم دنيلان مشهور عنقا قوشينك اولوقت اوته‌يه برويه وقوع مضرتنه مبنى دعالريله بالاپرواز محو وانقراض اولديغى كتب موثوقه‌ده محرردر . كريمه‌سى ايام سعادت انجام (محمد)ى‌يه (عليه السلام) يتيشه‌رك التفاتلريله تشرف ايلديكى بركون حضرت مشارليهك اخلاص شريف تلاوت بيومقده اولدقلرينى ايشتمكله بو سوره‌نك مألى پدرم خالد عليه السلامدن دخى مسموعم اولدى ديمشدر .

§

﴿ خالد بن زيد ﴾ رضى الله عنه — كنيه‌سى ابا ايوب انصاريدر . برقاج غزاده علم ظفر توأم جناب رسول خدايى زيب سينهٔ مباهات ايتمك شرفنه نائل اولمش و (٦٦٨ م و ٤٨ ه) تاريخنده دخى حضرت معاويه طرفندن اوغلى يزيد ايله قسطنطنيه فتحنه اعزام قلنان عساكر اسلاميه‌نك هيئت مشاوره‌سندن اولەرق كلمش ايكن (٦٧٢ م و ٥٢ ه) سنه سنده حلول اجل موعوديله درسعادتده كاغدخانه دره‌سى جوارنده واقع اردوكاه اسلاميه‌ده وفات ايلشدر .

مشاراليه امام حسن رضى الله عنه حضرتلرينك خلافتى حضرت معاويه‌يه ترك ايتديكى كونه قدر اولاد جناب على طرفنده بولنمشيدى .

قبرعاليلرى قبل الفتح دخى زيارتكاه نصارى اولوب ياغمور ياغديغى وبشقه يوزدن بر صيقنديلرى اولديغى حالده كيدر روحانيتندن استمداد ايدرلر و نائل مقصود اولەرق عودت ايلرلر ايدى .

§

﴿ خالد بن وليد ﴾ رضى الله عنه — صحابهٔ كرامدن واشراف قريشدندر . زمان سعادت ضمنان جناب پيغمبريده وقوعبولان غزالرك هريرنده ابراز مأثر دليرى وجلادت ايتمكله (سيف الله) عنوان جليلنه شايان

اولمشدر . (۶۴۱ م و ۲۱ ه) تاریخیله حمص محاربه‌سنده برچوق یرندن زخمدار اولهرق شهیداً وفات ایدرکن (شمدیه‌قدر یوزدن زیاده جنکه کیردم ووجودمده یارهسز بریر براقمدم حمد اولسون اشته شمدیده اعلای کلمة‌الله اوغرنده دوکوشه دوکوشه تسلیم روح ایدیورم) بیورمشدر .

§

﴿ خالد ضیاء الدین ﴾ — طریقت خالدیه‌مؤسسیدر . عن اصل (سلیمانیه) قصبه‌سندن اولوب فیوضات ظاهره وباطنه‌یی شیخ (عبدالله) دهلویدن اوده (شمس الدین جان جان مظهر) حضرتلرندن اخذ واقتباس ایلمشدرکه بووجهله ارتباطی درت واسطه ایله عروهٔ وثقی (محمد المعصوم) بن امام ربانی حضرتلرینه واصل اولور مؤسس مشارالیه علوم ظاهره وباطنه‌ده اکملیتندن کنایه اولهرق (ذوالجناحین) تلقیب ایدلمشدر .

برمدت بغداد واندن صکره شام شریفده صالحیه درکاهنده ارشاد ونشر علومه همت و (۱۸۲۶ م و ۱۲۴۲ ه) تاریخنده والی اوچ یاشنده دارنعیمه رحلت ایلدی .

قبری ذکر اولنان صالحیه‌ده واقع جبل ارمینین اوزرنده‌در .

§

﴿ خالیس ﴾ — الیوم آسیای صغراده (قزل ایرمق) اسمیله معروف اولان نهر کبیرك نام یونانیسیدر بونهر (توروس) یعنی تورن طاغندن نشأتله غرب وشماله طوغری انحراف ایلدکدن صکره (غالاتیا) دن مرور و (پافلاغونی) یی (پونتیا) دن تفریق ایله صامسون کورفزنده قره‌دکزه منصب اولور (آلیان) ایله (سخسار) نام حکمدارلر اشبو نهرك کنارلری اوزرنده تاریخ میلاددن ۶۰۱ سنه مقدم بر محاربه ایدرکن خسوف وقوعبولمغله محاربه‌یه ختام ویریلوب بینلرنده ماء الحیات صلح ومسالمت جاری اولدی .

§

﴿ ختن ﴾ یاخود (خوتن) ویاخود (خوتون) — بخارای صغیر یعنی ترکستان چینی اراضیسنك نام عتیقیدرکه بواراضی (تبت) لك جهت شمالیسنده وسمرقند ایله بخارای کبیرك طرف شرقیسنده واقعدر و (کاشغر)

و(آق صو) بلاد مشهوره سندندر . بو قطعه ده مسکون تاتارلر (۱۸۶۳م و ۱۲۸۰ ه) تاریخنده خاقان چینك مأمورلرینی طردایله ایچلرندن (حبیب الله) نام سالخورده یی کندولرینه امیر تعیین ایتدیلرسه ده چوق چکمکسزین کاشغر امیری یعقوب خانك زیر اداره سنه وآنك دخی وقوع وفاتنه مبنی ینه چینلولرك ید استیلاسنه دوشدی .

(کاشغر) کلمه سنه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ خجند ﴾ — فرغانه ده یعنی خوقنده برسنجاق مرکزیدر .

§

﴿ خدابنده ﴾ — اصل اسمی محمددر . ملوك ایلخانیه دن (سلطان محمود غازان) ك مخدوم وخلفی ایدی . جلوسنك دردنجی سنه سی یعنی (۱۳۰۷ م و ۷۰۷ ه) تاریخنده (سید تاج الدین اوجی) و(سعد الدین قزوینی) نام شیعیلرك اغواسیله مذهب شیعه یی قبول ایتدیسه ده سیدمرقومك اعدامندن صکره ینه عدول ایلدی . مشار الیه زمان سلطنتنده پك چوق ممالك ضبط و استیلا و پای تخت اولمق اوزره (سلطانیه) شهر وقلعه سنی تأسیس وبنا ایلمشدر .

§

﴿ خدیجة الکبری ﴾ — حرم ‌ ‌ ‌

حضرت عائشه‌دن مرویدرکه (رسول الله هر وقت حضرت خدیجه‌یی ثنا بیوررلرایدی برکون ینه ثنای جمیل‌ایله یاد بیوردقلرنده بکا غیرت نسوانیه عارض اوله‌رق جناب خدیجه‌نك سنی زیاده ایدی جناب حق سزه آندن کنجنی ویردی دیمشیدم جناب رسالتك بوکا جانلری صیقیله‌رق (لاواه — اندن خیرلیسنه نائل اولمامشمدر خلق دینسز ایکن او مؤمن ایدی وناسك بنی تکذیب ایلدیکی اثناده او مصدق ایدی و بکا مالیله مواساة ایلدی وجناب حق بکا اندن بونجه اولاد احسان بیوردی دیمکله کندی کندیمه بوندن بویله جناب خدیجه‌یی ثنادن بشقه بر سوز سویلیم دیمش ایدم) بیورمشدر .

§

﴿ خراسان ﴾ — آسیاده غربی شرقی نامله ایکی‌یه منقسم بر قطعهٔ جسیمه‌در . خراسان غربی (بلخ) (بخارا) (عراق عجم) ممالکیله تحدید اولنور طولاً ۸۸۰ عرضاً ٤٥٠ کیلومترو راضی‌یی و عجم وافغان وتاتار واوزبك وترکمان اقوام مختلفه‌سندن اکثریسی سنی وحنفی المذهب اولمق اوزره ایکی ملیون مقداری اهالی‌یی جامع‌در بلاد مشهوره‌سی (نیشابور) و (قابوشان) ومرکز اداره‌سی یکرمی بیك نفوسی مشتمل اولان (مشهد) شهریدر . (هندکوه) طاغندن متشعب وجنوب شرقیدن شمال شرقی‌یه ممتد بعض طاغلری ونهایتسز چول وکوللری وغرب جهتنده منبت صحرا و مرعالری و بیوك محللرنده فیروزه و یاقوت معدنلری واردر واقشهٔ حریریه وقطنیه‌سی وقالیچه واسلحه وقلیچلری مشهوردر وقتیله عجمستانك اك معمور وآبادان ایالتلرندن بری اولدیغی حالده تاتارلرك غارات متواليه‌سی بورالری دخی چول و بیابانه تحویل ایلدی .

خراسان شرقی دخی (افغان) امارتی ضبطنده‌درکه بوکا (هرات) خانلغی یاخود ایالتی دخی دینلمکده‌در . قطعهٔ مذکوره‌یه برزمان (سینهٔ روی زمین) دینور ایدی .

بغداده (خراسان) نامیله بر قصبه دها واردر بو دخی مقدما سنجاق مرکزی ایدی .

﴿ خرپوت ﴾ یاخود (خرپروت) — آسیای عثمانیده و طرزون اطنه حلب دیاربکر ولایتلری بینندهواقع (معمورةالعزیز) ولایتنك مرکز اداره‌سیدر بوشهر (دیاربکر) شهرینك یوزکیلومترو شمال غربیسنده وتوروس یعنی (تورن) طاغنك بر مرتفع محلنده مبنی اولوب اراضیسی (فرات) نهری واسطه‌سیله اسقا واروا اولنمقده‌در.

§

﴿ خرده بین ﴾ — کوزایله کوریله‌میان غایت کوچك جسملری بیولده‌رك کوستردر برنوع مرایاآلتیدر. بونك ایکی نوعی اولوب برینه بسیط دیکرینه مرکب دیرلر. بسیط خرده‌بینلر جله‌نك بیلدیکی متقرب‌الشعاع وبعد احتراقیلری قیصه برعدسدن عبارتدر. مرکب خرده‌بینلرده بعد احتراقیلری قیصه‌اولان عدسلردن لااقل ایکی‌دانه‌سی بولنوب برنجیسی ایلروسنه موضوع‌ماده‌نك کیروده ونقطهٔ احتراقك برمقدار اوته‌سنده بیوك برخیالنی حصوله کتورر واشباح مرئیه طرفنه توجیه اولنمغه مخصوص اولدیغندن (عدس شخصی) دیلور. ایکنجیسی مذکور خیال اوزرینه بسیط برخرده‌بین کبی تأثیر ایدرك خیالی دها زیاده بیولدیر بوده بصر طرفنه توجیه اولنمغه مخصوص اولدیغندن (عدس عینی) نامیله یاد اولندیغی کبی خیالدن مسافه‌سیده بروجهله تعیین اولنورکه حیال مذکور عدس‌ایله نقطهٔ احتراقی اره‌سنده بولنور بناءعلیه خرده‌بینلر واسطه‌سیله اشباحك بیومسی (اولا) اشباح مرئیه‌نك (عدس شخصی) نقطهٔ احتراقنك برمقدار ایلروسنده (ثانیاً) خیالك (عدس عینی) نقطهٔ احتراقنك برمقدار بروسنده بولنمسیله حاصل اولهیور دیمك اولور لکن بروجه مشروح اعمال ایدیلان خرده بینلر ضیایی قسماً تحلیل ایدوب بوخصوص‌ایسه‌خیالك صفوتنه مانع اولدقدن بشقه عدسلره بوحذوری دافع واسطه‌نك استعمالیده اویه‌مدیغندن محذور مذکوری دفع‌ایچون ینه متقرب‌الشعاع اوچنجی برعدس‌دها وضع اولنور. الحاصل مرکب خرده‌بینلر بربری ایچنده اوچ بوریدن‌عبارتدرکه بونك‌ایکیسی(عدس عینی) ایله (عدس شخصی)به واوچنجیسی بیولدیله‌جك ماده‌یی وضعه مخصوصدر وبرده باقیله‌جق ماده‌یی اضائه‌یه مخصوص آینه‌در وبوآینه‌ده جزئیجه مقعر اولوب

مناسب وضعیته قونلدقده خطوط شعاعیهٔ شمسیه یی باقیله‌جق ماده‌اوزرینه طوپلامغه مخصوصدر.

خرده‌بینی (۱۵۹۰ م و ۹۹۹ ه) تاریخنده میدلبورغ کوزلکجیلرندن (ژان سن) نامنده بری ایجاد ایلش و اولوقتدنبرو نقصانی اکمال ایدلمکده وانواعی اختراع اولنمقده بولنمشدر.

§

﴿ خرده بین شمسی ﴾ یاخود (میقروسقوب) — بوآلت آلدیغی خطوط شعاعیهٔ شمسیه‌یی بیوك برعدس اوزرینه افقه موازی اولهرق عکس ایتدیره‌بیله‌جك صورتده مائلاً موضوع برآینه ایله برده‌جسیم عدسدن عبارتدر اشبو عدس دخی آینه‌دن آلدیغی خطوط شعاعیه‌یی شفاف واوکنده متقرب‌الشعاع عدسلر ترکیبی بولنان بوری داخلنده موضوع برماده اوزرینه طوپلارکه مادهٔ مذکوره‌دن صدورایدن شعاعات بربرینه تقرب وعدسلردن بعدالمرور جلاسزبرجام ویالوحه‌اوزرینه مادهٔ مذکوره‌نك خیالنی غایت بیوك اولهرق نقل ایدر. بوالت‌دائما قرانلق براوطه داخلنه آینه خارجده قاله‌جق وخرده بیندن مرورایدن خطوط شعاعیه‌دن بشقه هیچ برخط شعاع مذکور آینه‌دن مرور ایتمیه‌جك طرزده ترتیب اولنور.

خرده‌بین شمسینك کوسترديکی آثارسائر مرایاآلتلرینك کوسترديکی اثارك الکغریبی والك شایان تماشاسیدر بوالت (۱۷۴۳م و۱۱۵۶ ه) تاریخنده مشهور (لیبر کوهن) معرفتیله اختراع اولندی.

§

﴿ خرستوف قولومبو ﴾ — (قولومبو) کلمه‌سنه نظر یورله.

§

﴿ خریطهٔ سما ﴾ — کرهٔ سما اوزرنده واقع برجلرك بربرندن بعدلرینه کوره کاغد اوزرنده کوسترلمسندن عبارتدر خریطه ترسیمنده مستعمل و (اورتوغرافیك) دنیلان تسطیح اصولی بر نصف کره‌نك سطح مستوی اوزرنده ارائه‌سنه قابل تطبیق اولدیغنه بواصول اوزره برنصف کره‌ده بولنان اجرام خط استوا دائره‌سی سطحنه ارتسام اصولیله نقل اولنورکه کرهٔ سما خریطه‌سی اجرامك مرتسملریله حصوله کلان بوشکلك

تصغیر اولنمش صورتندن عبارتدر بو اصولده سمت دائره‌لری خط استوا دائره‌سنك نصف قطرلرینه منطبق اولوب دوائر متوازیه دخی خط استوا ایله متحد المرکز دائره‌لرایله کوسترپلور برابنده بو یقینلرده هر بردقیقه مربعی سطحده الك مکمل آلات رصدیه ایله کوریله بیلان نجومك هیئت مجموعه‌سنی کوسترر خریطه‌لر ترتیب اولنمقده در بوخریطه‌لر (فیطوغرافیا) اصولیله ترسیم بعده حك اولنورلر کواکبك محاق ظهورینی رصد و یکیدن سیاره وذات الاذناب کواکب کشفنه بوخریطه‌لرك پك چوق یاردمی اولمقده‌در .

§

﴿ خریطهٔ جغرافی ﴾ — کرهٔ ارضك ویا برقسمنك سطح مستدیرینی سطح مستوی اوزرنده کوسترر شکل و یا رسم مسطحلره تعبیر اولنور وکرهٔ ارضك برقسمنی ارائه‌یه مخصوص خریطه‌لردن بر مملکتی تمامیله ارائه ایدن خریطه‌یه (خریطهٔ عمومیه) و برناحیه ایچون یاپیلان خریطه‌یه (خریطهٔ خصوصیه) دنیلور واکر برخریطه‌ده یالکز برناحیه و یاولایتك تفصیلاتی کوسترلدیکی کبی زمینك عارضه‌لریده کوسترلمش ایسه (خریطهٔ طپوغرافی) اطلاق ایدیلور . حکمت طبیعیه‌یه مخصوص خریطه‌لرده یالکز جبال وانهار وطبایع مختلفهٔ زمین کوسترپلور بوندن بشقه معدنیات نباتات حیوانات طبقات الارض خریطه‌لری تاریخ خریطه‌لری وخریطهٔ عسکریه نامله یاد اولنور آیرو خریطه‌لر ترتیب واستعمال اولنمقده‌در خریطهٔ بحریه‌لرده دخی یالکز دکز ایله سواحل واطه‌لر کوسترپلور . نصف کره خریطه‌لری (ستهنوغرافیا) دنیلان اصولده تسطیح اعمال وعادی خریطه‌لر دخی (باتینه) اصولنه توفیقاً اعمال اولنمقده‌در . خریطهٔ خصوصیه‌لرك اعمالنده انکشاف مخروطی طریقی وخریطهٔ بحریه‌لرده انکشاف اسطوانوی اصولی قوللانیلور . بو یقینلرده استعمالله‌ری شیوعبولمقده اولان قبارتمه خریطه‌لر (۱۷۲٤ م و ۱۱۳۷ ه) تاریخنده ایجاد اولنمشدر . خریطه‌نك اختراعی رومالردن (آنا کسیماندر) نام ذاته اسناد اولنور . سواحل خریطه‌لرینك اختراعی پك قدیم ایدیسه‌ده بونلردن اله کچوبده حفظ اولنانی قالمامشدر .

(پتوله‌مه) خریطه‌لری نامیله آلان نمونه‌لری کوزمزك اوکنده بولنانلره کانجه بونلر اون اوچنجی واون دردنجی عصرلرده مومی الیهك مؤلفاتندن آلنان معلومات اوزرینه چیزلمش خریطه‌لردر وروما ممالکنك حدود خریطه‌لرندن (پوتنژر) نامیله یاد اولنانلر اوچنجی عصر معمولاتندندر وبشنجی عصرده چیزلمش اولنلرك الك معروفی (قوزما اندیقو بلوست) نام راهبك خریطهٔ عالم دیو یاد اولنان خریطه‌سیدر . عرب‌جغرافیونندن (ادریس) نام ذاتك (خریطهٔ ادریسی) نامیله یاد اولنان خریطه‌سی اون‌ایکنجی عصرده‌یاپلمش اولنلرك الکملی ایدی وشرق قوزموغرافیونك ترتیب ایتدکلری خریطه‌لر مومی الیهك اثرینه بعض کشفیات جدیده علاوه سندن بشقه بر شئ دکلدر اون اوچنجی و اون دردنجی عصرلرده (قاتالان) و (ماژورکن) لرك ترتیب ایتدکلری خریطه‌لر دها مکمل ایدی (۱۳۷۵ م و ۷۱۷ ه) ده (قاتالان) لك ترتیب ایلدیکی خریطه الآن فرانسه کتبخانهٔ ایمپراطوریسنده محظوظدر .

§

﴿ خرواتستان ﴾ نام دیکر (لیبورنیا) — وندیك کورفزینك شرق و شمال شرقیسنده بر قطعهٔ جسیمه ومهمه‌در غرباً (ایلیریا) شرقاً (اسقلاونیا) و بوسنه ایله تحدید اولنور . اشبو قطعه اسلاولر طرفندن مسکون اولوب دولت علیه ایله آوسترپا بینده تقسیم اولنمش ایدی .

آوسترپا خرواتستانی شمالاً مجارستان شرقاً اسلاوونیا جنوباً بوسنه وغرباً ایلیریا ایالتی ایله محدود اولوب برملیون نفوسی حاوی ومقر اداره‌سی (اغرام) شهریدر . اشبو قطعه مجارستان قسمندن معدود (اغرام وکروز ووارادین) نام اوچ اداره مختلفه‌یه منقسمدر طاغ واورمانلری و برچوق معدن ومعدن کورلری واردر شمال جهتندن ماعدا اراضیسی غیر منبت اولدیغی کبی صنایعی هیچ مقوله‌سندن اولوب تجارتی دخی پك آزدر .

دولت علیه خرواتستانی (هرسك) لك شمالنده و (رباس) یله (اونا) نهرلری بینده بوسنه ولایتی داخلنده ودولت علیه‌نك رأس حدود غربیسنده

بولنور (غرادشقه) (دو بیکزا) (نووی) (اوناقز) باشلیجه شهرلریدر . خرواتستان ایلیریانك برقسمندن متشکل اولوب رومالیلر اشبو قطعه یه لیبورنیا مؤخراً (قور بادیا) اسمنی طاقدیلر ایدی . خرواتستان (٦٢٥ م و ٤ ه) تاریخندن (٦٤١ م) تاریخنه دکین مستقل برقرالیت تشکیل ایلدیسه ده سکزنجی عصرده شارلمانك وطقوزنجی عصرده روم ایمپراطورلرینك نفوذ وحمایه سی التنه کیروب (١٠٩١ م و ٤٨٤ ه) دن (١١٠٢ م) تاریخنه دکین قسم اعظمی مجارلیلر طرفندن تسخیر اولندی واولوقتدن برو مجارلیلرك تحت ضبطنده قالوب مؤخراً بونام ایله آوستریایه کچدی . فرانسزلردخی (١٨٠٩ م و ١٢٢٤ ه) دن (١٨١٥ م) تاریخنه قدر آوستریا خرواتستانه متصرف اولمشلردر . شمدی خرواتلرك برقسمی قتولك دیکرقسمی اورتودوقس مذهبنده درلر .

§

﴿ خزاعه ﴾ — یمنده بنی کهلان قبیله سندن مفرزوجمازده مسکون بر قبیله نك اسمیدر . بونلردن اول جمازده بولنان (جرهمیلر) انواع اعتساف وشناعته سالك اولدقلرندن ملکاری اشبو (بنی خزاعه) قبیله سنه کچمش وبونلرك شوکتی دخی اوج یوزسنه قدر سوردکدن صکره حکومت قریشلره انتقال ایلش ایدی .

§

﴿ خزاعی ﴾ — اسمی (عمران بن حصین) در . قدمای فقهای عربدن اولوب حضرت (عمر) رضی الله عنه طرفندن تعلیم فقه ایچون بصره یه کوندرلمش وبرمدت صکره بصره قاضیسی اولمشدر . (٦٧٢ م و ٥٢ ه) تاریخنده وفات ایلدی .

(احمد بن نصر الخزاعی) دخی کبار محدثیندن ایدی . زمانمنده ظهور ایدن خلق قرآن مسئله سنده هم افکاریله خلیفه (واثق بالله) علیهنه خروج تشبثنده بولندیسه ده طوبیله رق یقالی اله ویردیکندن صلب ونشی مدت مدیده مصاوباً ترك ایدلدی .

§

﴿ خسرو ﴾ — علمای متبحرینندندر (منلا خسرو) ه مراجعت بیوریله .

§

﴿ خسرو پاشا ﴾ — ابازیخ قبیله سندندر . فرانسزلرك مصری ترکی عقیبنده مصروالیسی تعیین اولنه‌رق (۱۸۰۳ م و ۱۲۱۸ ه) تاریخنده محمدعلی پاشانك انتریقه‌سیله مطروداً درسعادته کلمش وعصر سلطان محمود خان ثانیده یعنی (۱۸۲۵ م و ۱۲٤۱ ه) تاریخنده یکیچریلرك قالدیرلدیغنی متعاقب تشکیل اولنان سرعسکرلکه بالتعیین طقوزسنه سرعسکرلکده واون سنه قپودانلقده وزمان عبدالمجید خانیده دخی برآی قدر صدارتده بولنوب بعده بروسه‌یه نفی اولنمش واوراده بولندیغی مدتده آخروقتنده حفظه چالیشه‌رق حافظ اولوب (۱۸٥٤ م و ۱۲۷۱ ه) تاریخنده وفات ایتمشدر تربه‌سی ایوبده‌در مشار الیه بندکانی آدم ایدوب میدانه چیقارمقله ممنون اولور برذات اولدیغندن تحت تربیه‌سنده یتیشانلرك اکثریسی مناصب عالیه‌یه نائل اولمشلردر داماد جناب شهریاری سرعسکر خلیل رفعت پاشا مشارالیهك ازادلولرندن ایدی . فقط مصروالیسی محمد علی پاشانك دولت علیه‌دن توحشیله ظهوره کلان غائله‌لره سبب خسرو پاشا ایدی دیرلر .

§

﴿ خسرو پرویز ﴾ — ملوك فرسك (ساسانیان) طبقه‌سندندر (٥۸۹ م) تاریخنده جلوس ایدوب اوتوز طقوزسنه حکومت سوردیسه‌ده نهایتنده سرعسکری (بهرام چوبین) تغلباً سلطنتنی غصب ایتمسی اوزرینه قاین پدری و شرق امپراطوری (موریس) لك نزدینه کیدوب ایکی سنه صکره مومی‌الیهك معاونتیله ینه تختنه اوتوردی و (٦۲۸ م و ۷ ه) تاریخنده اوغلی (شیرویه) نك تدبیری و دلکیر اولان وکلاسنك رأی خفیسی ایله مداین حبسخانه‌سندن بوشانان اوتوز التی بیك کشی بغته سرایه هجوم و بتون بتون خلع و قتل ایدوب یرینه مرقوم (شیرویه) یی کچوردیلر . خسروك بو فلاکتی تلفین دین مبینی متضمن (خاتم النبیین) جانبندن مبعوث نامهٔ سعادتی بیرتدیغندن بر قاچ کون صکره وقوعبولمش ایدی .

مرقومك علاقه كرده‌سی اولان (شیرین) نام قز ایچون (خانقین) ایله (حلوان) اره‌سنده یاپدیردیغی مشهور (قصر شیرین) ك شمدیلرده نام و نشانی بیله یوقدر . خسرو شیرینه برکون ملك وسلطنت بقاسی اولسه نه کوزل شیدر دیدکده شیرین (اویله اولیدی بز بو سلطنتی نرده کوردك) دیو طاتلی بر جواب ویرمشدر . منقولدرکه شیرویه پدری خسرو پرویزك خلعیله کندی جلوسندن صکره قتلی ایچون پدرینك نزدینه برمأمور کوندردی . خسرو دخی مأموره سن بنم مقدما اپیجه خدمتلرمده بولنمشیدك بنارین خائن اوغلمه قالمامق ایچون حیاتمدن عزیز طانیدیغم شو صندیغی سکا هدیه ایلدم دیر مأمور ایشی بیتوردکدن صکره کویا صداقتنی برقات دها ارائه ایتمك اوزره صندیغی طوغریجه شیرویه‌نك حضورینه کوتوره‌رك ماجرایی نقل ایتمکله شیرویه صندیغی آچدقده ایچندن برکوچك محفظه درونده بش اون قدر حب ایله (هرکیم بو حبلردن بریني استعمال ایدرسه شو قدر بکر ازاله‌سنه مقتدر اولور) عباره‌سی محرر بر پوصله چیقار شیرویه ایسه ذاتاً اسیر شهوت بر آدم اولدیغندن درعقب حبلری یوتمکله تأثیر سم سوزناك آز وقت ایچنده خبیثك بکر حیاتنی چاکمك ایلر . حبی یوتدی مثلی بورادن مأخوذ اولملیدر . (شیرویه) کله‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿خسرو دهلوی﴾ — ماوراء النهرده (کش) شهرنده لاچین امیر زاده‌لرندن امیر محمودك صلبندن کلدی . پدری مرقوم جنکیز خان معرکه‌سنده ماوراءالنهردن هنده فرار ایله (دهلی) حکمداری سلطان محمد تغلقشاهه کسب تعلق و رتبهٔ امارته قدر تفوق ایلدیکی حالده برغزاده شهید اولدیغندن اوغلی اشبو خسرو یرینه کچورلمشیدی . مومی‌الیهك سلامت اشعار و نذاست کفتاری مسلم صغار و کبار اولوب خصوصیله حکمدار مشارالیه حقنده یازدیغی (بحرالابرار) (انیس‌القلوب) (مرأت الصفا) قصائدی هرکون مدحه سزاواردر . اون سکز بیك بیتی شامل (خمسه) و ملك دهلی علاءالدین حقنده (قران سعیدین) و (مناقب هند) و (تاریخ دهلی) نام منظومه‌لریله علم موسیقی و سائره‌ده اولان تألیفاتی طقسان طقوز جلده بالغ اولدیغی و بر رساله‌سنده دخی (مجموع اشعارم

درت یوزله بش بوز بیك آرەسنده اولق کرك) عبارەسی محرر بولندیغی محکمدر . سلطان (سعید بایسنغر) ابیاتنی جمعه چوق چالیشوب یکرمی ایکی بیك مقداریني جمع ایده بیلمشدر . (خسرو) حیاتنده اشعارینی درده تقسیم ایدوب حال صغرنده یاپدیغنه (تحفة الصغر) وهنوز بدأ وسلوکی زمانده سویلدیکنه (وسط الحیوة) و اوائل شیخوختنده انشاد ایتدیکنه (قرة الکمال) و دم پیری و هرمده اولان آثارینه (بقیة البقیة) تسمیه ایلمش واویله جه شهرت بولمشدر . (جواهر الاسرار) صاحبی آذری و شیخ سعدیٔ شیرازی کبی پیران معارف بو ذاته کورشمك ایچون قوجه هند سفرینی اختیار ایلدیلر . مومی الیه مؤخراً امارتدن فراغتله کملین مشایخ هندیه دن شیخ نظام الدینك دامن رشادتنه صارلمش و کافهٔ مامللکنی فی سبیل الله افنا ایله مطلوب حقیقیه دخی واصل اولمشدر تاریخ ولادتی معلوم دکلسه ده بر چوق زمان معمر اولەرق (۱۳۲٤ م و ۷۲۵ ه) سنه سی دهلیده وفات ایلدی .

(رباعیاتندن)

اقبال را بقا نبود دل برو مبند عمری که در غرور گذاری هبا بود
ورنیست باورت زمن این نکتهٔ شریف اقبال راچو قلب کنی لا بقا بود

§

﴿ خسرو ناصر ﴾ — لقبی حکیم مسقط رأسی اصفهاندر . اوائل حالنده اصفهاندن (کیلان) و (رستمداره) هجرت ایدوب فقط بر طاقم ارباب اغراض حالنه قویمدقلرندن فراراً خراسان طریقنده قطب ربانی شیخ ابو الحسن خرقانیٔ همدانی درکاهنه انتساب و برمدت فیوضات باطنه یی دخی اکتسابدن صکره خراسانه عزیمت ایلدیسه ده بوراجه دخی مأمولی کبی قبول و راحت کوره مدیکندن بدخشان کوهستانه کیدرك (۱۰۳۱ م و ٤۳۱ یاخود ٤۸۱ ه) تاریخیله اوراده دار بقایه رحلت ایلدی .

مومی الیه غایت ادیب و عاقل و حکیم و فاضل برذات اولوب رئیس حکما مشهور (ابو علی سینا) ایله همبزم صحبت اولمشدر اگرچه زمانده بعضیلری طبیعی و دهری و تناسخ مذهبنده اولدیغنه و بعضیلریده مؤمن و موحد

بولندیغنه حکم ایتمشلر ایسه‌ده حقیقتی بزجه معلوم دکلدر . (روشنایی نامه) و (سعادتنامه) نام ایکی منظومه ایله (کنز الحقایق) آدلو کتاب منثور جملهٔ تألیفات لطافت آیاتندندر بونلردن بشقه بیك بیتی جامع برده مدون دیوانی واردرکه بتون حکمت وموعظه‌دن عبارتدر .

(خراساندن فراری اثناده سویلدیکی شکایت آمیز قصیده‌نك)
(تبرکاً بر قاچ بیتی درج اولندی)

بنالم بتو ای قدیم و قدر — زاهل خراسان صغیر وکبیر
چه کردم که ازمن رمیده شدند — همه خویش وبیکانه برناو پیر
مقرم بفرمان پیغمبرت — نه انباز کفتم ترانه نظیر
به امت رسانید پیغام تو — محمد رسولت بشیر و نذیر
که قرأن به پیغمبرت آورید — مکر جبرئیل آن مبارك سفیر
مقرم بحشر و بمرك وحساب — کتابت زبردارم اندر ضمیر

§

﴿ خسوف ﴾ — کرهٔ قمرك بدر وقتنده ضیاسی برمدت زائل ولوب بعده ینه عودت ایتمسنه اطلاق اولنور معلوم اولدیغی اوزره سیاراتدن ارض ایله قمر بالذات ضیادار اولمیوب نیر اعظمدن اقتباس نور ایله منور اولدقلرندن بونلردن بریله کرهٔ شمس اره‌سنه برجسم مظلمك حیلولتی بونلره ضیانك ورودینه مانع اولهرق بروقت ظلمتده قالملرینی موجب اولهبیله جکی اشکاردر خسوف قمر قرایله شمس اره‌سنه حدذاتنده مظلم اولان ارضك حیلولتندن بشقه برشیٔ دکلدر بوحسابجه اثر مذکورك دائما قمرك استقبالنده یعنی عربی آینك اون بشنده وقوعبولمسی ایجاب ایدرایسه‌ده محرك قمرك سطحی منطقهٔ بروجك سطحنه (۵°۸) قدر مائل اولدیغندن شمس وقمر ارضك هر استقبالده ومرکزلری برمستویٔ عمودیده بولندیغی زمانلرده ذکر اولنان میلدن ناشی قمرك ظل مخروطیٔ ارضه داخل اولهمامسی جهتیله کرهٔ ارضك ظل مخروطیسی قمرك کاه انتنه وکاه اوستنه دوشوب قمره تصادف ایده‌مامکله هر استقبالده خسوف وقوعی لازم کلمز . خسوف قمرك اسباب ظاهره‌سی

ابتدا چینلولر طرفندن کشف اولندیغی (۳۴۲۹خ) تاریخنده یعنی میلادك ایکیبیك یوز اللی بش سنه مقدمنده یازلمش برچین تاریخنده کورلمکله استدلال اولنیور . کلدانیلرك (۷۲۰م و ۱۰۳ه) تاریخنده خسوفه دائر رصدلرینی بطلیوس کندو حساباتنه اساس اتخاذ ایتمشدر . رومیلر (تائپس) نام حکیمك التی یوز قرق سنه سنده خسوفی قبل الوقوع خبر ویردیکنی ادعا ایدیورلر ایسه ده صحیح اولان رومیلرك هردوت و بطلیوسدن اول خسوف حساباتنه واقف اولمدقلریدر .

§

﴿ خضر ﴾ علیه السلام — اسمی (بلیا) یاخود ایلیاء بن ملکان و یاخود لمکان بن قالع بن شالخ بن ارفخشد بن سام . سبط هارون‌دندر نبوتنده دخی اختلاف اولندی بعضیلری پیغمبر اولمدیغنی وبعضیلری پیغمبر اولوب حضرت (شعیب) دنصکره بنی اسرائیله بعث اولندیغنی روایت ایدرلر یهوددن بعض اهل کتاب خضر ایله ملاقات ایدن (موسی) موسی بن میشا بن یوسف علیه السلامدرکه موسی بن عمراندن اول نبی بعث اولنمشیدی دیدیلر ایسه ده صحیح اولان موسی بن عمران علیه السلامدر بعض تواریخك نقلنه کوره (خضر) ایام ابراهیم علیه السلامده اولان ذوالقرنین اکبرك دایی زاده‌سی ایدی ذوالقرنین ایله اثنای سفرنده نهر حیاته واصل اولوب صویندن ایچمکله حیات ابدیه نائل اولدی . متصوفین حضراتی اشبو آب حیاتی علم لدنی معناسنه آلوب بسط قلبدن کنایه اولمق اوزره تفسیر ایدرلر .

§

﴿ خط ﴾ — سنوحات فکریه یی حروف مرتبه ویا اشارات مرئیه ایله کوسترمکه مخصوص واسطه یه اطلاق اولنور بوبابده شمدیه‌قدر قوللانیلان ایکی نوع خطدن برنجیسی سنوحات فکریه‌یی بالذات کوسترن ایکنجیسی (خط صوتی) یعنی کلمه‌لری ترکیب ایدن اصواتی بیلدیرندرکه ملل قدیمه حروفیله اشارات جبریه برنجی نوعدن والان هرلسانده مستعمل اولان حروف هجا ایکنجی نوعدندر . وشمدیکی کوریلان (خطوط صوتیه) یه تحویلی ایسه برچوق اصلاحات نتیجه‌سیدر . ملل قدیمه‌نك

استعمال ایلدکاری خطوط اوچ نوع ایدی برنجیسی میلاد عیسی علیه السلامدن طقوز عصر مقدم تورانیلر طرفندن ایجاد اولنوب آثوریلر ایله مدیالیلر وکلدانیلرك قوللاندقلری خط ایدی بوده اول امرده هرشیئه تخصیص اولنمش برطاقم اشکال ترسیمندن باشلایوب صکره‌لری اشکال مذکوره یرینه درلو درلو چیرکیلر ودهـا صکره‌لری (کوشه‌لی خط) دنیلان چیرکاری شکللر ایجاد اولنمش اولوب فقط بونلرك کیمی مطلوب اولان شیئی کوسترر یاخودشیئی مطلوبی افاده ایدر براشارتدنو کیمی برهجایی اشعار ایدر علامتدن عبارت ایدی ایرانیلرده مستعمل اولان نوعی هجا اشعار ایدنلردن ایدی مصرلیلرك خطی دخی بالاده محرر اولدیغی وجهله اولوب فقط فنیکه‌لولر مصرلولرك استعمال ایلدکاری اشاراتدن برطاقنی حروف صوتیه ودیکر طاقنی حروف غیر صوتیه اعتبار ایدرك یکرمی ایکی حرفلی برالفبا ترتیب ایلدیلر فنیکه‌لولرك اطراف ممالك ایله معامله‌لری زیاده اولدیغندن بواصوللری هرطرفه منتشر اولمغه سبب اولدی والك اول عبرانیلر صکره اسپانیوللر ایله رومللر وایتالیانلر واسلاولر الوب خطلرینی تعدیل واصلاح ایلدیلر . اولوقت ذکر اولنان چیرکاری مثلث‌الشکل برقلم ایله یومشاق کیل لوحه‌لر اوزرینه چیزوب قوریدیرلر ایدی .

رومالیلر دخی (سنیل) تعبیر ایتدکاری قلمر ایله سطحلرینه بالمومی طلااولنمش تحته لوحه‌لر اوزرینه اولدقجه سرعتلی یازارلر ومکاتیب واثار قلمیه‌لرینی (پاپیروس) دیدکاری کاغد یاخود ترشه‌اوزرینه تحریر وحفظ ایدرلرایدی . خطوط قدیمه‌نك حضرت ادم وشیث ونوح وابراهیم وموسی واسحق علیهم‌السلامه وسائره‌یه نسبتله وضع اولنان اسملری وبونلرك ووقتیله عزایم وعلم کیمیا وروحانیاتده قوللانیلان حروف مخصوصه وشکللری تواریخ وبعض کتب قدیمه واثار عتیقه‌ده کوریله‌یور چوغنك معنا ومطلوبی هنوز استخراج اولنه‌مامقده‌در .

(ابن عباس) رضی‌الله عنهدن روایت اولنـدیغنه کوره خط عربی‌یی طی قبیله‌سندن اوچ کسه اختراع ایتدی برنجی (مرار) اشکال حروف عربیه‌یی وضع ایکنجی (اسلم) بعض حروفی وصل وبعضیسنی فصل ایلدی

اوچنجی (عامر) دخی نقطه‌لری یاپدی . دیکر روایته کوره خط عربی‌یی ابتدا یازان (حمیر بن سباء) در . بعضیلری نقطه وحرکه وضعنی حضرت (علی) کرم الله وجهه تلقینیله (ابوالاسود دئلی) یه وکیمی دخی حجاجه اسناد ایدرلر .

حسن بصریدن صکره یعنی بنی امیه زمانینده اقلام اربعه‌یی بربرندن استخراج خطاط مشهور (قطبه) در بوندن صکره ملوك عباسیه‌دن منصور ومهدی زمانلرنده ظهور ایدن خطاط مشهور (اسحق بن حماد) خطوط اصلیهٔ موزونه دنیلان اون برقلمی تشکیل ایلدی که شونلردر .

١ قلم سجلات
٢ قلم دیباج
٣ قلم طومار کبیر
٤ قلم ثلثین
٥ قلم زنبور
٦ قلم مفتح
٧ قلم حرم
٨ قلم موامرات
٩ قلم عهود
١٠ قلم قصص
١١ قلم حرفاج

مؤخراً هاشمیون دورنده (عراقی) دنیلان خط ظهوره کلوب مأمون عصرنده دخی ابراهیم الشجرینك شاکردی (احول) رسوم وقوانین خطه دائر باب باب بحثلر یازدی بعده قلم مربع وقلم (نساخ) میدانه چیقدی وذوالریاستین (فضل بن سهل) نام ذات (قلم ریاستی) اختراع ایلدی ودها صکره (ابوعلی محمد بن مقله) خط کوفی یی ثلث ونسخ دیدیکمز طریقه دوکدی (محمد بن مقله) کلمه‌سنه نظر بیوریله .

ابن مقله‌دن صکره کلوب اصلاح خطوطه همتله شهرت بولان ذوات مشهوره دخی بروجه آتی صره‌سیله بیان اولنور .

١ ابن مقاله‌نك شاکردی حسن‌المرزبانی
٢ حسن‌المزبانك شاکردی محمد بن اسد
٣ محمد بن‌اسدك شاکردی ابن بواب علی بن هلال (علی کلمه‌سنه نظر بیوریله)
٤ یاقوت مستعصمی بونامده اوچ ذات واردر (یاقوت کلمه‌سنه نظر بیوریله)
٥ ابن خازن بغدادی واضع رقعه وتوقیع
٦ خواجه ابوالعال واضع تعلیق
٧ سید حیدر یاقوتك شاکردی
٨ عبدالله‌الصیرفی سید حیدرك چراغی
٩ خیرالدین صیرفینك چراغی
١٠ خواجه میرعلی واضع نستعلیق لقبی واضع
١١ حمدالله‌المعروف بابن‌الشیخ
١٢ دامادی شکرالله
١٣ اوغلی مصطفی دده
١٤ حفیدی محمددده
١٥ دیکری درویش محمد
١٦ حسن‌الاسکداری درویش محمدك چراغی
١٧ خالد ارضرومی حسن الاسکدار ینك چراغی
١٨ نفیر زاده سید اسماعل خالدك چراغی
١٩ درویش علی خالدك چراغی
٢٠ صو یولجی زاده نفیر زاده ایله درویش علینك چراغی
٢١ اغا قپولی اسماعیل درویش علینك چراغی
٢٢ حافظ عثمان نفیر زاده وصو یولجی زاده‌نك چراغی
٢٣ اسماعیل زهدی اغا قپولینك چراغی
٢٤ یدی قوله‌لی حافظ عثمانك چراغی
٢٥ کاتب زاده مصطفی افندی اسماعیل زهدینك چراغی

٢٦ اکری قپولی محمد راسم افندی یدی قوله لینك چراغی (اکری) کلمه سنه نظر بیوریله ٠ (الی اخره)

§

﴿ خط استوا ﴾ — کره نك نصف قطب شمالی و نصف آخری قطب جنوبی طرفنده قالمق اوزره قطبین مذکورینه مساوی بعدده اوله رق و مرکزدن مرور ایدرك کره یی تنصیف ایدن دائرهٔ واحدهٔ مفروضه یه تعبیر اولنور کرهٔ ارضده واقع برمحالك عرضی دیمك محل مذکورك خط استوایه اولان بعدی دیمکدر خط استوانك طرف جنوبیسنه عرض جنوبی و جانب شمالیسنه عرض شمالی دیرلر خط استوا دائره سی متغیر اولیوب هربرمحل و ملت ایچون بردر ٠

§

﴿ خط خلزونی ﴾ — هندسه ده اسطوانه سطح مستدیری اوزرنده چیزلمش برخط منحنی یه دیرلرکه بوخط منحنی هر نقطه سندن رسم اولنان خط مماسلرك اونقطه دن مرور ایدن مولد اسطوانه ایله احداث ایلدکلری زاویه لرك بربرینه مساوی اولمسی خاصه سیله معروفدر ٠ (مسئله لایقیله اکلاشلمق ایچون شویله ده تعریف ایده لم) معلومدرکه براسطوانه کشف اولنسه محیطانك بری استوانه نك قاعده سی محیطنه دیکری مولدینه مساوی برمستطیل حصوله کلور واکر بومستطیل قطری رسم اولندقدنصکره تکرار صاریلور ایسه قطری بر (خلزون) رسم ایدر اشته بوخلزونلرك برقاچندن حصوله کلان خط منحنی یه (خط خلزونی) وخط خلزونینك برمولده منتهی ایکی نقطه سی بینندهکی مولدك طولنه (خطوهٔ خلزونی) تعبیر ایدرلر ٠ علی العموم ویده دیشلری برر خط خلزونیدر ٠

§

﴿ خطای ﴾ — نهراصفرك جهت شمالیسنده وچین حدودی خارجنده طوائف اتراکدن برطائفه نك ساکن اولدیغی الکادر ٠ (یوتی) دیلان شرق تاتارلری (٤٢٠ م) تاریخنده بوراسنی استیلا ایله برخانلق تشکیل ایلدکلرندن خطهٔ چینیه ایکی یه منقسم اولدی و ممالك جنوبیه یه (چین)

وممالك شماليه (خطای) تسميه قلندی . شمدی جلهسنه چين تسميه اولنمقده در .

§

﴿ خطبه ﴾ — صدر اسلامده اقامت صلاة جمعه وعيدده ملوك وخلفا بالذات امامت وخطابت ايدوب تصلية رسول وترضية اصحابدن صكره كندیلره وسائر اهل اسلامه دعای خير ايدرلر ايدی ابتدا روز جمعه وعيدده قرائت خطبه ايچون منبر اتخاذ ايدن عمرو بن العاص اولوب عهد خلافت فاروقده مصرده بنا ايتديكی جامعده منبر بنياد ايلشدر عليه الصلاة والسلام افندمز ايله شيخين مكرمين رضی الله عنهما حضراتی كرسی كبی برمحل رفيع اوزرنده خطبه خوان وعظ ونصيحت اولور ايدی بناء عليه حضرت عمر عمرو بن العاصك مصرده منبر ياپديرديغنه راضی اولميوب هدمی ايچون امرنامه ارسال بيوردیلر بعده دولت اسلاميه ده بعض شواغل وغوائل ظهورينه مبنی ملوك امامت وخطابته آخرينی توكيل ايتديلر و انلر دخی رؤس منابرده خليفهٔ اسلامك اسمنی ذكر واعلا ودعا وثنالرين تكرار ايلديلر زيرا جمعه ده خطيبك منبره صعودیله ادای صلاة مابينی مظنهٔ اجابت اولديغندن سلاطين عظام حضراتنه اواشناده دعا عادات مرعيه دندر .

ابتدا خطبه ده خليفهٔ اسلامه دعا ايدن (عبدالله بن عباس) رضی الله عنه حضرتلربدركه عهد خلافت علی المرتضاده بصره عاملی ايدی .

امام علی كرم الله وجهه حضرتلرينك (عبادالله الموت الموت ليس منه فوت ان اقتم اخذكم وان فررتم منه ادركهم الموت معقود بنواصيكم فالنجا النجا والوحا الوحا) الی آخره خطبه سی . وعباسيه دن مأمون خليفه نك (اتقوالله عبادالله وانتم فی مهل بادرو الاجل ولايغرنكم الامل فكان بالموت قدنزل) الی آخره خطبه سی مشهوردر .

§

﴿ خطوان ﴾ — دولت عليه اداره سنده ايكن (اكری) ناميله معروف اولوب اليوم مجارستان داخلنده بولنان ولايته تابع برسنجاق مركزيدر .

§

﴿ خطمان ﴾ — وقتيله قزاقلرك بيوكارينه ويريلان برعنواندر .

بوعنوان (١٥٧٥ م و ٩٨٣ ه) تاريخنده (آتين باطور) نام لهستان قرالى طرفندن (بغدان روزنسكى) ايچون احداث اولنمش و برآت قويروغى برعلم برقوماندا عصامى و برآينه عنوان مذكوره نشان مخصوص اتخاذ ايدلمش ايدى روسيه ايمپراطورى (نيقولا) دخى وارث تختى اولان اوغلى غراندوق الكساندره بوعنوانى اعطا ايلمشدر لهستان قديم قراليتنده غايت عالى برنفوذه مالك ايكى بيوك خطمان بولنه كلديكى حالده (١٧٦٨ م و ١١٨٢ ه) تاريخنده قانون اساسيلرينك نشرى عقبنده بونلر دولت وكلاسى سلكنه داخل اولديلر .

§

﴿ خطيب بغدادى ﴾ — اسمى ابو بكر بن احمد مسقط رأسى بغداد وفاتى (١٠١٢ م و ٤٠٣ ه) تاريخيدر . مشاهير فقهاء ومحدثين كرامدن اولوب مشهور بغداد تاريخندن بشقه يوز عدد تأليفاتى واردر . كلامده ابوالحسن اشعرى مذهبنه سالك اولمش وكل يوم بردفعه ختم قرآن عظيم معتادى بولنمش ايدى .

§

﴿ خطيب تبريزى ﴾ — اسمى يحيى بن على بن محمد بن حسن كنيه‌سى ابو زكريادر ائمهٔ علم نحو ولغت وادبدن برى اولوب ابوالعلاء معرى وعبدالقاهر جرجانى وسائردن اخذ علوم ومعرفت ايلدى بغداددە مدرسهٔ نظاميه مدرسى وحائز اولديغى علوم وفنونده زمانى علماسنك رئيسى ايدى لكن غايت حريص طعام وعلى الدوام سرمست بادهٔ كلفام اولوب حتى تصانيفنى خلقه حمل سكرنده تعليم ايدردى (شرح قصايد عشر) (تفسير القرآن والاعراب) (شرح اللمع الكافى فى العروض والقوافى) (شروح حماسه) كه اوچ شرحدر (شرح شعر متنبى) (شرح شعر ابى تمام) (شرح الدريديه) (شرح سقط الزند) (شرح المفضليات) (تهذيب الاصلاح) دن بشقه خيلى تأليفاتى واردر ولادتى (١٠٣٠ م و ٤٢١ ه) وفاتى (١١٠٨ م و ٥٠٢ ه) تاريخنده اولوب فجأةً وقوعبولمشدر .

§

﴿ خطيب دمشق ﴾ — (تلخيص المفتاح) كتابنك مؤلفيدر (جلال الدين) كلمه سنه نظر بيوريله .

§

﴿ خلاف ﴾ — ادلهٔ اجماليه ياخود تفصيليه دن مأخوذ ووجوه استنباطات مختلفه دن باحث برعلمدر وجوه مذكوره دن هر برينه علمادن برطائفه ذاهب اولمشلردركه جمله سنك افضلى امام اعظم واصحابندن اولان ابو يوسف ومحمد وزفر وامام شافعى وامام مالك وامام احمد بن حنبل حضراتيدر .

بوعلم شول جدلدركه ائمهٔ حنيفه وشافعيه كبى اصحاب مذاهب بينده واقع اولور بونكله علم جدل بينده فرق ماده وصورت ايله در زيرا جدل مواد ادلهٔ خلافيه دن وعلم خلاف ايسه صور ادله دن بحث ايدر بوندن غرض تحصيل ملكهٔ ابرام ونقضدر وفائده سى شكوكى مذهبدن دفع وتحويل ومذهب مخالفه ايقاع وتحميلدر . بعض علما علم خلافده اون وبعضيلرى يكرمى ونهايت فرق الايه قدر مسائل جمع ايدرك انموزج حالنه كتورمشلردر بونلردن بشقه مسائل وتعليقات وار ايسه ده زمانمزده كتابلرى غيرموجود ومعالم آثارى محو ونابود اولمشدر

دنياده علم خلافى الك اول اخراج ايليان (ابوزيد دبوسى) دركه حنفى المذهب اولوب علم نظر واستخراج حجج ده كندوسيله ضرب مثل اولنور . اسمى عبيدالله بن عمر بن عيسى در اصول فقهدن (كتاب الاسرار) وكتاب (تقويم الادله) ايله (كتاب الامد الاقصى) بى تأليف ايلدى وفاتى (١٠٣٨ م و ٤٣٠ ياخود ٤٣٢ ه) تاريخنده بخارادهدر .

§

﴿ خلافت ﴾ — عليه الصلاة والسلام افندمزك ارتحالندن صكره بين الامة تنفيذ احكام شرعشريفه همت بيوران چار يار كزين حضراتى خليفهٔ رسول الله وامير المؤمنين عنوان جليل الشانيله ياد اولنوب حضرات مشار اليهمدن صكره خلافت عنوانى ملوك اموبه وعباسيه ودولت عليه ده دخى دوام ايتمشدر . (ابابكر الصديق) رضى اه عنه حضرتلرى (لايسع سيفان فى غمد) بيورديغى وجهله تعدد دخلفا افتراق امت و اختلاف ارای

ملتی منتج اولهجغندن امور مسلمینه نظارتك خلیفهٔ واحده مفوضیتی بین العلما مقرردر بو جهتله روی ارضده بولنان بالعموم مسلمانلرك خلافت مشروعهٔ عثمانیه یه مربوطیت طبیعیه لری درکاردر.

§

﴿ خلیل پاشا ﴾ — چاندارلی سلالهسندن ابراهیم پاشا زاده اولوب جدی صدر اعظملرك برنجیسی اولدیغی کبی کندوسی دخی صدر اعظملردن قتل ایدیلانلرك برنجیسیدر. سلطان مراد اول ومحمد ثانی زمانلرنده اون التی سنه صدارت ایلدی. سلطان مراد ثانی حضرتلرینك (١٤٤٥ م و ٨٤٩ ه) تاریخنده ایکنجی دفعه اولهرق جلوس ومخدوملری سلطان محمد ثانی حضرتلرینك خلعنی استدیکی واستانبوللك فتحنه برسنه اول تشبث اولنمش ایکن ایمپراطورك التماسی اوزرینه برطاقم علتلر بیان ایدرك تأخیر بنه سبب اولدیغی ایچون بعدالفتح یعنی (١٤٥٣ م و٨٥٧ ه) تاریخنده مشار الیه سلطان محمد حضرتلری امر یله اعدام قلنمشدر. پاشای مومی الیهك روملره طرفدارلغی استانبوللك اثنای محاصرهسنده محاصرهدن واز کچلمسنی اخطار ایلمسیله دخی استلال اولنیور.

§

﴿ خلیل حمید پاشا ﴾ — عبد الحمید خان اول زماننده ایکی سنه صدارتی واردر. اصلی کورجی وزیادهسیله متکبر ایدی. روسیه دولت علیه بی بورغون بروقتنده قینارجه معاهد سیله باغلادقدن صکره درلو انتریقهلرله قریمی دخی ضبط ایلدیکی صرهده بوذات صدر اعظم اولمغله اواثناده یعنی (١٧٨٢ م و١١٩٧ ه) تاریخنده فاس امیری طرفندن مالاً و بدناً عرض معاونت ایچون کلان ایلچی بی امیرك نه درجه معاونت نقدیهده بولنهجغنی صورار ایلچیده بش بیك کیسه ویره بیلهجکنی سویلینجه (بوقدر پاره بی دولت علیهنك بروزیری ده ویره بیلور) دیهرك ایلچی یه عادتا بیوجك برحقارت وبین الحکومتین الدای تخم برودت ایلر.

§

﴿ خمس ﴾ — طرابلس غربه یکرمی ایکی ساعت مسافهده برسنجاق مرکزیدر. (مصراطه) (ظلتین) (مسلاطه) (ترهونه) (اورفله)

(سرت) نامليله التى قضا و (تاورغه) و (جفاره) نامليله ايكى ناحيه يى مشتملدر .

§

﴿ خمورسز ﴾ ياخود (فصيح) — امر آلهى وحضرت (موسى) عليه السلام دلالتيله مصردن چيقان بنى اسرائيلك اثناى طريقده مايه‌سز خيردن ياپوب بيدكلرى بوفقه‌در كه موسويلر بونى اولوقت دينداشلرينك چكدكلرى مصائبى تذكر وفرعونك شرندن سمت نجاته چيقدقلرينه تشكر ضمننده هرسنه يدى كون يمكى عادت ايتمشلر و بوكونلره (خمورسز) بيرامى نامنى طاقمشلردر بو بيرام هرسنه نيسانده ماه عربينك اون بشنه تصادف ايدن كونلرى اعتبار اولنور . انلرجه الك مسرتلى كونلر بوكونلر اولمسى و ياپيلان يوفقه‌لر او سنه‌نك قوزى و اوغلاقلريله يتمسى جاى دقتدر . فرعونك بنى اسرائيل اولادينى ذبح واعدامى تخطر اولنمق ايچون دخى مقدما كسدكلرى قربان قانلريله قپولرينى بويارلر ايدى .

§

﴿ خنساء ﴾ — عصر جاهليه‌ده اسلامى ادراك ايليانلردن اولوب شعر وانشاده كنديسى كبى ماهر برزن دها دنيايه قدمزن اولمامش وشجاعت و بسالتده دخى عديلى اولهجق برقادين هنوز اناسندن طوغمامشدر شاعر شهير (جرير)ه على‌العموم ايى شاعر كيمدر ديوصوردقلرنده (انالولا هذه الفاعلة) ديمشدر شاعر مشهور (بشاربن برد) دخى (قادينلردن جهت جامعه‌ايله شعر سويليان يوقدر) ديوب (خنساء نصلدر) ديدكلرنده (انك درت خصيه‌سى واردر) ديمشدر معمافيه بوسوزلر مشار اليها حقنده منافئ ادب اولوب چونكه كندوسى حضور حضرت نبويده قبول اسلام‌ايله صحابيه‌لك شرفنى احراز وعهد خلافت (عمرالفاروق)ده وقوعبولان قادسيه محاربه‌سنده جميت اسلاميه‌سنى ابراز ايلمش برخاتون جليلة‌القدردر ابن اثيرك نقلنه‌كوره عليه‌الصلوة والسلام افندمز حضرتلرى اشعار خنسايى كندى اغزندن استماعه رغبت بيوره‌رق بالذات حضور همايونلرنده خنسا شعر سويلدكجه كمال استحسانلرندن (هيه ياخناس) بيوررلر ايدى .

ابیات آتیه مشارالیهانك تسلیمکردهٔ ادبا اولان آثارندندر .

تعرفنی الدهر قرعاً و غمزاً واوجعنی الدهر نهشاً ووخزا
وافنی رجالی فبادوا جمیعاً و اصبح قلبی لهم مستفزا
کأن لم یکو نوا حمی یتقی من الناس اذ ذاك من عز بزا
وکانو اسراة بنی مالك وزین العشیرة مجداً وعزاً
وهم فی القدیم ضخام الادیم والکائنو ن من البأس حرزا
بشم الرماح و بیض الصفاح فبا لبیض ضربا وبالسمر وخزا

§

﴿ خواجه اویس ﴾ — درسعادتده برمسجد و بر محله اسمیدر (خواجه پاشا) کلمه سنه نظر بیوریله .

§

﴿ خواجه پاشا ﴾ — استانبولده مشهور خواجه پاشا جامع شریفیله خواجه اویس مسجد منیفنك بانیسی خواجه اویس پاشادر قضا تدن ناظر محمدافندی نام ذاتك اوغلی اولوب علم و معارفله مشهور ایدی . مصر والیلکندن معزولاً انفصال ایدرك استانبوله کلدیکنده (٩٩٩ه) تاریخنده مقتولاً فوت اولمش ومذکور مسجدینك محرابی اوکنه دفن اولنمشدر . مشارالیهك مشاهیر علمادن داعی حسن نامنده برادری ادرنه قاضیسی ایکن (٩٩٣ه) ده وفات ایتمش ورمضان پاشا نامنده برادری دخی استانبول قاضیسی ایکن مشارالیه داعیدن طقوزسنه مقدم چاك جامهٔ حیات ایتمشدر مذکور مسجد مقابلنده اولان تربه سلطان سلیمان قانونینك کیلار کتخداسنك اولوب چاشنیکیر تربه سی دیو معروفدر .

(خواجه پاشا) (١٤٨٦ م و ٨٩١ ه) تاریخنده وفات ایدن (تذکرة الاولیا) صاحبی یوسف سنان بن خضرك دخی لقب مشهوری ایدی .

§

﴿ خواجه حسن ﴾ عطار — خواجه علاءالدین عطارك اوغلیدر پدر عالیقدری کبی اولیاء کاملین صنفنه داخل ووجد وحالده اك یوك مرتبه یه

واصل اولمشیدی (١٤٢٢ م و ٨٢٦ھ) تاریخنده شیرازده وفات ایدوب جمدشریفی والد بزرکوارینك مدفنی اولان (صغانیان)ه نقل ایدلدی .

§

﴿ خواجه حمزه ﴾ — رجال ملامیه دن برذاتدر (حمزه) کلمه سنه نظر بیوریله .

§

﴿ خواجه زاده ﴾ — اسمی مصطفی مصلح الدینـدر . افاضل علمـادن ایدی . اوائل حالنده پدرینك تجارته تشـویقنه قارشـو عدم موافقتله اغبارینی جلب ایدرك فوق الغایه فقر وفاقه یه دوشـدی ایسه ده نتیجه سنده سلطان محمد ثانی کبی برپادشاه عالی جاهه خواجه لق نعمت عظماسنه نائل وحضور شاهانه ده مشاهیردن (منلا زیرك)ایله توحید حقنده یدی کون دوام ایدن مباحثه ده غالب اوله رق مشهور (منلا خسرو)دن صکره دخی استانبول قاضیسی اولمشدر .

مؤخراً صدر اعظم محمد پاشـا بعض خصوصدن طولایی کوجندیکیچـون (خواجه زاده) اسـتانبولك هواسـنی بکنمیور ازنیق اسـتیور دیه رك پادشاهی اغفال ایلدیکندن عهده سنه ازنیق مدرسلکی توجیهیله استانبولدن چیقارلدی . اواخر عمرنده ایکی ایاغیـله صاغ الی معطل اولدیغی حالده سـلطان (بایزید) ك امریله (شرح مواقف)ه حاشـیه یازدی لکن بتوره میه رك (١٤٨٧ م و ٨٩٣ ھ) تاریخنده وفات ایلدیکندن تلامیذندن منلا (بهـاءالدین) اکمال ایلدی . اسرار منطقه دائر (تهـافت) نامنده برکتابی وشرح مواقف واصول اوزرینـه حواشیٔ مقبوله سی واردر . قبری بروسه ده در . (زیرك) کلمه سنه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ خوارزم ﴾ — ترکستان غربیده آرال دکزی جنوبنده وجیحون نهرینك طرفینده (خیوه) خانلغیله سائر قبائل اتراکی محتوی براقلیم جسیمدر . بواقلیمك بعض طرفی چول ایسه ده اکثر تواحیسی محصولداردر . دولت سلجوقیه امراسندن قطب الدین محمد (١٠٤٨ م و ٤٤٠ ھ) تاریخنده بورایه یالاستقلال والی تعیین اولنوب (خوارزمشاه) لقبیله شهرت المش وسلاله سی

پك چوق شوكت پيدا ايله (١٢٣٠ م و ٦٢٨ ه) تاريخنه قدر ايران وتوران وسمرقندك اكثر محلاريني دخى استيلا ايلش ايسه ده مؤخراً جنكيز فتنه انكيز طرفندن آچيلان حرب وستيزده كلياً منقرض اولمشدر .

(خيوه) خانلغى (١٤٧٩ م و ٨٨٦ ه) تاريخنده تشكل ايتمشيدى .

(خيوه) كلمه سنه نظر بيوريله .

§

﴿ خوارق عادات ﴾ — علم كلامدنر حق تعالينك خلفيله ناسدن صدورى معتاد اولان امور حادثه دن خارج امتناع ذاتيسى اولميه رق ظهور ايدن امور اطلاق والتى قسمه تقسيم اولنور . انواع مذكوره نك برنجيسى انبياى كرامدن بعد البعثه صادر اولان معجزات . ايكنجيسى قبل البعثة ظهوره كلان ارهاصات . اوچنجيسى برنبيه تابع اولوب جناب حقك ذات وصفاتنى بحسب طاقة البشريه عارف وطاعاته مواظبته له معاصيدن صميمى مجتنب ولذايذ و شهواته انهماكدن معترض اولان ذاتدن ظهور ايدن كرامات . دردنجيسى بعناية الله تعالى مكر ومحنتدن رهايابه اولمق ايچون عوام مسلمينه دن ظهور ايدن معونات . بشنجيسى ايمان وعمل صالحه مقارت اولميان شخصدن بحكمة الله تعالى مقصوديه مطابق صدور ايدن استدراجات . التنجيسى ايمان وعمل صالحه مقارن اولميان شخصدن مطلوبى خلافنه وقوعبولان اهاناتدر .

§

﴿ خواص ﴾ — اسماء الله وآيات كريمه و بعض ادعيهٔ ماثوره نك خواصندن بحث ايدر برعلمدر بوده برقاچ نوع اولوب برطاقمى يالكز تعيين ايديلان عدد واصول اوزره قرائت اولنور (امام غزالينك) (جنة الاسما)سى وشيخ شهاب الدين سهروردينك (مناجات اربعين) ى كبى . بر طاقمى دخى اسماء وآيات كريمه دن مناسبلرينك حروفى اربابى نزدنده معلوم قواعده توفيقاً بسط وتكثير ايله ياخود وفق شكلنه قونلمق ايله اولور اسماء طائيه و وفق قدوسى كبى بعضاً دخى اسماءمذكوره هند وعبران حروف قديمه سى اوزره قرائت اولنديغى واردر .

§

﴿ خواص اجسام ﴾ — قوای حسیه‌مز واسطه‌سیله اجسامده مشاهده ایلدیکمز آثار مختلفه‌یه خواص تعبیر اولنوب کافهٔ اجسامده مشترك اولان خاصه‌لره (خواص عمومیه) ورنك وقرستالیت کبی یالکز بعض اجسامه مخصوص اولان خاصه‌لره دخی (خواص مخصوصه) تسمیه اولنور .

خواص عمومیه‌نك باشلیجه‌لری (تحیز) (عدم تنافذ) (قبول انقسام) (ذومسامیت) (عطالت) (تحرك) (انجذاب) (انقباض) در .

تحیز — خاصه‌سی هرجسمك بعد مجرده ابعاد ثلثه تحتنده برمسافهٔ محدوده استیعاب ایلمسندن عبارتدر برجسمی محیط اولان سطوح مختلفه‌نك هیئت مجموعه‌سنه اوجسمك شکلی دنیلوب سطوح مذکوره‌نك قاپلادیغی مسافهٔ محدوده‌یه دخی جسمی تعبیر اولنور .

عدم تنافذ — خاصه‌سی برجسمك بولندیغی مکانده ان واحددهجسم آخرك بولنه‌مامسی کیفیتیدر برپارچه تباشیر درونه برمقدار صو نفوذ ایلدکده حجم اصلیسی تبدل ایلمامسی اشبو صو مذکور تباشیرك بعض اجزاسنی استیعاب ایلیوب فقط اجزای مزبوره اره‌سنده واقع مساماتده بولنان هوایی دفعله یرینی ضبط ایلمسنه مبنیدر .

قبول انقسام — خاصه‌سی اجسامك اجزای صغیرهٔ متعدده‌یه وهرجزؤك دخی اجزای فردیه‌یه انقسام قبول ایلمسیدر مثلا بش سانتیغرام (قرمز) کندی وزننده اوچیوز بیك قات زیاده صویی بویامغه کافی اولمغله اکر هرسانتیغرام صوده یالکز ایکی جزؤ قرمز فرض اولنسه بو صورتله بش سانتیغرام قرمز اوچ ملیون اجزای مرئیه‌یه منقسم اولمش اولور .

ذومسامات — اشبو خاصه اجسامك اجزای فردیه‌لری تماماً بری برینه ملاصق اوله‌میوب اره‌لرنده مسامات یعنی بعض بوش محللر بولنمسیدر برمقدار شکر صوده حل اولنورکن صویك یوزینه چیقان حباب شکرك مساماتنده متراکم هوادن حاصل اولور .

تحرك — خاصه‌سی هرنصورتله اولور ایسه اولسون اجسامك قوت تسمیه اولنان سبب خارجینك تأثیریله تبدیل مکان ایتملرندن عبارتدر .

عطالت — اشبو خاصه برجسمك اسباب خارجیه تأثیرندن سالم اولدقجه حال اصلیسنده قالمغه یعنی ساکن ایسه دائما سکونته ومتحرك ایسه الی الابد

حركته سعی ومیلیدر فی الواقع کندو حالنه ترك اولنان اجسام موانعدن سالم اولدقجه متحرك ایسه حرکتنی ساکن ایسه سکونتنی ترك ایده‌مز علم جر اثقالك اساسی اشته بو بحث اوزرینه مبتنیدر.

انجذاب — کافهٔ اجسام آنی الذکر ایکی قانون موجبنجه یکدیکرینی جاذب وبری برینه تقربه مائلدر (اولاً) اجسام کندو کمیت جوهریه‌لری نسبتیله یکدیکرینی جذب ایدر (ثانیاً) هرجسم ابعادك مربعی نسبتنده بری برینی جاذبدر شویله که برجسمك جسم آخراوزرینه تأثیری (١) فرض اولندیغی حالده جوهری (٢) قات آرتسه تأثیری دخی (٢) قات و (٣) قات آرتسه (٣) اولوب جسمین مذکورینك نسبت بعدیه‌لری یعنی اره‌لرنده بولنان اوزاقلق تبدل ایتدکچه تأثیرلری دائما جوهرلریله مساوات اوزره آرتار وبالعکس کمیت جوهریه‌لری متساوی اولان ایکی جسم بینده واقع مسافه ایکی قات اولسه قوهٔ جاذبه دخی مسافهٔ مذکوره‌نك مربعی مقدارنجه یعنی درت قات آکسیلوب اشبو مسافه (٣) یاخود (٤) قات آرتدیغی صورتده قوت مذکور دخی (٩) یاخود (١٦) قات وهکذا تناقص ایدر. تضییق بو دخی اجسامك حجمنك متناقص اولمسی کیفیتیدر که کافهٔ اجسام صیقشدیرلدقده جزئی ویاکلی منقبض اولور وبوده ذومسامات اولدیغندن ایلرو کلور.

§

﴿ خورا ﴾ — عضلاتك اکثرنده و یابرجزئنده ظهور ایدن حرکات غیر اختیاریهٔ عصبه‌در مریض اصلا راحت طوره‌میوب دائما حرکت ایدر و برمدت صکره عادتا رقص ایلرجه سنه اوته‌یه برو یه بوکیلوب بولندیغی محلدن دخی صچرامغه باشلار. اشبو مرض انفعالات نفسانیه وخوف کبی برطاقم اسبابدن ناشی اکثر یا ایکی یاشنی متجاوز اطفالده و کنیج قزلرده تحدث ایلدیکی کبی عادت شهریه‌سنی صعو بتله کورن نسوانده دخی وقوعبولور.

حکمایه بالمراجعه علاجی بارد صولرله صیقجه صیقجه ودوش ایله یقانمق واستر کنین کبریتیت واترو پین شروبلری ایچرمك کبی شیلردر.

§

﴿ خورنق ﴾ — نعمان الاعورك قصر مشهوريدر . (نعمان) كلمه سنه نظر بيوريله .

§

﴿ خوزستان ﴾ ياخود سوزيان — عجمستان غربى ايالتلرندندر . شمالاً كردستان شمال شرقيده عراق عجم شرقاً فارسستان جنوباً بصره كورفزى غرباً بغداد ولايتى ايله تحديد اولنور . طولاً درتيوز عرضاً اوچيوزاون كيلومترو اراضيده طقوزيوز بيك نفوسى شاملدر . خوزستان قديماً (سوزيان)(لورستان)(الميايد)(اهواز) نواحيسيله (اوكسيه‌ن) مماليكنى مشتمل ايدى .

اشبو مملكت عجمستانك اك معمور واهاليسى چوق بر ايالتى اولديغى حالده اليوم چول و بياباندن عبارتدر مركز اداره‌سى (ششتر) ومواقع مشهوره‌سى (ديفول) و (خرم آباد) شهرلريدر .

§

﴿ خوقند ﴾ — آسياده واقع تركستان اقليم جسيمنك حاوى اولديغى خانلقدن بونامده اولان برخانلغك مقر اداره‌سيدر . سيردريا نهرى قربنده وسمرقندك (٢٧٠) ميل اعشارى شمال شرقيسنده واقع ودرتيوز باب جوامع شريفه‌يى و برچوق كاربان سرايى و بعض آثار عتيقه‌يى حاويدر چوقه معمولاتى ومنسوجات قطنيه وحريريه‌سى شهرتلوجه‌در مشهور جنكيزخان شهر مزبورى مقرحكومت اتخاذ ايتمش وتيمور خان ايسه شهر مزبورده ترتيب واجرا ايتديكى برسورده كندوسنه تبعيت ايدن حكمداران طرفلرندن مبعوث اولمق اوزره بشيوز نفر سفير تجمع ايتلشدر مذكورخانلق شمالاً قره‌قالپاق اراضيسى وجنوباً بخاراوحصارخانلقلرى وشرقاً كاشغر اقليمى ايله محدود وطولاً ٤٠ ع وعرضاً ٢٠٠ ميل اعشارى اتساعنده و اوچ مليون نفوسى حاوى اولوب انجق روسلر بوخانلغى (١٨٦٦ دن ١٧٧٥م) تاريخنه دكين كاه استعمال خدعه وكاه محاربه ايله اوغراشه‌رق ضبط واستيلا ايتمشلردر .

§

﴿ خونجى ﴾ — لقبى افضل الدين اسمى محمد بن عبدالملك ولادتى (١١٩٣ م و ٥٩٠ ﻫ) تاريخيدر

معقولاتده صاحب يدطولا وواصل مرتبهٔ عليا ايدى مصرده قاضى القضاة مسنديني احراز ايلدى (١٢٥١ م و ٦٤٩ ﻫ) تاريخنده وقوع وفاتى اوزرينه خارج مصرده (سفح مقطم) نامیله بنام اولان جای معظمده دفين لحد مغفرتقرين اولمشدر

علم منطقده (كتاب الاسرار) و (كتاب موجز) وسائر نامزده خيلى آثارى واردر

§

﴿ خونقجى ﴾ — چين حكماسندن برمشهور ذاتدر. (٥٠٤٣ خ) تاريخنده يعنى ميلادك بشيوز اللى برسنه مقدمنده شهرت آلدى. وحدانيت آلهيه يى تصديق يولنده احداث ايلديكى مذهب چينلى وژاپونياليلرك اكثريسى طرفندن قبول اولنه رق حالا مرعى الاجرا طوتلمقده وچينده بونكله برابر اوچ مذهب بولنمقدهدر.

مومى اليهه يونانيلر (قونفوسيوس) ديرلر. (قانون) كلمهسنده مذهب مذكوره دائر بعض تفصيلات واردر. (چين) و (بودا) كلمهلرينه دخى مراجعت بيوريله.

§

﴿ خوم ﴾ — اساطيراوليندن فرسه متعلق برشخصدر. بو شخص كويا اوامر الهيى بى اهالى يه تبليغ ايچون جمشيد زمانندە هرمز طرفندن ارسال اولنوب دين مجوسى تأسيس واشبو دينك محافظه ونشرينى تشكيل ايتديكى برهيئت كاهنه يه تفويض ايلمشدر.

مشهور (زرداشت) خومك اشبو مذهبنى عقلنه اويدورمقدن بشقه برشئ بامدى. مجوسيلر اشبو (خوم)ى درخت زندكانى ايله تعريف وتقديس ايدرلرايدى.

§

﴿ خيبر ﴾ — مدينهٔ منوره ايله شام شريف آره سنده ومدينهٔ منوره يه اوتوز ايكى فرسخ مسافه ده بش قلعه و برقاچ حصاردن عبارت خرمالق ومزرعه سى كثير برمملكتدر. اوجه مدينه جوارندن طرد اولنان يهوديلرك اوراده اجتماع ايتدكارى و شام شريفه كيدوب كلان تجارك شرلرندن امين

اوله‌مدقلری ومدینه‌ده بولنان بعض منافقین ایله مخابره ایتدکاری استخبار اولدیغندن (٦٢٨ م و ٧ ه) تاریخنده علیه الصلوة والسلام افندمز بك التی یوز عسکر ایله کیدوب اون کون محاصره ایله فتح ودروننده ساکن یهودیلره وحین عودتده حرباً استیلا اولنان (وادی القری) اهالیسنه وعرض انقیاد ایدن (تیما) و (فدك) لیلره مناسب و برکولر طرح ایدرك عودت بیوردیلر . حای مهمله ایله (حیبر) دخی یازیلور .

§

﴿ خیرالدین پاشا ﴾ — سلطان (عثمان) و (اورخان) غازی حضراتی زمانلرنده بیله‌جك و بروسه قاضیسی اولان و (١٣٥٩ م و ٧٦١ یاخود ٧٦٣ ه) تاریخنده عهده‌سنه قاضیعسکرلك توجیه قلنان چاندارلی (قره خلیل) افندیدرکه مؤخراً یعنی (١٣٦٨ م و ٧٧٠ ه) ده دخی نائل صدارت عظمی اولوب اون سکز سنه صکره یکیجه‌ده وفات ایلمشدر . ابتدا قاضیعسکر اولان بوذاتدر .

§

﴿ خیرالدین پاشا ﴾ — بیوك قرنداشی (اورج غازی) بکلك یرینه انتخاب اهالی ایله جزایر امیری اولدقدن صکره (١٥٣٣ م و ٩٤٠ ه) ده یکرمی سفینه وبعض هدایا ایله درسعادته کلوب جزایرك ممالك دولت علیه‌یه الحاقنی التماس ایلدیکندن مظهر قبول وطبل وعلم اعطاسیله والیلکی ینه کندو عهده‌سنه محمول اولدیغی حالده برسنه صکره قپودانلق ویرلدی . مشار الیه غایت شجیع و بهادر وخصوصاً ادارهٔ امور بحریه‌ده مثلی نادر بر ذات اولوب طقوز سنه امتداد ایدن قپودانلغی اثناده ایتالیا واسپانیا سواحلنده پك چوق مواقعله تونسی تسخیر و (قسطل نوو) و (قندیه) یی قهر وتدمیردن بشقه (نیس) محاربه‌سنده فرانسزلره معاونت وبردفعه دخی وندیك واسپانیا وپورتکیز دولتلرینك مشهور قپودان (اندریا) قوماندا سنده بولنان یوزیکرمی سکز قطعه دونمانسنی پره‌وزه آچیقلرنده غرق کرداب مغلوبیت ایتمسنه بناء طوفان شهرتی افطار عالمی طوتمش ایدی . (١٥٤٦ م و ٩٥٣ ه) تاریخنده کشتی سوار دریای رحمت اولمشدر . برادری مشار الیه (اورچ غازی) دخی اصحاب بسالتدن بری اولوب (١٥١٦ یاخود ١٥١٨م)

تاریخنده جزایر و (تلمسان) ی عربلردن آله‌رق مسند نشین امارت اولدی وایکی سنه صکره اسپانیا قرالی شارل (کنت) ك وقوعبولان هجوم وغلبه سنده شهیداً رحلت ایلدی . بوقرنداشلرك ایکیسی ده قرمزی صقاللی اولدقلرندن آورو پارجه (بار باروس) نامنی آلمشلر ایدی روایته کوره بونلر سچلیالو برمهتدینك اوغللری ایمش . (بار باروس) کله‌سنه دخی مراجعت بیوریله .

§

﴿ خیرنساج ﴾ — مشایخ صوفیه‌دندر واسمی محمد بن اسماعل مسقط رأسی بغداده ملحق (سامرا) قصبه‌سیدر . بغدادده پوست نشین ارشاد اولدیغی حالده (٩٣٣م و ٣٢٢ه) تاریخنده وفات ایلدی . بریسی عالم منامده کوروب (یاهو جناب خدا سکا آخرتده نه معامله ایلدی) دیو حالنی استفسار ایلدکده (لاتسئلی عن هذا ولکن استرحت عن دنیا کم القذرة) بیورمشدر .

§

﴿ خیزران ﴾ — خلفای عباسیه‌نك اوچنجیسی اولان (مهدی) خلیفه‌نك برقیمتلی جاریه‌سیدرکه مخدوملری (هادی) ایله (هارون) بوندن تولد ایلدی مومی‌الیها ادیبه‌وشاعره اولمغله خلیفهٔ مشارالیه ایله بینلرنده مطایبات کثیره وقوعبولمشدر ازجمله برکون حمامدن چیقوب آینه‌یه نظر ایلدکده رخسارینی برلکل کبی ژاله‌دار عرق اولمش کورمکله صفحهٔ دیواره اشبو (اناالتفاحة الحمرا علیها الطل مرشوش) مصراعنی یازوب کیتمش و خلیفه دخی مصراع مذکوری کوره‌رك التنه (وفرج عرضها شبر علیها العهن منفوش) مصراعنی علاوه ایتمکله خیلیجه ملاطفه‌یی موجب اولمشدر .

خیزران عصر خلافت هادیده مهد علیالق علاقه‌سیله امور دولته بالکلیه مداخله ایلیوب اصحاب مصالحه بیاغی مرجع مستقل اولدیغی وحتی اوغلی هادینك اولبابده واقع اولان براخطار مشتکیانه‌سنی وعلی‌قول تسمیمی تشبثنده بولنمسنی هضم ایده‌میه‌رك جاریه‌لرینه امرایله مشارالیهی قتل ایتدیریکی روایات تاریخیه دندر مومی‌الیها (٧٨٩م و ١٧٣ه) تاریخنده وفات ایلدی .

(خیزران) اولادجناب علیدن محمدالتقی حضرتلرینك دخی واندەلری اسمیدر که اوده جاریه جنسندن ایدی علی قول اسمی (ریحانه) در .

§

﴿ خیالی ﴾ — اسمی احمد شمس‌الدین وفاتی (۱۴۷۰ م و ۸۷۵ ه) تاریخی اولوب بروسەده مدفوندر . صایلور فضلادن ایدی . شرح عقائده مشهور بر حاشیه‌سی واردر .

§

﴿ خیوه ﴾ — خوارزمده قیرقیز اراضیسنك جهت غربیسنده ونهر جیحون کنارنده برخانلغك مرکز اداره‌سیدر . اشبو خانلق شمالاً بحر آرال و قیرقیز صحاریسی شرقاً نهر جیحون و جنوباً بخارا وغیر مثر وقوماسال چوللر ایله تحدید اولنور جسامتجه ترکستاندن بیوك ایسەده همان جمله اراضیسی چولدن عبارتدر کاربانلری اورنبورغ اژدرهان عجمستان وافغانستان طرفلرینه آمد وشد ایدرلر .

روسیه ایمپراطوری دلی پتر بورایی استیلا هوسیله عسکر سوق ایتدیسەده الینه مغلوبیتدن بشقه برشی چکمیوب اندن صکره وقوعبولان هجوملر دخی کذلك نتیجه‌سز قالمش اولدیغی حالده مؤخراً یعنی (۱۸۷۳ م و ۱۲۹۰ ه) تاریخنده جنرال (قوفان) قوماندا سیله اوچ قولدن یوریان روسیه عسکری طرفندن ضبط واستیلا ودرونده هیچ بر وجدان انسانینك تجویز ایتمیه‌جکی انواع ظلم وشناعتلر اجرا اولنمشدر . هول‌جان ایله اوصره‌ده فرار ایدن خان اکرچه بعض تأمینات ایله جلب ویرینه اقعاد اولندیسەده رسمی اولوب حقیقت حال خیوه‌نك برقسمی روسیه اداره‌سنه کچمش وقسم دیکری مستقلاً اداره ایدلکده بولنمش اولمسندن عبارتدر . خیوه شهرینك اسلام اوله‌رق اون بش بیك نفوسی واپچ قلعه درونده اوتوز قدر جوامع شریفه و مدارسی واردر . خیوه حمایه‌سنده الیوم قره قالپاق وترکمان وتاتار قبائلندن التی یوز بیك نفوس مسلمه اولدیغی کبی هنوز روسیه اداره‌سنه کچمیان قسم مستقلنده دخی کذلك اسلام اوله‌رق یدی یوز بیك اهالی واردر .

(خ) حرفنده اولان ممالك دولت علیه

اسم و اعتباری		در قضا	درلوا	درولایت
خاتون سرایی	ناحیه		قونیه	قونیه
خاتون ایلی مع قزل اعاج	ناحیه		ادرنه	ادرنه
خادم	قضا		قونیه	قونیه
خازی	ناحیه		موصل	موصل
خاصکوی اوزونجه اباد	قضا		روم ایلی شرقی	روم ایلی شرقی
خاصلر	ناحیه		مرعش	حلب
خالص	ناحیه		بغداد	بغداد
خان پاوچینلو (خسرو پاشا)	ناحیه		قره حصار	خداوندکار
خان ادریس	ناحیه		موش	بتلیس
خان جدید مع یلدیز	ناحیه		سیواس	سیواس
خانقین	قضا		بغداد	بغداد
خان یونس مع غزه	ناحیه		قدس شریف	قدس شریف
خداوندکار	مرکز ولایت		خداوندکار	خداوندکار
خرابه	ناحیه		جبل غربیه	طرابلس غرب
خرابه مع صاتو قلعه	ناحیه		کرکوك	موصل
خراسان	قضا		بغداد	بغداد
خرسوق	ناحیه		قبریس	قبریس
خرم اباد	ناحیه		سلیمانیه	موصل
خرمجك	ناحیه		بروسه	خداوندکار
خرناباد	ناحیه	خراسان	بغداد	بغداد
خروب نصاری	قضا		جبل دروز	جبل دروز
خزائل	عشیرت	هندیه	کربلا	بغداد
خزاعل	قبیله	دیوانیه	حله	بغداد
خشامع عماره	ناحیه		تعز	یمن
خضرو (ترجیل)	ناحیه		دیاربکر	دیاربکر
خضران	ناحیه		معمورة العزیز	معمورة العزیز
خلایق	قبیله		جبل غربیه	طرابلس غرب
خلت مع فاتر	ناحیه		خمس	طرابلس غرب
خلکان مع حضرات	ناحیه		کرکوك	موصل
خلیل الرحمن	قضا		قدس شریف	قدس شریف
خمس	مرکز لواء		طرابلس غرب	طرابلس غرب
خمس	ناحیه		حدیده	یمن

اسم واعتباری		درقضا	درلوا	درولایت
خنوس مع تکمان	قضا		ارضروم	ارضروم
خواشب	ناحیه		تمز	یمن
خوارزم	عشیرت		کوتاهیه	بروسه
حواسور	ناحیه		وان	وان
خواص	ناحیه		یانیه	یانیه
خوپه	قضا		لازستان	طربزون
خورماتی	ناحیه		کرکوك	موصل
خوریسته	ناحیه		کوریجه	مناستر
خوزان	مرکزلواء		خوزان	درسم
خوش الای	ناحیه	اسکلب	قسطمونی	قسطمونی
خوش ناو	ناحیه		کرکوك	موصل
خوصه (خواص محمودپاشا)	قضا		ادرنه	ادرنه
خوطن مع اچقه شهر	دربند		قونیه	قونیه
خوناز	ناحیه		ایدین	ایدین
خوید	ناحیه		موش	بتلیس
خویدر	ناحیه	خراسان	بغداد	بغداد
خویران	ناحیه		اسپارته	قونیه
خیان مع صاسون	ناحیه		کیخ	بتلیس
خیرایللو	ناحیه	ارمناك	ایخ ایل	اطنه
خیره بولی	قضا		تکفور طاغی	ادرنه
خیزان	ناحیه	شیروان	سعرد	بتلیس
خیزوب	ناحیه		کرکرك	موصل
خیطه			موش	بتلیس
خیوط	قضا		بتلیس	بتلیس

حرف د

﴿ دائره ﴾ — کافهٔ نقطه‌لری داخلنده واقع ومرکز تعبیر اولنان نقطه‌دن ابعاد متساویه ده بولنان برخط منحنی ایله محدود شکل مستوی یه دائره وخط منحنیٔ مذکوره محیط دائره تعبیر اولنور ومرکزدن محیطه قدر رسم اولنان خطلره نصف قطر ومرکزدن مرور ایدرك ایکی نهایتی محیطه منتهی خطلره‌ده قطر دنیلور بو خطلرك بربرینه مساوی اولمسی دائره نك تعریفی اقتضاسندندر . هندسهٔ عادیه‌ده دائره‌لرك داخلنه مرسوم اشکال منتظمه‌نك ضلعلری تکثر ایتدکجه مجموع ضلعلری مذکور دائره‌لرك محیطلرینه تقرب ایتدیکندن طوتدیریله‌رق ایکی دائره محیطلری نصف قطرلریله وسطحلری نصف قطرلرك مربعلریله متناسب اولدیغی و دائره محیطلری طوللرینك کندو قطرلری طوللیله تقسیمی خارج قسمتی برمقدار ثابت اولدیغی ارائه واثبات اولنمش ونسبت ثابتهٔ مذکوره‌ده (پی) تعبیر اولنان (π) اشارتیله اشعار اولنمقده بولنمشدر . نسبت ثابتهٔ مذکوره‌نك قیمت عددیه‌سی (۳,۱٤۵۹۲٦۵۳۵۸) اولدیغی حساب اولنور .

(۱۷٦۱ م و ۱۱۷۵ ه) تاریخنده (لامبر) قیمت عددیهٔ مذکوره نك غیر مشترك المیزان ایدوکنی ومؤخراً (لوژاندر) قیمت مذکوره مربعنك ده غیر مشترك المیزان ایدوکنی اثبات ایلدیلر . مشهور (ارشمید) طقسان التی ضلعلی بر شکل منتظم یاپوب قیمت عددیهٔ مذکوره یی $\frac{۲۲}{۷}$ بولمش واون بشنجی عصر میلادیده (مینوس) اون ملیون جزؤده ۳ جزؤ خطا ایله $\frac{۳۵۵}{۱۱۳}$ بولمشدر . شمدی اشبو قیمت عددیه‌لر بو مثللو حساباتده استعمالی شیوعبولان سلسله‌لر اعانه‌سیله پك قولای حساب اولنه بیلمکده در .

بر دائره‌نك نصف قطری ایکی (π) ایله ضرب اولندرق محیطینك طولی بولنور ومحیطی برطول معلومه مساوی رسم اولنمسی مراد اولنان بر دائرنك نصف قطری طول محیط ایکی (π) ایله تقسیم اولنه رق استخراج اولنـدیغی کبی نصف قطرك مربعی (π) ایله ضرب اولنه‌رق بر دائره‌نك مساحهٔ سطحیه‌سی استخراج اولنور.

متقدمین مهندسین ایله قرون وسطی مهندسلرینی برمدت. اشغال ایدن مشهور تربیع دائره مسئله‌سی (کونیه) و (پرکار) واسطه‌سیله بر دائره‌یه معادل مربع رسم ایده‌بلمکدن عبارت ایدی .

علم هیئتده کرهٔ سما اوزرنده مفروض بیوك کوچـك دائره‌لر مختلف اسملرله یاد اولنور مثلا قطبلر خطنه عمود اولان دائرهٔ عظیمه‌یه (دائرهٔ معدل النهار) و بو دائره‌یه موازی دوائر صغیره‌یه (دوائر متوازیه) وقطبلر خطندن مرور ایدن دائره‌لره (میل دائره‌لری) وشمسك حرکت سنویسیله کرهٔ سما اوزرنده قطع ایدرکبی کورینان دائره‌یه (دائرهٔ خسوف) ودائرهٔ خسوفه عمود اولان دائرهٔ عظیمه‌لره (طول دائره‌لری) و برمحالك شاقولنه عمود دائرهٔ عظیمه‌یه (افق) واکا موازی صغیر دائره‌لره (المقنطره) یاخود (دائرة الساعه) دیرلر وهرقنغی برمحالك خط سمتندن مرور ودائرهٔ افقه عمود اولان دوائره (دوائر السموت) و بونلردن افق اوزرنده واقع مشرق حقیقی ومغرب حقیقی نقطه‌لرندن مرور ایدن دائره‌یه (دائرهٔ اول السموت) تعبیر ایدرلر.

بو دائره‌لر کرهٔ ارض اوزرنده عینیله وفقط اسملری مختلف اولهرق مستعملدر. مثلا معدل النهار دائره‌سنه مقابل اولانه (خط استوا) و دوائر متوازیه‌یه (دوائر عروض) ومیل دائره‌لرینه مقابل اولنلره (دوائر طول) دیرلر.

کرهٔ ارض اوزرنده شایان ذکر درت دائره دها واردرکه بونلرك قطبلردن بعدلری ۲۳ ۲۸ دن عبارت اولان ایکیسنه (قطب دائره‌لری) وخط استوادن بعدلری یـنه مذکور المقـدار درجه ودقیقه‌یه قرار اولان دیکر ایکیسـنه (مدارین) اطلاق ایدرلرکه بونلر سطح مستدیر کرهٔ ارضی درت منطقه‌یه تقسیم ایتمشلردر.

(دائرهٔ جواری) علم هیئتده کواکبـك میللرینی تعیینه مخصوص برآلتدر

بوآلت موضوع بولندیغی محلك نصف‌النهار دائره‌سی سطحنه موازی بردیواره صورت مخصوصه‌ده تعلیق وتطبیق اولنمش تقسیماتلی بردائره ایله دائرهٔ مذکوره‌نك مرکزی اطرافنده متحرك برصددوربیننده عبارتدر بوالت ایله کواکبك نصف‌النهار دائره‌سی اوزرنده مرور علیا وسفلالری ترصید اولنه‌بیلور. دوربین‌ایله برکوکبه نظر واوکوکبك جیوه افق صنعیسی اوزرینه عکسنه‌ده نظر اولندقده دربینك اشبو ایکی‌رصده‌کی استقامتلری بیننده واقع‌زاویه‌نك خط منصفی مذکورآلته‌کی‌حاجب اوزرنده خط افقیه‌نك استقامتی اولور .

دائمی‌الظهور برکوکب مرور علیا وسفلاسنده بو دوربین ایله رصداولنوبده دوربینك هرایکی رصده‌کی (محور بصری) استقامتلری بیننده‌کی زاویه‌نك خط منصفی آلنور ایسه قطبلر خطی یعنی محور عالم استقامتی تعیین اولنمش اولور وبرکوکبه مرور علیاسنده نظر اولنه‌رق بعد قطبیسی بولندقدن صکره دستور مخصوصیله میلی‌دخی تعیین اولنور .

§

﴿ دائرهٔ عظیمه ﴾ — برکره برمستوی ایله قطع اولنسه مقطعی دائره وسطح قاطع مرکز کره‌دن مرور ایدرك رسم اولنور ایسه دائرهٔ عظیمه اولور کرهٔ ارض اوزرنده افق وخط استوا ونصف النهار دائره‌لری ارضك مرکزندن مرور ایدن سطحلر ایله فصل مشترکاری اولدقلرینه بناءً (دائرهٔ عظیمه) وکرهٔ سما اوزرنده دخی معدل النهار دائرهٔ خسوف ومیل دائره‌لری دوائر عظیمه‌دندرلر .

§

﴿ داچیا ﴾ — یاخود (داکیا) مملکتینك نام عتیقیدر مملکتین کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ داحومی ﴾ — یاخود (داهومه) — افریقای غربیده کائن (کینهٔ شمالی) نام اقلیم جسیمده موجود زنجی‌حکومتلرندن بریدر ومرکز اداره‌سی اولان (آبومی) شهری یکرمی درت بیك قدر جنکاور اهالی‌یی حاویدر وآلتون توزی اخراجاتیله مشهوردر .

§

﴿ دارا ﴾ ی اول — (سمیردیس) ك خلع وقتلندن صکره یعنی (٥٠٧٢ خ) تاریخنده انتخاب امرا ایله جلوس ایلدی . ممالك ایرانیه یی ایکیده بر خساره اوغرادان (سیقت) طائفه‌سنی تأدیب ایچون استانبول وطونه وافلاق طریقیله ایچرولره طوغری کیدوب وطائفهٔ مرقومه تدریجاً کیرو چکلدکجه تعقیبه دوام ایدوب نهایت صوسز و خالی چوللره دوشه‌رك عسکرینك اکثری تلف وکندوسی دخی کوچ حالله عودت ایلدی و (٥١٠٤ خ) تاریخنده یعنی میلادك درتیوز طقسان سنه مقدمنده مباشرت ایتدیکی برنجی (مدیق) محاربه‌سنده دخی معیتنده بر قاچ یوز بیك کشیلك بر اردو اولدیغی حالده یونانیلرك اون بر بیك عسکرینه مغلوب اولوب یالکز هندستانجه بعض فتوحات مهمه وجسیمه‌سی کورلدی . زمان‌سلطنتنده ممالکی یکرمی ولایت یاخود صدر ابلغه منقسم ایدی یول آچمق پوسته ایشلتمك کبی آثار نافعه‌سی واردر وایرانده ابتدا سکه ضرب ایدن بودر . نظامینك خمسه‌ده سو یلدیکنه باقیلورسه یونانیلرك عسکری بش یوز بیك ایمش هرنه حال ایسه تاریخده یونانیلرك مبالغه‌سی عجملرکککندن پکده اشاغی قالمز .

§

﴿ دارا ﴾ ی ثانی — کیانیاندن اردشیر شهیرك اوغلی وخلفیدر . بیوك قرانداشنی قتل ایدن وتخته چیقه‌رق یدی آی سلطنت سورن اورتانجه قرانداشنی اعدام ایدوب (٥١٦٩ خ) تاریخنده یعنی میلادك درتیوز یکرمی سنه مقدمنده جلوس ایلش ومدت سلطنتی یکرمی سنه‌یی بولمشدر .

§

﴿ دارا ﴾ ی ثالث — کیانیاندن فرس پادشاهی اردشیرك احفادندندر خادم اغاسی (باکواس) ك تأثیر نفوذ وتدبیری ایله (٥٢٥٨ خ) تاریخنده یعنی میلادك اوچیوز اوتوز التی سنه مقدمنده مالك تخت وتاج اولدی . اسکندر یونانی برقاچ یرده اردوسنی تارومار و (ایسوس) محاربه‌سنده بتون خزینه‌سنی ضبط ایله اولاد وعیالنی زنجیر اسارته کرفتار ایلش واربیل

محاربه‌سنده دخی بوزلدیغی جهتله فراراً ترکستان یولنی طوتمش ایکن کندی صدرابلرندن باقتریان والیسی (بسوس) یدیله قتل ایدلمشدر . لقبی (قودومان ایدی (باکواس) و (اسکندر) کلمه‌لرینه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ دارا بکرد ﴾ — عجمستانده (شیراز) لك ١٧٦ کیلومترو جنوب شرقیسنده یکرمی بیك نفوسی حاوی برشهردر توتون وقره ساقز بولنور اشبو شهر مقدما خیلی معموریت وجسامته مالك ایدیسه‌ده شمدی همان خراب برحالده‌در (داراب) طرفندن تأسیس اولنمشیدی .

§

﴿ دارانی ﴾ — کنیه‌سی ابوسلیمان اسمی عبدالرحمن تاریخ وفاتی (٨٣٠ م و ٢١٥ ه) در . شام عظمای مشایخندن ایدی . فقرتین آتیتین کلمات انتباه آیاتندندر . (لکل شئ صداء وصداء القلب الشبع) و (ابلغ الاشیاء فیمابین الله وبین العبد المحاسبة) شونلر دخی کلام نصیحت انجامدندرکه برکیمسه حقه قولاق وعبادات ایله کیجه‌سنی احیا ایدرسه الله تعالی روزینك هرحالنده وکوندزنده عبادت ایلرسه کیجه‌سنده او کیمسه‌یه کفایت ایدر . و هر شئ ایچون بر علامت واردر و علامت خذلان دخی حزن وبکایی ترکدر .

§

﴿ دارچین ﴾ — اعلاسی هندستانده سیلان اطه‌سندن کلور بونك اغاجی اون مترویه قدر طویل وعناب کبی میوه‌سی اولور تحقیقاته کوره بو اغاجی غرس ایتدکدنصکره اون سنه طوقنزلر واندن صکره ایکی اوچ سنه‌لك دالارینی قیره‌رق قبوغنی چیقاروب وبری بری ایچنه صوقوب کونشده قوریدرلر ایمش . اعلاسی رنکی ورایحه‌سی لطیف ووزنی خفیف واینجه وسرت اولانیدر . تقلیدی ودیکر محللرده حاصل اولان عادیسی دخی واردر .

§

﴿ داردانی ﴾ یاخود (داردانیا) — تروا خراب اولمزدن اول اوراره وتروانك جهت جنوبیسنه مخصوص برنام اولوب بوده قلعهٔ

سلطانیه ده شمدی ذکره برونی دیلان محل جوارنده برقصبه نك اسمندن اخذ اولنمش و (مزیا) نك یعنی شمدیکی قره‌سی ولایتنك عمومی دخی قسطنطین زمانده دکین بونام ایله یاد ایدلمش ایدی . قصبهٔ مذکوره ده (٥٥٠٩ خ) تاریخنده یعنی میلادك سکسان بش سنه مقدمنده روما جنرالی سیللا (پونت) حکمداری (مهرداد) ایله عقد مصالحه ایلدی .

§

﴿ دارفور ﴾ — افریقای وسطاده و (نقریسیا) ایله (بحر ابیض) حدودی اوزرنده برحکومتدر شرقاً (دارقله)ء (باغرمی) جنوب غربیده (نوبه) غرباً (قوردوفان) ایالتلری ایله تحدید اولنور نفوسی ایکی یوز اللی بیك ومقر اداره‌سی (قوبه)در هواسی صیجاقلغی مرتبه صاغلامدر جسیم تجارتی کاربان ایله ومبادله طریقیله اجرا ایدیلور اهالیسی سیاه ایسه‌لرده کینه‌لیلردن فرقلی اولوب خصوصاً جله‌سی بهردار انواردین مبیندرلر و حکمدارلری مستقلدر . برطاقم اوروپالیلر بورالرده سیاحت ایدرلر .

§

﴿ دار قطنی ﴾ — اسمی علی بن عمر کنیه‌سی ابوالحسن ولادتی (٩١٧ م و ٣٠٥ یاخود ٣٠٦ ه) وفاتی (٩٤٦ م و ٣٣٥ ه) تاریخیدر دار قطن مقدما بغدادده برمحله اسمی ایدی .

اشبو دارقطنی بغداد مشاهیر فضلاسندن بریدر علم حدیث ومعرفت علل واسماء رجال ومعرفت رواة ومعرفت مذاهب فقهاده امتیاز وتفرد کندوسنه منتهی اولمش وبونلردن ماعدا صدق وامانت وصحت اعتقاد وعدالت وانصاف ایله اتصافده مشار بالبنان بولنمش ایدی شعر وادبده دخی خیلی شهرت قزانمشدر حافظ ابونعیم وابوبکر البرقانی وجوهری وقاضی ابوالطیب الطبری مومی الیهدن احادیث شریفه روایت ایتمشلردر .

§

﴿ دارون ﴾ — (دارنده) قصبه‌سنك نام عتیقیدر .

§

﴿ داغوبرت ﴾ — (٦٣١ م) تاریخنده فرانسه قرالی ایدی . غدار وظلوم برکیمسه اولوب کندوسنه التجا ایدن طقوز بیك بلغاری

بر کیجه‌ده اعدام ودها نیجه خانمانلری کنمام ایلمشدر وفاتندن صکره ظلم وتعدیسنی کورن پاپاسلر رؤیاده جهنمه ولطفدیده‌سی اولان پاپاسلر جنته کیردیکنی وبی طرف بولنان پاپاسلر جهنمه کوتوریلورکن جنته چویرلدیکنی کوردکلرینی اعلان واشاعه ایلدکارندن اخلافه براکانجه اولق اوزره بوسوزلر مشارالیهك مزار طاشنه یازلمشدر .

§

﴿ داکر ﴾ — فن فطوغرافی موجدلرندن بریدر تولدی فرانسه‌ده ووفاتی (١٨٥٧ م و ١٢٧٤ ه) تاریخنده‌در .

بوذات تزیینات وحلیات تصویرلرینه اهتمام ایدنلرك برنجیسی اولوب بویولده شایان تماشا پك چوق رسملر اختراع ایلدی و(١٨٢٢ م) تاریخنده موسیو بوتون ایله برابر (دیورامه) یی (دیورامه وشفاف هر ایکی طرفی مصور بر پرده‌درکه قارشوسنه ضیا وضع ایدلدکده ایکی مختلف صورت کوسترر) بولدی و بر مدت صکره متقارب الشعاعات عدسه‌دن تحصل ایدن خیالی ضیادن متأثر برجسمك سطحنه تصادف ایتدیرمکله اول جسمك سطحنده ثابت طوردیرمق ایچون برآلت ایجاد ورفیقی مشهور (ینه پس) ایله بردرجه‌یه قدر اکمال وتجربه ایدوب مؤخراً (ینه پس) وفات ایلدیکندن اشبوآلت (داکر رویتب) نامیله معروف اولدی و بو سایه‌ده دولتی طرفندن خیلی مکافاته وسنوی التی بیك فرانق معاشه نائل اولوب (پتی بری) ده وفات ایلدیکی محله بقای نامی ایچون برده نمود رکز ایدلدی (فطوغرافی) کلمه‌سنه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ دال طبان ﴾ مصطفی پاشا — مناسترلیدر . (١٧٠٢ م و ١١١٤ ه) تاریخیله ادرنه‌ده قتل اولندی . مزاجی حدید ولسانی شدید بر ذات ایدی . سلطان مصطفی خان ثانی عصرنده برقاچ آی صدر اعظم اولدیسه‌ده قادینلرك فراجه‌سنی توسیع وخرستیان ویهودیلرك البسه‌سنی تغییردن بشقه برایشه یاره‌مدی .

§

﴿ دال قاووق عثمان افندی ﴾ — کشف وکرامت صاحبی برمجذوب الهی اولوب قیش یاز طو پخانه جامع شریفی قپوسنده یتار قالفار والفت ومصاحبتدن قطعیا تبری واجتناب ایلر ایدی . برکیجه (الهی سنك قضا و بلایا که بوطو پخانه خلقی تحمل ایده مز ضعیفدرلر بوکا انجق دریالرك طیانه بیلور) دیه رك تضرعده بولندیغنی اذان اوقومغه کیدن برمؤذن ایشتمشدر . وفاتی تخمیناً (١٦٢٠ م و ١٠٣٠ ه) تاریخنده ایدی .

§

﴿ دالماچیا ﴾ — ادریانیك دکزینك ساحل شرق شمالیسنده طولانی وآوستریا دولتی اداره سنده برایالتدر شمالاً (استیری) وخرواتستان شرقاً بوسنه جنوباً ارناودلق ایله تحدید ودرت دائره یه تفریق اولنور (زاره) (سپالاترو) (راغوزه) (قتارو) ایله (ارب) (برازا) (بوا) کبی برطاقم اطه لردن مرکبدر واجناس مختلفه اولمق اوزره درت یوز اللی بیك نفوسی محتوی اولان مقر اداره سی (زاره) شهریدر .

دالماچیادن (الپ دیناریك) سلسلهٔ جبالی کچرواوه لری (کربا) (ستیتنا) (تارانتا) نهرلریله اسقا اولنور داخلاً هواسی معتدل ایسه ده سواحلی صیجاقدر اراضیسی منبت وتجارتی الویره جك قدر رواجلی اولوب مرمر وتیمور معدنی ومعدن کموری دخی بولنور . مستعمل لسانلری اسقلاوون لسانی ایسه ده بلاد ساحلیه سنده ایتالیان لسانی دخی تکلم ایدرلر .

وقتیله دالماچیا رومالولر طرفندن ومتعاقباً بعض اقوام مختلفه دن مرکب برقوتلی دولت تشکیل ایلمشیدی . میلادك ١٥٤ م و ١٥٦ سنه مقدملرنده (مارکوس فیغولوس) و (نازیکا کورکوروم) واوتاریاتلر ایله سائر بعض قبائل ومؤخراً (متهلیوس) نامنده بریسی وغرب ایمپراطورلغنك زمان انحطاطنده (هرولار) دالماچیایی تحت اطاعتلرینه کچوردیلر مؤخراً استروغوتلر برمدت تصرف ایدوب (ژوستنین) زمانده استانبول ایمپراطورلغنه الحاق ایدلدی . (٦٤٠ م و ٢٠ ه) تاریخندن صکره برمدت (آوار) لره ویرکو ویروب مؤخراً فرانق ایمپراطورلرینك حکمی التنه کیردیلر بونکله برابر (زاره) (ترو) (سپلاترو) راغوزه شهرلرندن متشکل اولان دالماچیای غربی (٨١٢ م و ١٩٧ ه) تاریخی عهدنامه سی

موجبنجه روم ايمپراطورلغنه ترك اولندى . اشبوقوملر بروقت صكره تدريجاً كسب استقلال ايدوب خرواتلر ايله برابر سواحل قورصانلغنه باشلادقلرندن وندیکلیلر دالماچلر علیهنه مدت مدیده محاربه‌لر آچوب اونجی عصرده دالماچیایی ضبط ایلدیلر . و (١٠٥٢ م و ٤٤٤ ه) تاریخنده خروات حکمدارلرندن (کرسمیر نیر) اشبو شهرلری بالتسخیر خرواتستان ودالماچیا قرالی عنوانی اخذ ایلدی مؤخراً اشبو قراللق دخی مومی‌الیه کرسمیر نیرك خلفی (اتیه‌ن) دن مجار قراللرینه انتقال ایدوب وندیکه یالکز (زاره) قالدی . ودها برقاچ انقلابدن صکره (١٨١٤ م و ١٢٣٠ ه) تاریخنده الیوم متصرفی اولان آوستریا حکومتنه انتقال ایتدی .

§

﴿ داله ری ﴾ — جراثقال اربابندن برذات اولوب فرانسه ده (امیه‌تس) شهرنده (١٧٥٤ م و ١١٦٨ ه) تاریخنده تولد و (١٨٣٥ م و ١٢٥١ ه) تاریخنده وفات ایلمشدر . اولا ارغنونك صورت اعمالنی ومؤخراً جواهرجیلکی تعلم واکمالدن صکره ١٧٨٠ م تاریخنده بورولی قزغان ایله ایشلدیلور بر واپور ماکنه‌سی اختراع ایلدی وواپورلرك اثنای سیر وحرکتلرنده خلزونی استعمالنی برنجی دفعه اولهرق کندوسی بولدی لکن مومی الیه بواصول اوزره برسفینه انشاسنه تشبثله بتون مالمکنی او یولده صرف واتلاف ایلدیکی حالده اکمالنه موفق اولهمدیغندن کمال مأیوسیتله سفینهٔ مذکوره‌یی پاره‌لیوب ایچندن چیقدی .

§

﴿ داماس ﴾ — دمشقك غلطی اولهرق شام شریفك نام دیکریدر وشام شریفك بش التی ساعت بعدنده (داماس) نامنده برقریه واردر فرنکلرك (داماسقو) دیدکلری قماش دخی (قازمیر کشمیری نك غلطی اولدیغی کبی) دمشقیدن غلط اولدیغنه شبهه ایدیلهمز (شام) کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ دانسقه ﴾ — پروسیای غربیده وو یستول نهرینك غرب جهتنده غایت تجارتکاه بر شهر جسیم اولوب سکسان بیك اهالیسی واردر . بوکا لهلیلر (غدانسق) دیرلر .

§

﴿ دانق ﴾ یاخود (دوانق) — درت (طسوج) دن عبارت بروزندر جمعی دوانیق کلور . ملوك عباسیه‌دن ابو جعفر المنصورك حسنت طبعنه بناء برشیئی دانقه قدر حساب ایتمك عادتی اولدیغندن دوانیقی دیو تلقیب اولمشلر ایدی .

درهمك درت جزؤده برجزئی اولان(دنك)دخی بونك غلطی اولمق کرکدر .

§

﴿ دانوب ﴾ — اورو پالولرجه طونه نهرینك اسمیدر .

§

﴿ دانیال ﴾ بن خزقیل علیه‌السلام — انبیای بنی اسرائیلدندر (٤٩٨٨ خ) تاریخنده یعنی میلادك التی یوز التی سنه مقدمنده قدسدن ایرانه نقل اولنان بنی اسرائیل ایله برابر ایدی بونلر اوراده یتمش سنه اسارت چکدکدن صکره حضرت دانیال فرس پادشاهی کیخسروه قریباً بابلك دخی فتحنه موفق اوله‌جغنی تبشیر ایلیوب آره‌دن چوق کچمکسزین دیدیکی عینیله ظهور ایلدیکندن (کیخسرو) بابل و ایرانده‌کی بنی اسرائیللك کافه‌سنه رخصت ویردی . دانیال علیه‌السلامك قبری سوسه‌در ابو موسی‌الاشعری حضرتلری سوسی فتح ایتدیکی صره‌ده بولندی اسکندریه خارجنده دخی بر تربهٔ شریفه‌سی موجوددر . بوندن اول انبیادن بر (دانیال) دهاوار ایدی دیرلر .

§

﴿ دانیمارقه ﴾ — شمالی اورو پاده بر کوچك قرالق اولوب اوچ جهتی دکزایله محاط ویالکز جنوب طرفی(شیلزویق) دوقه‌لغیله بره ملتصقدر نفوسی برملیون طقوز بیك‌دن عبارت و مقر اداره‌سی (قوپنهاق) شهریدر . اشبو مملکت ایکی‌یه منقسم اولوب برنجیسی (ژوتلاند) شبه جزیره‌سی ایکنجیسی (زلاند) (فیونی) (لالاند) (فالستر) (بورنهوم) (اسلاند) دانیمارقه جزیره‌لریدر بونلرك هواسی آز شدتلی و رطوبتلی ایسه‌ده مرعالری غایت منبت اولوب بر چوق کوزل آتلر و حیوانلر بسیلتمکده‌در و بالجمله اهالیسی اسقاندیناو وجرمان نسلندندر . صنایعی یلکن بزی چوقه پورسلین و اسلحه‌دن عبارت اولوب اسقاندیناو نامیله الدیوانلر دخی اعمال

ایدیلور تجارتی خیلی زماندنبروکرکی کبی رواجلی وفنون ومعارف ایجه منتشردر .

دانیمارقه برنجی عصر میلادی اوائلنده (ژت) یاخود (غوت) لر و (سمبر) و (انکل) لر طرفندن مسکون ایدی غوت پرنسلرندن پك چوغی اورادہ قاعد مسند قرالی اولدی .

دانیمارقه لیلر بر عصر دوام ایدن یغما کرلکلری اثناده المانیا واسپانیا و بیوك بریتانیایی تخریب ایلدیلر وانکلتره یی ایکی دفعه کاملاً یداستیلالرینه کچوردیلر ایسه ده اورادہ کی حکومتلری (١٠٤٢ م و ٤٣٤ ه) تاریخنه دکین انجق امتداد ایده بیلدی و (١٦٦٠ م و ١٠٧١ ه) تاریخنده عقد اولنان قوپنهاق معاهده سی موجنجه غوتی ایله سود اوزرنده اولان نفوذ حکمرانیسنی غائب ایلدی وبش سنه صکره اهالینك اعیانه قارشو چیقاردقلری براختلال قرالك اقتدار مستقله مالك اولمسنی موجب اولوب قرال مملکتك عمرانی ایچون تدابیر لازمه یی اتخاذ و قوانین و نظاماتی تعدیل و اصلاح و اسارتی فسخ وقانون حضورنده جله نك مساواتنی اعلان ایلدی و مؤخراً ناپلیونك اتفاقنه داخل اولدیغنه بناء (١٨٠٧ م و ١٢٢٢ ه) تاریخنده انکلیزلر قوپنهاقی طوپه طوتدی و یدی سنه صکره نوروج دخی دانیمارقه نك النده چیقدی و (١٨٦٤ م و ١٢٨٠ ه) ده المانیانك دانیمارقه یه مربوط اولان هولستاین ایله شلزویقك استقلالنی طلب ایلمسی اوزرینه وقوعبولان محاربه دانیمارقه یه پك بهالی اولوب نهایتنده هولستاین ایله شلزویق ولوانبورغ دوقه لقلری دخی پروسیا ایله اوستریایه کچدی .

§

﴿ داود ﴾ علیه السلام — نبوتله سلطنتی بر آره یه جمع بیورمشدر (٤٥٥٤ خ) تاریخنده یعنی میلادك بیك قرق یاخود (١٠٤٩ یاخود ١٠٦٨) سنه مقدمنده ملك (شاوول) عمالقه محاربه سنده مقتول دوشمکله (شمویل) علیه السلامك دلالتیله (اورشلیم) ده بولنان (سبط یهودا) یه و صکره بتون اسباط بنی اسرائیله پادشاه اولمش و (سوریه) و (ادوم) ولایاتنه و فرات نهرندن بحر سفیده قدر اولان ممالکله بحر احمر ساحلنده بر قاچ لیمان و دونمایه و بش ملیونی متجاوز نفوسه مالك بولنمش ایدی . اوتوز

طقوز سنه سلطنتدن و بیت مقدسك اساسنی وضع ایتدکدنصکره زمام حکومتی مخدومی (سلیمان) علیه السلامه ترك و تسلیم و اون بش سنه دها معمر اوله‌رق (٤٥٩٣ خ) تاریخنده و یتمش یاشنده عزم دارالنعیم ایلدی.

داود علیه السلام مناجاتنده آلهی نه کیفیتله سنك نعمتلرینك شکرینی ادا ایده بیلورمکه بنم شکرانمکه قدرتیاب اولدیم دخی سنك جانب عزتکدن احسان بیورلمش بر نعمتدر دیو اعتذار ایلدکده جانب جناب حقدن اشته شمدی نعمتلرینك شکرینی ادا ایتدك دیو وحی الهی ظهور ایلدی حسن صورت والحانده مشارالیه حضرتلرینه اقران وجودپذیر ای عرصهٔ جهان اولمامشدر . (شاوول) و (سلیمان) و (بیت مقدس) کلمه‌لرینه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ داود بن احمد دارانی ﴾ — ابو سلیمان دارانینك قرنداشیدر ریاضت کامله وزهادت بالغه صاحبی بر ذات ایدی . بر یسی (کوزل صدادن متأثر اولان کوکل حقنده نه‌دیرسك) دیو صوردقده (او کوکل که ضعیف و مریضدر علاج ایتمك استر) دیمشدر .

§

﴿ داود پاشا ﴾ — اصلی کورجی . متبحرین وزرادندر . بغدادده نشو ونما بولوب رجال دولت صره‌سنه کیرمش و براره‌لق دارشوری ریاستی وشیخ الحرملك وبوسنه والیلکی ایتمش والك صکره بغداد والیسی اولوب (١٨٥٠ م و ١٢٦٧ ه) تاریخنده وفات ایلمشدر . بغداد والیلکنده نشر علوم دخی ایدر واشعار وقصائد نفیسه سویلر ایدی .

§

﴿ داود بن نصر الطائی ﴾ — ائمهٔ مجتهدیندندر . امام (ابوحنیفه) حضرتلرینك شاداننده اولوب یکرمی سنه حلقهٔ تدریسلرینه مداومت ومعروف کرخی وحبیب عجمی حضراتندن اکتساب فیض وهمت ایلمشدر زهد ورشادتده (ابراهیم ادهم) حضرتلریله همعنان بولنور ومریدلرینه (ایها المریدان اردت السلامة سلم علی الدنیا واردت الکرامة کبر علی الآخرة) بیورر ایدی . اجتهاد ایتدیکی مذهب منسیدر . ففهده صدر نشین

فقها اولدقدن صکره استادلری ابوحنیفه حضرتلرینه کلوب بوندن بویله نه کاره شروع ایده یم دیدکده مشار الیه (علیك بالعمل فان العلم بلاعمل کالجسد بلاروح) بیورمشلردر. هرون رشید ایله امام ابی یوسف برکون زیارتنه کلدکلرنده (بنم اهل دنیا ایله ایشم یوقدر) دیو قپویی آچمامش وصکره والده سنك الحاحنه طیانه مدیغندن قبول وفقط هدیه لرینی قبولدن عدول ایدرك سرد ایتدیکی نصایح مؤثره ایله هر ایکیسنی اغلاتمشدر. ارتحاللری (۷۸۱ م و ۱٦٥ ه) تاریخنده ایدی.

§

﴿ دای منك ﴾ — چین حکمدارلرندندر. (۱۳۹۸ م و ۸۰۱ه) تاریخنده خاقان چین بولنان ذاتك وفاتیله ورثه سی بینده دوشن لوث اختلاف اوج یوز بیك کشیدن اقان قانله تمیزلندکدنصکره اشبو دای منك جلوس ایلدی خدمتنده دائما مسلمانلری استخدام ایدر ومصالح مسلمینی وزیر پایه سنده بولنان یدی مسلمانه کوردیرر ایدی. مولانا (یوسف) قاضی دخی وزراسندن بریدر.

§

﴿ دایه خاتون ﴾ — اسمی (خاند). فاتح سلطان محمد حضرتلرینك سود والده سیدر. (۱٤۸٦ م و ۸۹۱ ه) تاریخنده وفات ایلدی. محمود پاشا باشنده طرابجیلر ایچنده کی جامع شریفدن بشقه ادرنه ده دخی برجامعی واردر.

§

﴿ دبرهٔ ﴾ بالا — مناسترده وپرزرینه یکرمی التی ساعت مسافه ده برلوا مرکزیدر. ملحقاتی (دبرهٔ زیر) و(ایلبصان) و(ماط) نامنده اوچ قضادن عبارتدر.

§

﴿ دبورا ﴾ — رؤسای بنی اسرائیلدن برقادیندر. ابتدا افرایم طاغنده دعوای نبوتله میدانه چیقوب (۱۳۹٦ خ) تاریخنده (یوین) نام کنعان ملکنك یکرمی سنه دن برو تحت اسارتنده بولنان یهودیلری حرباً تخلیص ایلش ومظفریت واقعه ده مدخل کایسی مشهود اولان (بارق) یاخود (پاراس)

نام قوماندان ایله مشترکاً فرق سنه سلطنت سوروب ایکیجه اصلاحاته نائل اولمشدر .

§

﴿ دجله ﴾ — دیار بکرك شمال شرقیسنده‌کی طاغلردن کاوب دیاربکر ولایتنك برقسمنی وقدیم اراضیٔ کلدانیه وموصل وبغداد وقورنه‌یی اسقا ایله بیك ایکیوز قرق کیلومترو مسافه قطع ایتدکدن صکره فرات نهریله برلشوب بصره کورفزینه دوکیلان نهرك اسمیدر اشبو (فرات) ایله تلاقی ایتدیکی محلدن اشاغیسنه (شط العرب) دیرلر دجله‌نك سواحلنده پك چوق (نفط) یاغی منبعلری واردر بوکا اجنبیلر (تیغر) یاخود (تیغار) دیرلر .

§

﴿ دخان ﴾ — توتونك قنغی ارضده نه صورتله حاصل اولدیغی ونصل اکیلوب بعد الحصول نه وجهله آصیق واستعمه قوندیغی اربابی نزدنده معلوم اولدیغندن بونلردن بحثه حاجت اولمیوب فقط استعمالنك انسانه صورت تأثیرینی بیان فائده‌دن خالی اولمدیغندن برنبذه یازلمشدر .

انسانلرجه استعمالی برذوق ظن اولنان ومبتلا اولنلرجه ترکی مشکلتر اولان اشبو دخانك رطوبتلی هوالرده چالیشان معدنجیلر وقیوجیلر و کمیجیلرودکز کنارنده اوتورانلر ایچون بعض مرتبه منفعتی تجربه‌اولنمش ایسه‌ده ترکینده (نیقوتیان) دیدکاری اویوشدیریجی سم موجود اولدیغندن وبونك دخی ایچرکن یوقاری چکلمك مناسبتیله دماغه تأثیرکایسی بولندیغندن ذهنه کثافت وقوهٔ حافظه وشهوانیه یه ضعف وعطالت ونفسه طارلق واشتهایه نقصان ویره‌جکنده شبهه یوقدر .

وقتیله توتون فتق علتلرنده وکل باشلرده وآقصیرمیان برونلرده قوللانیلور ایدی (١٦٠٤ م و ١٠١٣ ه) تاریخنده انکلتره قرالی برنجی ژاق ملکنده توتون ایچلمسنی منع ایتدی ودولت عثمانیه‌ده سلطان مراد رابع حضرتلری بیچاره تریاقیلری تهدید وبعضیلرینی اعدام ایدرك دومان آتدیردی .

ممنوعیت مذکوره اثناسنده تریاقینك بری مزارلقده کوچش برقبر ایچنه کیروب افیونی آتدقدنصکره چبوغی صاورمغه باشلار اورادن چکن برضابط بوچیقان دومان ندر دیو اوزرینه واروب تریاقی‌یه سن بورادە نه‌یاپه‌یورسك

توتون ایچمك یساغ اولدیغنی بیلیورمیسك دیدکده تریاقی افیون کیفیله (بوراسی آخرتدر سکانی اویله یساق مساق طانییز) دیه‌رك ضابطی دفع ایتمك ایستر ایسه‌ده ممکن اوله‌میوب ایچدیکی توتون بورنندن کلور. دخان ذرعی انکلتره‌ده الیوم ممنوعدر.

§

﴿ دده افندی ﴾ — موسیقی استادلرندن وطریقت علیهٔ مولویه منتسبلرندن لطیف‌الخلقه بر ذاتدر اصلی ارناود اسمی اسماعیل شهرتی حامی زاده ایدی علم موسیقیی درسعادتده صدوردن اونجی زاده محمد افندیدن تحصیل ایتمش وحفظنده بیکدن متجاوز فصلر اواوب پك چوق شاکرد یتشدیرمشدر. (١٨٤٤ م و ١٢٦١ ه) تاریخیله جنازه نغمه سرای بزم عقبی اولدی.

§

﴿ دراغون ﴾ — اسکی یونانیلرك اعتقادنجه غایت مهیب برحیوان موهوم اسمیدر بوحیوان ابنای بشرك خصمی اولدیغندن (میکائیل) علیه السلام یره چاریوب حضرت مریم دخی قفاسنی ایاغی التنده ازمش ایمش باشی ارسلان و قویروغی بالق کبی اولمق اوزره بعض بنالر وسلاحلر اوزرینه ترسیم ایدرلر وهندستان طرفلرنده پرستش ایلرلرایدی تعریفلرینه کوره (اژدرها) دیدیکمز موهوم حیوان بوحیوان اوله‌جق. بعضاً بیوك بیلانلره دخی اطلاق اولنور (١٥٥٠ م و ٩٥٧) تاریخنده فرانسه‌ده دراغون نامیله برقاچ الای سواری عسکری ترتیب اولنمشدر.

علم حیواناتده بیان اولندیغنه کوره هندستان طرفلرنده کرتنکله جنسندن کوچك وضررسز واغاجلر اوزرنده کزر اویله برحیوانجق وارایمش ودراغون بروج شمالیه‌دن بر برجه دخی شکل ونام اولمشدر.

§

﴿ دراغونادلر ﴾ — (نانت) فرمانك فسخ والغاسندن ناشی اون‌دردنجی (لوئی) زمانده پروتستانلره ظلم وتعدی ایدن برطاقم مسلح ادملره ویریلان عنوانلر (١٥٥٤ م و ٩٦٢ ه) تاریخنده ایکنجی هانری

زمانده تأسیس و تنسیق اولنان قپا سواری نفراتنه دخی (دراغوناد) اطلاق ایدیلور .

§

﴿ درامه ﴾ — سلانیك داخلنده یرلی واجنبی اوتوزبیك نفوسی جامع برلوا مرکزیدر . اون ایکی جامع ودرت مسجد و برحمام واون اوچ مکتبی واردر . بوراسی (۱۳۷۳ م و ۷۷۵ ه) تاریخنده لالاشاهین پاشا و غازی اونوس بك معرفتلریله ضبط اولنمش ایدی . توتونی و چورابی مشهوردر .

§

﴿ دربند ﴾ — آسیای روسیده قافقاسیه ممالکندن بر شهر شهیردر وقتیله طاغستانك مرکز اداره‌سی ایدی اشبو شهر بحر خزرك ساحل غربیسی قربنده وتفلیسك شمال شرقیسندن اوچیوز کیلو مترو مسافه‌ده واقع واون بیك نفوسی جامعدر ودائراً مادار قلعه‌لی سورلر ایله محاط اولدیغی کبی برده ایچ قلعه‌سی واردر وچارشو وجامعلری منتظم وزعفرانی مشهوردر . بوکا شرق اهالیسی تیمور قپو وافرنج (البانی) دیرلر بعض روایته کوره تیمور قپونك مؤسسی اسکندر اولوب نوشیروان مؤخراً استیلا وممکن مرتبه تحکیم ایتدی و یدنجی عصره طوغری ید اسلامیانه کچدی . هارون رشید چوق کره تیمور قپویه کیده‌رك اوراده اقامت ایلمشدر (۱۷۲۲ م و ۱۱۳۵ ه) تاریخنده روسلر اشبو شهری عجملردن آلوب صکره اعاده ایتمشلر و (۱۷۹۵ م و ۱۲۱۰ ه) تاریخنده تکرار استیلا ایلمشلردر .

§

﴿ درة التاج لغرة الدیباج ﴾ فارسی — (۱۳۱۰ م و ۷۱۰ ه) تاریخنده وفات ایدن علامه قطب الدین محمود بن مسعود شیرازینك حکمت نظریه وعملیه اقسامنی جامع اثریدر . بوکتاب (انموزج علوم) نامیله مشهوردر .

(درة التنزیل وغرة التأویل) — امام فخرالدین محمد بن عمر الرازینك آیات متکررهٔ قرآنیه حقنده کروه ملحدینه جواباً یازدیغی اثر عالیقدردر .

(درة الغرا) — شیخ محمود بن اسماعیل جزرینك امامت و شروط واحکام

خلافت ووزارتله حیل شرعیه ومسائل متفرقه‌دن بحث‌ایدن اثر یدر.
جنتمکان سلطان‌سلیم خان‌ثانی عصر همایونده ابن فیروز ترکجه‌یه بالترجمه (غرة البیضا) تسمیه ایلدی (درر الفاخره فی کشف علوم الآخره) دخی امام غزالی حضرتلرینك اثریدر.
(درة الفاخرة) — مولانا عبدالرحمن بن احمد جامینك وجود واجب‌تعالی حقنده مذاهب صوفیه وحکماء ومتکلمینی محقق اولان رساله سیدر. جلال الدین عبدالرحمن بن ابی‌بکرسوطینك دخی بونامده برتألیفی واردر.
(درة الیتیمه وجوهرة الثمینه) — عبدالله بن‌مقنع نام‌ادیبك حقائق ومعانی واخبار سادات صالحین اوزرینه مؤلف اثر یدر. بوقنده مثلی نایاب برکتابدر.

§

﴿ درجه ﴾ —علم هندسه‌ده بردائره محیطنك ٣٦٠ قسمنده برقسمنه اطلاق اولنور و بر درجه ٦٠ دقیقه و بردقیقه ٦٠ ثانیه و برثانیه ٦٠ ثالثه اعتبار ایدیلور زاویه‌لری مساحه‌ایتمك ایچون قوللانیلان وسائط مذکوره زاویه‌لری رأسلری مرکز اولهرق رسم اولنان دائره محیطنك زاویه‌نك ضلعلری ارهسنده محصور قوسنك مقدار درجه‌سیله تقدیر ایتمکدن عبارتدر. علم هیئتده کواکبك میل ومطالعی وکرهٔ ارض اوزرنده برنقطه‌نك طول وعرضی درجه ودقیقه وثانیه‌ایله تقدیر اولنور. فرانسه مهندسین مشهوره‌سنك تقسیم اراضی قواعدینه تطبیقاً اجرا ایتدکلری حساباتدن اکلا. شلدیغنه کوره کرهٔ ارضك نصف‌النهار دائره‌سندن بردرجه‌لك طول (پرو) ممالکنده ٥٦٧٥٠ تواز یعنی قولاج وفرانسه‌ده ٥٧٠٦٠ تواز و (الاپونیده) ٥٧٤٢٢ تواز اولدیغندن ارضك تماماً کره شکلنده اولمیوب قطبلر طرفی دوزجه اولدیغنه حکم اولنمش و بوحسابه کرهٔ ارض نصف النهار دائره‌سنك ربع محیطی (٥،١٣٠٧٤٠) تواز اولوب بونك اون ملیون جزئنده برجزئه‌ده (مترو) نامی ویریله‌رك فرانسه‌ده واحدقیاسیٔ طول اتخاذ ایدلمشدر محیطك ٣٦٠ قسمنه تقسیمی پك قدیم اولوب انجق کیملر طرفندن ونه تاریخده ایدوکی مختلف فیهدر.

§

﴿ دررالبحار الزاهره ﴾ — ابن عينينك فروعه دائر درت بيك يوز اللى التى ابياتى محتوى يازديغى اثر منظومدر.

(درر البحار فى احاديث القصار) — (١٥٠٥م و٩١١ه) تاريخنده وفات ايدن شيخ متبحر جلال الدين عبدالرحمن بن ابى بكر سيوطينك اثر معتبريدر.

(دررالمنتشره فى احاديث المشتهره) دخى

(درر غرر) — (١٠٤٤م و٤٣٦ه) تاريخنده وفات ايدن ابى قاسم على بن حسين شريف مرتضاى بغدادينك محاضراته متعلق تحرير ايتديكى اثر ممتنع النظيردر.

(دررالفوائد وغررالعقائد) — شيخ عبدالرحمن بن محمد بسطامينك مناقب اقطابى جامع كتابيدر. (درر فى الحوادث والسير) دخى

(درر) ابى منصور محمد بن محمد ماتريدينك اصول دين مبين اوزره مؤلف اثريدر.

(درر) شيخ عبدالعزيز بن عبدالواحد مالكى مكناسينك فن منطقه دائر ياپديغى اثر منظومدر. فقهه متعلق بواسمده بر كتابى دها وار.

§

﴿ درزى ﴾ نام ديكرى (اتروره) — سوريه ده عكا سنجاغنده بر قوم اولوب جبل لبنانك جهت غربيسيله صيدا اراسنده و بحر سفيدك ماطالنده بولنان بالجمله جبل لبنانده ساكندرلر مجموع نفوسى يوز التمش بيك رادەسنده اولوب حين حاجتده بونلردن قرق بيكى سلاح التنه آلنه بيلور. درزيلر جنكاور و مهمانتواز كمسه لر اولوب اون برنجى عصر ميلادى اوائلنده مصر حكمدارى بولنان (حاكم بأمرالله)ك الوهيتنه قائل اولمشلر ايدى دائما ديرالقمر نام محلده ساكن اولان بيوكلرينه حاكم ديرلر. حاكم (بامرالله)ك مشاورلرندن (درزى) نامنده برى مصرده ظلم وتعدى كورمش اولان همذهبلرينى سوريه يه كتورديكى ايچون درزيلر اشبو نامى آلديلر.

بونلر دولت عليه يه چوق وقت عصيان ومخالفت اوزره بولنوب (١٥٨٧م و٩٩٧ه) تاريخنده سلطان مراد ثالث حضرتلرينك صدمهٔ تأديبيله ويركويه ربط اولنمشلردر. (١٨٤٢م و١٢٥٨ه) تاريخنده دولت عليه بونلره يه

کندو ایچلرندن بر رئیس نصب ایلدی . درزیلر شمال جهتلرینه دوشن خرستیان مارونیلر ایله هر بار محاربدرلر (دیرالقمر) کلمه‌سنه دخی مراجعت بیوریله .

§

﴿ درعیه ﴾ — عربستان وسطنده برشهر اولوب بصره کورفزی اوزرنده ومکهٔ مکرمه‌نك شمال شرقیسنده ویدییوزالللی کیلومترو بعدنده واقعدر . اشبو شهر وهابیلرك کرسیٔ اداره‌سی ایدی مصر والیسی محمد علی پاشا (١٨١٩م و١٢٣٥ه) تاریخنده بوشهری اون بش بیك نفوسی جامع اولدیغی حالده فتح وتخریب ایلدی الیوم خراب برحالده‌در .

§

﴿ درفش ﴾ — ملوك پیشد ادیاندن (ضحاك ماری) علیهنه خروج ایدن برتیمورجینك حین اختلاله آچدیغی دریدن معمول بیراقدر . (درفش کاوه) دخی دیرلر . بو بیراق فریدونبرو ملوك فرس عندنده غایت معتبر ومستغرق انواع زروزیور اولوب تیمناً هر برمحاربه‌یه کتوررلر ایدی . (٦٣٦ م و ١٥ ه) تاریخنده اسلامله ایتدکاری (قادسیه) محاربه‌سنده دخی برابر بولندیردقلرندن وقوع مغلو بیتلری اوزرینه غنائم سائره ایله برابر اسلام الینه کچمشدر . کاوه کلمه‌سنه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ درنه ﴾ یاخود (دارنیس) — افریقاده بنغازی ولایتی داخلنده وساحل بحرده برقضا مرکزیدر وطرابلس غربك جانب شرقیسنده سکزیوز طقسانو (بنغازی) نك جنوب شرقی جهتنده ایکیوزیکرمی بش کیلومترو مسافه‌ده کائندر اراضیسی غایت محصولدار ایسه‌ده اکثریا بدویلرك ایقاع ایده‌کلدکاری نهب وغارات و بعض دفعه وقوعبولان طاعون بلیاتی ترقیسنه مانع اولدی درنه‌نك مرعاری کوزل ویاغی اعلا وهواسی لطیف وتجارتی اولدقجه ضررسزدر .

§

﴿ دره‌بل ﴾ — اهل حکمت وجر اثقالدن برذاتدر فلمنکده کائن (القماآر) شهرنده (١٥٧٢ م و ٩٨٠ ه) تاریخنده تولد و (١٦٣٤ م و ١٠٤٤ ه) تاریخنـده لوندره‌ده وفات ایلدی • ایکنجی (فردیناند) ك اوغلار ینـك معلمی ومجلس خاصنده اعضا ایدی • برمحـار به‌ده اسـیر دوشـوب قورتلدقدن صکره لوندره‌ده اختیار اقامت و بقیهٔ عمرینی اوراده امرار ایلدی • مومی الیه (١٦٢١ م و ١٠٣١ ه) تاریخنـده اسمی ایله معروف میزان الحراره‌یی اختراع ایلشدر اشـبو میزان هواطـولو برقابدن وصوایله مملوومذکورقابه منتهی بر بوریدن عبارتدرکه قاب ایچنده اولان هوا منبسط ومنقبض اولدقچه بوری ایچنده بولنـان صوسـتونی صعود ونزول ایدرك درجاتی ارائه ایدر (خرده‌بین) ك اختراعی دخی بر اساسه مستند اولمیه‌رق بوذاته حمل ایدیلور • بولندیغی زمانده جهلانزدنده سحربازنامیله شهرت بولمشیدی •

جوهر اثیر وعناصر طبیعیه یه‌دائر فلمنك لسانی اوزره ایکی تألیفی دخی واردر •

§

﴿ درهم ﴾ — سـلطان (اورخان) زمانـنـده ویریلان قرار موجبنجه درهم عثمـانی درهم شرعینك ربعی اولدی • امر اعتباری اوله‌رق قیه تعبیر اولنان ثقلتك درت یوزجزؤده برجزئیدر • درهمی درت قسمه تقسـیم ایدرك بهرقسمنه دنك وبردنکی درت قسمه تقسـیم ایله بهر قسمنه قیراط وبرقیراطی درده تقسـیم ایدوب بهرقسمنه بغـدای وهر بغدایی درده تقسیم ایدرك هربرقسمنه فتیل وبرفتیلی ایکی یه تقسـیم ایدرك بهرقسمنه نقیر و برنقیری ایکی یه تقسـیم ایله هربرقسمنه قطمیر وبرقطمیری ایکی یه تقسـیم ایدوب هربرقسمنه ذره دیدیلر وبرده برپچـق درهمه برمثقـال وقرق درت قیه یه برقنطار ودرت قنطاره برچکی تعبیر و بر قنطـاری یوزلودره اعتبار ایلدیلر •

§

﴿ دسوقی ﴾ — (ابراهیم) کلمه‌سنه نظر بیوریله •

§

﴿ دسیوس ﴾ یاخود (دقیوس) و یاخود (دقیانوس) — روما شرق ایمپراطورلرندندر . مشارالیه روما سیناتو اعضاسندن ایکن (٢٤٩ م) تاریخنده ایمپراطور (فلیب) طرفندن غوتلرك اوزرینه کوندرلدکده امرای عسکریه ایله اویوشوب اردوده روما ایمپراطورلغنی اعلان ایلمش و (فلیب) کیفیتی اکلادیغی آنده دیکر براردو تدارکیله علیهنه یورومش ایسه ده برایش کوره میه رك مغلوب ومقتول اولمشدر . (دسیوس) غایت خونریز وسفاك برآدم اولوب مدت سلطنتی اولان ایکی سنه ظرفنده نیجه یوزبیك یکنای خرستیانلری نفی واعدام ایلدی . تواریخ اسلامیه یه نظراً اصحاب کهفك اختفاسی دخی بونك زمانده اولدیغی اکلاشیلور ایسه ده عندالحساب دها اول اولمسی لازم کلیور .

§

﴿ دعبل ﴾ — مشاهیر شعرای عربدن اولوب کنیه سی ابوعلی ومسقط رأسی (خزاع) ووفاتی (٨٦٣ م و ٢٤٩ ه) تاریخنده در . مومی الیه ملوك ووزرای عصرینه قصائد مدحیه یرینه هجو یه لر تقدیم ایدر وکوزینی دالدن بوداقدن صاقمیوب غایت لاابالی کچینور کیدر ایدی .

§

﴿ دقاق ﴾ — کبار اولیادندر وکنیه سی ابوعلی مسقط رأسی نیشابور تاریخ وفاتی (١٠١٤ م و ٤٠٥ ه) سنه سیدر . علی ملاءالناس تضرع ومناجات عادات بهیه لرندن ایدی . ارتحالندن صکره برذات رؤیاسنده پك کریان کوردیکندن سببنی صوردقده (تکرار دنیایه کیتمك وهرکسك قپوسنی قاقوب آکاه ایتمك استرم) دیو شفقت عمومیه سنی اظهار ایلمشدر بو حالده (دقاق) لقبی بعد وفاته تلقیب ایدلمش ظن اولنور . مشهور امام (قشیری) حضرتلری بوذاتدن استفاضه ایلمشیدی .

§

﴿ دقان ﴾ — هندستان غربی دنیلان شبه جزیره نك منتهای جنوبیسندن عبارت اراضئ وسیعه درکه (غانژ) نهرینك بریسنده بولنور . وقتیله بوراسی شمال شرقی وجنوبی دقان نامله ایکی یه تقسیم اولنور

واولکی (کاندش ، اورنك آباد ، پیشاور ، حیدر آباد ؛ بیدر ؛ برار ، غاندوانا ، اوریسا ، سیرکاد) شهرلرینی ایکنجیسی دخی الیوم (قارناتیك) نامیله معروف (قانارا ، مالابار ، قوچین ، تراوانکور ، قوایمقور ، سالم و یاباراماهال ، مایسور ، بالاغان) شهرلرینی جامع بولنور ایدی .

الیوم شمال غربیده تربودا وجنوب شرقیده کیستناه بیننده واقع اولان نواحیه دقان اطلاق اولنور .

اشبو قطعهٔ جسیمه خیلی زمانلدن برو برخصوصی حکمدارلق تشکیل ایلدیکی حالده اون یدنجی عصرده (اورنك زیب) خان طرفندن فتح وتسخیر اولنوب وفاتی اوزرینه برچوق کوچك امارتلره انقسام ومؤخراً بالتدریج انکلتره دولتی ممالکنه انضمام ایلدی . الیوم دقان هندستانده بومبای ایالتنك قسم اعظمی ایله قالکوته نك جانب غربیسنی تشکیل ایلر نفوسی اللی ملیوندر .

§

﴿ دقوق ﴾ — جزیرة العربده (انه) شهری جوارنده ودجله نهری کنارنده بر بلده در .

§

﴿ دلارام چنکی ﴾ — ملوك فرس قدیمدن بهرام کورك جاریه سیدر . ظرافت طبعی ایجابی افندیسی هرنه سویلسه اکا مناسب ومفرح برجواب ویرمك وبنا برین بهرام سیر وشکاره چیقدقجه آنی برابرکوتورمك عادتلری اولدیغندن بر شکارکاهده جاریهٔ مزبوره علی العاده یانده ایکن اورماندن بر ارسلان ظهور ایتدکده بهرام همان (مبالغهٔ عجمانه یوغیسه) ارسلانك قولاقلرندن طوتوب ضبط ایتمکله معرض تفاخرده (منم آن پیل دمان ومنم آن شیریله) دیمش و درعقب دلارام دخی (نام بهرام تراو پدرت بوجیله) جوابنی ویرمکله بهرام بوکلامك طرزندن یعنی موزون ومقفی دوشمشندن خوشلانوب عقلا وحکماسنه عرض واعلام ایله نوعما قانون شعری وضع ایتدیرمشیدی (چونکه او وقتلر شعر دهانه اولدیغی معلوم دکل ایدی . بعدالاسلام دخی فارسده سویلنان شعر شو مصراعدر (غلطان غلطان همی رود تالب کور) بونی یعقوب صفارك اوغلی بر بیرام چوجقلرله (چقوره

جو یز) او ینـارلر ایکن آتدیغی سکز اون جوبزك بری طیشـاروده قالوب بعده یوارلانه یوارلانه چقوره دوشدیکنده نشاطیاب اولهرق سویلشـدر . مومرالیه یعقوب ایکی یوز اواسطندن اوچ یوز اواخرینه دکین خراسـان وسجستانده حکومت ایدن ملوك (صفاریه) نك اولیدر . صاری باقرجیلق صنعتنـدن یتشمه اولمسیله (صفار) دیو ملقب ایدی بعده بولقب احفادینه دخی عنوان امتیاز اولدی .

§

﴿ دلفی ﴾ — یونانسـتان قدیمده (پارناس) طاغی جـهت غربی وجنوبیسنك اتکلری اوزرنده مبنی اولوب الیوم (قاسترو) نامیله معروف بولنـان شهرك نام عتیقیدر . وقتیله (آپولون) معبد مشهورینك موقعی اولمق مناسبتیله هر کسجه بر بلدهٔ مقدسه طانینور وثروت وغناسـیله برابر یونان مجلس عمومی مبعوثاننك برنجی مرکـز اجتماعی اولدیغندن مملکتلرك الك مشهور وممتازی عد اولنور ایدی . میلادك اوچ یوز اللی بش سـنه مقدمندن اوچ یوز قرق بش سنه مقدمنه دکین وقوعبولان محاربات اثناسنده (فیلومه ل ، انومارن ، فاپلا ، فالهق) نام اشخاص بوراده موجود ذیقیم اشیانك چوغنی غصب ایتمشلردر . اشبو (آپولون) معبدینه لاجل الزیاره کیدن کیمسه لر پاره وهدیه لرله پاپاسلری اقناعدن صکره ایچرو قبول اولنور ویکدیکره صارلمش اوچ یلان شکلنده معمول برکرسیده جالس اولان (پتیه) نام کاهنه قاری نزدینه کوتوریلور وقاری دخی کرسیدن چیقان رایح طیبه ایله توتسـیلندکدن وآغزیله دفنه پیراغی چیکنه یوب توکوردکدن صکره صاچه یه آغازایدر وهرکس سویلدیکی سوزلره کمال دقتله معنی ویرمکه چالیشور ایدی . ذکر اولنان کرسی روما پای تختنك درسـعادته نقلی اثناسـنده کتوریلوب سلطان احمد میدانینه رکز ایدلمشدرکه الیوم بورمه لی دیرك دیرلر یلانلرك باشـلری دخی وار ایمشسـه ده صکره دن قیرلمشـدر . دیکر بر روایته کوره یونانیلر (١١٤٥خ) تاریخنده یعنی میلادك درت یوز سکسـان سنه مقدمنده عجمله چالدقلری غلبه یه نشانه اولمق اوزره کرسیٔ مذکوری (دلفی) یاخود (مغارا) بلده سنه رکز ایتدیرمشلردر .

§

﴿ دلك ﴾ — برجسمك ديكر جسم اوزرنده قايمسى ياخود يووار لمسى حالنده تصادق ايتديكى مقاومته اطلاق اولنور. برسطح نقدر مجلا اولور ايسه اولسون خرده‌بين ايله باقلديغى حالده پروزلر ايله مستور اولديغى كوريلور بناء عليه ايكى سطح بر برينه تماس ايتدكده پروزلر چرخلرك ديشلرى كبى بربرينه نفوذ ايدرك بر التصاق حاصل ايدر. دلك ايكى درلودر برى برسطحك ديكر برسطح اوزرنده قايمسى وسطحلردن برينك تجدد ايتمسى حالنده‌كى دلك. ديكرى برجسمك بشقه برجسم اوزرنده يووار لمسى وجسملردن هر ايكيسنك دلكى اجرا ايدن سطحلرينك تجدد ايلمسى حالنده‌كى دلكدر. برنجى نوعده حصوله كلان مقدار دلك ايكنجيدن زياده‌در. قايمه حالنده بولنان سطحلرى تدهين ايتمك مساماتى جرؤ فردلرى بر برى اوزرنده سهولتله قيمان مواد دهنيه ايله املا ايدرك دلكى يووارلنمه حالنه ارجاع ايتمك ديمكدر. دلكك مقدارى حركتى صورت منتظمه‌ده طوته بيلمك ايچون صرفى لازم كلان قوتك مقداريله مساحه اولنوركه بوكا (دلك قوتى) تعبير اولنور. دلكدن حصوله كلان حرارت دلك قوتنك فعليله متناسب اولديغى جهتله فعل مذكور حرارته تحويل اولنمش اولور. ايكى جسمك (دلك امثال رقمى) ديو دلك قوتنك مذكور جسملردن برينك ديكرينه اجرا ايلديكى تضييق نسبتنه اطلاق ايدرلر واشبو (امثال رقمى) نقدر بيوك ايسه دلك دخى اوقدر چوق اولور و (امثال رقمى) ايسه ابتداى حركتده چوق واثناى حركتده آز ظهور ايدر. تدهين اولنمش ايكى سطحده (امثال رقمى) اثناى حركتده (٠,٠٠٧) اولمق اوزره قبول اولنمشدر. بر عربه‌نك حركتنده دلكك (امثال رقمى) باركيرلرك عادتا و يا سرعتلى كيديشنه و يولك طاش قالديرم و يا قوم اوليشنه كوره (٠,٠٠٤)دن (٠,١٢٥) قدردر.

دلك امثال رقمنك حسابنه دائر تجربه‌لره (١٧٨١م و١١٩٦ه) تاريخنده بدأ اولندى. دلكدن حرارت حاصل اولديغى كبى (الكتريق) دخى حاصل اولور. (الكتريق) كلمه‌سنه نظر بيوريله.

§

﴿ دلينه ﴾ ياخود (دلونيو) — دولت عليه‌نك قديم ارناودلق قطعه‌سنده ويانيه‌نك التمش درت كيلو مترو جنوب غربيسنده اون ايكى بيك نفوسى جامع برسنجاق مركزيدر . دلينه سنجاغى وقتيله (كا اونى) دنيلان محلك اوزرنده وآدر ياتيقك ماطالنده واقع اولوب (شمير) طاغلرى واسطه‌سيله مرور اولنور ايدى .

§

﴿ دليم ﴾ — بغدادولايتنده ونفس بغداد سنجاغى داخلنده واقع (حديثه) (هيت) (قلعة الرماد) ناحيه‌لرينك مركز اداره‌سى اولان قضانك اسميدر . عجمستانده دخى بو نامده بر ايالت واردر (كيلان) كلمسنه نظر بيوريله .

§

﴿ دماوند ﴾ — عجمستانده طبرستان ايالتنك اوچ بيك نفوسى حاوى مركز اداره‌سيدركه (البرز) جبال متسلسله‌سنك اتكنده و طهرانك قرق بش كيلو مترو شمال شرقيسنده بولنور . طبرستان ايله مازندران ايالتلرى حدودى اوزرنده تقريباً التى بيك التى يوز مترو ارتفاعنده اولان آتشفشان بر طاغك اسمى دخى (كوه‌دماوند) در .

§

﴿ دمغان ﴾ ياخود (دامغان) — طبرستان ايالتنده بر شهردر . وقتيله ملوك اشكانيه‌نك پاى تختى ايدى . يونانيلر بوكا (يوز قاپولى) معناسنه اوله‌رق (هقاتومپيلوس) ديرلردى . اشبو (هقاتومپيلوس) نامى بر وقت مصرده اولان (تب) شهرينه دخى ويرلمشدر .

§

﴿ دمنهور ﴾ — مصر سفلاده اسكندريه‌نك سكسان كيلومترو جنوب شرقيسنده وقاهره‌نك يدى كيلومترو شمال شرقيسنده ونيلك مجراى شرقيسى اوزرنده بر قصبه‌در درونده درتبيك بشيوز نفوس تخمين اولنيور متقدمين بورايه (هراقلى پوليس) ياخود (هرمو پوليس) ديرلر ايدى . بوراده خديو مصرك برقصرى واردر .

§

﴿ دمياط ﴾ — مصرده دكزدن طقوز وقاهره‌نك شمال شرقيسندن يوز التمش كيلومترو مسافه‌ده اوتوز بيك نفوسى حاوى برشهردر . بانيسى

(طامياط) بن اشمس بن مصرايم اولـديغى و بو نام (دمياط) قـدرت ربانيه معناسنه ايدوكى بعض تواريخده محرردر . ذال معجم ايله (ذمياط) دخى يازيلور . فرانسه قرالى (سن‌لوئى) بوراسنى (١٢٤٩ م و٦٤٨ه) تاريخنده (منصوره) شهريله برابر ضبط ايدوب ديكر بر محاربه‌ده مصرليلره اسير دوشمكله قانى بهاسى اولەرق ينه ترك ايلشيدى . دمياط قرون‌وسطاده بحرى وغايت مشهور برمملكت ايدى اسكى دمياط اون اوچنجى عصرك نهايتنه طوغرى منهدم اولوب طرف جنوبيسندن التى كيلومترو بعد ومسافه‌ده شمديكى يكى دمياط تأسيس اولندى بوراده قبطيلرك بر باش پسقپوسلغى واردر . پك اعلا پرنجى اولور .

١٨٤٨ م و ١٢٦٥ ه) تاريخنده جزايرده تشكل ايدن زراع كوچلرينه دخى دمياط نامى ويرلمشدر .

§

﴿ دميرى ﴾ — اسمى كمال الدين محمد بن موسى الدميريدر افاضل علماى شافعيه‌دن برى اولوب (١٣٤١ م و ٧٤٢ ه) ده تولد و (١٤٠٥ م و ٨٠٨ ه) تاريخنده وفات ايلشـدر اوائل حالنده ترزيلكله مشـغول ايدى مؤخراً مقراض هدايت دكانچهٔ نظرندن پردهٔ غفلتى چاك ايتمكله متاع چارسوى فنادن قطع علايق وتجرد وبالكليه تحصيل علوم وفنونه‌ديده‌دوز تقيد و ياورئ توفيق ايله آز وقت ايچنـده ميدان معرفته نصب خيمـهٔ تفرد ايلدى .

كمال زهد و اتقاسـنه مبنى قطعاً تقلد قضـايه رضا و يرمديكى كبى فرط تواضعندن ناشى عمرنده البسهٔ فاخره اكتساسنه راغب و مراكب فارهه‌يه راكب اولمامشدر .

جملهٔ تأليفاتندن برى (حيوة الحيوان) نام كتابدركه صغرى وكبرى نامياله ايكى اولەرق هرايكيسـيده مؤلف مومى اليهك كمال مهارتنـه دلالت ايدر (دمير) مصرده برقريه اسميدر .

§

﴿ دنى استر ﴾ ياخود (دنيسـتر) — بسارابيا قطعه سـنده

برنهردر (طورله) دخی دیرلر . وقتیله دولت عثمانیه وروسیه ممالکی بیننده خط فاصل ایدی . (بندر شهری بونهرك کنارنده در .

§

﴿ دوانی ﴾ — جلال الدین محمد بن مولی سعدالدین — تاریخ ولادتی (قرة العین) الفاظی اولوب (١٥٦٢ م و ٩٧٠ ﻫ) تاریخنده منتقل عالم جاودانی اولمش ومسقط رأسی بولنان (دوان) قصبه سنده محل مخصوصنه دفن اولنمشدر . مشاالیه علم تصوف وکلام وحکمت وشعر واخلاق وفنون سائره ده صاحب یدطولا واوصاف ممدوحهٔ انسانیه نك همان کافه سنه مظهر برذات علی الاعلی ایدی . تألیفاتی یوزی متجاوز وجمله سی اعتبار ومقبولیتی حائزدر .

(دردخماردارم ودرمان من میست — می ده که می زبهر مداوا حرام نیست) و (بهارست درکش می ارغوانی بفتوئ جلال ملا دوانی) بیتلرینی نره یه کیتسه یازیلی بولدیغندن (بزبونلری مطایبه طریقیله سویلدیکمز حالده انتشار ایدرك بدنامله غمزه سبب اولدی) دیمشدر .

شوبیتلردخی اشعار بلاغتشعارندندر — (من کجا شعر وشاعری زکجا . یدبیضا وساحری زکجا)(دست درزلفش زدم شب بود چشمش مست خواب . میکشودم از همه تا که برآمد آفتاب)

§

﴿ دوبرو وندیك ﴾ — اوسترپا دولتنه تابع (دالماچیا) ممالکندن برمملکت اولوب درونده اون بش بیك نفوس تخمین قلنمقده ونامنه الیوم (راغوزه) دینمکده در . بوراسی برچوق زمان جمهوریت وجهله اداره اولندیغی کبی براره لق دخی دولت علیه حمایه سنه پکوب مرتب اولان ویرکولرینی هر اوچ سنه ده برکتورلر وکتورلر الای مخصوص ایله قبول اولنورلر ایدی .

اصل اسکی نامی (آپیدورا) در .

§

﴿ دوبلن ﴾ یاخود (دوبلین) — انکلتره دولتنه تابع ایرلانده اطه سنده کائن (لنستر) ولایتنك مرکز اداره سیدر . بو شهر کنیش

برمرسانهایتنده اولوب اوچ یوزبیك نفوس وبرکوزل لیمانیله درونده بردارالعلومی واردر . اسکی اسپانیول التوننه دخی دو بلین دیرلر . (ایرلانده) کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ دوتروشه ﴾ — مشاهیر ارباب فنوندن برذاتدر (١٧٧٦ م و ١١٩٠ ه) تاریخنده فرانسه‌ده ظهورایدن اختلال اثناسنده‌دوچارضرورت وبالاخره مجبور هجرت اولان براصلزاده صلبندن دنیایه کلمشیدی . مومی الیه متعدد سفرلرده اردولرك خدمت طبابتنده بولنوب مؤخراً (شاتورینو) نام محله‌چکیله‌رك اورادە مطالعات علومه حصر همت ایلدیکی حالده ١٨٢٨ تاریخنده فنون آقادمیاسنه انتخاب اولدیغنه بناء پارس شهرینی محل اقامت اتخاذ ایلدی . صدایه متعلق نظریاتی ونباتاتك نشو ونما وتجدداتی اوزرینه تحریاتی واحوال عظامه ونباتات ایله حیواناتك بنیهٔ داخلیه‌سنه و یمورطه ایله جنینك نشو و نماسنه دائر تدقیقاتی شایان تقدیردر ١٨٣٧ تاریخنده حیوانات ونباتاتك تاریخ تشریحی وترکیب اجزای حیوانیه حقنده اولان کافهٔ آثارینی مجملات نام کتابنه درج ایتمشدر .

§

﴿ دود الحیط ﴾ — برنوع بیاض چیبان قوردیدر بوحیوان بعض شرق وافریقا اهالیسنك چیقاردقلری چیبانلرك ایچنده حاصل اولور وطولی الی زراع اعشاریه‌قدری بولنور وجودی الاستیق اولدیغندن اربابی اوجنی بولوب برمقره‌یه صاره‌رق وتدریجاً چکه‌رك چیقاررلر اکر قوپاریلورایسه یمورطه‌سی اورده قاله‌جغندن چیبان قپانمز الحاصل براوزون بلادر .

§

﴿ دود وحید ﴾ — بعض انسانك باغرساقلرنده بولنور یدی سکز مترو طولنده بر صوغلجاندر بونك جهت علیاسی غایت ضیق اولوب باشی‌دخی ضیق اولان طرفده‌در واسهاله بادی اولمقسزین برشدید وجع احداث ایتدیکی مجربدر مبتلا اولان کسه ابداً طویمق بیلمدیکی حالده

كوندن كونه ضعيفلنور . علاجى لزومى مقدار تازه نار اغاجى قابوغنى صوده قاينادوب ايچمك كبى شيلر ايسه‌ده حكيمه مراجعت لازمدر اشبو صوغلجان قوپه‌رق دوشوبده باشى ايچروده قاله‌جق اولورايسه ينه بيوبوب اسكى حالنه كيره‌جكندن دوشديكى زمان باشى چيقوب چيقمديغنه دقت اقتضا ايدر .

§

﴿ دوران دم ﴾ — جسم ذى روحده دوران دم قان دنيلان ماده‌نك قلب واسطه‌سيله شريانلره دفع وطمرلر معرفتيله قلبه رجوعندن عبارتدركه بو اثناده قانده بر چوق تبدلات وقوعبولور بونى (١٦٢٨ م و ١٠٣٨ ه) تاريخنده (حاروى) نام دوقتور كشف ايلدى .

نباتاتده‌دوران دخى نباتاتك تراب و هوادن بلع واخذ ايلديكى مواد مغديه‌يى هر قسمنه نقل وتوزيع ايلمسيدر مواد مغديهٔ مذكوره اولا جسم اليافينك اوعيه‌سى واسطه‌سيله پيراقلره قدر صعود ايدوب هوا ايله تماس ايتدكدن صكره بر قسمى اغاجك اقسام مختلفه‌سنك تغونه مقتضى وسائطى تدارك ايتمك وديكر قسمى ضمغ ورچنه كبى موادى حاصل ايلك اوزره نزول ايدر .

§

﴿ دورستوله ﴾ ياخود (دروستول) — طونه ساحلنده واقع (سلستره) قصبه‌سنك نام عتيقيدر (ديسترا) دخى ديرلر .

§

﴿ دوريس ﴾ — يونانستانده هراقليد يعنى (هركول) سلاله‌سندن عد اولنان رؤسايه تابع برفرقهٔ جسيمه‌نك اسميدر . بونلر (٤٤٩٠ خ) تاريخنده يعنى ميلادك بيك يوز سنه مقدملرنده يونانستانده پك چوق خسار و (لاقونيا) و (قورينت) و (مغارا) يى ضبط و (مسينا) دن (اثولى) لرى طردكبى بيوك اقتداره بولنديلر .

§

﴿ دوريلا ﴾ — كوتاهيه سنجاغنده اليوم مركزقضا اولان (اسكى شهر) لك اسكى اسميدر .

§

﴿ دوز اوغلی ﴾ — زمان سلطان محمود خان ثانیده ضربخانه صرافی ایدی . (١٨١٨ م و ١٢٣٤ ه) تاریخنده بعض خصماسنك غمز ونفاقیله کوریلان محاسبه سنده یکرمی ایکی کیسه ذمت کوسترلمسنه وعلیهنده دها برچوق سعایتلر ایدلمسنه بناء بالاعدام مالی کاملا ضبط ومصادره اولندی واوروپایه فرارایده یلان برقرنداشندن بشقه کافهٔ متعلقاتی نفی وتغریب ایدلدی . اوصره ده دیمتوقه ده منفی بولنان ضربخانه امینی عبدالرحمن بکك دخی سر مقطوعی درسعادته کتورلمشدر . اولوقت دوز اوغلنك آخورنده اللی التمش بارکیر وار وممشا نعلینلری بیله انجو و یاقوت ایله مزین دیو بر چوق تواترلر چیقمش ایدی .

§

﴿ دوق ﴾ — لاتین لسانینده (دوقس) جنرال کبی مستعمل برعنواندر اشبو عنوان روما ایمپراطورلغنك ازمنهٔ اولیه سندن بدأ ایدر (٢٧٦ م) تاریخنده (پروبوس) نام ایمپراطور زمانینده دوق عنوانی یالکز عسکری جنرالره دینیوب ایالت داخلنده بولنان باالجمله قونسل ووالیلره دخی اطلاق اولنور ایدی صکره یعنی قسطنطین زمانینده اشبو عنوان کسب اهمیت ایتمکه باشلادی . اولوقت غرب ایمپراطورلغنده اون اوچ و شرق ایمپراطورلغنده اون ایکی دوق بولنور ایدی بابارلرك استیلاسی زمانینده موجود اولان دوقلرك اکثریسی بولندقلری اداره ده کسب استقلال ایتدیلر باویرا و المان دوقلری دخی بوقبیلدندرلر . سکزنجی عصرده فرانسه ده (اود) نام (اکتنین) دوقی دوقالغنی کندی انسال و احفادینه نقل ایتدیردی واونبنجی عصرده صوك (قارلونژیه ن) لرك زمانده دوقلره مودوع اداره لر شکل وراثت وامارته تحول اولندی لکن (قایه سیه ن) لر زمانینده قراللغك اقتدار جسمانیسی تزاید ایتمکله برابر دوقلرك نفوذی تدنی یه باشلادی ونهایت دوق عنوانی نجابت ورتبه یه منحصر قالدی و (١٥٦١ م و ٩٦٩ ه) تاریخنده طقوزنجی شارل موروث اولان دوقه لقلرك ارکك اولاد اولمدیغی حالده دولته قاله جغنی مبین برامر نشر ایلدی وفرانسه یوك اختلالی زمانینده بتون بتون لغو اولنوب ١٨٠٦ تاریخنده ینه تجدد ایلدی .

(آرشیدوق) اوسترپا خاندان حکمرانیسنه مخصوص عنوان اولدیغی کبی (غران دوق) دخی روسیه خاندان حکمداریسنه خاص برعنواندر .

§

﴿ دوقالیون ﴾ — جماهیر یونانیه‌دن (تسالیا) جمهوریت رئیسی ایدی . بونك زمانده یعنی (٤١٦٠ خ) تاریخنده تسالیاده بر طوفان ظهور ایدوب کندوسیله زوجه‌سندن ماعدا کافهٔ اهالیی غرق وهلاك ایتمشدر . یونانستان وماکیدونیا وکرید وقاریاده مؤخراً حکومت ایدن ذوانك سلاله‌سی اشبو دوقالیونك ایکی اوغلیله (هلن) یاخود (الن) نامنده‌کی دیکر اوغلندن متولد ایکی حفیدینه نسبت اولنمقده‌در . (الینوز) کلمه‌سنه دخی مراجعت اولنه .

§

﴿ دوکوملی ﴾ — اسمی حافظ مصطفی مسقط رأسی (اماصری) مجاذیب الهیه‌دن ومظنهٔ کرامدن بریدر . بوذات سردار اکرم لازاحمد پاشانك امامی اولوب (١٨٠٧ م و ١٢٢٢ ه) تاریخنده مشارالیه ایله (یرکوك) محاربه‌سنده بولنمش ومؤخراً هرنصلسه برحال مجذوبیته دوشه‌رك کندوسنی غیب ایلمشدر . کوندزلری سلطان احمد جامع شریفی اطرافنده وکیجه‌لری اوجوارده‌کی عربه‌جی‌باشی بودرومنده وقتنی کچورر وکیدیکی کیرلی وکاملاً دوکمدن عبارت اولان اثوابی طارتلق لازم کلسه اون بش یکرمی اوقه کاور ایدی . وفاتی (١٨٦٦ م و ١٢٨٣ ه) تاریخنده وتربه‌سی مذکور بودروم ایچنده‌در .

ارتحالی حقنده سویلنان تاریخ بی‌مثیلدر

(علایق عقده سن چوزدی دوکملی قید هستیدن)

١٢٨٣

عاش سعیداً ومات شهیداً

١٢٨٣

§

﴿ دولوز ﴾ — مشاهیر ارباب حکمتدندر و (١٧٨٥ م و ١٢٠٠ ه) تاریخنده (روان) شهرنده طوغوب (١٨٣٨ م و ١٢٥٣ ه) تاریخنده

پارسده وفات ایلمشدر اولا علم طب ومؤخراً فنون سائره‌ده کسب مهارت ایلدکدن صکره پارسده بولنان نورمال وفنون مکتبنده علم کیمیا وحکمت خواجه‌سی ودها صکره درس ناظری واقادیمی اعضاسی اولدی .

دولون علم حکمت و کیمیانك ترقیاتنه پك چوق خدمت ایلمشدر شویله که (١٨١١ م) تاریخنده طوزلرك یکدیکریله تحلیلنی و (١٨١٥) ده (اسیدونیترو) یی وسفورك مولدالحموضه ایله بعض ترکیباتنی و (قلور وآزوتی) کشف ایدوب اشبو کشف اخیری اثناده تجربه ایدرکن برکوز وبر پرماغنی ضایع ایتدی .

مومیالیهك کشفیات مزبوره‌سندن بشقه مختلف هوا تضییقلری تحتنده بولنان صو بخارینك قوهٔ الاستیقیه‌سنی واجسامك حرارت وثقلتنه دائر بعض خصوصاتی دخی (ارغو) وپتی ایله برلکده کشف ایلدی . اکثر تألیفاتی حکمت و کیمیا کتابلرنده مندرجدر .

§

﴿ دوما ﴾ — فرانسه جنرالرندندر (١٧٦٢ م و ١١٧٦ ه) تاریخنده (سن دومنغ) ده واقع (ژه‌رومیا) ده (مارکی دولاپاتیری) نام مهاجر ایله برافریقالی قادیندن متولد اولوب قرق بش سنه صکره وفات ایلدی (دومور ریه‌ز) زماننده برچوق شعشعه‌لی محاربانی واردر مصرده اولان سفری اثناسنده باشنده برقاچ کشی اولدیغی حالده قاهره‌ده جنرال (دوپوی) لك سبب قتلی اولان براختلالی دفع وازاله ایلش وفقط کندوسنه عارض اولان برخسته‌لکدنناشی درعقب چکلمکه مجبور اولمشدر .

§

﴿ دومنی کن ﴾ — (حایتی) کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ دون ﴾ نام دیکر (تنایس) — آورو پای روسیده بر نهردر (قولا) ایالتنده (یوان اوزه‌رو) کولندن نشأتله جنوبه ومؤخراً نامنه منسوب دون قزاقلری ممالکنه دکین جنوب شرقیه آقدقدن صکره غرب جنوبیه طوغریله‌رق ١٤٨٠ کیلومترو مسافه ایلروده آزاق دکزینه دوکیلور . سالف‌الذکر دون قزاقلری ممالکی آورو پای روسی ایالتلرندن بری اولوب

غرب وشمال غربی جهتلرنده (ورونژ) و (ایکاترینوسلاو) ایالتلری جنوباً قافقاسیه وبحر آزاق وشرق وشمال شرقی طرفلرنده (اژدرهان)و(ساراقو) ایله تحدید اولنور طولا ٥٤٠ عرضاً ٤٥٠ کیلومترو مسافه‌یی والتی یوز بیك اهالی یی جامعدر مقر اداره‌سی (چرقاسق) شهریدر اراضیسی مستوی وغایت کوزل مرعالرله معمور اولدیغی کبی کوزل آتلری دخی چیقار .

(دون) — فرانسه‌ده (من) و (لوار) ایالتلرندن نشأتله (من) نهرینه التصاق ایدن دیکر برنهرك دخی اسمیدر واسپانیا وپورتکیزده اصالت ونجابت عنوانی اولوب مقدما شاهزاده‌لره پسقوپوسلره ومالکانه اصحابنه اطلاق ایدلدیکی حالده مؤخراً قدیم خاندان اصحابنه دخی ویرلدی الیوم مراسم ادبیه صره‌سنه کچمشدر (دونا) دخی هرنوع قادینلره ویریلور برعنواندر .

§

﴿ دونغان ﴾ — ترکستان چینیده برجسیم قبیله‌در . (١٨٦٩ م و ١٢٨٦ ه) تاریخنده کاشغر امیری (یعقوب) خان ایله اوغراشوب برسنه صکره حمایه‌سنی قبول ایتمشلر ایدی . لکن امیر مشارالیهك وفاتیله تشکیلنه موفق اولدیغی حکومت جسیمه از وقت ایچنده منقرض اولدیغندن بونلر دخی چین حمایه‌سنه کچدیلر . قبیلهٔ مذکوره‌خلقی کاملا اسلام اولمق‌اوزره اوتوز ملیون تخمین اولنمقده‌در . (یعقوب) کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ دوهر ﴾ — سند ولایتی حکمدارلرندندر . عساکر اسلامیه‌نك سند قطعه‌سنه هجومی اثناده اشبو (دوهر) اردوسیله برابر دار عدمه فرار ایلش واندن صکره سیل سطوت اسلامیان هیچ برسد ممانعت کورمیوب رایات ظفر (ملتان) صحرالریله بعض قلاع هندیه‌یه قدر تموج نمای استیلا اولمشدر .

§

﴿ دهریون ﴾ — حقایق اشیایی فهم ایچون برهان ودلائل ارامقسزین مجرد مشهوداته حصر نظر اذعان ووجود صانع حقیقی یی کلیاً

رد ایله کائناتك اوته دنبرو بنفسه موجود اولدیغنی وکوریلان کافهٔ ذی روح من القدیم نطفه دن و نطفه دخی ذی روحدن وجود بولمقده اولوب بونلرك الی الابد بو حاله قاله جغنی بحث وادعا ایلیان فرقهٔ باغیه نك عمومنه اطلاق اولنور برعنوان ضلالت بیاندر .

§

﴿ ده سانویر ﴾ — بر مجموعهٔ قوانین یازوب آنکله مملکتی حسن اداره ایتمك واعضاسی اون نفردن عبارت اولمق اوزره (٥١٤٣ خ) تاریخنده یعنی میلادك درتیوز اللی برسنه مقدمنده رومادہ تشکیل اولنان هیئت حاکمه یه اطلاق اولنور . بونلر (اون) عنوانیله برقانون یازوب پرنجدن معمول اون عدد لوحه اوزرینه حك ایتدیردیلر صکره اکالیچون تعیین اولنان ایکی اعضا دخی ایکی لوحه ضم ایلدکلرندن جله سی اون ایکی یه بالغ و (اون ایکی لوحه قانونی نامیله شایع اولدی لکن اعضای مومی الیهم حائز اولدقلری اقتداری سوء استعمال ایلدکلرینه بناء هیئت مذکوره ایکی سنه دن زیاده دوام ایتمیوب (٥١٤٥ خ) تاریخنده یعنی میلادك درتیوز قرق طقوز سنه مقدمنده عسکر واهالینك قیامیله لغو ویرینه مجدداً قونسلار انتخاب وتعیین اولندی . ده سانویرلرك اك مشهور وقوتلیسی (اپیوس قلودیوس) ایدی .

§

﴿ ده قارت ﴾ — فرانسه مشاهیر حکماسندن اولوب (١٥٩٦ م و ١٠٠٥ ه) تاریخنده تورنده لاهی شهرنده تولد ایتمش واللی درت یاشنده وفات ایلمشدر . مومی الیه زادکاندن اولدیغی حالده فرانسه نك (فلش) مکتبنده جزویتلردن علم فلسفه وسائره یی کمالیله تحصیل ایتدکدن وبراره لق کوکالی یازیلوب برمدت دخی عسکرلك خدمتنی ایفا ایلدکدن صکره تبدیل مسلك والمانیا وفلمنك وایتالیایه عزیمت ومشاهیر حکما ایله مصاحبت ایدوب نهایت امستردام وعموندده اختیار اقامت ایلدی وحکمت طبیعیه وفلسفه وهیئته دائر اثرلری فرانسزجه نشر اولنمغه باشلادقده طوتدیغی مسلك بعض اعتراضه اوغرادیسه ده طرفدارلری دخی اکسك اولمدی و (مازارن) دن معاشه نائل اولدی ومؤخراً اسوج قرالیچه سی (استوقهولم) شهرینه

عودت ایتمکله کیتدیسه‌ده براز صکره اورانك صغوغنه طیانه‌مدیغندن وفات ایلدی . مومی‌الیه فن جبرده ایجاد ایلدیکی براصولی منحنیاته تطبیق ایدرك منحنیاته متعلق غیر ممکن ظن اولنان برچوق مسائل هندسیه‌یی سرعت وسهولتله حل ایتمك طریقنی بولمشدر .

§

﴿ ده‌موقریت ﴾ — حکمای یونانیه‌دندر (٤١٠٤خ) تاریخنده یعنی میلادك (٤٩٠) سنه مقدمنده (آیدر) شهرنده تولد ایتمشدر یونانستانك مشهور دارا استیلاسنه اوغرادیغی صره‌ده مملکتنده توطن ایتمش اولان و (ماژ) تعبیر اولنان پاپاسلردن تعلم علوم ایتدکدن صکره تکمیل فنون ایچون مصر وآسیا طرفلرینه سیاحت ایلدی وتحصیل یولنده کافهٔ مامالکنی بتورمکله وطنداشلرینك هدف تیرتعریض و موأخذه‌لری اولدیغندن تبریهٔ ذمت ایچون هیئته دائر جمع ایلدیکی براثری همشهریلرینه اوقویوب اکلاده‌رق نظرتحسینلرینی جلبدن بشقه برچوق عطیه‌لرینه‌دخی نائل اولدی . صورت تعیشنده مشهود اولان غرابت اوزرینه مومی الیهك جنتنه ذاهب اولان همشهریلری تداویسنی بقراطه توصیه ایتملریله بقراط ده‌موقریتی بعد المعاینه توصیه ایدنلره (بو آدم دلی دکل بلکه بورایه کتورنلر) دیمشدر (ده‌موقریت) یوز طقوز سنه معمر اولمشدر . حکمای یونانیه‌دن (هراقلیط) دائما اغلامقله شهرت بولدیغی کبی بودخی هربار انسانلرك افعال مجنونانه‌سنه کولمك ایله شهرت بولمش ایدی .

§

﴿ دهلی ﴾ — نام قدیمی (اندرا پراستها) یعنی اندرا مسکنی دیمکدر . وقتیله بیوك مغول دولتنك مقر اداره‌سی ایدی . (جومناه) نهرینك صاغ کناری اوزرنده وقالکوته‌نك شمال-غربیسندن بیك اوچیوز و اکبرنك شمال غربیسندن یوز سکسان کیلومترو مسافه‌ده کائندر . ابنیهٔ مشهوره‌سی وغایت جسیم جوامعی‌ایله (کتب منار) نامنده سکسان مترو ارتفاعنده بر قله‌سی واردر .

(١٨٥٨م و١٢٧٥ه) تاریخنه دکین دهلیده بیوك مغوللرك وارث حقیقیسی ساکن اولوب بونلره نظارت ایتمك ایچون انکلیزلر طرفندن برمأمور تعیین

اولمشیدی . دهلی تیمورلنگك ید ضبطنه کچوب یغما اولندقدن صکره (١٦٣١ م و ١٠٤١ ه) تاریخنده جهان شاهك زمان استیلاسنده کسب عمرانه باشلامش و (اورنك زیب) خان زماننده فوق العاده بر معموریت حاصل ایتمش ایکن اشبو پادشاهك وفاتی اوزرینه ینه انحطاطه یوز طوتدی و ١٧٣٩ ده نادر شاه طرفندن ضبط ایدیلوب درون و برونی قانلرله تلوین اولندی (اشبو محاربه ده غالبلرك آلمش اولدقلری مال غنایم اون ملیار غروش قیمتنده ایدی دیرلر. ١٧٦٠ ده دخی ماهراتلر طرفندن آلنوب نهایت ١٨٠٣ تاریخنده انکلیزلرك ید ضبطنه کچدی و ١٨٥٧ تاریخنده اهالی رفع لوای قیام ایتدیسه ده اوسنه ینه باصدیرلدی .

قدیم دهلی ایالتی شمالاً (لاهور) جنوباً (اکبره) جنوب شرقیده (اواد) وجنوب غربیده (مولتان) ایله تحدید اولنور طولاً ٥٠٠ وعرضاً ٢٧٠ کیلومترو مربعنده اولوب تقریباً التی ملیون نفوسی جامع ایدی . الیوم دهلی همان کاملاً انکلیزلرك ید استیلاسنده وکلکوته ایالتی داخلنده در . اوروپالیلر بوکا (دلهی) دیرلر .

§

﴿ دیاربکر ﴾ — آسیای عثمانیده غایت مستحصن برشهر اولوب (دجله) نهرینك صاغ طرفنده واقع و بونامده بروایتك مرکزیدر غایت مرتفع ویتمش ایکی قله لی برسور شهرك دائراً مادار اطرافنی احاطه ایلر و بوسورك زمان انشاسی رومالولره حمل ایدیلور . اطرافنده اثمار نفیسه یتشدیرر کوزل باغچه لری ومنتظم ومشهور جامعلری ومناسترلری وروم ویعقوبی ولاتین کلیسالری وخرستیانلره مخصوص بعض زیارتکاهلری واردر . صوف پاموق وایپك قماشلرك انواعی وهر نوع مطبخ وسفره یه متعلق باقر آوانی یاپیلور . اشبو شهر برچوق دفعه لر خراب اولمش و (الانس) و (الاتنیه ن) زمانلرنده صوك دفعه اولمق اوزره مجدداً انشا ایدیلوب متعاقباً عجملر ورومللرك ید استیلاسنه دوشدکدن صکره (٩٥٧ م و ٣٤٧ ه) تاریخنده ید اسلامیانه انتقال ایلشدر .

دیاربکر ولایتی ارمنستان صغری ونهرین بینك قسم شمال غربیسنی شاملدر

شمالاً ارضروم وسیواس وشرقاً وجنوباً وغرباً حلب وموصل ولایتلری ایله تحدید اولنور طولاً اوچیوز یکرمی سکز وعرضاً یوزالتمش طقوز کیلومترو وسعتنده اولوب کرد عثمانلی عرب ارمنی ویهودیدن عبارت اولمق اوزره درت یوز بیك نفوسی جامعدر .

متنوع برچوق معادنی وار ایسه‌ده متروك حکمنده‌در . دیاربکر شهرینه مقدما (امد) دنیلور ایدی .

§

﴿ دیدون ﴾ الیز — (تیر) یعنی (صیدا) حکمداری (پیك مالیون)ك قرنداشی شیسه‌نك زوجه‌سیدر . حکمدار مشارالیه (٤٧٣٤خ) تاریخنده یعنی میلادك ٨٦٠ سنه مقدمنده قرنداشنی مالنه طمعاً اعدام ایتدیکی زمان مشارالیها متعلقاتیله برابر بحراً (اوتیك) کورفزینه فرار واوراده (قارتاجنه) شهرینی تأسیس ایدرك حکومتنی اعلان واشهار ایلمشیدی . بر روایتده (دیدون) پیك مالیونك همشیره‌سی و (شیسه) انشته‌سیدر . (قارتاجنه) کلمه‌سنه دخی باقیله .

§

﴿ دیر القمر ﴾ — سوریه‌ده عکانك شمال شرقیسندن طقسان کیلو-مترو مسافه‌ده درزی وخرستیان ایکی بیك نفوسی و بر مناستر ایله برکلیسایی حاوی قصبه‌در .

(١٨٦٠م و١٢٧٧ه) تاریخنده درزیلر بوراده بولنان خرستیانلری قتل عام ایتدکلرندن مظهر عقوبات اولدیلر . جوارنده درزیلرك امیرینه مخصوص بر اقامتکاه ایله دیکر برمستحصن قصر موجود ایدی .

§

﴿ دیسان ﴾ — اورفه شهری کنارندن جریان ایدن نهرك و(١٢٢ م) تاریخنده اورفه راهبی بولنان (ابن دیسان) ك ایجاد ایلدیکی (دیسانیه) مذهبنك اسمیدر . مرقوم بومذهبی مجوس اعتقاداتندن انتخاب ایدرك ترتیب ایلدی دیسانیه مذهبنده بولنانلر شمسی اب الحیاة وقمری ام الحیاة اعتقاد ایدوب بوعالم سفلاده وقوعیافته اولان هرنمو وفیضك بونلرك آی باشلرنده اجتماعلرندن متولداولدیغنه ذاهب اولورلر وحق تعالی یه هردرلو

عباداتی باطناً اجرا ایتملیدر وانسان کندی اوز والده وکریمه سیله تزوجنده بأس یوقدر دیرلر ایدی . مجوس فرقه لرندن بعضیلری دخی ابن دیصانك دیدیکنه مشابه اولهرق نور ایله ظلمتی اصل اعتبار ایدوب نوره اصل قدیم وظلمته اصل محدث دیرلر ایسه ده اندن ایلروسنه کیتمزلر .

بواعتقاد عصر اسلامده دخی برمدت دوام ایتدی حتی ابو الخطاب بن ابی زینب کوفه دیسانیلرینك رئیسی ایدی مرقوم مریدلرینه بکا قلیچ کار ایتمز دیر ایکن عساکر اسلامیه واروب اخذ واعدام ایده جکلری اثناده مریدلری سن بکا قلیچ کار ایتمز دیر ایدك شمدی بوحال ندردیدکارنده الله استدیکی زمان بنم حیل وخدعه مه قارشو بویله پاپه جغنی سویلمش ایدی دیدی .

§

﴿ دیقران ﴾ — ارمنستانده بونامده پك چوق ذوات اجرای حکومت ایتدی . برنجی دیقران (٥٠٢٩ خ) تاریخنده یعنی میلادك بشیوز التمش بش سنه مقدمنده تختة جلوس وبش سنه صکره ماد پادشاهی کیکاووسه اعلان حرب ایتدی وکیکاووسك نبیره سی مشهور (کیخسرو) دخی دیقران ایله برلشوب کیکاووسك اردوسنی پریشان وکندوسنی اخذ واعدام ایتدیلر . برروایتده دیار بکرك مؤسسی بودر .

ایکنجی دیقران (٥٤٧٦ خ) تاریخنده یعنی میلادك یوز اون سکز سنه مقدمنده پارت قرالی وقرنداشی مهرداد طرفندن ارمنستان تختنه اجلاس اولندی بوذات مدت اداره سی اولان یکرمی اوچ سنه ظرفنده پونت وقپادوقیا وپتینیا ومسی ممالکنی حرباً تحت اطاعته آلوب وسلوسیدره قارشو مهرداد ایله اتفاق ومحاربه ایدوب ارمنستان اهالیسنی زراعته تشویق وموافق عقل وحکمت برطاقم قوانین وضع وآثار تاریخیه نك جمعنه همت ایلدیکی حالده عاقبت کندو رؤسای عسکریه سندن برینك یدیله قتل اولندی .

اوچنجی دیقران دیقران ثانینك اوغلی وخلفیدر بو دخی مدت سلطنتی اولان اوتوزبش سنه ظرفنده شهنشاه عنوانی وپونت قرالنك قزینی آلوب قرال مرقوم ایله متفقاً رومالوله اعلان حرب ایتدی واناطولیده متصرف اولدیغی ممالکنك همان نصفنی وروم ایلنده تراس وماکیدونیا وآتنه ولایتلرینی

آلوب یوزبیك روما عسکرینی برکونده اخذ واعدام ایلدیسه‌ده صوکنی کتوره‌مدی یعنی میلادك التمش یدی‌سنه‌مقدمنده روم جنرالی پومپه‌یه فناحالده مغلوب اوله‌رق انتی‌بیك قنطار (تخمیناً اوتوز ایکی ملیون فرانق) کموش تضمیناتك اعطاسنه وآلدیغی یرلرك ردندن بشقه ارمنستان صغرا ممالکنك ترکنه مجبور اولدی . بونك ایکنجی اوغلی وخلفی دخی دیقران نامیله یاد اولنور ایدی .

§

﴿ دیکتاتور ﴾ حاکم مطلق معناسنده‌در اشبو حاکم الك زیاده مدت مأموریتی التی آی اولمق اوزره قونسللر طرفندن تعیین اولنور وغایت عالی برنفوذه مالك اوله‌رق رفاقتنده یکرمی درت لیکتور ایله یورر ومحاربه ومصالحه یاپار فقط اهالینك رخصتی اولمقسزین خزینهٔ دولتی استدیکی کبی قوللانه‌مز وایتالیادن تباعدایده‌مزایدی . برنجی‌دفعه بومأموریتی احراز ایدن (لاریتوس) اولوب دیکتاتورلق دخی مومی الیهك تکلیفی اوزرینه (٥٠٩٦ خ) تاریخنده یعنی میلادك درتیوز طقسان سکزسنه مقدمنده احداث اولنمشیدی . اشبو حاکمیت اولا (پاتریسیه‌ن) لر طرفندن اجرا ایدلدیسه‌ده مؤخراً (پله بیه‌ن) لر دخی حصه‌دار اولدیلر دیکتاتورلرك الك مشهورلری سنسیناتوس وقامیل وپاپیریوس وسیللا وسزار اولوب بونلر دائمی صورتده تعیین اولنمشلردر .

§

﴿ دیکیلی طاش ﴾ — متقدمینك اوزری یازولی اولمق اوزره براقش اولدقلری دیکیلی طاشلر قرق عدد تخمین اولنیور بونلرك یدیسی مصرده اون ایکیسی رومادە ایکیسی ایتالیاده ایکیسی استانبولده ایکیسی فرانسه‌ده بشی انکلتره‌ده حالا قائم موجوداولوب قصوراونی مفقوددر . درسعادتده یازیلی ویازیسز برقاچ محلده واردر . بونلردن عورت پازارنده اولان دیکیلی طاش برطرفه میل ایله ابنای سبیلی قورقویه دوشوردیکندن (١٧١١ م و ١١٢٣ ه) تاریخنده هدم اولنوب یالکز کرسیسی ابقا ایدلمشدر . سراجخانه جوارنده (قزطاشی) نامیله شهرت بولان دیکیلی طاش حقنده تاریخلر برشی یازمیور ایسه‌ده روما ایمپراطورلرندن برینك قزی یاخود

زوجه‌سنك مزاری اولق کرکدر بونك اوزرنده بولنان قرمزی صماقیدن مصنوع صندوقه دها یقین وقته قدر طوریبور ایدی. سلطان احمد میداننده‌کی اورمه دیکیلی طاش (٩٦٠ م و ٣٤٩ ه) تاریخنده ایمپراطور طقوزنجی (قسطنطین) امریله انشا اولنمشدر. سلطان‌احمد میداننده‌اولان بورمه‌لی عمود ایچون(دلفی)وینه محل مزبورده‌اولان‌دیکر یکپاره‌دیکیلی‌طاش ایچون (هیروغلیف) وچنبرلی‌طاش‌ایچون (چنبرلی) کلمه‌لرینه نظربیوریله. طوپ قپو سرای همایونی داخلنده بولنان دیکیلی طاش روما ایمپراطوری ایکنجی (قلاودیوس) اراده‌سیله (٢٥٨ م سنه‌سنده رکز ایدلدی مشار الیه بونی (غوت) طائفهٔ وحشیه‌سنه علامت غالبیتی اولق اوزره رکزایتدیرمش واوزرینه لاتین لسانیله (فورتونه‌ره دوچی اوپ دیویکتوس غوتوس) عباره‌سنی یازدیرمش ایدی.

§

﴿ دیمتوقه ﴾ — ادرنه‌نك التی ساعت جنوبنده ومریچ نهری کنارنده بر لوا مرکزیدر. نفوسی اون بیك قدر تخمین‌اولنور ودرونده یوك و اپیکدن اقمشه ایله چناق چوملك‌نسج واعمال قلنور. اسوج قرالی اون‌ایکنجی(شارل) پولتاوا مغلوبیتندن صکره بورادهاوتورمشیدی. (بیغا) سنجاغنده‌ده بردیمتوقه واردرکه بوکا (کوکرجنلك) دخی دیرلر.

§

﴿ دیمستوقلی ﴾ — اسکی اتنه‌لولرك مشهور قوماندانلرندندر. بوآدمك هرنقدر نسلی مجهول ایسه‌ده جنرال ملتیادینك عجملرله ایتدیکی (ماراثون) محاربه‌سنده کوریلان ثبات وغیرتیله شجاعتی معلوم اولدیغندن عجملرك (٥١١٤ ه) تاریخنده یعنی میلادك درت یوز سکسان سنه‌مقدمنده ایتدکاری هجومده کنج اولدیغی حالده قوماندان تعیین اولنمش ایدی. مومی‌الیه‌محاربه‌نك ظهورندن اول بویله بربیوك هجوم اوله‌جغنی اکلایوب احتیاطاً برچوق سفینه‌لر اعمال و لزومی‌قدر مهمات حربیه تدارك واستحصال اتلش وآره‌دن چوق کچمکسزین شاه (سرخس) برقاج یوزبیك عسکرایله بتون یونانستانی بعدالاستیلا اتنه‌یه یاقلاشدقده مومی الیه اتنه اهالیسنی کاملاسفینه‌لره بیندیروب دکزه آچدقدن صکره زیر قوماندا اسنده اولان

سفائن حربیه ایله مشهور (سالامین)محاربهٔ بحریه سنی قزانه رق عجملری رجعته مجبور ایتمشدر . مؤخراً دخی قومشولری اولان اسپارتلولره قارشو اتنه‌نك اطرافنه برجسیم سور چکدیروب (پیریه)فوق الغایه تقویت ویردیسه ده اسپارتلولر بوتدارکاتك کندو علیهلرنده اولدیغنی اکلادقلرینه بناء اعمال دسایسه ابتدار ودیمستوقلی یی محو وازاله یولنده ممکن مرتبه صرف ماحصل اقتدار ایله نهایت یولنی بولوب بش سنه ایچون طرد وتبعیده موفق اولدیلر بونك اوزرینه مومی‌الیه اولوقت عجم شاهی بولنان (اردشیر) نزدینه التجا ایدوب اوراده معززاً اوتورمقده ایکن اوچ سنه صکره (اردشیر) آتنه یه تکرار سفر آچه‌جغنی و بوسفرده کندوسنی قوماندان تعیین ایده‌جکنی افاده ایلدی دیموستوقلی اوچ سنه‌دن برو کوردیکی التفاته مقابل مشار الیهك بوامرینی حسن تلقی یه هرنقدر بورجلی ایسه ده بشقه برملت ایچون کندو ملتنه قلیچ اورمغی دخی حمیت ومحبت وطنیه‌سنه صیغدیره‌مدی بنابرین هرایکی طرفه یعنی نه نان ونعمتنی بیدیکی عجملره براهانت ونه‌ده اغورنده جانسپارانه خدمت ایلدیکی حالده بالآخره کندوسنی وطنندن مطروداً چیقاران ملتی علیهنده برسوء حرکت وقوعنه بادی اولمامق اوزره اردشیردن برای ملاحظه مساعده استحصالیله او کیجه کندو کندوسنی دارالعدمه ایصال ایلشدر . (ایشته عالمده ابقای نیك نام بویله اولور) .

§

﴿ دیموستن ﴾ — یونان خطیبلرینك پرنسی نامیله مشهوردر (٣٨٥) تاریخ میلاد مقدمنده (آتنه) ده‌طوغوب (ایزه) و (افلاطون) لك درسلرنده بولنمش وفصاحت وبلاغتی سایه‌سنده جزئی برزمان ایچنده مناصب عالیه یه نائل اولمشیدی . یونانستانك اسارتنی ذهننده قوران (فلیپ) نام ماکیدونیا قرالی علیهنه مالك اولدیغی قوهٔ ناطقه یی صرف واستعمال ایله براتفاق تشکیل ایدوب (٣٥٦ خ) تاریخنده یعنی میلادك اوچیوز اوتوزسکز سنه مقدمنده قرال مومی الیهه قارشو بالذات محاربه ایلدیسه‌ده شجاعتی فصاحتی رادسنه چیقه‌مدیغندن مظفریت فلیپ طرفنده قالدی . وکندوسی فلیپك وفاتنه دکین وطنندن دور اولوب نهایت اسکندر زماننده حریتنه نائل

اوله بیلدی لکن قوجه غیور تك طورمیوب برقاچ سنه مرورنده اسکندره رفع لوای عصیان ایدن (هاربالوس) ك افساداتنه قاپلدیغیچون نفی اولنوب قرالك وفاتی عقیبنده تکرار کتورلدی بوکره دخی ماکیدونیا والیسی بولنان (انتی پاطر)ه قارشو اعلان حرب ایدیروب بوندهده اتنه لیلر مغلوب اولدیغندن بیوك جزا کوره جکنی اکلایوب (نبتون) معبدینه التجا ایلدیسهده التجاکاهنی محاصره ایدن عسکرلرك یدلرینه دوشه جکنی حس ایتمسی اوزرینه (٥٢٧٢ خ) تاریخنده یعنی میلادك اوچیوزیکرمی ایکی سنه مقدمنده کندوکندوسنی تلف ایتدی دیموستن التمش بر نطق والتمش بش مقدمات ومدت نفینده آتنه اهالیسنه التی عدد تحریرات یازمشدر .

§

﴿ دینار ﴾ — مقدما عراقین وممالك سائره ده تداول ایدن التون سکه نك اسمیدر . بر دینار بر درهم شرعینك برمثلیله اوچ سبعندن (قرق درهم شرعی بر وقیهٔ شرعیه مساویدر) یاخود حبات معتدلهٔ شعیردن یتمش ایکی حبه ثقلتندن عبارت ایدی بعض علما دینار سکسان درت وزن مخشری قرق سکز شعیر وزننده در دیدیلر ایسهده مشهوری اولکی قولدر .

دینارك لاتینجه (دینار یوس)ك غلطی اولدیغی ورومادہ مقدما اون ومؤخراً اون التی (آس) قیمتنده تدول ایتدیکی واوزرنده X اون رقمی مضروب ایدوکی وشارلمان زمانندن صکره زیاده باقر قارشدیرلدیغی ایچون قیمتی تناقص ایدوب دها صکره بتون بتون باقره تحویل ایدلدیکی بعض تواریخده کورلمشدر .

§

﴿ دین طای ﴾ — چین خاقانیدر . اصل اسمی (هیانغ چونغ) ایکن جلوسنك سکزنجی سنه سنده یعنی (١٥٢٤ م و ٩٣١ ه) تاریخنده سرای خلقیله برابر دین اسلامی قبول ایتمکله بونامی آلمشدر .

§

﴿ دیوان ابن هانی ﴾ — (٩٧٢ م و ٣٦٢ ه) تاریخنده مقتولاً وفات ایدن ابی قاسم محمد ازدیٔ اندلسینك . مشهور (متنبی) ایله معاصر ایدی .

﴿ دیوان ابی الحکم ﴾ — (١١٥٤ م و ٥٤٩ ه) تاریخنده وفات ایدن عبدالله بن مظفر باهلینك .

﴿ ديوان ابى فراس ﴾ — (٩٦٧ م و ٣٥٧ ﻫ) تاريخنده وفات ايدن حارس بن سعيد تغلبينك . مومى اليه امرؤ القيس ايله همعنان طوتيلور ايدى .

﴿ ديوان ابى نواس ﴾ — (٧٧٥ م و ١٥٩ ﻫ) ده وفات ايدن حسن بن هانى حكمينك .

﴿ ديوان امرئ القيس ﴾ — معلقات سبعه اصحابندن بريدر .

﴿ ديوان انورى ﴾ فارسى — (١٥٤٧ م و ٩٥٤ ﻫ) تاريخنده وفات ايدن انور ينك دخى بونامده ترجمه بر ديوانى واردر .

﴿ ديوان آهى ﴾ تركى — (١٥١٧ م و ٩٢٣ ﻫ) ده وفات ايدن آهئ مشهورك .

﴿ ديوان باقى ﴾ تركى — (١٥٩٩ م و ١٠٠٨ ﻫ) ده وفات ايدن پيشواى شعراى روم مولانا باقى مرحومك .

﴿ ديوان بخترى ﴾ — (٨٩٧ م و ٢٨٤ ﻫ) تاريخنده وفات ايدن ابى عبادة الوليد بن عبيد الطائينك . مومى اليه طبقهٔ عليا شاعرلرندن اولوب اشبو ديوانى بين فصحاء العرب سلاسل الذهب ياد اولنوردى :

﴿ ديوان جم ﴾ تركى — (١٤٩٥ م و ٩٠١ ﻫ) ده مسموماً وفات ايدوب سركذشت دلسوزى تاريخلرده سو يلنان جم بن سلطان محمد خانك .

﴿ ديوان حافظ ﴾ فارسى — (١٣٨٨ م و ٧٩١ ﻫ) ده وفات ايدن لسان الغيب شمس الدين محمد شيراز ينك .

﴿ ديوان حريمى ﴾ — (١٥١٢ م و ٩١٨ ﻫ) ده وفات ايدن قورقود بن سلطان بايزيد خانك .

﴿ ديوان خسرو دهلوى ﴾ فارسى — (١٣٢٤ م و ٧٢٥ ﻫ) تاريخنده وفات ايدن خمسه صاحبى مشهور امير خسرو دهلو ينك .

﴿ ديوان خيالى ﴾ تركى — (١٥٥٦ م و ٩٦٤ ﻫ) ده وفات ايدن يكيجه واردارلى محمد افنديك .

﴿ ديوان روحى ﴾ تركى — (١٦٠٥ م و ١٠١٤ ﻫ) ده وفات ايدن فاضل مشهور روحئ بغداديك .

❊ ديوان سامى ❊ تركى — (١٧٣٣ م و ١١٤٦ ه) ده وفات ايدن مصطفى نام شاعر بنامك .

❊ ديوان سرورى ❊ تركى — (١٨١٣ م و ١٢٢٩ ه) ده وفات ايدن مورخ مشهور اطنه‌لى مصطفى بن شعبانك .

❊ ديوان سعدى ❊ فارسى — (١٢٩١ م و ٦٩١ ه) ده وفات ايدن شيخ شرف الدين بن مصلح الدين شهيد شيرازينك .

❊ ديوان سلطان ❊ مراد بن سليم خان . تركى

❊ ديوان سليمى ❊ فارسى — سلطان سليم بن سليمان خانك .

❊ ديوان شمعى ❊ تركى — (١٥٢٩ م و ٩٣٦ ه) ده وفات ايدن شمعينك . مثنوى شارحى شمعى بشقه‌در .

❊ ديوان صائب ❊ فارسى — (١٦٧٦ م و ١٠٨٧ ه) ده وفات ايدن مستعد خان تبريزينك .

❊ ديوان عطاء ❊ تركى — (١٦٣٤ م و ١٠٤٤ ه) ده وفات ايدن نوعى زاده عطانك .

❊ ديوان فضولى ❊ تركى وفارسى — (١٥٦٣ م و ٩٧١ ه) ده وفات ايدن شاعر سوزش بيان محمد بن سليمان بغدادينك .

❊ ديوان لامعى ❊ تركى — (١٥٣٣ م و ٩٤٠ ه) ده وفات ايدن بروسه‌لى محمود بن عثمانك .

❊ ديوان مرادى ❊ تركى — سلطان مراد بن محمد ثالث حضرتلرينك .

❊ ديوان نجاتى ❊ تركى — (١٥١٨ م و ٩٢٤ ه) ده وفات ايدن نجاتينك .

❊ ديوان نابى ❊ تركى — (١٧١٢ م و ١١٢٤ ه) ده وفات ايدن يوسف نابى افنديك .

❊ ديوان نسيمى ❊ تركى — (١٤١٧ م و ٨٢٠ ه) ده حلبده سيف شريعت غرا ايله مقتولاً وفات ايدن سيد عماد الدينك .

❊ ديوان نظامى ❊ فارسى — (١١٨٠ م و ٥٧٦ ه) ده وفات ايدن مشهور خمسه صاحبى ابى محمد بن يوسف كيخوينك .

﴿ ديوان نفعى ﴾ تركى — (١٦٣٤ م و ١٠٤٤ ﻫ) ده مقتولاً وفات ايدن شاعر آتشزبان نفعئ ارضرومينك .

﴿ ديوان نوايى ﴾ تركى — (١٥٠٠ م و ٩٠٦ ﻫ) ده وفات ايدن اديب شهير ميرعلى شيرك .

﴿ ديوان نوعى ﴾ تركى — (١٦٠٠ م و ١٠٠٩ ﻫ) ده وفات ايدن يحيى بن نصوحك .

﴿ ديوان وهبى ﴾ تركى — (١٨٠٩ م و ١٢٢٤ ﻫ) ده وفات ايدن سنبلزاده‌نك .

﴿ ديوان ويسى ﴾ تركى — (١٦٢٧ م و ١٠٣٧ ﻫ) ده وفات ايدن ويسى بن محمد اسكوبينك .

§

﴿ ديورامه ﴾ — (داكر) كلمه‌سنه نظر بيوريله .

§

﴿ ديوريكى ﴾ — نام ديكر (نيقوپوليس) — سيواس ولايتى داخلنده‌و سيواسك جنوب شرقيسندن ويوز قرق ايكى كيلو مترومسافه‌ده بر قضا مركزيدر . بوراده تيور و مقناطيس طبيعى معدنلرى بولنور . (پومپه) مهرداده قارشو قزانمش اولديغى مظفريتك اثر يادكارى اولق اوزره اشبو شهرى تأسيس ايلمشيدى . نيقوپوليس يونانلسانينده مظفريت شهرى معناسنه‌در .

§

﴿ ديوقلتين ﴾ — ياخود (ديوقلسين) — روما ايمپراطورلرندندر مقرى (ازميد) شهرى ايدى . مومى‌اليه بر چوق رؤسا و پرنسلر ايله بالاتحاد ممالكندن تعرضات اجنبيه و اختلالات داخليه‌يى دفع و ازاله ايلديسه‌ده قوجه روما حكومتنى بو اتحاد سبيله اساسندن اويناتدى يعنى يالكز ممالك شرقيه كندو (ديوقلتين) اداره‌سنده قالوب بلغارستان (غار) ايتاليا و اطه‌لر و آفريقاده‌كى ممالك (ماقسملين) و اسپانيا و غول يعنى فرانسه و بريتانيا (قونستانس) نام پرنسلرك ايادئ مقاسمه‌سنه دوشدى واك عسكره دخى نه افكار و مطالعه‌يه مبنى ايسه استعفا ايدرك مملكتى اولان

دالماچیایه صاوشدی . مدت سلطنتی اثناده حسابسز نفوس تلف ایدوب حتی مصر و اسکندریه‌ده اجرا ایتدیکی قتل عمومیی اونوتمامق ایچون بورالر اهالیسی الیوم مستعمل اولان (قبط) تاریخنی وضع و احداث ایلشلردر .

§

﴿ دیه‌من ﴾ یاخود (دیه‌منیا) — نام دیکر تاسمانیا . اوقیانوسده بر جسیم اطه اولوب آوسترالیا یاخود فلمنك جدیدك جنوبنده‌درکه (باس) کورفزیله تفریق اولنور طولاً ٢٨٠ و عرضاً ٢٤٠ کیلومترو مساحهٔ مسطحه‌یی و تقریباً سکسان بیك آوروپالی نفوسی جامعدر یرلی اهالیسنك برنجی قسمی کرهٔ ارضده بولنان مخلوقاتك اك احمقلرندن معدود اولوب جنسلری کندیکه کاملاً زوال بولمقده‌در . (١٨٠٤ م و ١٢١٩ ه) تاریخندن برو انکلیز مجرملری اشبو اطه‌یه کوندریلور . بوراسنی (١٦٤٢ م و ١٠٥٢ ه) تاریخنده فلمنکلی (تاسمان ژانس‌هابل) کشف ایدرك اولوقت (باتاویا) حکمداری بولنان (انت وان‌دیه‌من) نامنه اولمق اوزره (وان‌دیه‌من) ارضی تسمیه ایلمشیدی . (قوق) اشبو اطه‌نك ساحل جنوبیسنی زیارت و ١٧٨٤ ده جراح (باس) نام ذات اسمی ایله تسمیه ایلش اولدیغی بربوغازی کشف ایدرك دیه‌من ارضی بر اطه اولدیغنی تحقیق ایلدی . (١٨٠٤ م و ١٢١٩ ه) تاریخنده‌نبرو انکلیزلر اوراده توطن ایدوب (هوبارتاون) و (ژورژستاون) شهرلرینی تأسیس ایتدیلر . (دیه‌من‌بوغازی) — ژاپونیا دکزنده واقع (اکسیمو) و (تانغاسیما) و (ژاقونوسیما) اطه‌لری بینده بولنور عرضی ٣١

§

﴿ دیان ﴾ — اسکی یونانیلر اعتقادنجه صید وشکار وعصمت اله موهومنك وانك نامنه (اقس) شهرنده یاپیلان بر بیوك کلیسانك اسمیدر . بوکلیسایه (٤٩٨٤ خ) تاریخنده یعنی میلادك التی یوز اون سنه مقدمنده باشلانوب یوزیکرمی‌سنه‌ده اکمال اولنمشدر . ابنیه‌سنك طولی درت یوزسکسان بش وعرضی ایکی یوز یکرمی قدم اولوب درونده التمش قدم ارتفاعنده یوزدی مرمر دیرك وار ایدی واورا سواحلنه دوشن سفاین خلقندن اله

چكلری آلهمزه قرباندر دیه‌رك طوتوب وحرمت ورعایتله بسلیوب یورطیلرده ذبح ایدرلر ایدی . کلیسای مذکوری (اروسترات) نام شخص ابقای نام ایچون (٥٢٣٨ خ) تاریخنده یعنی میلادك اوچیوز اللی التی سنه مقدمنده احراق ایلمش ومؤخراً تعمیر اولندیسه ده ینه خراب اولدیغندن (قسطنطین) زمانده طاشلری استانبوله کتورلمشدر . (افس) کلمه‌سنه دخی نظر بیوریله . اشبو دیبان خفیف وقیصه برقفتان کیمش اولدیغی والنده براوق وایاغنده طاصمه‌لر ایله باغلی نعلین ویانده بردیشی کیمك یاخود براو کوپکی بولندیغی وارقه‌سندن برطاقم عصملی قیزلر یوریوب کتدیکی حالده تصویر اولنور ایدی . (عصمت الهی بویا)

§

﴿ دیئوژن ﴾ — حکمای یونانیه‌دن وآنیتستن یاخود کلبیون طریق اولولرندندر (٥١٨١ خ) تاریخنده یعنی میلادك ٤١٣ ویا ٤١٤ مقدمنده سینوب‌ده تولد و (٥٢٧٠ خ) تاریخنده طقسان یاشنده اولدیغی حالده یونانستانده کائن قورنت شهرنده وفات ایلدی مومی‌الیهك بتون ماملکی یاتمق ایچون برفوچی کیمك ایچون برعبا محافظهٔ نفس ایچون بر عصادن عبارت ایدی مشهور اسکندر یونانی اثنای سیاحتنده بوکا کونشه قارشو برمحلده اوتوردیغی حالده تصادف ایدوب اسعاف مأمولی نیتیله باشی اوجنه کلمه‌رك نه استرسك دیو صوردقده (کولکه ایتمه بشقه احسان استمم) جوابنی ویرمش واسکندر مومی‌الیهك شوطور لاابالیانه‌سنه غبطه کنان (اکر بن اسکندر اولمایدم دیئوژن اولوردم) دیه‌رك صاوشمش کیتمشدر .

دیئوژن سالك اولدیغی مذهب کلبی ایجابندن اولمق اوزره حجاب دنیلان شیئی ضعف قلب اثری عد ایدر وبناء علیه خلقك اك زیاده معایبدن صایدیغی افعالی بیمحابا اجرا ایلر ایدی مثلا سوقاق آره‌لرنده وسائر بومثللو محللرده یمك یمك منافیٔ دأب ادب کوریله کلدیکی حالده دیئوژن آچلغنی دفع ایلیه‌جك قدر النه کچن مأکولاتی راست کلدیکی یرده اوطوروب یر ایدی برکون معتادی اوزره سوقاق اورته‌سنده اوطوره‌رق یمك یمکده ایکن کلوب کچن خلق اطرافنی احاطه ایله (کوپك کوپك) دیه کندوسنی تزییف وتحقیره باشلادقلرنده دیئوژن برمدت سکوت ایتدکدنصکره (کوپك بن دکلم

کوپك سزسکزکه یمك یبان برآدمك اطرافنه طوپلاندیکز) دیمشدر ٠
نامنه اولمق اوزره یونانستان قدیمك یوزی متجاوز بلاد معروفه سنده اوزرلری التون یالدیزلی هیکلر رکز ایدلمشیدی ٠
دیئوژن (ثروتك آفتنه حقارتله قانونك شدتنه مکانتله شهواته ایسه عقل وحکمتله قارشو طورملیدر ٠ عظمای دهره عادتا آتش نظریله باقلیدر زیرا نه تقربه کلیر نه ده تباعده الویرر ٠ دنیاده هرکس اسارت ایچنده یشار ٠ اسیرلر آمرلرینه وآمرلرشهوات نفسانیه لرینه انقیاددن قورتیله مزلر ٠ کافهٔ احوال عاداتدن عبارتدر ٠ نعم ولذایذ ایچنده یشامقله مألوف اولانلر اوحالدن هیچ بروقت قورتیله مزلر آنلری اوحالدن قورتارمق بالغی صودن چیقارمقله برابردر) دیر ایدی ٠

§

﴿ دیونیس ﴾ — ارباب معارفدن بر پاپاسك اسمیدر ٠ حضرت (عیسی) علیه السلامه برحرمت مخصوصه اولمق اوزره میلادك بشیوز اوتوز اوچنجی سنه سنده تاریخ میلادی وضع ایلدی ٠ رومللر انك ایچون بوتاریخه تاریخ (دیونیسیان) دیرلر ٠ (تاریخ) کلمه سنه نظر بیوریله ٠

(د) حرفنده اولان ممالك دولت علیه

اسم واعتباری		درقضا	درلوا	درولایت
دادیه	ناحیه		منتشا	ایدین
دارالشعراء	ناحیه		نابلس	سوریه
دارنده	قضا		سیواس	سیواس
داری دره	قضا		کوملجنه	ادرنه
داقوق (دقون)	ناحیه		کرکوك	موصل
داللوجه	ناحیه		ایدین	ایدین
دانشمندلو	ناحیه		قره حصار	خداوندکار
داوده	ناحیه		کرکوك	موصل
داوده	ناحیه		سلیمانیه	موصل

اسم واعتباری		درقضا	درلوا	درولایت
داودیه	ناحیه		موصل	موصل
دبرهٔ بالا	مرکز لواء		دبره	مناستر
دبرهٔ زیر	قضا		دبره	مناستر
دبوله	ناحیه		قونیه	قونیه
دجه	ناحیه		منتفك	بغداد
دجیل	ناحیه	سامرا	بغداد	بغداد
دده آغاجی	ناحیه		دیتوقه	ادرنه
دراج	ناحیه	اوخری	مناستر	مناستر
دراجی	ناحیه		بغداد	بغداد
درارپان	ناحیه	رواندز	کرکوك	موصل
درامه	مرکز لواء		درامه	سلانیك
دربند خوطن	ناحیه		قونیه	قونیه
دربند معدن	ناحیه		ارغنی	معمورة العزیز
دربند (رود)	ناحیه		کرکوك	موصل
دربهی	ناحیه		یمن	یمن
درت دیوان	ناحیه		بولی	قسطمونی
درسم (خوزات)	مرکز ولایت		درسم	درسم
درشیفی	ناحیه		موصل	موصل
درعیه (نجد)	لواء		نجد	بغداد
درکنه	ناحیه		بولی	قسطمونی
درکله	ناحیه	رواندز	کرکوك	موصل
درکوش	ناحیه		حلب	حلب
درنه	قضا		بنغازی	بنغازی
دری	ناحیه		حکاری	حکاری
دشتکور	ناحیه		دیاربکر	دیاربکر
دغاره	ناحیه		حله	بغداد
دکرمنلك	ناحیه		قبریس	قبریس
دکزلی	قضا		ایدین	ایدین
دکك کسکنی	ناحیه		انقره	انقره
دکلس	ناحیه		کموش‌خانه	طرابزون
دکه	ناحیه		خانقین	بغداد
دلتاوه	ناحیه		بغداد	بغداد
دلکانی	ناحیه		موصل	موصل
دلوینه	قضا		اکری	یانیه
دلیکانلو	ناحیه		حلب	حلب
دلیکلی طاش	ناحیه		ملاطیه	دیاربکر

اسم واعتباری		در قضا	در لوا	در ولایت
دلیم	قضا		بغداد	بغداد
دناری	ناحیه		موصل	موصل
دواسر	ناحیه		بصره	بغداد
دورکانی	ناحیه		قسطمونی	قسطمونی
دورك (یلانلیجه)	ناحیه		بولی	قسطمونی
دوریب	ناحیه		طرابلس شام	سوریه
دوز	قضا		حلب	حلب
دوزجه (قوکربه)	ناحیه		بولی	قسطمونی
دوشنبه	ناحیه		تکه	قونیه
دوشك خانه	عشیرت		جبل برکت	اطنه
دوکر	ناحه		منتشا	ایدین
دوکرلی	ناحیه		رقه	حلب
دوله	ناحیه	رواندز	کرکوك	موصل
دولکه	ناحیه	رواندز	کرکوك	موصیل
دومانیك	ناحیه		سرفیجه	سرفیجه
دوه‌لو قره‌حصار	قضا		قیصریه	انقره
دوه‌لو سعدآباد	ناحیه		قیصریه	انقره
دهلو (دلو)	ناحیه		سلیمانیه	موصل
دهوك	قضا		موصل	موصل
دیادین	قضا		بایزید	ارضروم
دیاربکر	مرکز ولایت		دیاربکر	دیاربکر
دیرالقمر	قضا		جبل لبنان	جبل لبنان
دیرك	ناحیه		دیاربکر	دیاربکر
دیرکول	ناحیه		ماردین	دیاربکر
دیرکول	ناحیه		سعرد	بتلیس
دیرهٔ حریر	ناحیه	رواندز	کرکوك	موصل
دیکیلی	ناحیه		ازمیر	ایدین
دیمتوقه	مرکزلوا		دیمتوقه	ادرنه
دیمتوقه (کوکرجنلك)	ناحیه		بیغا	قره‌سی
دیندارلو کبیر	ناحیه	قره عیسالو	اطنه	اطنه
دیندارلو صغیر	ناحیه	قره عیسالو	اطنه	اطنه
دیوانیه	قضا		حله	بغداد
دیوریکی	قضا		سیواس	سیواس

حرف ذ

﴿ ذات الجنب حاده ﴾ یاخود (صاتلیجان) — غشاء حاجز صدرك التهابنه اطلاق اولنور. بو مرض اکثریا صغوقدن تولد ایدر. و کنیج آدملرده اختیارلردن زیاده اولور وچوق کره معری اولهرق وبعضاً دخی علل سائرهٔ حاده‌نك اثنای سیرنده علت اصلیه ایله اختلاط ایدرك ظهوره کلور. علت مذکوره هرنه‌وجهله ظهور ایدرسه ایتسون دائما ممه‌نك الت طرفنده ناکهانی بروجع ناخس جنبی ایله بدأ ایلر ووجعدن اول مریضه بعضاً دتره‌مك کلور وبعضاً دخی وجع جنبی بردن بره پیدا اولور ونفس طارلشور. اطبا علتی علامات مذکوره وسائره ایله تشخیص ایتدکدنصکره لزومی حالنده فصد اجرا وبوتاس وسر کنجبین عنصلی علاجلر اعطا وانصبابك بولندیغی محلی صبغ ایبوت ایله دلك ایدرلر. ذات الجنبك مزمنی وعلاجلری دخی بشقه‌در.

(ذات الرئه) یعنی آق جکر التهابی دخی وجود قیزدقدنصکره درحال صغومسندن وترلی ایکن صغوق صو ایچمکدن حاصل اولور ودرجاتی اوچ‌دور اعتبار ایدیلور بوتك علاجی دخی ذات الجنب علاجلرینه یقین ایسه‌ده درحال حکمایه مراجعت واجبه‌دندر زیرا بوعلت دورینی پك تیز اجرا ایدر یعنی آزوقتده یامندفع اولور یاخود طوتدیغی آدمی چکر کوتورر.

§

﴿ ذراع ﴾ — امتداد طولینك مساحه‌سیچون ممالك شرقیه‌ده استعمال اولنان مقیاس اصلی ذراع یعنی ارشون ایدی که اورته بویلی برآدمك

اورته پرمغی اوجندن اوموز یاشنه قدر اولان اوزونلقدن عبارتدر بوذراع یکرمی درده تقسیم اولنه‌رق هرقسمنه پرمق وبرپرمق اون‌قسم ایدیله‌رك‌بهر قسمنه خط وخطك اون‌قسمده برینه‌نقطه تسمیه ایدرلر ونصف ذراعه (قدم) وایکی بچق ذراعه قولاج دیرلر ٠

چوقه‌جی ارشونك‌دخی یان یانه اوتوز ایکی پرمق وهرپرمق کذلك یان یانه التی عدد ارپه طولنده وهرارپه‌نك التی‌عدد استر قویروغی قیلی قالینلغنده اولمسی عرفدر ٠ اوروپاده مستعمل اولان مترونك بویقینلرده ذراع اعشاری نامیله ممالك دولت علیه‌ده دخی استعمالنه قرار ویرلمشدر ٠

§

﴿ ذلفاء ﴾ — عصرامویه ادیبه‌لرندن حسن وآن وظرافتده داستان جهان برجاریه‌درکه‌مدینهٔ‌منوره‌ده لمعه پاش صحیفهٔ وجود اولمشدر حکایه اولندیغی اوزره مزبوره‌یی ابتدا صاحب اولندن (سلیمان) بن عبد الملك الامویناك برادری (سعید بن عبد الملك) تام برملیون غروشه اشترا ایدوب مؤخراً سلیمان بن عبدالملکه خلافت‌توجه ایتدکده انك‌تحت تملکنه‌کچمشیدی انجق کندیسنك نظر محبتی اسکی صاحبی اوزرنده اولغله دوائر ملوك بونظرینه حائل اوله‌مدی حتی سعید بن عبد الملکك زیر حکمنده ایکن برکون سرای قپوسندن طیشاری اوغرایه‌رق فصیح تعبیر ایله (عباد الله من‌لی بدواء مالایشتکی وعلاج مالایسمی٠ طال الحجاب وابطأ الجواب ٠ والقلب‌طائر والعقل‌عازب ٠ والنفس‌والهة والفوأد مختلس والنوم‌محتبس ٠ رحمة‌الله علی قوم عاشوا تجلدا وماتوا کمدا ٠ ولوکان الی‌الصبر حیلة اوالی ترك الغرام سبیل لکان امراً جیلا) دیو صاحب اولی حقنده یانوب یاقلدیغی کورلمشدر ٠

ذلفانك صکره‌لری دولت تزوجنه‌ایرن کیسه‌لردن بری مزبوره‌یی هرنصلسه طلاق ثلثه ایله تطلیق ایدوب بعده فرط ندامة دوشمکله ثلاثه لفظنی مشئوم عد ایدرك فیمابعد برشئ صایه‌جق اولسه (واحد ٠ اثنین ٠ اربعه) دیوب ثلاثه‌یی سویلز اولمش وکندی ایتدیکندن بحثله هیچ برکیسه‌نك دخی اولفظی آغزه آلمامسنی شوقطعه‌سیله تنبیه وتوصیه ایلمشدر ٠

(لابارك الله فى دار عددت بها • طلاق ذلفاء من دار ومن بلد)
(فلايقولن ثلاثا قائل ابدا • انى وجدت ثلاثا انكد العدد)

§

﴿ ذوالفقار ﴾ — حضرت (علی) رضی الله عنهك قلیجیدر. بوقلیج صنمپرستاندن (عاص بن منیه) نام عاصینك قلیجی ایکن بدر غزاسنده مرقومك قتلیله اغتنام اولنه‌رق حضرت فخر کائنات طرفندن مشار الیه احسان بیورلمش و فقره‌لر ینك یعنی جوهر ینك چوقلغی ومقبولیتی جهتیله (ذوالفقار) تسمیه اولنمشدر. ایکی چتال ایدی دیبانلرك قولی طوغری دکلدر شوقدرکه قلیج ودکنك کبی شیلرك کمال سرعتله تحریکی حالنده مبدأ حرکتیله منتهاسنی کوز بر آن غیر منقسمده بشقه بشقه کوره‌میوب ایکی چتال کبی کوردیکندن ذوالفقار حقنده‌کی شوروایت دخی مشار الیهك سیفی زیاده سریع قوللاندقلرندن کنایه اولمسی مأمولدر.

§

﴿ ذوالقدریه ﴾ — ملاطیه ومرعش وخربوت حوالیسنده قونر کوچر بر ترکمان قبیله‌سیدر. بوقبیله‌نك (١٤٣٦ م و ٨٤٠ ﻫ) تاریخنده رئیس بولنان (زین الدین قراجه) حکام متجاوره‌یه معاونت ایده ایده‌شهرت بولوب وبراره‌لق (البستان) ولایتنی دخی آلوب استقلالنی اعلان ایلش واخلافی یوزسکسان سنه قدر حکومت سوردکدن صکره ممالکی دولت عثمانیه یه کچمشدر.

§

﴿ ذوالکفل ﴾ علیه السلام — انبیاء بنی اسرائیلدن و (الیسع) علیه السلامك عم زاده‌لرندندر برروایتده ذکریا علیه السلام ایله ذوالکفل علیه السلام ایکیسی برذاتدر ودیکر روایته کوره ذوالکفل ایوب علیه السلامك اوغلی (بشر) حضرتلرینك لقبیدر ملك کنعانك ایمان ایتدیکی حالده جنته داخل اوله‌جغنه کفیل اولدیغی یاخود ظلم بنی اسرائیلدن فرار ومشار الیهه النجا ایدن یوز قدر انبیاء کرامی محافظه واعاشه ایتدیکی و یاخود الیسع طرفندن بعث وارسال بیورلدیغی قومك دین حقی قبول ایده‌جکلرینی تعهد بیوردیغی ایچون بولقبله تلقیب اولنمشدر

بعض تواريخده مشار اليهك ملوك يهوديه‌دن (يواش) زمانده بعث بيورلديغى واسمى (حزقيا) ياخود (حزقيل) ايدوكى و (٤٧٣٩ خ) تاريخنده يعنى ميلادك سكز يوز اللى بش سنه مقدمنده رجله شهيد ايدلديكى محرردر وتوراتده قرق سكز بابى شامل تاريخى اولان (حزقيال) دخى بوذات اولمق مأمولدر .

يعقوب عليه السلامك تيره‌زاده‌سنك دخى بونامده پيغمبر ذيشان اولديغى وقبرى كوفه ايله حله اره‌سنده بولنديغى دخى روايات تاريخيه‌دندر .

شام شريفده صالحيه قريه‌سنده واقع جبل اربعينده ذوالكفل عليه‌السلامك قبرى اولمق اوزره مشهور برزيارتكاه عالى واردر

§

﴿ ذومرعش ﴾ — اذواء يمندن برحكمدارك لقبيدر . بوذات يمندن قدس شريفه قدر كاوب بيت مقدسك ديوارينه (باسمك اللهم آله حمير اناذومرعش الملك بلغت هذا الموضع ولم يبلغه احد قبلى ولا بعدى) عباره‌سنى يازوب كندوسنى پك بيوك بر سفر ايتدم ظن ايتمشدر . شمدى قالقسونده باقسون وشمندوفرلرى واپورلرى كورسونده شاشسون .

§

﴿ ذوالنون ﴾ — يونس عليه‌السلامك لقب شريفيدر . (يونس) كلمه‌سنه نظر بيوريله .

§

﴿ ذوالنون ﴾ مصرى — اصل اسمى (ثوبان بن ابراهيم) كنيه‌سى (ابوالفيض) مسقط رأسى (مصر) تاريخ وفاتى (٨٥٩م و٢٤٥ﻫ) سنه‌سيدر ارباب ملامت و رياضتدن عارف اسرار وحدانيت بر ذات عالى فطرت ايدى مأخذ فيض وكمالى (اسرافيل مغربى) ياخود (شقران عابد) نام ذوات بنامدر . بعض جهلاى مصر زنديقدر ديه‌رك خليفه (متوكل)ه غمز ايتمكى اوزرينه خليفه فوران حدته بغداده جلب ايلديسه‌ده كلام نصايح اتسامندن بالآخره متأثر و كريان و معاملهٔ واقعه‌سنه نادم و پشيمان اولەرق اكرام تام ايله محلنه دوندردى . مشاراليه بر زمان مكهٔ مكرمه‌ده كرفتار قيد زندان دخى اولمشدر . بركون دخى راكب اولديغى سفينه‌ده تجاردن

برینك بر مجوهر یوزکی ضایع اولهرق اهالیٔ سفینه مشارالیهی قیافتندن یوزکك سارقی ظنیله تحقیر و ازعاجه باشلادقلرندن بخلوص البال متوجه درکاه عزوجلال اولدقده هر برینك اغزلرنده برر مجوهر دانه‌سی بولندیغی حالده نیجه یوز بیك بالقلر سفینه‌نك اطرافنی قوشاتدیغی و مجوهرات مذکوره‌دن برینی آلهرق خاتم مفقود یرینه تاجر معهوده تسلیم ایتدیکی جملهٔ کرامات بهیه‌سندن اولمق اوزره منقول اولوب (ذوالنون) لقبیله تلقیبی دخی بو فقره‌یه مبنی ایدوکی مرویدر • حضرت ذوالنونك پدری (نوبه) اهالیسندن بر ذات ایدی •

(ذ) حرفنده‌اولان ممالك دولت علیه

ذوالقدریه	ناحیه	درلواء	مرعش	در ولایت حلب
ذوالنون آباد	ناحیه	درلواء	اماسیه	درولایت‌سیواس
ذی شراق	ناحیه	درلواء	تعز	در ولایت یمن

حرف ر

﴿ رابعهٔ عدویه ﴾ — بصره‌زاهده‌لرندندر. (۷۹۶ م و ۱۸۰ ه) تاریخنده وفات ایلدی. مومی‌الیها کمالات انسانیه‌جه اکثر رجالك مافوقنده بولنمق حسبیله (تاج‌الرجال) عنوان جلالت مألنه مظهر اولمش ومخدرات زمرهٔ نسوان حقلرنده ضرب مثل حکمنی آلمش ایدی زوجنك وفاتندن صکره کندوسنی تزوجه طالب اولان مشهور حسن بصری حضرتلرینی بعض اسئلهٔ لدنیه ایرادیله امتحاندن صکره معرض امتناعده ابیات آتیه‌یی نظم ایلمشدر.

راحتی یااخوتی فی‌خلوتی وحبیبی دائما فی‌حضرتی
لم اجدلی عن‌هواه عوضا وهواه فی‌البرایا محنتی
الی اخره

مجتهدیندن (سفیان ثوری) حضرتلری دخی اوعصرده اولق ورابعه‌نك جلالت قدرینی معترف بولنمق حسبیله دائما مشارالیهایی زیارته کیدر واندن حقایقه دائر اولان شبهاتنی‌حل ایدر ایدی برکون امام مشارالیه رابعه‌یه (سنك حقیقت ایمانك وجناب حقجه اعتقادك نه مرکزده‌در) دیو صوردقده رابعه جوابنده (بن اللهه جهنم قورقوسی وجنت سوکیسی ایچون عبادت ایتم زیرا اوحال ایرغادلق صفتیدر بلکه کندوسنه کمال عشق ومحتمدن ناشی عبادت وایفای لازمهٔ عبودیت ایلرم) دیدی.
(رابعهٔ شامیه) و (رابعهٔ قیسیه) دخی صالحات نسادندر.

§

﴿ رابنوشلمو ﴾ — علمای یهوددن (۱۰۰۰ م و ۳۹۱ ه) تاریخنده

ظهور ایدن برشخصك لقبی اولوب اصل اسمی (ایساق) در . بوآدم انبیاء بنی اسرائیلدن درت پیغمبر ذیشانك کتابنی و (طلموت) نام اثری شرح وایضاح ایلدی .

§

﴿ رابنوموسه ﴾ — حکمای یهوددن اولوب (١٠٧٦م و٤٦٩ه) تاریخیله قرطبه ده تولد ایلشدر . علم هیئت ومنطق وطبابت وانشاوسائره ده ید طولاسی وار ایدی (ارستطالیس) ك بعض مسائل مشکله سنی حلاً (موره بنوخیم) نامنده براثر تألیف و (طلموت) و (سفرا) و (سفیره) آدلی کتابلری دخی (رمیم) نامیله تلخیص وترقیم ایتدی ومصر پادشاهی سلطان صلاح الدین ایوبینك برچوق زمان طبابت خدمتنده بولندی .

§

﴿ رابنوهقادوش ﴾ — علمای یهوددندر . وفاتی (٢٢٢ م) تاریخنده ایدی . قدس شریفده علمای بنی اسرائیلدن مرکب بر مجلس علمی تشکیلیله احکام شریعت موسویه یی التی قسمه تقسیم ایدرك (شینه سدر ومشنا) نام کتابی تنظیم ایلدی .

تقسیمات مذکوره شونلردن عبارتدر .

١	عبادات وحسنات
١	ایام مخصوصه ده وظائف دینیه
١	عقد وطلاق
١	معاملات اخذ وعطا وجزا
١	قربان وترفه وقشار وطهارت نسا
١	معابده اجراسی لازم کلان حرکات وخدمات
٦	

§

﴿ رازی ﴾ — فخرالدین زاری . بونك ایچون فخرالدین کلمه سنه ابو بکرالرازی الجصاص یاخود الخصاص ایچون امام کلمه سنه . ابوبکررازی الحکیم ایچون (ابوبکر) کلمه سنه . موسی بن نصیرالرازی ومحمد بن مقاتل الرازی وامام علی الرازی و ابو علی دقاق الرازی ایچون (طبقات) کلمه سنه

يوسف بن حسين الرازى ايچون (يوسف) كلمه‌سنه ٠ ابو ذكريا يحيى بن معاذ الرازى ايچون (يحيى) كلمه‌سنه نظر بيوريله ٠

§

﴿ رأس الغمدان ﴾ — يمن حكمدارى (سيف ذى يزن) ك صنعاده ياپديردیغى قصر مشهوردر ٠ مشار اليه بونى ايران پادشاهى نوشر وانك امداديله حبشيلرى ملكندن ابعاد وتخت موروثنى استرداد ايلدكدن صكره يعنى (٥٧١ م) تاريخنده كاركير ودرت قات اوله‌رق انشا ايتمشيدى ٠ اليوم موجود ومسكوندر ٠

§

﴿ راعيل ﴾ — حضرت (يوسف) عليه السلامك زوجه‌سى (زليخا) نك توراتده محرر نام ديكريدر ٠

§

﴿ راغب پاشا ﴾ — (قوجه راغب) دينكله شهير بر وزير فضيلتسمير اولوب دفتر خانهٔ عامره كتبه‌سندن شوقى افندى نامنده بر ذاتك مخدومى ايدى ٠ بوذات مكتوبئ صدارت عظما كتابتندن على التدريج مسند رياست كتابته چيقوب ومؤخراً رتبهٔ وزارتله مصر واليلكنه كيدوب بش سنه اول حواليده ايفاى مأموريت ايتدى ٠ واندن صكره (بيت) كلال كلدى تصرفدن ام دنيايى بيتر شو قاهره‌نك قهرى عزم روم ايده‌لم بيتنى انشاد وانفصال ايلدى وسلطان عثمان ثالث وسلطان مصطفى ثالث زمانلرنده التى بچق‌سنه صدارت ايدرك روسيه ونمچه مصالحه‌لرنده مرخص وسلطان مصطفى حضرتلرينك دامادلغى شرفنه نائل اولدى ٠ اليوم نزد ادباده مرغوب ونامنه منسوب برديوان بلاغتعنوانى ايله (سفينه) آدلو ديكر براثر نفيسى وتأسيسات خيريه‌دن اوله‌رق برجامع شريف ايله بر كتبخانه‌سى واردر ٠ (١٧٦٢ م و ١١٧٦ ه) تاريخنده وفات ايلدى ٠

§

﴿ راغوزه ﴾ — اوسترياده دولتى اداره‌سنده بر مستحكم شهردر اشبو شهر اون بيك نفوسى جامع اوله‌رق وندیك دكزينك ساحل شرقيسى اوزرنده وزارانك جنوب شرقيسندن اوچيوز اللى كيلومترو مسافه‌ده

بولنور ایکی لیمانی واستحکاماتی وپیاریستلره مخصوص برمکتبی ومعمولات متنوعه چیقارر کارخانه‌لری واردر ٠

بوراسی التنجی ویدنجی عصرلرده (سالون) و(اپیدور) مهاجرلری طرفندن تأسیس وایکنجی (پی) نام پاپا و صکره فرانسزلر طرفندن تحکیم اولندی و (١٦٦٧ م و ١٠٧٨ ه) تاریخنده وقوعبولان حرکت ارضده منهدم اولدیغنه بناء پاپا وفرانسه وانکلتره قرالرینك اعانهٔ نقدیه‌لری سایه‌سنده ینه مجدداً انشا ایدلدی راغوزه روم ایمپراطورلغنك انقراضندنبرو کسب استقلال وبرچوق عصرلر زادکان واشرافه منسوب براوفق جمهوریت تشکیل ایلدیکی حالده (١٨٠٦ م و ١٢٢١ ه) تاریخنده ناپولیون طرفندن ضبط اولندیسه‌ده روسیه‌لیلر وقره‌طاغلیلر معرفتیله ینه قورتارلدی ودرت سنه صکره (ایلیریا) ایالتنه الحاق اولندیغی حالده ١٨١٥ تاریخنده ویانه قونغره‌سی قطعیاً اوستریایه ویردی ٠ راغوزه ده اون درت بیك بشیوز نفوس تخمین اولنیور ٠

§

﴿ رافع ابن ثابت ﴾ الانصاری — کبار صحابهٔ کرامدندر ٠ خلافت‌جناب معاویه‌ده امیرالجیش اوله‌رق افریقیه غزاسنه کیدوب (برقه) جوارنده وقوعبولان مشهور (سخات) محاربه‌سنده نیجه بیك اصحاب ایله رتبهٔ علیای شهادته نائل اولمشدر ٠ تربه‌سی (عین‌السخات) خرابه‌سی جوارنده‌در ٠ امام سیوطی کتاب حسن‌المحاضره‌سنده مشار الیهی (رویفع) بن ثابت بن سکین‌البخاری) دیو تعریف ایدر ٠ بو ذاتدن صکره سرعسکرلکی اصحاب کرامدن (سید زهیر) حضرتلری درعهده ایدرك اوده برقه جوارنده واقع (درنه) وادیسنده صف شهدایه التحاق ایلمشدر ٠ دیکر روایته کوره بونلر عبدالعزیز بن مروان زمانده شهید اولدیلر ٠

§

﴿ رافعی ﴾ — اسمی عبدالکریم بن محمد بن عبدالکریم بن فضل بن حسن قزوینی کنیه‌سی ابوالقاسم وفاتی (١٢٢٦ م و ٦٢٣ ه) تاریخیدر٠ علوم‌دینیه‌ده امام جلیل و فنون سائره‌ده بر فاضل بیعدیل ایدی (فتح العزیز

فی شرح الوجیز) (شرح الصغیر)(کتاب المحرر) (شرح مسند الشافعی) (الامالی الشارحه علی مفردات الفاتحه) (کتاب الایجـاز فی اخطار المجاز) جملهٔ تألیفاتندن اولوب بونلردن یالکز فتح العزیز مؤلف مومی الیهك جلالت قدر و شرفنی افهامه کافیـدر • فاتحه اوزرینـه تنظیم ایتدیکی مذکور امالی ایسـه اوتوز جلددن عبارت اولهرق هر بری مع اسـانید بر چوق احادیث شریفه یی متضمن و کافه‌سی سورهٔ فاتحه یه متعلقدر •

روایت اولنورکه سلطان جلال‌الدین خوارزم شاه بر غزادن مظفراً عودتنده قزوینه اوغرایوب اهالی استقباله چیقدقلری صره‌ده رافعی دخی برابر کلمش واعلای کلمة الله امرنده کوسترديکی اشبو مجاهدهٔ فوق العاده‌یه مبنی دست سلطانی یی تقبیله مسارعت ایلمش ایسـه‌ده پادشاه دقایق آکاه بوکا رضاداده اولیوب بالذات کندوسی رافعینك النی اوپمشدر •

§

﴿ رافیا ﴾ — اورفه‌نك نام دیکریدر (اورفه) کلمه‌سنه نظر بیوریله •

§

﴿ رامپور ﴾ — هندستانده قالکوته ولایتی داخلنـده اوتوز بیك نفوسی جامع بر شهر اولوب دهلیـده (قوزیلا) نهری اوزرنده و دهلینك شرق و شمال شرقیسـندن یوز سکسان کیلومترو مسافه‌ده واقعدر اشبو شهر ملحقاتیله برابر (١٧٧٤ م و ١١٨٨ ه) تاریخندن صکره انکلیز قومپانیه سنك بالواسطه مستملکاتی عدادینه کیردیکی حالده (١٨٠٢ م) تاریخندنبرو بلا واسطه انکلیزلرك ید تصرفنه کچمشدر •

§

﴿ رامز پاشا ﴾ — دولت علیـه‌ده قپودان دریا اولمش بر ذاتدر عن اصل قریم علما زاده‌لرندن اولوب هنکام طفولیتنده درسعادتده تحصیل علومه متوغل ومدت یسیره‌ده تدریس روس همایونه نائل اولهرق خیلی زمان محکمه نیابتلرنده ومؤخراً اردوی همایون قاضیلکنده بولنمش وسلطان سلیم خان ثالث مسئله‌سندن طولایی قواله‌یه نفی اولندیسه‌ده علمدار مصطفی پاشا کتخداسی ومشـار الیهك همپاسی اولان کوسـه کتخدا یولده راست کلوب بونی مباشرك الندن تخلیص ومصطفی پاشا نزدینه ارسال ایلمش ایدی

مصطفى پاشا درسعادته كيروب بعدالوقوعات صدر اعظم اولدقده رامز افندى يى بارتبهٔ وزارت قپودان دريا تعيين ايتديردى و (١٨٠٨ م و ١٢٢٣ ه) تاريخنده يكيچريلر باب عالييى باصوب ولى نعمتى مصطفى پاشايى احراق ايتدكلرنده رامز پاشانك دريای غيرتى جوشه كلهرك ترسانه‌دن غلطه اوكنه چيقاردیغى برقاچ سفينه ايله باب عالييى وشمدى باب فتوى اولان اغاقپوسنى طوپه طوتدى ومتعاقباً روسجقده كوسه كتخدايه التجا واورادن قريمه فرارايلدى و برقاچ سنه صكره يعنى (١٨١١ م و ١٢٢٦ ه) تاريخنده عفوى ايچون صادر اولان فرمانه اعتماداً تعيين اولديغنى اردوى همايونه كاور ايكن امر خفى موجنجه پوصودن اعدام ومصطفى پاشانك يانه اعزام ايدلدى .

§

﴿ رامسس ﴾ — فراعنهٔ مصريه‌دن برقاچ كيمسه‌لردر . بونلرك برنجيسى اولان رامسس (٤٠٩٤ خ) تاريخنده يعنى ميلادك بيك بشيوز سنه مقدمنده اون طقوزنجى سلالهٔ فراعنه‌يى تشكيل ايتدى واللى طقوز سنه سلطنت سوروب بومدته حبشستان واناطولى وروم ايلى ومغولستان طرفلرنده خيلى مظفريتلره نائل اولدى . سلالهٔ مذكوره‌دن اوله‌رق (٤١٥٣ خ) سنه‌سنده يعنى ميلادك بيك درتيوز قرق برسنه مقدمنده جلوس‌ايدن ايكنجى رامسس ياخود (سيزوستريس) دخى آسيا وافريقايه سياحتنده وقوعبولان احوال وكيفيت مظفريتنى طاشلر اوزرينه ترسيم ايتمشدركه بعضيلرى اليوم مشهود عيون ارباب سياحتدر و (پلسيوم) شهرندن (هليو پول) شهرينه قدر برديوار چكديروب ملكنى آسيای غربى اقوام وحشيه‌سنك ايادئ تسلطندن قورتارمشدر . بوديوارك انشاسنده كاملاً اسرا استخدام اولنمشيدى . سيزوستريسك زوجه‌سنك نوبه‌ده وادئ هاجرنام اراضينك مركزى اولان (ابسامبول) قصبه‌سى جوارنده بنا ايتديكى هيكل ايله (آنور) نام عبادتخانه‌نك خرابه‌سى الآن موجوددر . اوچنجى (رامسس) دخى (٤٢١١ خ) تاريخنده يعنى ميلادك بيك اوچيوز سكسان اوچ سنه مقدمنده جلوس ايله اون طقوزنجى سلالهٔ فراعنه‌نك

صـوك پادشـاهی اولان (امنوف) ی دوچار انقراض ایدرك یکرمنجی سلاله یی تشکیل ایلمشدر . بوکا سیزستریس دخی دیرلر

§

﴿ ران ﴾ — تفلیس وطاغستان وروان ونخجوان ولایتلرینك نام عتیقیدر .

§

﴿ راوندیه ﴾ — خراسانده ملاحده دن برطائفهٔ باطلهنك اسمیدر . بونلر تناسخه قائل اولوبلر وحضرت (آدم) علیه السلامك روحی عباسیه دن خلیفه (منصور) ه انتقال ایتدی زعمنده بولنوبلر ایدی .

§

﴿ رباب ﴾ — آلات قدیمهٔ موسیقیه دندر بو آلت ٤٢ بعضاً ٤٣ وبعضـاً دخی ٤٦ چالغی تلی ایله قوریلور وتللری پرمق ایله چالینور . برنجی ایمپراطورلق زمانـنـده وباخصوص اسکی مصرلیلر ویهودیلر نزدنده زیاده توجه واعتبار قزانمش ایدی یونانیلرك اوچ کوشـه لی ودرت تللی چالغیلری بونوعدندر . رباب قرون وسطاده ساقسون شعراسنك وچالوب چاغرمق ایچون دور ابواب کبارایدن کیمسه لرك ضربات دست طنین بخشاری اتتنده ایکلمکده ایدی . ایلك ربابلرغایت ساده اولوب اون اوچنجی عصره قدر یالکز اون یدی تلدن عبارت ایکن مؤخراً دهـا ایلر ولـدیلهرك بر طرز دلربایی یه وضع ایدلمش وکیدرك نیم صـدا چیقارر صـورتده لری وقانونلر وسنطورلر وپیانولر ایجاد اولنمشدر . اسکی یونانیلرك کریشلی و روزکار ایله اهتزاز ایدر صورتده بربابلری اولدیغی مرویدر اشـبو رباب تللرینك اهتزازی حکمت طبیعیه ده صد اوسمعه متعلق تجارب عدیده یه باعث اولدی .

§

﴿ ربانیون ﴾ — بانك تشدیدیله یهودیلرك بیوکلرینه یعنی عالم ومجتهدلرینه (احبار کبی) ویرلمش برنام مخصوصدر .

§

﴿ رتبیل ﴾ — سیستانده حکومت ایدن ترك پادشـاهلرینك عنوان مخصوصیدر .

§

﴿ رجال الغيب ﴾ — محيى الدين العربى حضرتلرى فتوحاتنده رجال الغيبى تعريف وهر صباح نمازينى مكهٔ مكرمه ده غوث الاعظم حضرتلرينه اقتدا وادادن صكره مأمور اولدقلرى محلده عزيمت وهر كسه امداد واعانت ايدرلر ديو توصيف بيورمش وحضرات مشار اليهم برآيك هركونده بر بشقه سمتده بولندقلرينه واستعانه ايده جك ذواتك قنغى سمتده اولدقلرينى بيلمكى لازمه دن ايدوكنه بناء ارباب تحقيق شوصورتده

بردائره ترسيم وسمتلرينى تعيين ايتمشدر. استعانه ايده جك ذواتك مشار اليهمك بولندقلرى سمتى اوكرندكدنصكره انلرى كندوسنه ارقه وحامى اتخاذ ايدوب يعنى ارقه سنى اولطرفه چويروب (السلام عليكم يا ارواح المقدسة اعينونى بعونته وانظرونى بنظره يارقباء يانقباء يابدلاء ياوتاد ياقطب ياغوث اعينونى بعونته وارحمونى برحمته وحصلوا مرامى ومقصودى وقوموا على حاجتى بحرمة محمد صلى الله تعالى عليه وسلم) دعاسيله مرادينى جناب حقدن استرحام ايلمى بعض كتب معتبرده بيان اولنمشدر .

(بيت)

دوشنبه كونى شنبه كمه شرقه
نه يكشنبه نه جمعه كونى غربه

جهارشنبه سه شنبه کونی زنهار
شماله کتمه ای یار وفادار
جنوبه قیله پنجشنبه ده نیت
قیلوبدر بویله اهل دل وصیت

§

﴿ رجب پاشا ﴾ — بوسنه‌لیدر . قپودان ایکن (۱۶۲۵ م و ۱۰۳۵ ه) تاریخنده یکرمی پاره چکدیری ایله قره‌دکزده قزاقلرك اوچیوز الی پاره شایقه‌لرینی دوچار هزیمت وبوصورتله اعلای شان سطوتنشان دولت ایلدیسه‌ده مؤخراً وقوعه‌کلان سیئاتی خدمت مذکوره‌سنی اونوتدیردی شویله که صدراعظم اولمق هوسیله یکیچریلره (بغداد اردوسنك انهزامی قائممقام کورجی محمد واردوده بولنان صدراعظم خسرو پاشالرك تکاسلندندر) یوللو برطاقم یایغره‌لر ایدوب مشارالیهمادن هرایکیسنی دخی عزل وقتل وتعیین اولنان صدر اعظم حافظ پاشایی کذلك یکیچریلری تحریکله اعدام ایتدیردکدن صکره (۱۶۳۱ م و ۱۰۴۱ ه) تاریخنده نائل صدارت اولدی ونصبندن برقاچ کون صکره مسنداقبالده تفرد داعیهٔ حریصانه‌سیله دفتردار افندیی ویکیچری اغاسیله ندمای شهریاریدن موسی چلبی‌یی دخی اعدام ایتدیردی لکن آره‌دن چوق کچمکسزین یعنی صدارتی اوچ آیی تجاوز ایتمکزین کندوسیده اعدام اولنه‌رق جسد پرحسدی دریایه القا وبالقره غدا ایدلدی .

§

﴿ رخبعیم ﴾ یاخود (رخبعام) — حضرت (سلیمان) بن‌داود علیه‌السلامك اوغلیدر . (۴۶۳۳ خ) تاریخنده یعنی میلادك طقوزیوز التمش ایکی سنه مقدمنده پدرینك ارتحالیله تخت سلطنته کچدکده پدرینك وزیری اولوب مقدما طرد ایدلمش اولان (یوربعام) بنی اسرائیل ایچنه تفرقه دوشوره‌رك اون سبط خلقنی کندو طرفنه جلب وتحویل ومقر سلطنتی (شیحم) شهری اولمق اوزره وسلطنت اسرائیلیه نامی ایله برحکومت تشکیل ایلدیکندن رخبعیم ایکی سبط خلقیله قدس شریفده قالدی. و بوهیئت دخی (حکومت یهودیه) نامنی آلدی . رخبعیمك مدت سلطنتی

اون بش سنه‌در . اسباط مرقومه‌نك اولوجهله يوربعامه توجهـلرى پكده حقسز وساده بر غرض نفسانيدن ناشى اولميوب بوكا مومى‌اليه (رخبيع) لك اهالى‌يه آغر و يركولر طرح ايتمسى و بويابده كاراشـنايان رجال دولت وملت طرفندن خالصانه وقوعبولان نصايح حكيمانه‌يى قبولدن اعراض ايلمسى دخى سبب اولمشيدى . (اسرائيليه) كلمه‌سنه دخى باقيله .

§

﴿ ردوس ﴾ — دولت عليه‌نك بحر سـفيد جزايرندن بر مشهور اطه‌سيدر آسياى صغرانك شمال شرقيسندن اون ايكى كيلومترى عرضنده بر بوغاز ايله تفريق اولنور وسعتى ١١٠٠ كيلومترو مربعنده‌در وقتيله يوز بيـك نفوسى جامع ايكن اليوم اوتوز بيك نفـوسى حاويدر وكرسئ اداره‌سى ردوس وباشلى مواقعى (قامير . ژاليز . لند) شهرلريدر اراضيسى معمور هواسى لطيف كوزلى كثير وعفيف اولوب انجق يازين صيجاق شدتله حكمنى اجرا ايدر وقيشى پك آز اولور كوزل اورمانلرى و يوكسك طاغلرى واردر . اشـبو اطه عن اصل بر وولقاندن تشـكل ايتمش ظن اولنيور . اكثريا اورالرده‌وقوعبولان حركت ارضدن جزيره‌نك برچوق يرلرى خراب اولمش وباخصوص (٥٣٧٢خ) تاريخنده يعنى ميلادك ايكيوز يكرمى‌ايكى سنه مقدمنده‌وميلادك ايكنجى‌ودردنجى عصرلرنده‌يعنى (انطونين) و (قسـطنطين) زمانلرنده و (١٨٥٠م و١٢٦٧ه) و (١٨٥١م و١٨٦٣م) تاريخلرنده شديد حركت ارضلر وقوعبولمشيدى .

ردوس اسكى زمانـنده خيلى وقتلر بطاقلق ووخيم الهوا اولديغى حالـده برنجى دفعه (اوفيوزيا) مؤخراً (ماكاريا) ودها صـكره يونانيلر طرفنـدن (رودون) تسميه اولنمشـيدى . نفس ردوس شهرى اطه‌نك شمال شرقى ساحلنده اولوب ٦٠٠٠ اسلام ٥٠٠٠ روم بيك يهودى اهاليسى واردر . ردوس بروقت يونانسـتانه الحاق و (٧١م) تاريخنده (سپازيه‌ن)لر طرفندن ضبط اولنه‌رق اطـه‌لر ايالتنه مقر اداره اتخـاذ اولندى مؤخراً قـدس شريف شـواليه‌لرى روم ايمپراطـورلرندن آلوب مستقل اوله‌رق توطن وردوس شواليه‌لرى نامنى اخذ ايلديلر (١٤٨٩م و٨٨٤ه) تاريخنده سلطان

مجدثانی حضرتلری فتح و تسخیر املیله بعض تشبثات حربیه ده بولندیسه ده موفق اوله میوب (۱۵۲۲م و ۹۲۹ه) تاریخنده سلطان سلیمان ثانی حضرتلری مشهور برمحاصره دن صکره شوالیه لری کاملاً طرد ایلدیکندن انلردخی اولا (ویترب) و مؤخراً (شارلیکن) طرفندن ایدیلان مساعده اوزرینه مالطه جزیره سنه کیدوب توطن ایلدیلر .

ردوس هیکلی وقتیله عجایب سبعهٔ عالمدن ایدی (شارس) کله سنه مراجعت بیوریله .

§

﴿ ردوسجق ﴾ — تکفور طاغنك نام دیکریدر .

§

﴿ رستم ﴾ — عجم قهرمانلرندن رستم داستاندر جمشید نسلندن سجستان پادشاهی (زال) لك اوغلی ایدی . میلادك درت عصر مقدمنده ایکنجی (کیکاوس) و یا (غوشتاسب) نام فرس پادشاهنه بر چوق خدمتلرده بولندیغی و برارالق کندوسنی غربلرك اسارتندن وممالکنی تورانیلرك ید تخریبندن قورتاردیغی حالده زردشت مذهبنی قبول ایتدیکنه بناء نظر اقبالدن دوشدی وعدامی املیله کیکاوس ارغلی بهادر مشهور اسفندیاری اوزرینه تسلیط ایلدیسه ده ایکی کون ممتد اولان عجیب و غریب بر قتالدن صکره رستم اسفندیاره غالب کله رك مومی الیهی هدف ناوك جانکاه ایتکله کیکاوس ایولکه کلکلك جزاسنی کوردی ورستم برچوق زمان صکره قرنداشلرندن بری اولان (شقاد) لك حیله و خیانتی سبیله هندستان سفرنده تلف اولمغله نام قهرمانیسی قالدی . اشبو رستم حقنده روایت اولنان وقوعات حد اعتدالی متجاوز یعنی دائرهٔ عقولدن خارج برکیفیت اولدیغندن بوراده تفصیلی تجویز اولنه مامشدر . فردوس طوسینك شهنامه سی بونی پك کوزل تفصیل وتوصیف ایدر .

§

﴿ رستم ﴾ — عجم امراسندندر (۶۳۲ م) تاریخنده اوچنجی یزد جردی تختنه اجلاس ایتدی ومؤخراً نشردین اسلام ایچون عجمستانه

مستولی اولان بهادران عربی منع وطرده مأمور اولهرق درت سنه صکره قادسیه محاربه سنده ویردیکی تلفات کلیه یه الحاق ایلدی .

§

﴿ رستم پاشا ﴾ — خرواتی الاصلدر . سلطان سلیمان زماننده طقوزسنه صدارت وشرف صهریه کسب نائلیت ایلدی . مشار الیه دیار بکرده والی ایکن سلطان سلیمان حضرتلری بوکا (مهرماه) سلطانی ویرمك مراد ایدرك افکارینی بعض خواص ندماسنه آچدقده ایچلرندن چکه میانلری (جذام علتنه مبتلادر بناء علیه سلطان ایله ازدواجی تجویز اولنه مز) دیرلر پادشاه دخی اعتماد ایتیوب حکمادن برامین آدمنی برای تحقیق تبدیلاً دیاربکره کوندرر و بوآدم یولنی بولوب پاشانك دائره سنه صوقیله رق براز صکره جامه شوی اغالغنه نائل اولور بر کون جامه شو ینده برکهله کورمکله علت مذکوره یه مبتلا اولانلرده کهله بولنمیه جغندن درعقب ممنوناً درسعادته عودت ایدوب کیفیتی عرض ایدر پاشای مشارالیه بنابرین دیار بکردن جلب و (مهرماه) سلطانه امر تزویج اجرا اولندقدنصکره صدارت دخی توجیه ومهر سلیمانی ید اقتدارینه تودیع قلنور .

(بیت)

(اولیجق برکشینك طالعی یار . کهله سی داخی آنك ایشه یارار)

پاشای مشار الیهك جامع ومدرسه کبی بعض اثار خیریه سی واردر .

§

﴿ رسم ﴾ — تقسیم علومده یدنجی صنف اعتبار اولنان فن موسیقی ومعماری کبی علوم نفیسه دندر . برسطح مستوی اوزرینه پایله جق اولان برشکل برنجی درجه ده فن مناظره تطبیقاً چیزملك و ایکنجی درجه ده آیدنلق وکولکه لر ایله مواضع شکل کوسترملك واوچنجی درجه ده بو یالرك رنکلرینی تعیین وتنسیب ایلك ایله ترسیم اولنور . برسام ایچون باشلیجه بیاض سیاه صاری قرمزی مائی بش درلو رنك کافی اولوب بونلری یکدیکرینه مزج ایله آچیقلی قویولی دها برچوق رنکلر تولید ایده بیلور . یاغلی بویا وقتیله چین وایران طرفلرنده نقاشلره منحصر ایکن اون بشنجی

عصر میلادیده (ژان وان ایك) رسم یاپلسنی دخی اختراع یاخود اکمال ویمورطه آغی استعمالی یرینه اقامه ایلدی فغفوری وجام اوزرینه مینالی و (موزاییق) واخشاب نقشلر هب بوصنعته تعلق ایدر (له‌اوناردووونس) (لوبرون) (بلاق) (شورول) نام ذاتلرك فن رسمه دائر یازدقلری اثار سزاوار ایدئ اعتباردر .

وقتیله بوفن ایتالیانلره منحصر کبی ایدی وحقیقة ایچلرنده (۱۵۲۰ م و ۹۲۷ ه) تاریخنده وفات ایدن (رفائل)و(فیدیاس)و(روزا) کبی مشهور ذاتلر یتشدی ایسه‌ده مؤخراً اوروپانك سائر طرفلرنده دخی تشویقات و (۱۶۴۸ م و ۱۰۵۸ ه) تاریخنده فرانسه‌ده تشکل ایدن رسم اقادیمیسی واون ایکی والی سنه صکره یعنی (۱۷۹۸ م) تاریخنده پاپیلان روما وسائر صنایع نفیسه مکتبلری وموزه‌خانه وسرکیلر سایه‌سنده کرکی کبی ایلرولدی . رساملق فن موسیقی وشعر کبی استعدادك اعانه‌سنه توقف ایدر برفن لطیفدر .

§

﴿ رسمو ﴾ یاخود (رتمو) — کرید جزیره‌سنده قندیه ایله حانیه‌نك اورته‌سنده یعنی قندیه‌نك یتمش کیلومترو شمال‌غربیسنده وساحل بحرده قلعه ایله محاط برشهردر . نفوسی بش یکدن عبارت وایچ قلعه‌سی یتمش سکسان مترو ارتفاعنده برسیوری قیا اوزرنده اساسکیر متانت اولوب طوپخانه وجبه خانه‌سی دخی درونندهدر . لیمانی مکمل وازقه وابنیه‌سی اولدقجه کوزلدر بونلردن ماعدا ایکی خسته‌خانه وایکی حمام واپیجه مکتبلری واردر . بوراسی زمانیله وندیکلیلر طرفندن (رثیمنون) شهری خرابه‌سی اوزرینه بنا اولنمشیدی .

§

﴿ رشت ﴾ — بحر خزر قربنده اینزه‌لی نام کمی یتاغندن اون وطهرانك شمال شرقیسندن ایکیوزاوتوز کیلومترو مسافه‌ده ایران دولتنه تابع کیلان ولایتنك کرسیسی اولان والتمش بیك نفوسی حاوی بولنان شهرك اسمیدر متعدد ایپك فابریقه‌لری اولدیغی کبی بحر خزردن آمد وشدایدن اموال تجاریه‌نك انباری مثابه‌سنده وباخصوص استراقان ایله اولان تجارتی

پك رواجده‌در (١٧٣٢ م و ١١٤٥ ﻫ) تاريخنده بوراده روسيه ايله عجم بينده برمصالحه نامه عقد اولنمشيدى .

§

﴿ رشيد پاشا ﴾ — زمان سلطان محمود خان ثانيده لوندره و پارس سفارتلرنده بولنوب سلطان (عبدالمجيد) خان زماننده التى دفعه ده يدى سنه صدارت واوچ درت دفعه خارجيه نظارتى ايتمش بر وزير ذيشاندر سخاوت ونزاكتى وخصوصا فنون سياسيه ده وقوف ومهارتى بالعموم آورو پا دولتلرنجه دخى معلوم ومسلم اولوب جلهٔ اجراآت حسنه سندن اولمق اوزره تنظيمات خيريه يى وضع و اوعصرك اهم مشاغلندن اولان مصر و يونان ومملكتين مسائل مشكلدسنى حل ورفع وآوستريا وروسيه دولتلرينك تضييق اوزرينه حمايهٔ دولت عليه يه التجا ايدن مجارلرى ويرماك كبى اعلاى شان دولتى موجب برمسئلهٔ فوق العاده يى تسويه ايتدى وروسيه دولتيله آچيلان (١٨٥٣ م و ١٢٧٠ ﻫ) محاربه سنده دخى انكلتره وفرانسه وساردنيا دولتلرينك اتفاقى بالاستحصال بويوزدن ظهورى ملحوظ غوائلى دفع ايلدى . مشار اليهك اسمى مصطفى اولوب پدرى اوقاف روزنامجه جيسى مصطفى افندى ديمكله معروف ايدى . اللى طقوز ياشنده اولديغى حالده وفاتى (١٨٥٧ م و ١٢٧٤ ﻫ) تاريخنده در

§

﴿ رشيديه ﴾ — مصرسفلاده نيلك برفرعى اوزرنده واسكندريه نك اللى كيلومترو شمال شرقيسنده يكرمى بيك نفوسى جامع برشهردر اشبو شهر (٨٧٠م و٢٥٧ﻫ) تاريخنده عربلر طرفندن قديم (بولبتين) و (متهليس) شهرلرى قربنده تأسيس اولندى (١٧٩٨ م و ١٢١٣ ﻫ) تاريخنده فرانسزلر و(١٨٠٧ م) ده انكليزلر بوشهرى اشغال حربى تحتنه آلديلر .

و بواثناده پلاندر طاشى اوزرنده محكوك و (روزت) ناميله معروف بر نوع خط قديم بولنوب ميدانه چيقاردىلر . بو يازو (هيروغليف) و عادى مصر و روم لسانيله (٥٤٠١ خ) تاريخنده يعنى ميلادك يوز طقسان اوچ سنه مقدمنده بشنجى (تپوله مه) آپيفانك تخته جلوسى اثناسنده يازلمش

وحكمدار مومى اليهك صغرسنده وقوعبولان احوالى مبين بولنمش اولديغندن هيروغليف خطنى عصرمزده قرائته مفتاح اولدى .

§

﴿ رصدخانه ﴾ — على العموم رصدخانه‌لر هر طرفى كورر غايت مرتفع محلارده اولمق وآلات و ادوات رصديه‌سى فوق الغايه مكمل بولنمق شرطدر .

ملوك آثوريه‌دن مشهور (بلوس) ك بابلده ياپديرديغى قله رصدخانه‌لرك اك اسكى و برنجيسى اولوب كلدانى منجملر باشليجه ترصدات فلكيه‌يى بوراده اجرا ايدرلر ايدى برمدت صكره عربلر چينلولر مغوللر و دها صكره اوروپاليلر دخى ياپديرديلر آوروپاده ايلك دفعه كوريلان رصدخانه‌لر (١٥٦١ م و ٩٦٩ ﻫ) تاريخنده دردنجى كليومك انشا ايتديكى ياندوغراو دوهس قاسل رصدخانه‌لرى و (١٥٧٦ م و ٩٨٤ ﻫ) ده قوپنهاق ومالموله بيننده كائن هاون اطه‌سنده تيشوبراهه طرفندن يابيلان اورانيه نبورغ رصدخانه‌سيدر اليوم اك زياده مشهور اولان رصدخانه‌لر ايسه اولا اون دردنجى لوئى زمانده يابلش اولان پارس رصدخانه‌سى ولوندره قربنده غرينويق برم برلين سه‌تنغ ويانه پترسبوغ قربنده پولقووا استوقولم اوپسال التوما پالرمو روما ناپولى مادريد رصدخانه‌لريدر امريقاى جمعه‌ده سسيناتى واشينغتون و قامبريج و افريقاده اميد برونى و هند شرقيده مادراس رصدخانه‌لرى دخى مؤسسات اخيره‌دندر .

§

﴿ رضاع ﴾ — چوجقلرك امزيرلمسنه دقت هرآنه‌يه واجبهٔ ذمتدر چوجغه اك زياده يرايان آنه‌سودى اولوب آنه‌نك علل موروثه وحال مرض مستثنا اوله‌رق قوى البنيه اولمسى شرط دكلدر والده وضع حملدن برقاچ ساعت صكره چوجغنى امزيرمك لازم ايسه‌ده وضع حمل حماسى اوستنده ايكن جائز اوله‌مز خفيفجه يورك سورمك خاصه‌سنه مالك اولان ايلك سود چوجغه نافعدر وچوجق والده‌سنك مه‌لرنده غداى كافى بولدقجه ديكر غدايه محل يوقدر چوجغك برنجى ديشلرى چيقمزدن اول رضاعى قطع وبشقه

اغديه اعطاسى جائز اولميوب فقط اون ايكى واون بشنجى آينده چوجغه استعداد كلمش ايسه اولوقت سوددن كسيلور .

هرنقدر قصراق وديشى مركب سودينك قادين سودى ايله مشابهتى وار ايسه ده يكى قولايلقله ممه لرينى امديرديكندن ايجابى تقديرنده يكينك سودى ترجيح و ممه سيله ارضاع اولنور لكن يكينك علتدن سالم و كنجك و بوينوزسز اولمسى شرطدر وآنه سودى صيجاقلغنده ايصيدلمش يكى سودينى قومناستيق و بشقه بر واسطه ايله دخى ويرمك ممكن ايسه ده سودى صيجاق صو ايچنده ايصتمق دها مناسبدر امزكلى والده لره اويقو زياده لازم اولديغنه و كيجه اويقودن قالقوب سود ويرمك مشكل ايدوكنه بناء چوجغى كوندزلرى امه كه آلشديرمليدرلر كرك خالص يكى سودى وكرك قينامش ارپه و يابلغور صويى ايله قاريشق اينك سودى دخى والده سودى يرينه قائم اولور وشوربا كبى خفيف اغديه انجق التنجى آيه طوغرى ويريله بيلور . والده لر و سودآنه لر ممه لرينى صفوقدن دقتله محافظه ايتمليدر و بعض چوجقلرك برنجى آيلرنده چوق اويويوب آز ممه امدكلرى واقع اولديغندن وبويله اوزون اويقودماغه برودت دعوت ايلديكندن ابى برشى دكلدر بناءعليه اوحالده چوجقلرى اويانديروب صيق صيق ممه ويرمك لازم كلور . چوجق سود امركن آغزنده بر شاپرتى حس اولنور وشاپرتى كسلديكى كبى چوجق اويومش ديمك اولديغندن اولوقت اصوللهممه يى آغزندن چيقارمليدر . والده لر صراجه وورم كبى علل موروثه وساريه ايله معلول اولديغى حالده برسودآنه يه احتياج مس ايده جكندن اوحالده طوتيله جق سودآنه نك سودينى معاينه ايتمك لازم كلور سودك اعلاسى تميز بياض ومتوسط قوامله وخفيفجه شكر لذتلى اولانيدر ومرضعه نك اورته ياشلى وايكنجى ياخود اوچنجى نوبت ارضاعى والتى آيدن آزجه ترضيع ايتمش اولمسى شرطدر . ازمنهٔ سالفه ده سود انا استعمالى يونانيلرده موجود ايدى اولوقت سود انا ارضاع ايلديكى چوجغك ياننددن آيرلمز وامزيرديكى قز ايسه بيويوب اره وارمدقجه اندن مفارقت ايتمز ايدى وقتيله اسپارته سودآنه لرك دولت مصارفيله انفاق واعاشه ايدلديكى دخى بعض تواريخده كورلدى .

§

﴿ رضی الدین ﴾ علی لالا — کملین اولیاء اللهدن برعاشق ذات اولوب (شیخ نجم الدین کبری) حضرتلرندن اخذ فیض وهمت ایلش ویوزیکرمی درت شیخ کامل ایله هم بزم صحبت اولهرق جمله سندن حسن توجه اثری اولمق اوزره بررخرقه کیمشدر.
مومی الیه غزنه ده تولدله (١٢٤٤ م و ٦٤٢ ه) تاریخنده وفات ایلدی.

§

﴿ رطل ﴾ — بهرقیه سی قرق درهم شرعی اولمق اوزره اون ایکی قیه یه دینورسه ده بوبرقاعدهٔ مطرده اولمیوب بعض محللرده اختلاف ایدرایدی. مثلاشام شریفده التی یوز درهمه رطل دیدکاری کبی بعض طرفلر اهالیسی دخی برجسم متوسط صاحبنك ایکی آوجی طولیسی ذخیره استیعاب ایدن اولچی یه رطل دیدیلرکه یوز یکرمی سکز درهمه بالغ اولور اقطار حجازیه ده ایسه دهامختلفدر. طرابلس غربده رطل مقامنده (جره) استعمال اولنور هر جره التی غراف وهرغراف بشیوز التمش درهم اولدیغنه نظراً بهر (جره) نك سکزقیه یوز التمش درهمدن عبارت اولمسی اکلاشیلور. (لودره) رطلك غلطی ظن اولنیورسه ده مقداری موافق دکلدر زیرا لودره قنطارك یوزه مقسومیدر یعنی یوزلودره برقنطاردر بوصورتده هر برلودره یوزیتمش التی درهم اولمش اولور.

§

﴿ رعوم ﴾ — کمایه یه اولان ایلکدن کوریله جك کلکه تعریضاً (کلبکی سمرتکه سنی ییسون) مألنده اولمق اوزره مضروب اولان (سمن کلبك یأکلك) مثل عربیسنك قائلی بولنان (حازم بن منذالحمانی) نك کریمه سیدرکه پدری بومثلی آنك یوزندن سویلمش اولدیغی جهتله شهرت بولمشدر شویله که مومی الیه متمول برکیسه اولوب (همدان) محلاتندن برنده اسکی بزلر ایچنه صاریله رق زقاغه براغلمش بولدیغی برارکاك چوجغی خانه سنه کوتورمش وامزکلی برجاریه سنی ارضاع وتربیه سنه حصر ایدرك بیوتوب میدانه کتوردکدن صکره قیونلرینی ودوه لرینی النه تسلیم ایتمشیدی برکون مرقومی کریمه سی اولهجق اشنبو (رعوم) ایله بریرده بولنمغله حقنده چکدیکی امکاره تأسف معرضنده کلام مزبوری ایراد ایلمشدر بعده

سل‌سیف ایدوب اوزرلرینه یوریدکده مرقوم اورادن قاچمش واوصره‌ده (رعوم) دخی برطرفه صاوشوب پدری مرقومی براز تعقیبدن صکره دونوب (موت الحرة خیر من العرة) دیوآنی دخی قتل نیتیله ارایرمقده ایکن مزبوره‌یی بوغلمش بولمشدر بو صورتله تشفی ایدرك (هان علی الشکل لسوء الفعل) دیمکله کلامنك هربری موقع مناسبنده سویلنور امثالدن اولمشدر.

§

﴿ رفاعی ﴾ — (احمد) کلمه‌سنه نظر بیوریله.

§

﴿ رفائل ﴾ — متأخرینك الك مشهور رساملرندندر (١٤٨٣م و٨٨٨ه) تاریخنده ایتالیاده (اوربن) شهرنده عرض تمثال وجود ایتمش و (١٥٢٠ م و ٩٢٧ه) تاریخنده اوتوز یدی یاشنده تارك عالم صورت اولمشدر.

یاپدیغی رسملر شمدی انتیقه حکمنده وکلیتلی مبالغ ایله آلنوب صاتلمقده‌در مومی‌الیهك رسامقده حذاقتی قدر صنعت معماریده دخی مهارتی وارایدی. (واتیقان) ده (لوژالر) نامیله معروف دائره‌یی انشا و اول وقت هنوز تصورده اولان روما (سن پترو) کلیسای ایچون کوزل رسملر ترتیب وارائه ایتمشدر.

رفائل برکون برلوقانطه‌یه کیروب طعام ایتدکدن صکره اوکنده‌کی طباغك ایچنه درحال برفرانق رسمی پیارکیدر لوقانطه‌جی اول امرده رسم مزبوری صحیحاً فرانق صانوب صکر رسم اولدیغنی اکلادیغی کبی اهمیتنی تقدیره مستعد برآدم اولدیغندن زیاده‌سیله ممنون اوله‌رق طباغی برجاملی طولاب ایچنه قور وسیرینه کلان مشتریلر سایه‌سنده پك چوق ثروته نائل اولور.

§

﴿ رقاص ﴾ — معلق و حرکت رقصیه ایله متحرك ثقلته اطلاق اولنور حکمت طبیعیه‌ده ماده‌دن عاری برخیط موهومك اوجنه مربوط ثقلته (رقاص بسیط) وافق برمحور اطرافنده متحرك اجسام ثقیله‌یه (رقاص مرکب) دنیلور ومحور ثابته (مرکز حرکت) و (مرکز تعلیق)

ورقاصك كيدوب كله حركتنه (حركت رقصيه) ورسم ايلديكى قوسه (سعهٔ رقص) تعبير اولنور . رقاصلر حالى اوزره ترك اولنجه شاقول استقامتنى كوسترمك وشاقول استقامتندن آيريلوبده دفع ايدلمكسزين حالى اوزره براغيلنجه برمستويده رقصلر اجرا ايتمك خاصه لريله متصفدرلر . بسيط رقاصلرك حركت رقصيه لرى اوچ قانونه تابعدر (۱) غايت اصغر رقصلرك مدتى سعديه غير تابعدر يعنى رقصلر عينى زمانده اجرا اولنور شوقدركه سعهٔ رقص ٤ و ٥ درجه يى تجاوز ايدنجه مدت رقصلر بيننده كى فرق زياده لشور (۲) جسم ثقيلك شكلى برنقطه سندن برخيط ايله آصلمش كله شكلنده اولنجه مدت رقصلر جسمك ثقلتيله جوهرينك جنسنه غير تابعدرلر (۳) مدت رقصلر رقاصلرك طوللرينك جذر مربعلريله متناسب اولورلر يعنى بالفرض طوللرى ۹,٤,۱ عددلرى نسبتنده اولمق اوزره اوچ دانه رقاص ياپلسه بونلرك مدت رقصلرى ۳,۲,۱ نسبتنده اولور شدت جاذبهٔ ارض محيط ايله قطر بيننده كى نسبت تقريبيه مربعنك رصد اولنان برركاصك طوليله حاصل ضربنك برسعهٔ رقص مدتى مربعيله تقسيمى خارج قسمتنه مساوى اولديغى فن ماكنده اثبات اولنمش وثانيه رقاصلرينك طوللرى كرهٔ ارضك نقاط مختلفه سيچون آيرو آيرو اولمق لازم كله جكى يعنى قطبلرده طول رقاص اوزون وخط استوا جوارنده قيصه اولمق اقتضا ايده جكى تجربةً ثابت اولمشدر . ساعتلرك حركتنى تنظيم ايچون قوللانيلان رقاصلر ثقيل برعدس ايله بر اوجى مذكور عدسه مربوط ديكر اوجى چليك ومجلا برلوحه اوزرينه موضوع تيمور تلدن عبارتدر اشبو رقاصلر ساعتلرده جسم ثقيل ويای ايله تحريك اولنمش برچرخك ديشلرى اره سنه كيره رك چرخك حركتنى تعطيل ايدن و (انقرده شاپمان) دنيلان بر پارچه ايله مجهزدرلر لكن معادن حرارتله منبسط وبرودتله منقبض اولديغندن مبنى رقاصلر يازين اوزايوب قيشين قيصالمغله حركتلريده بالطبع قيشين سرعت پيدا ايدرك ساعتلرك حركتلرنده مطلوب اولان انتظام بولنه مديغندن بوخدورى دفع ايچون (قومپانساتور) تعبير اولنان رقاصلر ايجاد اولنمشدر شمدى بونلرك الك زياده مستعمل اولانى قوهٔ انبساطيه لرى مختلف معدنى چبوقلرله ياپيلانلردر مذكور چبوقلر برينك انبساطيله مركز تعليق تبديل محل ايده جكى صره ده

دیکر برچبوغك انبساط معکوسیله اولکینك مرکز تعلیق اوزرینه اولان تأثیری تعدیل اولنمش اولور . بونلرك جیوه‌لیلرنده چبوق بلاوردن یاپیلوب عدس یرینه‌ده جیوه ایله مملو بلاور اسطوانه قونمش اولدیغندن جیوه انبساطیله بلاورك تأثیر انبساطیسنی تعدیل ایدر . مشاهیر حکمادن (غالیله) سقوط اجسام قانونلرینی کشف ایلدیکی صره‌ده رقاص قانونلرینك اساسنی دخی بوله‌رق مساحهٔ زمانه تطبیق ایتمشدر و (فوقولت) نامنده بری رقاص واسطه‌سیله ارضك حرکت محوریه یعنی حرکت یومیه‌سنی ارائه ایلمشدر .

(رقاص قوا) طوپچیلقده باروتك قوتیله مرمیاتك سرعت اولیسنی حسابه مخصوص برآلتدر (١٧٠٧ م و ١١١٩ ه) ده اختراع اولندی ومؤخراً یك چوق تنوع ایلدی حتی (١٨٤٠ م و ١٢٥٦ ه) ده بوآلتلرك الکتریق مقناطیسیله حرکت ایدن نوعلری یاپلدی .

§

﴿ رقه ﴾ — نهر فرات ساحلنده (رافقه) دیدکلری شهر قدیمك یانده اخیراً بنا ایدیلان برقصبه اسمیدرکه ایکیسنه بردن (رقتین) اطلاق ایدرلر یحیای برمکی اشبو (رافقه) حبسخانه‌سنده وفات ایتدی . بوراسنی وقتیله اسکندر رومی یاپدیروب (نیسوفور) تسمیه ایتمشیدی . هارون رشیدك بوراده برسرایینك خرابه‌سی الیوم کورلمکده‌در .

§

﴿ رقه ﴾ — فلسطینده اردن نهرینك منصبی اوزرنده و قدس شریفك شمال شرقیسنده و یکرمی سکز کیلومترو بعدنده قدیم بر شهردر حضرت (یوسف) علیه‌السلام زمانده مصره هجرت ایدن بنی اسرائیلدن برجم غفیر بر سببه مبنی اشبو شهری هدم مراد ایدوب (تابوت عهدی) اوکلرینه قاته‌رق و بوریلر چاله‌رق اطرافنی طولاشدقلرنده شهرك سورلری پارچه پارچه یره دوشمکه باشلادی دیرلر .

§

﴿ رقیم ﴾ — کلام قدیمده (ام حسبت ان اصحاب الکهف والرقیم) آیت کریمه‌سنده مذکوردر روایته کوره اصحاب رقیم اوچ کیسه ایدی

برکون اوچی برلکده یوله چیقدقلری حالده یاغموره طوتیلوب برمغاره یه کیردیلر درعقب طاغدن برقیا قوپوب مغاره‌نك آغزینی قپاتدی بنابرین هر بری اعمال خیریه لرینی یادیمنی بریسی اجرتله طوتدیغی برآدمك نیجه زمان صکره اجرتنی مدت فائضیله ویردیکنی و او بریسی هوای نفسنه مخالفتده بولندیغنی ودیکری دخی والدینه لطف واحسان ایتدیکنی تذکرواستمداد ایتلریله قیا اشاغی یوارلنوب بعنایة الله خلاص اولدیلر .

§

﴿ رکن الاسلام ﴾ — والد امام الحرمین عبد الله بن یوسف بن عبدالله لقبی اولوب کنیه‌سی ابو محمد الجوینی در علم فقه اصول تفسیر حدیث نحو وادبده مشهور آفاق ایدی (قفال) دن استماع حدیث ونیشابوره افتاوتدریس ایلدی غایت زاهد ومتورع وکریم ومهیب برذات اولدیغندن حضورنده هیچ برکیسه هزل ومزاحه دائر سوز ایرادینه قادر اولهمامزایدی وفاتی نیشابوره (١٠٤٦م و٤٣٧ه) تاریخنده در اثنای غسلنده صاغ الی قولتوغنه قدر مانند بدر منیر لمعان ایتمکده اولدیغنی جنازه‌سنده بولنانلر کورمش و بونی حال حیاتنده یازدیغی فتاوای شریفه‌نك اثر یمن و برکتی عدی ایتمشلردر .

(کتاب الفروق والسلسله) (تبصرة) (تذکرة) (مختصرالمختصر) (شرح الرساله) تألیفاتندندر بونلردن بشقه برتفسیر کبیری دخی واردرکه هر آیتی اون نوعله تفسیری مشتملدر .

§

﴿ رکیوم ﴾ — استانبول جوارنده واقع کوچك چکمجه قصبه‌سنك نام عتیقدر .

§

﴿ رمانی ﴾ علی بن عیسی بن عبدالله — اخشیدی دیمکله معروفدر (وراق) دخی دیرلر لکن رمانی ایله اشتهاری زیاده‌در عربیت ده امام و (ادب) ده علامهٔ همام ایدی (زجاج) و (ابن درید) و (سراج) دن اخذ علوم ایلدی ولادتی (٨٨٩ م و ٢٧٦ ه) وفاتی (٩٩٤ م و ٣٨٤ ه) تاریخنده در

(تفسير)(حدود الاكبر)(حدود الاصغر)(شرح اصول ابن السراج)
(شرح موجز ابن السراج)(شرح كتاب سيبويه)(شرح مختصر الجرمى)
(شرح الالف واللام)(شرح المقتضب)(شرح الصفات)(معانى الحروف)
تأليفات لطيفه سندندر

§

﴿ رمضان افندى ﴾ — طريق خلوتيه رجالندن . مسقط رأسى قره حصار قصبه‌سى تاريخ وفاتى (١٦١٦ م و ١٠٢٦ ﻫ) سنه‌سيدر . مومى اليه صاحب حلم ووقار و بين الاهالى حائز عز واعتبار برذات عاليشعار اولوب درسعادتده بردركاه مخصوصى وار ايدى . وزرادن محمود پاشا اول وقت صدر اعظم يشبجى حسن پاشانك يدغدرندن قاچوب بوذاتك دركاهنه التجا ايتمكله صدر اعظم اخذ وكرفتيچون برقاچ آدم كوندردكدن صكره بالذات كلوب تسليمنى طلب واصرار ايدر شيخ (بزم دركاهمزده پاشا يوق جله‌سى درويشدر استرسه‌كز حضوريكزه كلسونلرده هانكيسى ايسه آليكز) ديوب درويشلرى حضورينه كتورمسى اوزرينه ايچلرنده محمود پاشا عباپوش اولەرق موجود اولديغى حالده صدراعظم اشته شودر ديەمز .

§

﴿ رمل ﴾ — بر طاقم مسائل مبهمه‌يى اشكال مخصوصه واسطه‌سيله استدلال واستخراجه اطلاق اولنور . بوده عدد بروجه توفيقاً اون ايكى شكل اوزرينه مؤسسدر . فن مذكورك اكثر مسائلى امور تخمينيه‌دن تجاربه مبتنى شيلر اولوب هيچ بر جهتى يقين افاده ايتز . اربابى اولان كسەلر بروج اثنى عشردن هر برى بر حرف معين و اشكال مذكوره‌دن بر شكل اقتضا ايدر بناء عليه مطلوبدن سؤال زماننده او ضاع بروج رملدن بر شكل معين وقوعنى مقتضى اولمغله اول اشكال مدلولاتى اولان بروجك اوضاعنه مناسب احكام چيقاريلور كبى اكلاشلمز برطاقم سوزلر سويلرلر . علم رمل بيلديكمز بر حقيقتى حائز اولميو بده زمانمزده‌كى رمالرك بيلوب ياپدقلرى قدر ايسه يالكز نيتله برفال آچمق قبيلندن اولمغله حكمى يوقدر بونلر ابتدا كاغد ياخود قوم اوزرينه لاعلى التعيين درت طاقم و هربرى دردر سطر

اوله‌رق نقطه‌لر یاپوب وابتدا کنك برنجی سطرندن بدأ ایله جمله سنك نقطه‌لرینی چفت چفت ایدوب نهایتلرنده قالان چفت و یالك نقطه‌لری اخذ و درت شکل اخراج ایدرلر و اندن صکره اشکال اربعهٔ مذکوره‌نك ابتدالرنده واقع اولان نقطه‌لری دخی اشکالك عرضی جانبندن اخذ و علی الترتیب بری بری تحتنه طولانی وضع ایله درت شکل دها تولید ایلرلر و بویله بویله شکللر اون التی یه بالغ اولدقده هر برینك احکامنه کوره حاصل اولان نتیجه‌یی خبر ویررلر یعنی نقطه‌لرك چفتلشمسیله وجوده کلان ولد موهومه احکام نامی ویروب مکتب عرفان کورمیان بر طاقم ساده‌دلانی ایناندیررلر .

(بیان اولنان اون التی اشکال شونلردر)

اشکال	اسامی	طبایع و احکام
	جماعت	سعد ایله نحس آره سنده ممتزج — راست و امنیت
	طریق	سعد ایله نحس آره سنده متوسط و ممتزج — سفر
	لحیان	سعد — سرور و فتح باب و دفع مرض
	حمره	نحس اکبر — دهشت و مقاتله
	بیاض	سعد — بشارت و منفعت
	انکیس	نحس اکبر — مشقت و امتداد زحمت
	نصرت خارج	سعد — حصول مراد و سفر
	نصرت داخل	سعد — سعادت و حصول مقصد
	عقله	ممتزج — التزام صبر و سکونت
	اجتماع	ممتزج — مشقت مبدل راحت اوله‌جغنه اشارت
	قبض داخل	سعد — حصول مراد و حسن مواصلت
	قبض خارج	نحس — مضایقه‌یه قارشو صبر و سکون
	ثابته	نحس — صبر و تأمل
	قائمه	ممتزج — فائده و خیر
	فرح	ممتزج — صحت و سلامت
	نقی الحد	ممتزج — طارلق و انقلاب

نقله کوره بو فن آدم ادریس لقمان ارمیا شعیا دانیال علیهم السلام معجزاتندن ایمش بو بابده قدما حددن زیاده اعتنا ایله برچوق کتابلر تألیف ایلمشلردر مشهورلری شونلردر ابواب الرمل • اصل مفاتح • اصول الرمل • انوار اقلیدی • تحفهٔ شاهی • تقویم الرمل • تلخیص • توضیح • تهذیب • جامع الاسرار • جهان الرمل • خلاصة البحرین • ذخیره • رسالهٔ یونس • رسالهٔ سرخواب • رسالهٔ کله کبودروش • ریاض الطالبین • زبده • زین الرمل • شجرهٔ اوزان • ثمرهٔ طرابلس • عین الرمل • فصول قواعد • کامل الحصول • کشف الاسرار • کفایه • کنز الدقایق • کنوز ابو علی • لباب اللباب • مصباح • مفتاح • مفاتیح • مفتاح الکنوز • منهاج الاسرار • نتیجة العلوم • نزهة العقول • وافی نصیر الدین طوسی • هدایة النقطه •

علیه الصلاة والسلام افندمز علم رملی تعلیق بالمحال اولهرق — (کان نبی من الانبیاء یخط فمن وافق خطه فذاك) بیورمشلردر •

§

﴿ رنجیت سنك ﴾ — کشمیر ولاهور حکمدارلرندندر (۱۷۷۲ م و ۱۱۸٦ ه) ده مجهول بر قبیله دن تولد و (۱۸۳۹ م و ۱۲۵۵ ه) تاریخنده وفات ایلدی کشمیرلیلرك انکلیزلره قارشو آچدقلری محاربات متعدده ده کسب شهرت ایدرك (۱۸۰۰ م) تاریخنده رؤسای قبائل طرفندن حکمدار انتخاب اولندی مدت حکومتی اثناده مملکتنی انکلیزلرك تحت نفوذندن قورتاردقدن بشقه پنجاب مولتان کشمیر پیشاور وافغانستانك برقطعهٔ جسیمه سنی یدتسخیرینه آلوب (آلاراد) و (وانتورا) نام فرانسز جنرالری معرفتیله عساکرینی تعلیم واوروپا اصولنجه ترتیب وتنظیم ایلدی مشار الیهك وزیری (کلاب سنك) لاهور ممالکنی ویروب اکا بدل کشمیرده استقلالنی تصدیق ایتدیرمك ایچون تخمیناً (۱۸۵۷ م و ۱۲۷٤ ه) تاریخنده انکلیزلره خفیاً اتفاق ایدوب بوقراره مبنی انکلیزلر رنجیت سنکك شهزاده لرینی برر دسیسه ایله جلب وتوقیف ایتدکدنصکره وزیر مومی الیهی شهزاده لره وکیل کبی کشمیره کوندردی وبوصورتله لاهور دخی انکلیزلرك اداره سنه کچدی لاهوریلر اکثریا مجوسی کشمیریلر اسلامدر •

§

﴿ رواقیون ﴾ یاخود (فرقهٔ اسطوانه) — (ژنون) کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ روان ﴾ — روسیه‌نك آسیا قطعه‌سنده و (ارارات) طاغنك الی بش کیلومترو شمال شرقیسنده برولایت مرکزیدر . ترك کردارمنی روس مختلط اوامق اوزره مجموع نفوسی یوز سکسان بیك رادهسنده اولوب چوغی مسلماندر وخیلی جوامع شریفه و برطوپ دوکمخانه‌سی ومتعدد قشله‌لری واردر . بوراسی مقدما ارمنستان قرالرینك مقر حکومتی اولدیغی حالده حضرت (عمر) رضی الله عنه ایامنده (سراقه بن عمر) طرفندن آذربایجان وشروان ایله برابر فتح اولنوب مؤخراً عجمله و (١٥٦٩ م و ٩٧٧ ه) تاریخنده دولت‌علیه‌یه وینه عجمله و (١٥٧٩ م و ٩٨٧ ه) ده دخی لالامصطفی پاشایدیله (باکو)(شماخی)(قزل‌اغاج) ه قدر استیلا ایدلدکدن صکره (١٧٢٤ م و ١١٣٧ ه) تاریخنده تکرار عجمله ونهایت دخی روسیه‌لولرك پنجهٔ استیلاسنه کچدیکندن حسابسز کش مکش تقلبات وتبدلاته اوغرامشدر

§

﴿ روایح ﴾ — نباتی وحیوانی وطبیعی وعملی اوله‌رق برقاچ صنفه تقسیم اولنور بناتیسی کل وبلسان (پلسنك) وساقز وحیوانیسی مسك وعنبر کبی شیلردرکه بونلری دخی بربرلریله برلشدیره‌رك برچوق کوزل قوقولر وجوده کتوررلر . روایح استعمالی پك اسکی اولوب حضرت موسی علیه‌السلام زمانینده ناردین وکونالك وامثالی قوقولر قوللانورلر وقدیم‌الایامده ممالك شرقیه وخصوصاً عربستان اهالیسی قوقویه‌زیاده‌سیله حریص اولدقلری کبی مصرلیلر تعطیر اموات ایچون پك چوق عطریات صرف ایدرلر ایدی کوزل قوقولر رومایه تنپرورلك زمانینده کیردی وایمپراطورلر زمانینده بوبابده اولان اسراف دائرهٔ فهم وادراکدن خارج بر درجه‌یه ایصال اولندی شویله‌که عطریاتك قیمتی التون قیمتندن دها زیاده‌یه اوله‌رق آلنور صاتیلور و سرای وقوناقلرك اوطه وصفه‌لری یوقاریدن اشاغی‌یه عطریات ایله تدخین وتبخیر اولنور ایدی عراقده دخی

بعض ملوك كل صوبى طولو حوض ايچنده يوزر تكنه ياپديروب ويتاغنى آنك اوستنه وضع ايتديروب ياتمغى عادت ايدنمش ايديلر . مؤخراً بر آره‌لق اورو پاده يساغ ايديلوب قوقو استعمال ايدن آدملر تأديب اولنمغه باشلادى صكره بومراق يواش يواش متروك وصكره‌لرى همان طائفهٔ نسايه ونساكبى تزييناته مجبور رجالد منحصر قالدى .

شمديلرده ساچه سورمك ايچون بر طاقم قوقولى صولر دخى ايجاد اولنمشدر بونلرك الك مشهورى (١٧٢٧ م و ١١٤٠ ه) تاريخنده قولونيالى فيمبرك اختراع ايلديكى (قولونيا صوبى) در بوصويك صورت تركيبى شو وجهله — اوتوز ايكى درجه‌ده شراب روحندن ايكى ليتره واغاج قاوونى وليمون وپورتقال وبرغموت ويبريه خلاصه‌سى وچيچك صوبى هربرندن يكرمى دردر قطره بونلرسكز غرام قاقوله چكردكى ايله برابر برشيشه ايچنه قونيلوب وشيشه دخى قينار صو ايچنه صوقولوب ذكر اولنان ايكى ليتره شراب روحى يارم ليتره‌يه تنزل ايدنجه‌يه قدر تبخيراولنور اشته اشبو باقى قالان يارم ليتره صو قولونيا صوبى ديمكدر . بو اصول اوزره چيقاريلان يبريه ويبريه فامليلرندن اولان لوانته روحنى دخى (مجارصوبى) ياخود (قرال صوبى) و (لوانته) ديه‌رك آلور سورينورلر .

§

﴿ دوبر ﴾ — فرانسه قرالرندندر . مشار اليه فرانسه‌يى بر بيوك تهلكه‌دن قورتاروب اثبات اقتدار ايتمشيدى فقط پاپالغك نفوذ متعصبانه‌سى هنوز شديداً حكمنى اجرا ايتديكى بر زمانده اقرباسندن نكاح دوشميان بر قزى تزوج ايلديكندن پاپا درحال آفروز ايتدى وبوآفروز اوقدر مؤثراوقدر قوتلى دوشدىكه اقرباوندماسندن بيله يانده كسه قالمدى واوشاقلردن يانده قالان ايكى كشى ايسه ييديكندن بيز ايچديكندن ايچمز ترجمه‌سى كرهاً خدمت ايدر برحالده بولتدى نهايت بيچاره‌قرال بوكيديشك نتيجه‌سى نه‌درجه وخيم اوله‌جغنى جزم ايلديكنه بناءً قزى براغوب آفروز بلاسندن يقايى قورتاردى ايسه‌ده اولكى نفوذ واعتبارى بوله‌مديغندن وفاتنه قدر بر بيوك تأثر ايچنده يشادى . وفاتى (١٠٣٠م و٤٢٢ه) تاريخنده‌در . .

﴿ روپن ﴾ — روماده باش قاردینال ایکن (١٠٨٨ م و ٤٨١ ه) تاریخنده پاپا تعیین اولندی . فرانسه وشرق ایمپراطورلریله (بولونیا) و (نورماندیا) کبی بیوك دوقه‌لقلرده بولنان پرنسلری وسائر بتون آورو پا خرستیانلرینی اسلام علیهنه تشویق واهل صلیب جمعیتنی ترتیب ایدرك بیهوده ملیونلرجه قان دوکن غدار اشته بوخونخواردر واول‌وقت بوکا خلف اولان پاپالردخی بونك اثرینه متابعتده قصور ایتمامشلردر .

§

﴿ روح ﴾ — مابه‌الحیاة وکنه وحقیقتی بزجه‌مجهول برامرربانیدر اشجار ونباتات نشوونمایه احجار وجماداتدن وحیوانات حس وحرکتله اشجار ونباتاتدن ممتاز اولدیغی کبی انسان دخی حیوان جنسندن اولدیغی حالده عقل وفکریله سائرلرندن ممتاز اولدیغی عندالحکما متفق علیه برمسئله‌ایسه‌ده نباتاتده اولان قوای نباتیه‌دن فضله حیواناتده برروح حیوانی اولدیغی کبی انسانده‌دخی بوروح حیوانیدن فضله برجوهرروحانی اولوب اولمدیغی مختلف‌فیه قالمشدر قدمای حکمانك اکثریسی انسانده سائر حیواناتدن‌بشقه برروح اولدیغنه قائل اولوب دیدیلرکه بوروح انسانی ماده ومکاندن مجرد بر جوهر روحانی اولوب جسم وجسمانی دکلدر . وواجب‌الوجود حضرتلری جهات ومکاندن منزه اولەرق بوعالمده نصل فاعل مطلق ایسه آنك سرامرتکوینی اولان روح انسانی‌دخی بدنك داخل و خارجنده هیچ بر محل معینی اولمدیغی حالده بدنده متصرف و مدبردر وبوجوهر روحانی‌ایله جسمانی بیننده مباینت‌کلیه اولوب روح حیوانی‌ایسه جولان دمدن نشئت‌ایدن حرارت غریزیه‌ایله حاصل براینجه بخاروروح انسانی ایله جسم کثیف بیننده بر مادهٔ لطیفه اولدیغندن روح انسانی ابتدا اکاتعلق‌ایدوب آنك واسطه‌سیله بدنده‌تصرف ایدر وانسانك‌وفاتی‌روح انسانینك بدنه‌اولان تعلقنك انقطاعندن عبارت اولمسیله قوای دماغیه‌ده اولان علوم جزئیه بدنله‌بیله فانی‌اولور واکر تهذیب اخلاق وتحصیل علوم‌ایله کسب معلومات کلیه ایتمش‌ایسه بومعلومات کلیه روحده قالمغله عقول عشره‌یه اتصال ومناسبت کسب‌ایدر وبومعلوماتیله مؤبداً متلذذ

اولور کیدر واکر بویله معلومات کابهٔ نافعه تحصیل ایده‌میوبده عمر ینی شهوات نفسانیه وحسیات جسمانیه‌سنه حصر ایتمش ایسه‌روح‌بدندن مفارقت ایتدکده حضیض جهالتده قالوب ارواح علیینه اتصالدن محروم وظلمات جهل ونادانیده عذاب روحانی ایله‌متألم اولور دیدیلر • (بوکروه حکمانك اکرچه ادلهٔ عقلیه‌ایله روح انسانینك وعالم روحانینك وآنده اولان‌ملائکهٔ علیینك وجودینی اثباتلرینه دیه‌جك یوق ایسه‌ده ملائکهٔ کرامی اون‌عدده حصر وعقول عشره تسمیه ایدشلری ونجوم وافلاکده برر مدبر روحانی وجله‌سنه مؤثر بر عقل اثباتلری باطل وشرعشریفه منافیدر •

حکمانك طبیعیون کروهندن بعضیلری انسانده حیواندن فضله برشیٔ اولمامسنه ذاهب اولوب انسانده حیوانات سائره کبی حرارت طبیعیه‌ایله حاصل بخار لطیفدن‌بشقه برروح یوقدر فقط انسانك عناصری حیواناته نسبتله دها امتزاجلی اولدیغندن حسی دخی زیاده‌در وعقل دیدکلریده بودر دیه‌رك هذیان وانسانك بعدالموت انعدام ابدیسنی ظن وکمان ایلدیلر •

بعض متکلمین‌ایله عامهٔ صوفیین دخی روحك بو وجهله مجردلتدن اولمسنه ذاهب اولوب صفات الهیه‌نك جلهٔ کائناته تعلقی نصلسه روح انسانینك دخی بدنه تعلق ونسبتی اویله‌در بزم کنه باری‌یی ادراکه عقلمز ایرشمدیکی کبی حقیقت روحی ادراکه دخی فکریمز ایرشمز دیوب سکوت ایلدیلر •

بونلرك تفصیلنی مراد ایدنلر امام سیوطی ورازینك روحه متعلق یازدقلری رساله‌لری مطالعه‌یه بیورسونلر • جبرائیل علیه السلامه (روح القدس) وعیسی‌علیه‌السلامه (روح الله) اطلاق ایدلدیکی کبی (قرأن کریمه) وبر صنف ملائکهٔ کرامه‌دخی (روح) تعبیر اولنمشدر •

§

﴿ روحانیون ﴾ — فرق ضاله‌دن بر فرقه‌در • بونلر (عالمك شائبهٔ حدوثدن بری ومنزه فاطروحکیم برصانعی واردرکه آنك کمال وجلالنه وصول‌نقطهٔ منتهای‌عجزه موصولدر وآکاتقرب جوهراً وفعلاً وحالةً مطهر ومقدس بولنان روحانیلر واسطه‌سیله حاصل اولور که آنلر بزم ربلریمز والهلریمز ورب الارباب وآله الآلهه عندنده سائل وشفیعلریمزدر روحانیلره

تقرب ایسه نفسلریزی دنس شهوات طبیعیه دن تطهیر واخلاقزی علایق قوای شهویه وغضبیه دن تهذیب ایله ممکن اولور وبو تطهیر وتهذیب دخی تضرع وابتهال ونماز وزکات واورج وقربان وتبخر وقرائت عزایم ایله وجود بولور) دیرلر وبونکله برابر (انبیاء نوعاً وشکلاً ومادةً بزه مشابه اولوب یدیکمزدن یر ایچدیکمزدن ایچر والحاصل هرشیده بزم کبی بشر اولدقلری حالده ندن آنلره اطاعتله مکلف اولیورز) ادعاسنده بولنورلر . فرقهٔ مذکوره نك بو مثللو عقاید سخیفه سنه نهایت یوقدر .

§

﴿ رودبار ﴾ — تبریز جوارنده بر شهردر . بو راسی برآرالق دولت علیه یه چکوب (۱۷۲٤ م و ۱۱۳۷ ه) تاریخنده ینه دولت ایرانیه یه انتقال ایتمشدر .

§

﴿ رودریق ﴾ — اسپانیا قرالرندر . اندلس فاتحی (طارق) بن زیاد (۷۱۰ م و ۹۲ ه) تاریخنده اسپانیا طرفنه چکدیکی زمان اشبو (رودریق) عساکر اسلامیه یی ایلك محاربه ده بوزدیسه ده ایکنجی محاربه ده بریوك هزیمته اوغرادیغندن فیل دیشندن مصنوع عربه ایچنده تکر مکردیده ران این المفر اولدیغی حالده طوتیلوب اعدام اولنمشدر .

§

﴿ روزا ﴾ — ایتالیالی مشهور بررسامدر (۱٦۱٥ م و ۱۰۲٤ ه) تاریخنده ناپولی قربنده واقع (اره نه لا) ده تولد ایلدی ۱٦۳٥ ده اکمال فن ایچون رومایه کیدرك خیلی زمان پردهٔ مجهولیت التنده قالدیغی حالده درت سنه صکره تیاتروده انظار عامه یه قویدیغی بعض خبائث آمیز رسملر سایه سنده شهرت بولدی ۱٦٤۷ ده ناپولی یه کیدوب قوهٔ شعریه سی تأثیریله (مازانیه لو) اختلالنه معاونت ومؤخراً ینه رومادە غایت طوقناقلی هجو یه لر تنظیمیله علیهنه برچوق خصملر دعوت ایلدیکندن فلورانسه یه چکلمکه مجبور واوراده (مه ده سیز) لرك حمایه سنه مظهر اولدی و صوك کونلرنده تکرار رومایه کیدوب اللی سکز یاشنده اولدیغی حالده اوراده وفات ایلدی شایان تحسین برچوق رسملری واردر

§

﴿ روزبهان بقلی ﴾ — اولیاء الله کرام ومؤلفین ذوی الاحترامدندر. شیراز حجاز شام واسکندریه طرفلرنده پك چوق سیاحت ایتمش واکثر اوقاتنی مصرده کچورمشدر. تفسیر (عرائس البیان) و (کتاب الانوار فی کشف الاسرار) کبی کتب معتبره‌سی واروآثار شعریه‌دن دخی بهره‌دار ایدی (۱۲۰۹ م و ٦٠٦ ه) تاریخنده وفات ایلدی . حال استغراقده سویلدیکی ابیات حقایق آیاتدندر (درین زمانه منم قاعد صراط الله . زحد خاور تا آستانهٔ اقصی) (روندکان معارف مراکجا بینند . که هست منزل جانم بما ورای وری)

§

﴿ روزکار ﴾ — هوانك تسخن وانبساطندن حاصل هوا طالغه‌لرندن عبارتدر هر بر جسم برودتله منقبض و حرارتله منبسط اولدیغی کبی هوا دخی شعاعات شمسیه‌نك تأثیریله یاخود ارضك حرارتیله منبسط اولدیغندن کرهٔ نسیمك براز یری بوصورتله تسخن ایتدکده ایصنمش اولان هوا طبقاتی منبسط اوله‌رق اولدن مستوعب اولدیغی مکاندن زیاده مکان استیعاب ایتمك استیوب جوارنده بولنان صغوق هوایی دیکرمحله دفع وهوا طبقاتنی تحریك وتموج ایتمکله روزکار حاصل اولور . موسم صیفده کونشك طلوعی اثناسنده حس اولنان خفیف روزکار ایله مدار جدی ومدار سرطان آره‌لرنده شرقدن غربه طوغری هبوب ایدن ریاح دائمه بوصورتله حصوله کلور وهوا موسم صیفده سیجاق وفصل شتاده صغوق اولدیغندن اکثریا شدتلو روزکارلر قیش کونلرنده هبوب ایدر یعنی برودت مناسبتیله قیش کونی کرهٔ نسیم زیاده‌جه منقبض بولنه‌رق تسخن ایتدکده فوق الغایه شدتله منبسط اولوب شدتلی روزکارلر حصوله کتورر . بوندن بشقه سببلری دخی واردر

§

﴿ روسجق ﴾ — طونه ساحلنده وجرجوه یعنی (یرکوك) قارشوسنده تخمیناً اوتوز بیك نفوسی شامل برشهردر متعدد جوامع شریفه وطوپخانه وقشله‌سی ومکمل هوتل وحکومت قوناقلری ایله ترسانه واصلاحخانه ورشدیه‌سی ووارنه‌یه قدر برشمندوفری وار ایدی . بوراسنی یلدیرم

بایزید خان فتح ایدوب (۱۸۱۰م و۱۲۲۵ه)ده روسلره واون التی‌سنه صکره ینه دولت علیه‌یه کچدی و(۱۸۷۸ م و۱۲۹۵ه) سنه‌سنده برلین معاهده‌سی موجبنجه تشکیل اولنان بلغارستان اداره‌سنه ترك اولندی .

§

﴿ روسو ﴾ (ژان ژاق) روسو — فرانسه‌نك مشهور مؤلفلرندندر (۱۷۱۲م و۱۱۲٤ه) تاریخنده جنوه‌ده برساعتجی صلبندن دنیایه کلدی. اولا دفترخانه کاتبی مؤخراً حکاك چراغی اولدقدن صکره قتولك مادام (وارنس)ك التزامیله (تورین) ده عقائد دینیه تعلمنه مخصوص برمکتبده خیلی زمان درس کوردی ومکتبدن خروجنی متعاقب (لوازن) ده موسیقی اوکرنوب مادام مومی الیهانك دائره‌سنده برنجه ایام قالدی وسکزسنه صکره لیون شهرینك بیوك مدیری موسیو (مابلی) نزدنده معلم اولوب برسنه صکره فن‌موسیقیده اختراع کرده‌سی اولان اصولی تعلیم ایلدی و پارسده اهالینك سربستیسنی متضمن قلمه‌آلدیغی (معاهدهٔ مشترکهٔ بشریه) نام کتابیله تعلیم وتربیه‌یه دائر (امیل فلسفی) نام رومانی میدانه قویوب‌اشبو (امیل) ده بتون وحی والهاماتی رد وجناب حقدن غیریسنه ایمان ایتمامك مذهبنی توصیه‌ایله طریق‌معروفی سدایلدیکندن پارلمنتونك امریله کتابلری‌آتشه‌آتیلوب کندوسی کوچ‌حال ایله (نوفشاتل) امارتنده کائن (موتیه تراور)ه التجا واوراده کر باغی یاپمغه چالیشه‌رق غایت عجیب برطرزده تعیشه اعتنا ایلدی. مؤخراً اسویچره‌یه و (۱۷٦٦م و۱۱۸۰ه) تاریخنده (درپی) قونتلغنده واقع (وتون) شهرینه و (لیون) و (غرینوبل) شهرلرینه سیاحت وهر برنده سوء انظار عامه‌یی‌قزاندیغی جهتله ینه پارسه رجعت ایلدیسه‌ده‌هرکس کندوسندن فوق الغایه متنفر بولندیغنه بناءً پارسده دخی راحت وحضور کوره‌میوب نهایت برطاقم اوهامه وبالآخره شدتلی برسودا علتنه دوچار اولدیغی حالده (۱۷۷۸م و۱۱۹۲ه) تاریخنده بغتةً انفاس حیاتنی بتوردی. غایت مغرور خودبین وعدیم الامتزاج ایدی. تألیفاتی پك چوق ایسه‌ده اکثریسی فساد آمیز شیلردن عبارتدر. پارسده ساکن اولدیغی سوقاق نامنه اوله‌رق « ژان ژاق روسو » تسمیه ایدلمشدر. ومسقط رأسی اولان جنوه‌ده کذلك نامنه برهیکل رکز اولنمشدر . مساوات وسربستی افکارینی ابتدا

آوروپالیلرك ذهننه القا ایدن بو درکه اشبو القاآتندن بعد زمان نیجه نیجه اختلالات ظهوره کلدی .

§

﴿ روسو ﴾ ژان باتیست — ژان کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ روسیه ﴾ — دول بریه‌نك برنجیلرندندر اوروپاده شمالاً بحر منجمد شمالی غرباً آوسترپا و پروسیا اراضیسی و بحر بالطق و اسوج جنوباً رومانیا و ترانسیلوانیا ایله تحدید اولندیغی کبی آسیاده دخی شرقاً و جنوباً دولت علیه و عجمستان و ترکستان و چین و امریقاده شرقاً انکلیز امریقاسی ایله تحدید اولنور . مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۱۷۰۰۰۰ کیلومترو و اهالیسی سکسان سکز ملیوندن عبارتدر مقدما (مسقوه) شهری مقر حکومتی ایکن (۱۷۰۳ م و ۱۱۱۵ ه) تاریخنده پایلان سن پترسبورغ شهرینه نقل اولندی . روسیه‌ده اقوام مختلفه موجود اولوب تقریباً اوتوزلسان تکلم اولنمقده‌در حاکملرینه چاروياایمپراطور تسمیه ایدرلر روسیه اهالیسی اعیان رهابین بو یار اشراف اهل بلده اهل قرا نامیله درت صنفه منقسمدر قوهٔ عسکریه‌سی برملیون نفره بالغ ایسه‌ده بونلرك برقسمی افراد مهاجره طابورلرینی تشکیل ایدرلر . احداثی بیوك پترو زمانندن برو باشلایان قوهٔ بحریه‌سی کوندن کونه کسب قوت ایتمکده‌در . روسیه‌ده بعض محللرك اراضیسی معمور و محصولدار و اهالیسی چوق ایسه‌ده وولغا نهری و مسقوه چکلدیکی حالده شهره و کویلره نادراً تصادف اولنور و برچوق اراضی و صحاریٔ جسیمه‌نك زراعت نام و نشانندن بی‌اثر اولدیغی کوریلور آسیای روس و یاسیبیریا برطاقم قورقونج اهالی و منغیلر و بوقطعه‌یی محافظه‌یه مأمور کیمسه‌لر ایله مسکوندر سنه‌نك طقوز آیی ملکك اوچ ربعنی تخریب ایدن غایت شدید برصغوق ایله چکه‌رك مؤخراً غایت قیصه و صیجاق بریاز تعاقب ایدر و جنوب جهتنده هوا معتدل و سرین و بسارابیا توريد وحدود ایرانیه‌ده لطیف و صیجاق اولور و طیغان واوده‌سا جهتلرنده کوزل بغدای چیقار صناعتی آوروپای غربیه نسبةً پك دون ایسه‌ده بونکله برابر بعض صنعتلری رواجلیدر .

جهت تاریخیه‌سنه کلنجه متقدمین یالکز آوروپای روسك سارمات دنیلان

جنوب جهتنی طانورلر وبوراده وقتیله سارماتلردن ماعدا (روکسولان) لر (ایازیژ) لر (اغایترس) لر (سیمه‌ریه‌ن) لر (تور) لر (مه‌اوتلر) مسکون ایدوکنی خبر ویرلر ایدی . برنجی عصر میلادیده شمالی روسیه ممالکی از قدیم ساکنلری اولان سارمات ویا اسلاولرك ید ضبطنه کچوب اوچنجی عصر اثناسنده (سقاندیناوی) دن نشأت ایدن غوتلر بحر بالطق وقره دکز بینده بولنان کافهٔ اقوام صغیره‌یی تحت اطاعتلرینه صوقه‌رق (دنیستر) (وولغا) (دون) نهرلری آره‌سنده برایمپراطورلق تشکیل ایتدیلر وبو ایمپراطورلق (۳۷۶ م) تاریخنده هونلر طرفندن تخریب اولنوب جنوبی روسیه درت عصر قدر براختلال عظیم ایچنده قالدی والتنجی عصره طوغری بر طاقم شهرلر باخصوص (نوغورود) کبیر و (کئف) شهرلری تأسیس اولنمغه باشلادی ونهایت (۸۶۲ م و ۲۴۸ ه) تاریخنده (روریك) اسامسلی بر دولت تشکیل ایدرك بیوك پرنس عنوانیله نوغوروده اجرای حکومته مباشرت ایتدی واخلافی آسیای جنوبینك برقسمیله عالیسیا اوزرینه دخی اجرای نفوذ و (کئف) شهرینی مقر حکومت اتخاذ ایله استانبول ایمپراطورلغنی تهدید قالقشدی اولوقت بو اداره‌نك التنده برچوق امارتلر دخی تشکل ایلشیدی که (نوغورود) (پولونسك) (سمولنسك) (چرینغو) (پره ایاسلاو) (تموتراقان) (هالیکز) (تور) (ولادمیر) (سوزدال) و (۱۱۴۷ م و ۵۴۲ ه) تاریخنده تأسیس اولنمش اولان (مسقوه) اداره‌لری انلردندر بوحال برمدت دوام ایتدکدنصکره یعنی (۱۲۳۴ م و ۶۳۱ ه) تاریخنده جنکیز خانك اوغلی (باتو) خان وولغایی فتح ایله قاپچاق بیوك ایمپراطورلغنی تأسیس ایلدی و کیده‌رك شمالده بولنان روسیه پرنسلری بتون مغوللرك اطاعتنه کیروب یالکز (مسقوه) استقلالنی محافظه ایده‌بیلدی ایسه‌ده تیمولنکك فتوحاتی سرپنتیسی ایله بالآخره اوراسی دخی تخریب و یغمایه اغرایوب نهایت اوچنجی بیوك یوان (۱۴۸۱ م و ۸۸۶ ه) تاریخنده تاتارلردن مسقوه‌یی تخلیص و بعض امارتلری زیر حکمنه ادخال ایدرك برحکومت صغیره تأسیس ایلدی . و (۱۵۹۸ م و ۱۰۰۷ ه) ده روریك سلاله‌سی منقرض اولدقده (بوریس غودونو) تختی غصب ایدرك

روسیه ایچون ینه بر دور انقراض قپوسی آچلدیغی حالده (١٦١٣) ده (رومانو) لك انتخابی اوزرینه بونك و کرك اخلافنك زمان حکومتلرنده دولت تدریجاً اعادهٔ حیاته باشلایوب نهایت بیوك پترو زمانندہ آوروپا دول معظمهسی صرهسنه کچدی .

برنجی الکساندره خلف اولان ایمپراطور برنجی نیقوله عجمدن ارمنستانك قسم اعظمنی ودولت علیه دن (اخسخه) ولایتی وطونه بوغازلرینی اخذایدرك اردوسنی فوق الغایه بر مظفریتله استانبول اوزرینه طوغری یورتدیکی حالده (١٨٢٩ م و ١٢٤٤ ه) تاریخنده آوروپا دول معظمهسی طرفندن وقوعبولان مداخلهیه مبنی کیرو طوروب انجق درت سنه صکره یاپدیغی خنکار اسکهسی معاهدهسی عقیبنده دولت علیهیی خیلیجه زدهلدی و (١٨٥٣ م) تاریخنده سدانت دعواسنی قزانمق غرضیله کندوسنه ممالك دولت علیه دهکی روم ارتودوقس کلیساسنه تابع خرستیانلرك حامیسی سوسنی ویرهرك دولت علیهیه قارشو تکرار اعلان حرب ایلدیسهده بونده بالآخره فرانسه و انکلتره یی دخی علیهنه تحریك ایتمش اولدیغندن المالی و سیواستپولده کوردیکی ایکی مغلوبیت اوزرینه (١٨٥٦ م و ١٢٧٣ ه) تاریخی مصالحه نامهسنی امضایه مجبور اولدی . صلحجو اولان ایکنجی الکساندر محاربهٔ سابقه سیئاتنی محو و ازاله ایله ملکك قوانین داخلیهسنی تعدیل و تنظیم ومعارفی نشر و تعمیمه چالشدی و (١٨٦٣ م) تاریخنده لهلیلرك رفع لوای عصیان ایتملریله ایکی سنه اوغراشوب آنی دخی برچوق قانلر دوکهرك برطرف ایتدی و (١٨٧٧ م و ١٢٩٤ ه) تاریخنده صرپلولرك مغلوبیتنی وسیله اتخاذ ایدرك دولت علیه ایله برمحاربه دها آچوب بر سنه صکره بودخی برلین معاهدهسیله نهایت بولدی ودولت علیه اناطولیدن وروم ایلیدن خیلی ممالك غیب ایتدی .

§

﴿ روشفور ﴾ — فرانسه مستملکاتندن (قاله دونیا) ده محبوس ایکن (١٨٧٤ م و ١٢٩١ ه) تاریخنده هر نه صورتله ایسه قاچمش وساحلدن سفینهیه قدر اوچ میل مسافهیی یوزهرك کچمش بر حشاری آدمدر .

§

﴿ روشنی ﴾ — کبار مشایخ کرامدن اولوب اسمی دده (عمر رومی) و مسقط رأسی (آیدین) و تاریخ وفاتی (١٤٨٦ م و ٨٩٢ ه) سنه‌سیدر . ابتدای حالی مملکتنده حراباتیلك ایله کچوب مؤخراً طاغستانده (باکو) نام قصبه‌ده پوست نشین ارشاد اولان سیدیحیای شماخی ایله ملاقاة وآندن تحصیل فیض وکمالات ایلمشدر .

§

﴿ روض الاخبار ﴾ — (١٥٣٣ م و ٩٤٠ ه) تاریخنده وفات ایدن محی‌الدین محمد بن قاسمك علم محاضراته دائر قویدیغی اثردر (جاء بفضله) عباره‌سی صاحبی طرفندن اثر مذکورك تألیفنه تاریخ سویلنمشدر .

﴿ روض الآداب ﴾ — (١٤٧٠ م و ٨٧٥ ه) تاریخنده شهاب‌الدین احمد بن محمد بن علی حجازیٔ شاعر مصرینك مطولات وموشحات ومقاطیع نثریات وحکایاتدن باحث مجموعهٔ ادبیه‌سیدر .

﴿ روض الازهار ﴾ — (١٥٣٣ م و ٩٤٠ ه) تاریخنده وفات ایدن شیخ محمد بن بدرالدین مغلوینك فنون شتی اوزرینه اعتراضاتی حاوی اثریدر

﴿ روض الانیق فی مسند الصدیق ﴾ — (١٥٠٥ م و ٩١١ ه) تاریخنده وفات ایدن جلال‌الدین عبدالرحمن بن ابی بکر سیوطینك اثریدر .

﴿ روضة الاریب ﴾ — (١٢٩٩ م و ٦٩٩ ه) تاریخنده وفات ایدن شیخ ظهیرالدین علی بن محمد کازرونینك تألیف ایلدیکی تاریخدر .

﴿ روضة التعریف ﴾ — (١٣٧٤ م و ٧٧٦ ه) تاریخنده مقتولاً وفات ایدن امام علامه بقیة المجتهدین لسان‌الدین ابی عبدالله محمد بن خطیب وزیر خطیر اندلسینك علم تصوفه دائر اثر صفوت اتصافیدر .

﴿ روضة العارفین ﴾ — علامه محمود غزنوینك اثریدر .

﴿ روضة ﴾ — (١٠٧٠ م و ٤٦٣ ه) ده وفات ایدن عبدالواحد بن احمد بن ابی قاسم بلخینك بیك عدد حدیث شریف وایکی بیك حکایات ومواد غریبه وبیك عدد ابیاتی جامع اثریدر .

﴿ روضة الابرار ﴾ — و (روضة الاحباب) و (روضة الصفا) ايچون تاريخه نظر بيوريله ٠

§

﴿ روضة الابرار ﴾ — (١٦٦٨ م و ١٠٧٩ ه) تاريخنده وفات ايدوب بروسه ده مدفون بولنان قره چلبى زاده (عبدالعزيز) افندينك تأليف لطيفيدر ٠ مومى اليه ختام تأليفده بونى حضور شاهانه يه تقديم ايدرك پايهٔ فتوى ايله بكام اولمشيدى ٠

§

﴿ روضة الاحباب ﴾ فى سيرة النبى والآل والاصحاب — (١٥٩١ م و ١٠٠٠ ه) تاريخنده وفات ايدن جلال الدين عطاءالله بن فضل شيرازينك اثر مستطابيدر ٠

§

﴿ رؤف پاشا ﴾ اسمى محمد امين در — عهد سلطان محمود خان ثانى وعبدالمجيد خانيده بش دفعه ده اون بش سنه صدارت ايتمش وامور مأموره سنه كمال مكانتله دوام ايدرك وفاتى تاريخى اولان (١٨٥١ م و ١٢٦٨ ه) سنه سنه قدر راحت يشامشدر ٠

مشاراليه ذاتاً استانبوللى اولوب باب عالى اقلامندن نشأت ايتمه در وقبرى جوار حضرت خالده دردر ٠ كيجه ياتديغى زمان باشى اوجنده بر قوجه قارى يه مصال سويلدوب ديكليه رك اويومق عادتى ايدى ديرلر ٠

§

﴿ روما ﴾ — ايتاليا دولتنك كرسئ اداره سيدر اشبو شهر (تيبر) نهرينك هر ايكى جهتى اوزرنده واقع واجنبيلر داخل حساب اولمقسزين ايكى يوز بيك نفوسى جامعدر شهرك موقعى اونى طبيعى بشى صنعى اون بش تپه يى اشغال ايدر دورى اون سكز كيلومترو ايسه ده جلهسى مسكون اولميوب همان اليوم مسكون اولان محلى قديم رومانك جهت شماليسيدر (لاترانك) و (سنت انژ) نامنده سرايلرى وشمالاً برقلعهٔ داخليه سى ومتعدد كليسالرى اولوب بونلرك الك مشهورى (سن پترو) (سن ژان) (سنت ماری ماژور) (سن پول) كليسالريدركه بونلردن ياده بولنان

ابنیه‌نك الك اعلاسی صاییلورلر بونلردن ماعدا اوچ یوز باب کلیسای دها واردر و (سن پیر) و اسپانیا میدانلری مشهور و اکثریسی تراژان وانتونین عمودلری وقدیم دیکیلی طاشلرایله مزیندر.

روماده (ساپیه‌نزا) وغره‌غوریانه نامله‌یله ایکی دارالفنونی ودارالفنونك ایکنجی درجه‌سنده جیزوتیلر طرفندن تأسیس اولنمش روما مکتبی و (پروپاغداندا) مکتبی وسائره ایله برمدرسهٔ رهبانیه وصاغر ودلسزلره مخصوص تعلیمخانه و صنایع نفیسه تعلیمی ایچون متعدد مکتبلری ورصد‌خانه وتاریخ طبیعی درسخانه‌لری و نباتات باغچه‌لری وموزه خانه ومتعدد مطبعه‌لری بولنور فرانسه انکلتره واوستریا کنجلری صنایع نفیسه تحصیلیچون رومایه کیدرلر متعددهیئات علمیه‌وکتبخانه‌لری‌دخی‌مکمل‌اولوب بونلرال یازولی کتابلرله مالامالدر. صناعتجه روما شهری براز دون اولوب یالکزغاز شرید اطلس‌صنعی چیچك چوقه عطریان‌وموسیقه آلانی چیقار. هواسی قیشین صاغلام یازین بونك عکسنه‌در جنوب شرقی طرفندن هبوب ایدن روزکار اکثریا علل ساریهٔ شدیده‌یه باعث اولور.

روما (٤٨٤١ خ) تاریخنده یعنی میلادك یدیوز اللی اوچ‌سنه مقدمنده تأسیس اولنوب بوتاریخدن اعتباراً ٢٤٤ سنه‌ظرفنده (رومولوس) والتی نفر اخلافی طرفندن مرکز قرالیت اتخاذ ایدلدیکی حالده (٥٠٨٥ خ) تاریخنده یعنی میلاك بشیوز طقوز سنه مقدمنده تارکینلرك مظالمی قرالغه نهایت ویرمکله جمهوریته تحویل اولنه‌رق سنه‌بسنه انتخاب اولنان قونسلار معرفتیله اداره‌ایدلدی مؤخراً (پاتریسیه‌ن) (پله‌بیه‌ن) نام ایکی صنف اهالی بینده متحدث نزاع ومقاتلات متمادیه رومانك ضعف اقبالنی تمام بر عصر تمدید ایدوب (٥٢٠٥ خ) تاریخنده دخی غولرطرفندن ضبط وتخریبنه آزبرشی قالمشیکن (مانلیوس) لك ثمرهٔ غیرتی‌ایله قورتارلدی وقرق التی سنه صکره باشلایان (سامنیت) محاربه‌سی ایسه بتون ایتالیایه دهشت انداز سرایت اوله‌رق ایتالیای وسطی وجنوبینك رومایه التحاقیله نهایت بولدی و (٥٢٣٠ خ دن ٥٣٠٣ خ) تاریخنه‌قدر ممتد اولان برنجی پونیق محاربه‌سنده سیچلیای غربی وساردنیا ومؤخراً سیچلیای شرقی واسپانیا ودها صکره

ماکدونیا رومایه چکوب (۵۴۸ خ) تاریخنده یعنی میلادك یوز قرق التی سنه مقدمنده روما جمهوریتی یونان دولتنی دخی محو ونابدید وقارتاجلولره غلبه چالوب سلوسیدلری آسیای صغرادن (توروس) لك اوته‌سنه قدر طرد وتبعیدایلدی لکن صکره‌لری روماده اصول حکومت بوزیلوب برآره‌لق (سیللا) ظهورایدرك دیکتاتورلغی غصب وفوق‌الغایه شدتله معامله‌ایدوب ومؤخراً (اوکتاو) قرال اولوب ایکی سنه صکره اوغوست وایمپراطور عنوانلرینی آلدی وایمپراطور بیوك قسطنطین زمانـنده یعنی (۳۳۰ م) تاریخنده پای تخت سلطنت استانبوله نقل اولندی .

بوندن صکره دخی روما برطاقم تقلبات جدیده‌یه اوغرایوب هروللرك قرالی اولان (اودواقر) زمانندهآیروجه برقرالیت ومؤخراً روما دوقه‌لغی نامیله خصوصی بردوقه‌لق تشکیل اولندی و بعده (۷۳۰ م و ۱۱۲ ه) تاریخنه طوغری پاپالر طرفندن اداره (وشارلمان) دورنده فرانسه حمایه‌سنه ادخال ایدیلوب اونجی عصر میلادیده مازوری فاملیاسـنك زیر حکمنه کیردی و (۱۴۹۵ م و ۹۰۱ ه) تاریخنده ناپولی فتحنه کیدن یدنجی شارل ومؤخراً دها بشـقه ذوات طرفـلرندن ضبط و (۱۸۰۱ م و ۱۲۱۶ ه) ده لونه ویل معاهده‌سی موجبنجه پاپا یدنجی (پی) یه اعاده اولندیسه‌ده یدی سنه صکره ناپولیون روما ودولت رهبـانیه‌نك الك بیوك قسمنی فرانسـه‌یه چکیروب (۱۸۱۴ م و ۱۲۳۰ ه) تاریخی حادثاتی پاپایی تکرار مسنداقتداره کتوردی .

خلاصهٔ کلام روما شهری تأسیسی تاریخندن (۵۰۸۵ خ) تاریخنه یعنی میلادك بشیوز طقوز سـنه مقدمنه دکین قرالر واندن صکره قونسللر وایمپراطورلر ومؤخراً هروللر وغوتلر ودها صکره (راوه‌ن) اقزار خولرینه تابع دوقلر وپاپالر طرفلرندن اداره ایدیلوب نهایت ایتالیا دولتنك تحت‌اداره‌سنه چکمش ودولت مشارالیها طرفندن پای تخت اتخاذ اولنمشدر .

§

﴿ روموولوس ﴾ — روماشهرینك مؤسسی و برنجی حکمداریدر (مارس) ایله‌الب حکمداری بهادر (نومیتور)لك (ره اسیلویا) نام قزندن (روموس) ایله توأم اوله‌رق تولد ایلدی (ره اسیلویا) بعض فحشیاتده

بولندیغنه بناءعموجه‌سی اولان (امولیوس) مومی الیهایی دیری اوله‌رق دفن ایدوب اشبو چوجقلری تیبر نهری اوزرینه براقشیدی نهرچوجقلری قره‌یه آته‌رق قرالك چوبانی اولان (فوستولوس) اخذ وارضاع وتربیه ایتدی بونلر بیوبوب رومولوس بالآخره ولادتنك سرینه واقف اولدقده (نومیتوری) خلع ایدن مرقوم آمولیوسی قتل ومجدداً نومیتوری تخته اجلاس ایلدی ومؤخراً (٤٨٤١ خ) تاریخنده یعنی میلادك یدیبوز اللی اوچ سنه‌مقدمنده قرنداشی روموس ایله برابر براقلمش اولدقلری محل اوزرینه روما شهرینك تملرینی قورمغه کیتدیلر بو عملیات اثناسنده ایکی قرنداش بینده بر نزاع تحدث ایدرك روموس (رومانك) دائره‌سنی تشکیل ایدن خندقی استهزا طریقیله تجاوز ایلدکده رومولوس طرفندن قتل اولندی رومولوس حاکم مستقل قالدقده اشبو یکی شهری کندوسنه برملجأ اتخاذایدوب بر طاقم فراری و اسیر و سرسریلری نزدینه قبول ایلدی و بوقدر حشراتك زوجه‌سزلك طورمیه‌جقلرینی تفرس ایلدیکندن همجوار بولنان اقوامی لعبیات عومیه‌یه دعوت وانلر دخی اجابتله وقاری وقیزلریله کیلی قوشاملی کلدکارنده رمولوس طاقمی قادین وقزلرینی قاپوب‌قاچیردیلر وهرنقدرقادینلرك قوجه‌لری و بابالری کلوب غیبلرینی استه‌دیلر ایسه‌ده ایش ایشدن کچمش و بر چوغنی قدرینه راضی و یکی قوجه‌سندن ممنون بولمش اولدقلرندن کیرو دوندیلر و بو حادثه روما شهر نو ظهورینه قارشو محاربات مدیده‌یی دعوت ایلدیسه‌ده رومولوس قومشولرینك اکثریسنه غلبه چالوب (سیتنیه‌ن) لرك قرالی اولان (اقروپی) یی دخی بالذات قتل ایلدی .

رومولوس بووجهله اوفق برحکومت تشکیلنه موفق اولمسی اوزرینه اهالیی قومیت اعتباری و (پله بیه‌ن) و (پاتریسیه‌ن) نامی ایله ایکی‌یه تقسیم وسناتو وشوالیه فرقه‌لرینی احداث و تنظیم ودها بعض مراسم دینیه تأسیس ایلشدر .

§

﴿ رومیه ﴾ — آذربایجانده و (خوی) قصبه‌سی جهتنده یکرمی بش‌بیك نفوسی جامع براسکی شهردر . بوراسنی عجملر (زرداشت) شهری

ظن ایدلردی که اولوقت اسمی (تربرما) ایدی ایکی فرسخ بعدنده طولی سکسان میل والك درین یری یکرمی درت قدم بر بحیره سی اولوب اورته سنده بر طاغ وطاغده بر قلعه ایله درت عدد قریه واردر . بورادن وقتیله چیقان علمای اعلام (ارموی) دیو رومیه یه نسبت اولنورلر ایدی . رومیه ده (اسقلینوس) نام حکیم طرفندن خواص حرکات نجومیه ایله یاپیلان بر تصویر مجسم زواره لسان حال ایله سویلر واهالی حین حاجتده بوندن استمداد ایدرلر ایمش . بر روایتده دخی (اسقلینوس)(هرمس) ك شاگردلرندن اولوب قبل الطوفان کلمشدر .

§

﴿ روترفور ﴾ — مشاهیر کیمیا کراندندر . (١٧٧٥ م و ١١٨٦ ه) تاریخنده (آزوت) نام عنصر هوائی یی کشف ایتمشدر (آزوت) کلمه سنه نظر بیوریله .

§

﴿ رؤیا ﴾ — علوم غیبیه دندر روح قلبی حواس خمس واسطه سیله قوای ظاهریه یی تصریف واعمالدن ناشی یوریلوب حالت نوم ظاهر اولدقده یعنی حواس ظاهره نك جمله سی معطل اولهرق مرکز قلبی یه انجذاب ایلدکده روح قلبی یه راکب اولان (روح عاقل) میدان بولهرق کندو عالمنه لایق علوم غیبیه یی ادراك و ینه بدنه رجعت ایلر (روح عاقل نوع بنی آدمه مخصوص برنعمت الهیه در وحقیقتی عین ادراك اولدیغندن عالم امردن حقایق ادرا که مقتدردر و بدنده اولدقجه جسمانی ایدوکندن تصرفی انجق قوای جسمانیه ایله در) وقوای جسمانیه دن اولان قوهٔ متخیله مادهٔ مدرکه یی برطاقم صور عقلیه یه افراغ ایدرك آلوب قوهٔ حافظه یه اعطا ایدر اکر صور خیالیه روح عاقلدن متنزل ایسه رؤیای صادقه واکر اوپانق ایکن حافظه ده اجتماع ایتمش شیلردن ایسه اضغاث واحلامدر . علمای تعبیر قولنجه رؤیانك صدقنه دلالت ایدن علایمك بری رؤیت رؤیایی متعاقب اوپانمق ایکنجیسی ادراك ذهنده ثابت اولمقدر .

قوهٔ متخیله ادراك ایتدیکی شیٔ اکثریا اول معنایه مناسب برحالده وحسك معتاد اولدیغی قوالبده برصورت ایله تصویر ایتدیکندن یعنی مثلا سلطان

اعظم معناسنی بر بحر عمان وعداوت معناسنی یلان کوسترديكندن رؤيا تعبيره محتاج اولور . رؤيايی كورن شخصك مزاجنك دخی رؤياده مدخل كليسی اولوب طبيعتنده حرارت غالب اولان آدم اكثری رؤياسنده آتشلی وصاری رنكلی شيلر و برودتی غالب اولان اكثريا قرمزيلی وقانلی شيلر وغوغالر رطوبتی چوق اولان بياضه و يبوستی چوق اولان سياهه متعلق شيلر كورر . مأكولات ومشروبات وغضب وسرور كبی حالاتك تعرضيله دخی طبيعت موقته تبدل ايدرك او كيجه رؤياده انلره متعلق احكام اجرا ايلديكی مجربدر .

بعض حكما رؤيا اويانق ايكن خليا ايتك كبيدر وحادثات زمانيه يكديكرينه مربوط ومتسلسل اولديغندن روحك برخصوصی شمديكی حادثاتدن استدلال ايله قبل الوقوع ادراك ايلمسی ممكندر ديديلرسه ده بوقولری حقايق غيبيه ومعنويه يه وقواعد حكميه يه وقوفسزلق اثری اولهرق منطقسز برهز ياندر زيرا او يقوده اعمال فكر ممكن اولمديغندن استدلال دخی ممكن اولهمز (تعبير رؤيا) كلمسنه دخی نظر بيوريله

§

﴿ رويس ﴾ — المانيای شمالی اتفاقی داخلنده ايكی بكلكدر برينه (رويس غره ز) ديكرينه (رويس شليز) ديرلر حدودلری ساقس اولتنبورغ وباويرا ممالكنه متصل اولور .

برنجيسنك اوتوز التی بيك ايكنجيسنك طقسان سكز بيك نفوسی واردر بونلر مقدم برر سلالهٔ اعيانه مالكانه ايكن (١٤٢٦ م و ٨٣٠ ه) تاريخنده متصرفلری زادكانی سيز سيمون نام ايمپراطوردن پرنس عنوانی آلديلر وجملهسی (هانری) عنوانيله شهرت بولديلر .

(رويس) اسويچره ده برنهرك دخی اسميدر .

§

﴿ رهاومور ﴾ — حكمت طبيعيه علماسندن (ترمومترو) يعنی ميزان الحراره يی ايجاد ايدن ذاتك اسميدر ترمومتروية وسانتيغراد مقابلنده اولان درجاته (رهاومور) دينمسی مومی اليهك نامنه نسبتله در .

§

﴿ ری ﴾ — رانك فتحیله ایرانده وطهرانك بش کیلومترو شمال شرقیسنده قدیم برشهردر مقدما ایرانك ایکنجی درجه ده معمور ومعتبر شهرلرندن ایدی بناء علیه ریدن (فخرالدین رازی) و (ابو بکرالرازی) کبی پك چوق عالم وفاضل ذوات ظهور ایتمشدر (رازی) برقاعدهٔ مخصوصه اوزره (ری لی) دیمك اولور ٠

(ری) هارون الرشیدك دخی مسقط رأسی ایدی ٠

§

﴿ ریزه ﴾ — طربزون شهرینك اون سکز ساعت بعد شرقیسنده وساحل بحرده برقضا مرکزیدر ٠ مع نواحی اون درت بیك نفوس ذکوری وطقسان برجامع وبرتکیه وایکی حمام واون طقوز مدرسه وایکی کایساسی واردر ٠ بوقضاده اینجه وقالین سنوی اللی بیك طوپ کتان بزی وبرخیلی شیاق ومقرمه اعمال اولنور شهرك اطرافنده جسیم وخراب برقلعه واردر ٠

(ر) حرفنده اولان ممالك دولت علیه

اسم واعتباری		درقضا	درلوا	درولایت
رأس	ناحیه		جبل	سوریه
رأس العین	قضا		زور	حلب
رابطه	ناحیه		جبل غربیه	طرابلس غرب
رابغ (ربوع)	ناحیه		جده	حجاز
راحوفچه	ناحیه		پرزرین	مناستر
رادوونر	ناحیه		پره‌وزه	یانیه
رادویشته	قضا		اسکوب	قوصوه
رازلق	ناحیه		سیروز	سلانیك
راشدیه	ناحیه	خراسان	بغداد	بغداد
راشیا	قضا		شام	سوریه
رانیه	قضا		کرکوك	موصل
راوندان	ناحیه		حلب	حلب

اسم واعتباری		درقضا	درلوا	درولایت
ربانیه	قبیله		جبل غربیه	طرابلس غرب
رجال اللمع	قضا		عسیر	یمن
رجبانیه	قبیله		جبل غربیه	طرابلس غرب
رحالیه	ناحیه		کربلا	بغداد
رحمانیه	ناحیه		بغداد	بغداد
رداع	قضا		صنعا	یمن
ردوس	مرکز لوا		ردوس	جزایر بحر سفید
ردوسبق (تکفورطاغی)	مرکز لواء		تکفورطاغی	ادرنه
رسمو (رتمو)	مرکز لواء		رسمو	کرید
رسنه	ناحیه		مناستر	مناستر
رشنکان	ناحیه		سعرد	بتلیس
رشوان	عشیرت		یوزغاد	انقره
رشوان	ناحیه		طرابلس غرب	طرابلس غرب
رشوانی	عشیرت	سیورك	ارغنی	معمورة العزیز
رضوانیه	قضا		سعرد	بتلیس
رضوانیه	ناحیه		بغداد	بغداد
رقاهیه	قضا		ارزنجان	ارضروم
رقه	قضا		زور	حلب
رکان	ناحیه	اوره مار	کوار	حکاری
رمك	ناحیه		سلیمانیه	موصل
رمله	ناحیه		قدس شریف	قدس شریف
روا	ناحیه	دلیم	بغداد	بغداد
رواندیز	قضا		کرکوك	موصل
رودخانه	ناحیه		کرکوك	موصل
رودنیق	ناحیه	فیلورینه	مناستر	مناستر
روست	ناحیه	رواندز	کرکوك	موصل
روم قلعه	قضا		اورفه	حلب
روندوك	ناحیه	رواندز	کرکوك	موصل
رویجوز	ناحیه		سیروز	سلانیك
رها (اورفه)	مرکز لواء		اورفه	حلب
رهباط	ناحیه		جبل غربیه	طرابلس غرب
ریحانیه (ریحانلو)	ناحیه		حلب	حلب
ریزو	قضا		قندیه	کرید
ریزه	مرکز لواء		لازستان	طربزون

حرف ز

﴿ زاب ﴾ یاخود (ذو) — ملوك (پیشدادیان) ك صوکی و (طهماسب) بن منو چهرك اوغلیدر . متغلبه دن افراسیاب منوچهری فراره مجبور ومماللك ایرانیه یی استیلا ایلدیکندن اون ایکنجی سنه سنده خانان فرسدن مشهور (زال بن سام) افراسیابه غلبه ایدرك ایراندن چیقاروب اشبو (زاب) ی اجلاس ایلدی . زاب مدت سلطنتی اولان اون برسنه ظرفنده افراسیابك یاقوب بیقدیغی ممالکی اعمار ایتدکدن بشقه یدی سنه رعیه سندن ویرکو آلمدی . برروایتده بنیامین بن یعقوب علیه السلامك کریمه سی بونك والده سی ایدی . زیرده محرر (زاب) نهری مشار الیهك نامیله شهرت بولمشدر .

§

﴿ زاب ﴾ — بیوك وکوچك نامله ایکی نهردر (بیوك زاب) دجله نك شرق شمالیسندن یعنی اراضئ کلدانیه دن کلوب (کشاف) نام محلده دجله نهریله برلشور . (٦٣٥ م و ١٣ ﻫ) سنه سنده عساکر اسلامیه موصل جوارنده بونهری کچه رك عجملرله برمحاربه ایدوب بوزولمشلر وبرقاچ سنه صکره آجیسنی چیقارمشلر ایدی . ابامسلم خراسانی دخی شام عسکرینی ابتدا بورادہ بوزدی .

(زاب) اندلسده دخی برایالتدر محدثیندن (جعفر) بن عبدالله الصباح اورادن نشأت ایلمشیدی .

§

﴿ زابل ﴾ — افغانستانك مقر حكومتی اولان (كابل) شهرينك نام عتيقيدر.
بوكا (افغانستانك طاغلق طرفلری) معناسنه اوله‌رق (قابل) دخی ديرلر .

§

﴿ ژاپونيا ﴾ — چينك طرف شرقيسنده برطاقم جزاير مجتمعه‌دن عبارت مستقل برايمپراطورلقدر . جزاير مذكوره بيوك كوچك اوچ بيك بش يوز اون برجزيره‌دن عبارت اولوب باشلوجه‌لری (نيپون) (كيوسيو) (سی قوق) يزو اطه‌لريدر ميقادونك يعنی ايمپراطورك مذكور نيپو اطه‌سنده پای تختی اولان (مياقو) ياخود (كيوتو) شهرينك درت يوز بيك نفوسی اولديغی كبی مقدما مقر حكومت اولان (يدو) شهرنده دخی يدی يوز بيك نفوسی بولنوب بونلرله برابر مجموع اهاليسی اوتوز درت مليون اوچيوز اوتوز بيك راده‌سنده‌در ژاپونلر اورو پانك اك مدنی برحكومتندن زياده معارفپرولك كوسترمكده‌درلر. حاكم سياسی وحاكم روحانی نامله ايكی حكمداره تابع اولوب حاكم روحانيلرينه (دايری) تعبير ايدرلر . ژاپون ايمپراطورلغی اون ايكنجی عصرده تشكل ايتمشيدی (١٨٦٤ م و ١٢٨١ ه) تاريخنده انكليز وفرانسز دونمالری كيدوب سواحلنی تخريب وتهديددن صكره تجارلرينك سربست براغلمسی وانتشاردين عيسوی يه ممانعت اولنمامسی ودها بعض خصوصات حقنده ژاپونيايی معاهده‌يه ربط ايتديلر قوت واقتدارايچون (حكومت) كله‌سنه مراجعت بيوريله .

§

﴿ زارا ﴾ ياخود (ژادرا) — آوسترياده دولتی ضبطنده اولوب دالماچيا قرالغی تعبير اولنان دالماچيا ايالتنك اون بيك نقوسی حاوی مركز اداره‌سيدر . اشبو ايالته (ايللريا) ليلر دالماچياسی دخی ديرلر . (دوبروونديك) دنيلان (راغوزه) و (قتارو) بورايه تابع اولديغی كبی زير حكمنده دها برچوق اطه‌لر واردر . (دوبروونديك) ه دخی نظر بيوريله .

§

﴿ زال ﴾ بن سام — اكابر اعجامدن بر مشهور قهرماندر . ملوك

فرسك (پیشـدادیان) طبقه‌سندن منوجهر و افراسیاب زمانلرنده نفوذی جاری ایدی حتی بر صورتله تخت فرسه جلوس ایدن (افراسیاب) ی کمال غدر و ظلمـه بناءً حرباً دفع ایدوب یرینـه (منوچهر) احفادندن (زاب) نامنده بر ذاتی اجلاس ایلدی .

§

﴿ زال محمود پاشا ﴾ — جنتمکان سلطان سلیمان خان حضرتلری دامادلغی شرفنه نائل اولمش وزرای عظامدن اولوب (١٥٦٢م و ٩٧٠ه) تاریخنده وفات ایلمشدر . ایوبده‌کی زال محمود پاشا جامع شریفنی زوجه‌سی (شاه سلطان) ایله مشترکاً یاپدیرمشلر ایدی .

§

﴿ ژان ﴾ — فرانسـه قرالرندندر . فرانسزلر ایله انکلیزلرك مشهور یوزسنه محاربه‌سنده یعنی (١٣٥٦ م و ٧٤٨ ه) تاریخنده انکلیزلرك سکسان بیك عسکرله (پواتیه) محاربه‌سـنی قزاندیغی اثناده اسیر دوشوب درت سـنه انکلتره حبسخانه‌سنی بکلدکدن صکره هر سـنه ویرکو ویرمك شرطیله یاپـلان (بره‌تنی) معاهده‌نامه‌سـنی امضا ایدرك تخلیص کریبان ایلدی . (ژان) لك مدت اسارتنده فرانسزلر (بك‌بلورسزمیدان‌اسسز) دیه‌رك یکدیکری علیهنده ایتدك ظلم و حقارت براقامشلر ایدی .

§

﴿ ژان باتیست ﴾ روسـو — فرانسـه مشاهیر شعراسـندندر . (١٦٧١ م و ١٠٨٢ ه) تاریخنده پارسـده بر قوندره‌جی صـلبندن قالب وجوده کلدی . و هر بار اصلزاده بر فامليادن نشـأت ایتدیکنه تأسف و قوندره‌جی زاده‌لکنی تخطرله یره کچمکده ایکن سـوق فطانتله آز وقت ایچنده فنون ادبیه‌یی اکمال و شعرده کیت کیده بر درجهٔ عال‌العاله اتصال ایدوب شـعرای عصرندن هیچ بری عادتا یاننـده پابوش چیقاره‌مز اولدی فقط مقتضای طبیعت آلوده زبان هجو و مذمت اولوب خصوصا بعض ذوات مشهوره علیهنده برطاقم قطعات هجویه تحریرینه حصر مقدرت ایلدیکندن بالآخره پابوشی طـامه آتیلوب (١٧١٢ م و ١١٢٤ ه) تاریخنـده پارلنتو قراریله مؤبداً نفی ایدلدی وبراز صکره قورتیلوب اسویچره‌یه چکیله‌رك

اوراده فرانسه ایلچیسی قونت (اوق) طرفندن حسن قبوله مظهر اولدقدن و آره‌دن برچوق زمان چکدکدن صکره ویانه‌یه کیدوب پرنس (اوژن) ك حمایه‌سی التنه کیردیسه‌ده اوراده‌ده دیکش طوتدیره‌میه‌رق (بروکسل) ه کیدوب (وولتر) ایله دوستانه ملاقات ایتدی. وفاتی (١٧٣٨م و١١٥١ه) تاریخنده‌در .

§

﴿ ژان دارق ﴾ — فرانسه‌ده (پوسه‌ل دورله انس) لقبیله‌ملقب برمشهوره قهرماندر بوقز عادی برکویلی صلبندن دنیایه کلوب اون سکز یاشنه قدر رعی مواشی ایله مشغول ایکن اولوقت فرق داخلیه وانکلیزلر طرفندن دوچار تزلزل اولان وطننی ایادیٔ اعدادن تخلیص ایچون کویا باالهام مأمورتعیین اولنمغله یدنجی شارل نام فرانسه‌قرالی نزدینه کیدرك حائز اولدیغی مأموریت غیبیه‌سنی بیان‌وقرالی برکوچك تجربه‌ایله اقناع ایلدیکندن زیر قوماندانسنه برمقدار عسکر ویریلوب بونلرله (١٤٢٨م و٨٣١ ه) تاریخنده انکلیزعساکری طرفندن محصوراولان (اورلیان) شهرینی سکز کون‌ظرفنده قورتاردیغندن حقنده امنیت عامه حاصل اولمغله معیتنه برقول اردو دها اعطا اولنوب بونلرله دخی دشمن طرفندن اشغال ایدیلان برچوق موقعلری استرداد و(پاته) ده تابویه غلبه ایتمکله قرال تقدیس آیینی اجرا ایلدی ومرقومه ارتق ایشم بتدی دیه‌رك چکلمك استدیسه‌ده قرال پك چوق رجا ایله بورغونوتلرك و انکلیزلرك محاصره ایلدکلری قومپانیه اوزرینه دخی کوندردیکندن بیچاره کیدوب بو محاربه ده انکلیزلرك النه اسیر دوشدی والتنجی‌هانری نام انکلتره قرالنك چراقلرندن (قوشون) نام پسقپوسك تحت ریاستنده متشکل برمحکمه‌ده‌ساحره‌اولدیغنه حکم‌ایدیله‌رك حیاًاحراق اولندی. فرانسه‌ده نامنه بعض هیکلر رکز اولنمشدر .

§

﴿ ژان ژاق ﴾ — روسو کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ زاویه ﴾ — علم هندسه‌ده تقاطع ایدن ایکی خط مستقیم اره‌سنده بیوك کوچك هرنوع آچیقلغه تعبیر اولنوب تقاطع نقطه‌سنه‌ده رأس زاویه

دنیلور برخطك قطع ایلدیکی دیکر برخط ایله احداث ایلدیکی مجاور ایکی زاویه بربرینه مساوی اولورلر ایسه مذکور زاویه‌لره قائمه وخط‌لردن هر برینه عمود دیرلر اکر بر زاویه قائمه‌دن بیوك اولور ایسه (منفرجه) کوچك اولورسه (حاده) تعبیر ایدرلر . حکمت طبیعیه‌نك مرایاقسمنده مرکز عضو بصردن نظر اولنان ماده‌نك ایکی نهایتنه موصول خط شعاعلر آره‌سنده واقع زاویه‌یه (زاویهٔ مرئیه دنیلور . عضو بصر نظر اولنان اشباحك جسامتنی شبکهٔ عینیه‌ده حصوله کلان خیالك جسامتنه کوره تقدیر ایدر حالبوکه مذکور خیالك جسامتی باقیلان ماده‌نك نهایتلرندن بصره ورود وتقاطع ایدن خط شعاعلر اره‌سنده حصوله کلان زاویه‌نك جسامتنه تابعدر . برخیلی وقتدن برو ارباب تجربه اوست دیشلرك کنارندن جبینك الك چیقنتیلی محلنه وصل اولنان خط مستقیم ایله مجرای اذندن ینه اوست دیشلرك کنارینه وصل اولنان ایکی خط بیننده‌کی زاویه واسطه‌سیله بینك جسامتنی وبوندن بتون ذیروحه‌مودوع قوهٔ مفکره‌یی تعیین ایله اوغراشه‌رق مذکور زاویه بیوك اولدقجه بین اونسبتده بیوك وکوچك اولدقجه کوچك اولندیغنی وبین دنیلان ماده‌نك حیواناته نسبتله انسانده الك بیوك اولدیغنی وآوروپالولرده‌مذکور زاویه ٨٠ : ٨٥ درجه‌مغولرده ٧٠ : ٧٥ درجه‌زنجیلرده ٧٠ : ٧٢ درجه میمونلرده ٦٧ درجه اولدیغنی بالتجربه اثبات ایتمشلردر .

§

﴿ زایرچه ﴾ — استخراج غیوب عالم ایچون مستعمل قوانین صناعیه‌دن بریدر احداثی مغرب زمین اعلام متصرفه‌سندن ابی العباس احمد السبتی‌یه نسبت اولنورکه مومی الیه التنجی عصر هجری اوآخرنده ملوك موحدیندن یعقوب بن منصور عهدنده مراکشده بولنور ایدی .

اشبوزایرچه کویااستفادهٔ امورغیبیه‌یه خصوصنده خواص کثیره‌یی مشتمل برفن اولوب اهل مغرب عندنده مستعمل اولان صورتی بروجه آتیدر . شویله‌که بردائرهٔ عظیمه داخلنده افلاك وعناصر ومکونات وروحانیات وسائر بوکبی اصناف کائنات وعلوم ایچون برر دوائر متوازیه ترسیم ودوائر مذکوره‌دن هربری منسوب اولدیغی فلکك بروج وعناصر وسائره‌یه انقسامنه کوره

تقسيم اولنديغى كبى بودائره‌لردن هربرينك مركزدن مرور ايدر برر خط مخصوصى واردركه انلر دخى (اوتار) نامیله توسيم اولنور واشبو وترلرك هربرى اوزرنده‌رسوم زمام وقلم غبارايله برطاقم حروف متتابعه موضوع ومرسوم بولنور . كذلك داخل زايرجه‌ده ودوائر بينده اسماء علوم ومواضع اكوان ترقيم وظهور دوائره طولاً وعرضاً برچوق بيوت متقاطعه‌يى شامل برجدول تنظيم اولنوركه اشبو جدول عرضاً اللى بش وطولاً يوزاوتوز برخانه‌يى مشتمل اولەرق برطرفى عدد وجهت اخراسى حروف ايله مرتسم وجوانب سائره‌سى خالى عن النقوش والارقامدر اعداد مذكوره‌نك اوضاعنده‌نسبتى معلوم اولديغى كبى خانه‌لره صورت تقسيمى دخى معلوم دكلدر . زايرچه‌نك برطرفنده ايكى لام منصوبه رويسى اوزره بعض بيتلر بولنوركه بونلرزايرچه‌دن استخراج مطلوبه نه صورتده شروع اولنه‌جغنى متضمندر لكن ابيات مذكوره لغز قبيلندن اولديغنه بناء حل اولنه‌مز (الترنم بالحار المزيد . مزيد هما بى الزايد هما هما) كبى . (زايرجة الخرزجى) (زايرجة الخطائية) (زايرجة الشيبانية) (زايرجة الهروية) فن زايرجه‌يه مخصوص آثار مقبوله‌دندر . برطاقم منجملر دخى چوجق طوغديغى زمان اوچوجغك احوال آتيه‌سنى طوغديغى دقيقه‌يه‌واوزمان حاكم اولان يلدزك بروج وموقع واحكامنه كوره استخراج ايدرك خصوصى زايرچه‌لر ييارلر .

§

﴿ زبور ﴾ — كتب اربعهٔ سماويه‌دن بريدر . بوكتاب جناب حقك عظمت وكبرياسنى وبنى اسرائيلك بونجه خطا وعصيانلريله برابر نه صورتده مظهر عفو ومرحمت اولدقلرينى وبرچوق مناجات واستعانات وتسبيحات وآلهياتى جامع يوز اللى عدد (مزامير) دن عبارتدر يونانيلر زبوره (پسالموس) ديرلر كتاب مزبور (داود نبى) عليه السلامه نازل اولدى مشاراليه واخلافنك معتقدلرى مزامير مزبوره‌يى مقامات مخصوصه‌وبوريلر ايله اوقورلر ايدى . فرانسز شاعرلرينك اك مشهورى اولان (ژان راسين) و (ژان پاتيست روسو) ودها بشقه‌لرى شعرلرينى زبوره تقليد ايتمك استه‌مشلردر .

يهوديلر وقتيله مزامير مزبوره‌يى بش كتابه تقسيم ايدوب يوز طقوزنجى

مزموردن یوز اوتوز دردنجی مزموره قدر یکرمی بش عددینی اسارت شرقیه‌دن اطلاق اولنـدقلری وقت بر یوکسك یره چیقوب برآغزدن اوقودقلریچون لسان عبرانیده یوکسك یر معناسنی افاده ایدن نامله واعتراف ذنوب واستعفای قصور ایچون اوقودقلری (٦ — ٣١ — ٣٧ — ٥٠ — ١٠١ — ١٢٩ — ١٤٢ نجی مزمورلری زبور استغفار نامیله یاد ایدرلر قتولك وپروتستان کایسالری دعالرنده دخی بعض مزامیر واردر .

§

﴿ زبیده ﴾ — خلفای عباسیه‌دن هارون الرشیدك عموجه قزی وزوجه‌سی و (٨٠٩ م و ١٩٢ ه) تاریخنده اشبو خلیفه‌یه خلف اولان (امین) لك والده‌سی اولوب (٨٣١ م و ٢١٦ ه) تاریخنده وفات ایلمشدر . یك چوق خیرات وحسناتی وار ایدی جمله‌دن بری اللی التمش ساعتلك یردن وخالی چوللردن مکهٔ مکرمه‌یه دره کبی آقار صورتده صو کتورتدیکی درکه حالا اهالیٔ مکه وحجاج بوصویه محتاجدر مشهور (تبریز) شهرینك تأسیسی دخی مشارالیهایه حمل ایدیلور (تبریز) و (مأمون) کلمه‌لرینه نظر بیوریله .

§

﴿ زبیر ﴾ بن عوام — کبار صحابهٔ کرام وعشرهٔ مبشرهٔ سعادت اتسامدن اولوب فی‌سبیل‌الله سل سیف ایدنلرك برنجیسیدر شویله که بر کیجه اهل مکه نبی ذیشان قتل اولندی دیو فریاد ایتملریله حضرت زبیر کمال محبت دینیه وغیرتندن عجله ایله جامه خوابندن صچرایوب عریان والنده برقلیچ اولدیغی حالده طیشـارو چیقار بوصوره ده رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندمزه ملاقاة ایله فخر کائنات بونه حالدر یازبیر بیوردقده شویله برموحش صدا ایشتدم دیر رسول خدا نه‌یی مراد ایدرك چیقدك یعنی صیحهٔ کاذبهٔ مذکوره بالفرض صحیح اولیدی نه‌پیاجقدك بیوردقلرنده زبیر یارسول‌الله قادر اولدیغم مرتبه اسالهٔ دم اعدا ایله اخذ انتقام ایده‌جك ایدم دیدیکندن جناب رسالتمآب ازار شریفلرینی احسان بیوروب انکله تسترندن صکره لطفاً قوجاقلار وای زبیر سن بنم حواریمسك بیوررلر (حواری . مطلقا وخاصةً ناصر انبیاء معناسنه در) روایت اولندیغی

اوزره حضرت زبیر ضربه یعنی کسبه مأذون بیك نفر کوله‌یه مالك اولوب اول وقتك اصولنجه بونلرك قزانجلرندن کندویه عائد اولان مبالغی حق یولنده تصدق ایدرلر ایدی . برکون خانه‌سنی التی یوز بیك درهمه صاتوب احباسندن بعضیلری کنیه‌سیله تعظیماً یا ابا عبدالله بونده الدانمك خانه‌نك دکری دهـا زیاده ایدی دیملریله زبیر الدانمدم شـاهد اولیکزکه بن بو پاره‌یی کاملاً جهاده صرف وصـدقه ایده‌جکم دیوب حقیقةً وعدینی ایفا ایلشدر .

§

﴿ ژت ﴾ — اتراکدن برجسـیم قبیله‌نك اسمیدر . مجارسـتان وتراسیلوانیا طاغلرنده حالا بوناملہ طانینور ووحشی وحشی کزینور آدملر واردر . (سیت) کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ زجاج ﴾ — معادندن سیلسیوم دنیلان شـفاف قومدن اعمال اولنور قومی بر پوته درونـنـده فرونه قویوب قرمزی حرارته دکـین اریدکده ایچنه (پوتاس قوستیق) علاوه ایدرلر وینه بیاض حرارته دکین قینادوب اکر معجون حالنده قالور ایسه براز دها پوتاس قوستیق قویه‌رق شروب حالنه کتوررلر . (سلیسیت پوتاس) ایله (سلیسیت قورشـون) اتحاد ایلدکده بللور حصوله کلور .

زجاج وبللوری بویامق ایچون زیرده محرر معادن استعمال اولنمقده‌در .

حمض قوپالت	—	مائی فیروزه رنك حصوله کتورر
حمض ثانی نحاس	—	کوك رنك حصوله کتورر
حمض اول نحاس	—	لعل رنکی حصوله کتورر
حمض قروم	—	زمردی یشیل رنك حصوله کتورر
حمض اخیر منغانز	—	بنفشه رنکی حصوله کتورر
قلور فضه	—	صاری رنك حصوله کتورر
قلور ذهب	—	کل پنبه‌سی حصوله کتورر
اوران	—	قناریه صاریسی حصوله کتورر

ترکیبلرنده پوتاس وسـود وحمض حدید و حمض قورشون بولنان زجاجلر

سهولتله و (آلومین) و (کاس) بولنانلر فوق الغایه صعوبتله مذاب اولورلر ورطوبت آلان وبردنبره تبرید اولنان زجاجلر آتشی کوردیکی کبی منکسر اولوب عکسی حالنده حرارته زیاده سیله طیانورلر .

§

﴿ زجل ﴾ — فتح زا وجیم ایله صوت وآواز وفتح زا وکسر جیم ایله صوت صاحبی یعنی سسلی اولان شیدر زجل انواع اشعاردن بری اولوب لفظ ومفهوم جهتلریله بش قسمه منقسمدر یعنی مفهوم نظم غزل وبهاریه وخمریه وشکوای عاشقانه دن عبارت اولورسه (زجل) وکذلك مفهومی هزلیات وخلاعه کبی شیلر بولنورسه (بلیق) وینه مفهومی هجو اولورسه (فرقی) وبعض الفاظی اعرابی وبعضیسی ملحون اولورسه (مزیلح) وحکمت وموعظه یی ناطق اولورسه تفعیلدن اسم فاعل صیغه سیله (مکفر) دیرلر . ابتدا اندلسده عربلر اعراب و بنایه باقیه رق اصطلاحات بلده یه مناسب سوزلرله نظملر سویلیوب مناسبت مذکوره یه بناءً بوکا (زجل) تسمیه ایلدیلر یاخود مقاطع واوزانی ولزوم قوافیسی سهل الفهم واصول موسیقی یه زیاده موافق اولوب انکله تغنی واظهار صوت اولدیغندن (زجل) دیدیلر قهوه خانه ومسیره لرمزده اقلی درت واکثری اون ایکی سبب خفیفی حاوی بولنان مصراعلر ایله چارشو و پازارده جاری اولان لاقردیلر وبوزقجیلرك غلطان اوزره دوزدکاری وانکله چالوب چاغردقلری دیش ومانی وشرقی وترکی نظائر زجلیه دندر .

اشبو زجل عربلرك (موشح) اسلوبی کبی بش ویدی وطقوز بیته قدر قافیهٔ واحده ایله ابیات اصلیه دن عبارت اولوب قوافیٔ مطلوبهٔ سائره اوچر مصراع الحاق اولنور والك قیصه اوزانده دخی نظم ایدیلور بعضیلری زجلده بروزن اختراع ایتمشلردرکه وهلهٔ اولاده سامع انی بر ویاخود ایکی قافیه لو بر بیت ظن ایدر ولدی التقطیع انی قافیه دن مرکب اولدیغی اکلاشیلور . اهل زجلك حروفی تزیید وتنقیص ومعربی سبب جزم اولدیغی حالده تجزیم ایتمك اصطلاحلرندندر . حتی اعلامدن ابو بکر بن قرمان قرطبی لحن زجل اعتراض واردینه جواباً (لقد جردته من الاعراب . کما تجرد السیف عن القراب) بیتنی انشاد ایلیوب زبان اعتراضی کسمشدر

فصحای عرب وفضلای اهل ادب برزمان اشبو نظم زجل ایله امتحان اولنورلر ایدی .

(حلف غبار) لك نعت نبویی متضمن یازدیغی غزل کونه زجلدندر

(قل لغزلان وادی مصر والشام . یقصرو اذالنفار . لهم اجعل حشاتی مرعا . وفوأدی قفار)

(مصر والشام فیهاملاح اقار . بالمحاسن تسود)
(ذا ابیض احمر وذا ملیح اسمر . لوعیون نجل سود)
(ذاغزال صاریفوق علی الغزلان . و یصید الاسود)

§

﴿ زخل ﴾ — مشتریدن بشقه کافهٔ سیاراتك اعظمیدر . حول شمسده دور نجومیسنی ۲۹ ۱/۲ سنه ظرفنده اتمام ایدر . شمسدن اولان بعد وسطیسی ۸۷۱ ملیون میل و مدارینك تباعد مرکزیسی دخی بعد وسطیسنك یکرمی ده بر جزئیدر . قطراستوائیسی ۳۷,۹۵۰ میل درکه قطر ارضك طقوز مثلنه مساوی و جمماً دخی ارضك ۸۰۰ مثلی اولور . محورنده دور یومیسنی ۱۰ ۱/۲ ساعت ظرفنده اکمال ایدر یعنی اعتدال ربیعی نقطه سنده ایکن کیجه سیله کوندزی بشر ساعت سکزر دقیقه دن عبارتدر ارض زخلده کی فصول و مواسم طبق کره مزده کی فصول و مواسم ایله متناسب تخمین اولنیورسه ده مدتلری زیاده یعنی هر فصلی یدیشر سنه دردر آی در . کوکب مذکورك شعاعی طونقجه بر مائیلك ارائه ایدر . قطری تمامیله مستدیر اولمیوب قطر استوائیسی قطرقطبیسنك یکرمی ده بر جزئی قدر اعظمدر . اکثریا خط استوا سنه موازی اوله رق سطحنده بولنان منطقه لر بو سیاره نك بر هوای نسیمی ایله محاط اولدیغنی و سطحنده ریاح مواسم هبوب ایلدیکنی کوسترر . زخل سیارات سائره نك اك عجیبی در جسمندن تمامیله منفصل اوله رق خط استوای سطحندن اینجه و عریض بر خلقه ایله محاطدر خلقهٔ مذکوره بض کره جسم کوکبك شمسه قریب اولان جهتنه سایه بخش اولور دیکر جهتی ایسه ظل سیاره ایله ستر اولندیغندن حلقه نك شمسدن اقتباس ایلدیکی ضیا ایله منور و حد ذاتنده

كشيف بر جسم اولديغنى كوسترر . كوكبك حول شمسده دورانده سطح حلقه دخى معاً دور ايدر زخلك كندى اطرافنده طولاشان پكلرى تربيعاً ايكى تريليون التى يوز مليار مسافه يى طوتمشدر .

§

﴿ زدروس ﴾ — بلوجستان قطعه سنك نام عتيقيدر . (بلوجستان) كلمه سنه نظر بيوريله .

§

﴿ زراعت ﴾ — نباتات يتشديرمك ايچون طپراغى اصلاح ايله قوهٔ انباتيه سنى تزييده مخصوص برفندر حيوانات اهليه يى تربيه وتكثير قواعدى دخى اكثريا بوفنه علاوه اولنور وچفتجيلك و باغجيلق واورمانجيلق و باغجوانلق دخى فن زراعتك اقسامندن صايلور . فن زراعت قواعد عمليه يى پيش نظره آلهرق مستعد اولديغى اصلاحات وتعديلاتى تفتيش وتحرى وحكمت طبيعيه ايله علم كيميا نظر ياتنك ايجاباتنه توفيق وتطبيق ايدر .

قابل زراعت اولان طپراق كرچ قوم كيل ايله مواد عضويه دن مركبدر كيلى زياده اولان طپراغه قوتلى طپراق قومى زياده اولان طپراغه ضعيف طپراق دنيلور ومواد اصليه سندن نقصان اولانى اكمال ايله اصلاح ممكن اولور . طپراغك اصلاحى (مارن) دنيلان وعلى العموم طوغله وچناق چوملك اعمال اولنان طپراقله ياخود تباشير آلچى دكز طوزى و ياخود هرنوع كول ايله يعنى بونلرك علاوه سيله اولور برده طپراغك مواد عضويه علاوه سيله اصلاحى واردركه بونوغ اصلاح طپراغك طبيعت كيميويه سنى آرترمقدر بوكا شربت تعبير اولنور بوده ياحيوانى و يانباتى و ياخود مختلط اولور حيوانى شربتلردن تخللى سريع اولنلر (حيوان قانى) (حيوانات بريه و بحريه لاشه سى) (انسان بولى) (اوت وصمان) (بطاقلغلرده حصوله كلان يوصون ايله قاريشديرلمش بول حيوانى) (هرنوع فضلات . كوبره . تزك) . اسو يچره ممالكنك صمان بولنيان قسم اعظمنده انسان فضلاتى توز حالنه كتوريلهرك قوللانلقده در

بوندن بشقه هرنوع قیل وتوك ودری قازنتیلریله حیوان کیکلری دخی بطئ التحلل شربت مقامنده استعمال اولنور .

نباتی شربت نطس اولمش ترلارده حصوله کلان نباتات غیر نافعه (چیم) ومحصول آلندقدنصکره ترلاده قالان و (آنز) دنیلان (باشاق صاپلری) و (یونجه) دن عبارتدر مع هذا شربتلرك اك اعلاسی مختلط دنیلان (کوبره) در لکن کبره آخوردن چیقارلدقدنصکره بریره یغملق ومواد حیوانیه‌سی صمان واوت قسمیله امتزاج ایدنجه‌یه و بتون بتون قینامه حالی عارض اولمیه‌جق مدته قدر ترك اولنمق لازمدر وآچیقده بولندیغی حالده (قاربونات دامونیاق) دنیلان غازی اوچامق ایچون یغینك اوزری طوغله‌جی طپراغی یاخود کیللی طپراق ایله اورتلمك ودرونده بر قاچ آووج آلچی آتلمق مقتضیدر .

اسکیدنبرو زراعتده نطس یاخود (دیکلندیرمه) دنیلان بر اصول واردرکه اوده ترلایی اوچ سنه‌ده برکره و برصوك بهاردن دیکر صوك بهاره قدر براغوب دیکلندیرمك دیمکدر بومدتده یاترلا بتون بتون خالی براغیلور یاخود (یونجه) کبی حیواناته یدیریله‌جك وشربت اولمق اوزره ترلایه قارشدیریله‌جق نباتات زرع اولنه بیلور ایسه‌ده بواصول ترلالرك آز چوق بر مدت معطل قالمسنی ایجاب ایلدیکندن اورو پانك بعض محللرنده و باخصوص اراضیسی طار اولان یرلرده مناوبه اصولی قبول اولنمشدر چونکه بعض نباتات وعلی‌العموم نخود و بزلیه کبی دانه‌لری قابلی اولان سبزواتایله یونجه وکتانك برترلاده لایقیله محصول ویرمسی ترلانك برقاچ سنه ترکنه محتاج اولدیغی وحبوبات کبی بعضیلرینك دخی بر ترلایه دوام اوزره اکیلمسی ترلانك قوتنی محو ایتدیکی عند التجربه ثابت اولدیغی کبی برنوع محصول ایچون قوتسز اولان برترلانك دیکر هرنوع ایچون دخی قوتسز اولمسی لازم کلدیکی ده ینه تجربه ایله اکلاشلدیغندن بوتجربه‌لرك نتیجه‌سی اوله‌رق نطس یعنی دیکلندیرمه یرینه مناوبه اصولی وضع اولنمشدر .

مناوبه‌نك برچوق نوعی وار ایسه‌ده اك زیاده فائده‌لوسی درت سنه‌دن عبارت اولان مناوبه آتیة البیاندر — برنجی سنه شالغام یاخود یرالماسی — ایکنجی سنه قیش ذخیره‌لری ارپه چاودار یاخود بغدای ایلك بهارده

ذخیره موسمنده یونجه اکیلوب اوراق موسمنده بیچیلور — اوچنجی سنه ینه یونجه اکیلوب ایکی دفعه بیچلدکدنصکره طپراغه قاریشدیریلوب ترلا سوریلور -- دردنجی سنه ذخائر اکیلور • والحاصل اصول مناوبه‌ده رعایتی لازم اولان شرط ایلك دفعه اکیلان نباتك طپراغك ایکنجی دفعه اکیله‌جك نباته مقتضی موادینی افنا ایتمیه‌جك صورتده انتخاب اولنه بیلمسندن عبارتدر •

زراعت انسان ایله برابر طوغمشجه‌سنه قدیم اولوب بالق و حیوانات بریه و بحریه صیدی تعیشه غیر کافی کورلدیکی صره‌ده نظر دقته آلنمش اولمسی طبیعیدر • مصرلیلر زراعته تعبد ایدرجه‌سنه حرمت ایدرلر و چینده امور دینیه‌دن معدود طوتارلر ایدی • رومالیلر ایسه زراعتی اوقدر محترم طوتارلر ایدیکه الك ایلرو کلنلری کندو الریله ترلالرینی زراعت اتمکی بر شرف مخصوص صایارلر ایدی •

یوز سنه‌دنبرو فرانسه وانکلتره عالملرینك تحریات فنیه‌لریله علم کیمیاجه وجوده کتوریلان کشفیات جدیده سایه‌سنده غایت نافع شرلر ایله اصلاح تراب یولرینی بولنوب آلات زرعیه دخی اصلاح ایدلمشدر •

شمدیکی حالده آوروپا مملکتلرنده برچوق نمونه چفتلکلری مؤسس اولدیغی کبی زراعت درسلری آچیلوب موجود اولان اصولرك اصلاحنه مأمورجمعیتلر تشکل ایتمشدر • (١٨١١ م و ١٢٢٦ ه) تاریخنده فرانسه‌ده زراعت نظارتی تشکیل اولنمش واربابنه برچوق مکافات نقدیه ویرلمشدر (١٨٥١م و ١٢٦٨ ه) تاریخنده هر ولایتده برر زراعت انجمنی تشکیل اولندیغی کبی زراعت مأمورلری یتشدیرلمك اوزره (چفتلك مکتبی) نامیله مکاتیب مخصوصه تأسیس ایدلدیکی حالده بونکله‌ده قناعت ایدلیوب زراعت درسی عموماً ایکنجی درجه‌ده کی مکتبلرك (بزده رشدیه‌لره معادل) پروغرامنه ادخال اولنمشدر •

§

﴿ زرافشان ﴾ یاخود (سوغد) ویاخود (پولیه‌توس) — مستقل ترکستانده برنهردر (پانجیخان) کولندن نشأتله بخارا وسمرقنددن مرور ایدرك بخارانك قرق سکز کیلومترو جنوب غربیسنده جیحون نهریله

اختلاط ایدن قره‌کوله دوکیلور طول مجراسی التی یوز کیلومتردر اسقاوارو ایچون یاپیلان خرقلر بوغازینك منتهاسنه قریب برمحلده کاملاً محو ونابید اولور .

§

﴿ زردشت ﴾ — موبدان مجوسدن بریدر دارای اول زمانده یعنی (۵۰۲۷ خ) تاریخلرنده ظهور وعقائد مجوسیه‌یی صابئیلکدن تجرید و (زندا وستا) نامنده برکتاب نشر ایدرك پك بیوك برشهرت بولدی . علی‌روایة بوکتاب قرق ایکی فصلدن عبارت اولوب الیوم ایکی فصلی قالمش واساس اعتقادی اسکی مجوسلرك نور وظلمت سوزلرینی ساده‌لشدیره‌رك (یزدان) نامنده برخالق خیر و (اهرمن) اسمنده برخالق شر اثباتندن وبونلرك فوقنده برخدای قادر اعترافیله ینه ناره پرستشدن عبارت بولنمشدر بومذهبی قبول ایدنلر آتشه اول درجه ایصنمش ایدیلردیکه مملکتلری کاملاً محترق اولسه اصلا وظیفه ایدنمزلر واطفاسنی عادتا بر بیوك کناه عد ایدرلر ایدی . دیکر روایته کوره زردشت (کشتاسب) نام بلخ پادشاهی زمانده آزربایجاندن نشأت ایدرك کرك حکمدار مومی الیهی وکرك اوغلی اسفندیار ایله بالجمله ایران شرقی وغربی ایالتلرینی کزوب اهالیسنی مذهبنه ادخال ایلدی . زردشت غایت مسن اولدیغی حالده (البرز) طاغنه چکیلەرك اوراده اجلیله یاخود توران قبائلنك بلخی یغمالری صره‌ده مقتولاً وفات ایلمشدر زمان ولادت و وفاتی تاریخلرجه پك قرانلقدر . (زنداوستا) کلمه‌سنه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ زرقا ﴾ — ترکستان چینیده واقع (چونغلین) طاغلرینه (جبل زرقا) یاخود (کوك طاغ) دینمکده و بو طاغلرك طرف شمالیسنه (بخارای صغیر تعبیر ایدلمکده‌در .

§

﴿ زرقاء ﴾ — عربده (جدیس) قبیلهٔ قدیمه‌سندن (زرقاء الیمامه) نامیله متعارف بر قادیندرکه حدت فهم و بصرده (ابصر من زرقاء الیمامه)

و (احکم من زرقاء الیمامه) دیو ضرب مثل اولمشدر وقتیله یمنك ملت حاکمه‌سی اولان (بنی حمیر) اشبو جدیس قبیله‌سی علیهنه سفر بر اولوب کلورکن زرقاء بزی کوره‌مسون دیو الرینه برر اغاج دالی آله‌رق کندولرینه سپر ایتمشلر ایدی زرقا ایسه اطرافی تفتیش ایده‌بیلور بر یوکسك یرده اوتوروب قومنه نکهبانلق ایتك عادتی اولدیغندن بر معتاد اوتوردیغی محلدن دشمنی دها اوچ مرحله مسافه‌ده ایکن کوروب (یاقوم قدآتتکم الشجراوآتتکم الحمیر) یعنی ای قوم سزه یا اغاجلر کلیور ویاخود (بنی حمیر) دیو چاغردیسه‌ده کیمسه اینانمیوب تقید ایتمامش و عاقبت زرقانك دیدیکی چیقه کلوب قوم جدیسی تار مار ایتدکدن صکره زرقانك دخی کوزلرینی چیقارمشلردر کوزه سورمه چکمکی ابتدا اعتیاد ایدن مزبوره ایمش .

§

﴿ زره ﴾ — استعمالی غایت قدیم اولان بر سلاح تدافیعدر اکثریا توراتده بو سلاحدن بحث اولنور . فرسلر یونانیلر فلسطینلر رومالیلر تیمور زره استعمال ایدرلر ایدی و (داود نبی) علیه‌السلام صنعت لبوس ایله یعنی تیمور زره و جوشن اعمالیله تعیش بیورر ایدی بونلردن اول اولان زرهلر کچه کنویر طوقومه‌سی و باقرتخته‌سی و پرنجدن ویا بوینوزدن معمول پولاردن عبارت ایدی صکره (۳۸۰ م) تاریخنده رومالیلر ایله بیزانتلیلر ترك ایدوب طقوزنجی عصر اوائلنده فرانقلر ینه ایجاد ایلدیلر و اونبجی عصرده تیمور حلقه‌لردن منسوج بر نوع زره میدانه چیقوب نهایت اون دردنجی عصردن صکره دوکمش معدندن اعمال اولنمغه باشلدی . زره آیری آیری ایکی صفحه‌دن مرکب اولوب برنجیسی قبورغه کوکسلك مملك و ایکنجیسی قوللق صرتلقدر بونلر اوموزلق و یان قایشلری واسطه‌لریله باغلانور . قلب سپری کوکسك بر قسمنی ستر ایدر معدندن معمول بر نوع زرهدر . اوروپا دولتلرینك بعضیلرنده الیوم پیاده و یا سواری زرهلی نفراتی استخدام اولنمقده‌در .

§

﴿ زعفرانبولی ﴾ — قسطمونی شهرینك یکرمی درت ساعت شمال غربیسنده بر قضا مرکزیدر . مع نواحی یکرمی بش بیك اهالی

و یوز یکرمی یدی جامع و اون ایکی مدرسه یی و اون ایکی خانقاه و یوز یتمش درت مکتب و اون بر حمام ایله بر چوق اورمانلری حاوی اولوب بو اورمانلردن خیلی کراسته و اراضیسندن هرنوع محصولات آلنور و کرپاس و کاوساله کبی بعض شیلر دخی اعمال اولنور . یاز کونلری اهالی قصبه یه یارم ساعت مسافه ده واقع یایلایه کیدرلر بو یایلا هواسنك لطافت فوق الغایه سیله برابر برطاقم باغ و باغچه و کوشك و دکانلرله مزیندر بعض اصناف طاقلری صباحلین قصبه یه اینوب اقشام اوزری ینه باغلرینه عودت ایدرلر . بوراسی ایچون (لطافت آب وهوا جهتیله) دنیاجنتی اعتبار اولنان اوچ محلك بری دینلدیکی حالده نقدر لطیف اولمق لازم کاه جکی مستغنیٔ توصیف و بیاندر .

§

﴿ زعیم ﴾ — سپاهینك بیوکی یعنی رتبه لیسی دیمکدر . زعامتك یکرمی اچه قدرینه قلیج حقی و ماعداسنه حصه دیرلر فقط روم ایلی ده اولان تیمارلرك قلیج حقی ایکی نوع اولوب بری التی بیك دیکری اوچ بیك اچه در روم ایلی ده بکلر بکیلر بش بیك طقوز یوزطقسان طقوز اچه یه قدر محلول اولان تیمارلری کندولری توجیه ایدر و کندو نشانلریله برات ویررلر اندن زیاده سنی یعنی التی بیك و دها یوقاروسنی تذکره ایدوب برات ایچون استانبوله کوندرمکه مجبور اولورلر اناطولی و جزایر و قبریس ایالتلرنده قلیج تیمار بش بیك و ایکی بیك اچه در و بصره دیار بکر ارضروم شام حلب بغداد شهر زور ایالتلری روم ایلی کبیدر زعمانك زعامتی یعنی قلیج حقی یکرمی بیك اچه یی و ترقیسی یوز بیك اچه یی تجاوز ایده مز و حل وقوعنده قلیج حقی ورثه سنه انتقال ایدر ایسه ده ترقیسندن بر اچه انتقال ایلیه مز . (سپاهی) کلمه سنه دخی نظر بیوزیله .

§

﴿ زفر ﴾ بن هذیل — اجلهٔ فقهای حنفیه دندر . (۷۷٤ م و ۱۵۸ ه) تاریخنده و قرق سکز یاشنده بصره ده وفات ایلدی . امام اعظم حضرتلری اشبو امام زفر حقنده زیاده محترم بولنورلر وقیاسده اصحابك اعلم و افضلیدر بیوررلر ایدی . مشار الیه اهالیسنك رجا

و اصراری اوزرینه بصره‌ده اختیار اقامت ایلش و بر مدت دخی مسند آرای قضا اولمشدر . پدری (هذیل) اصفهان والیسی ایدی .

§

﴿ زفس ﴾ — ژوپیترك نام دیگریدر . (ژوپیتر) کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ زکریا ﴾ علیه السلام — انبیای کرامدندر . حضرت یحیی علیه السلامك پدری وحضرت (مریم)ك تیزه‌سی (ایشاغ) نام خاتونك زوجی ایدی مشارالیه یهودیلرك حضرت مریمدن طولایی حقنده سوءظنه دوشه‌رك شکایت ایتدکارینی یاخود حاکم هردوتی برمسئله‌دن طولایی کوجندیردیکیچون مرقومك ابتدا کندوسنی صکره اوغلی یحیی علیه السلامی اعدامه قرار ویردیکنی خبر آلدیغنه بناءً کیدوب براغاجك ایچنده انزوا بیورمشلر ایدی خائنلر اوراده بولوب بیچقی ایله کسه‌رك طقسان بش یاشنده شهید ایتدیلر . قبر شریفی الآن حلبده زیارتکاه انامدر . توراته اسمی (زقریا) یازیلیور جناب حق زکریا علیه السلامه یحیی علیه السلامی حال شیخوخته‌ده احسان بیورمشدر . برروایته‌ده ذوالکفل بودر . یهودا ملکی (یواش) زمانده دخی بونامده برپیغمبر ظهور ایدرك مومی الیه یواشی بر طاقم نصایح دینیه ایله اصلاحه چالشمش ایسه‌ده (الحق مر) مفهومنجه نصایح مذکوره یواشك طبع ناملایمنه پك سرت کلدیکندن مشار الیهی بیت مقدس حولیسنده طاشلرله اعدام ایتدیرمشدر لکن برسنه صکره جناب حق سوریه ملکنی اوزرینه تسلیط ایدوب فلسطین ودها برچوق ممالکی مستولی وخراب اولدیغی کبی کندوسی دخی یتاغنده اوشاقلری طرفندن قتل ایدلدی وجنازه‌سی (داود) شهرینه کتورلدیسه‌ده حکمداران مزارینه قونلمق شرفندن محروم اولدی .

§

﴿ زلاند جدید ﴾ — قطعهٔ اوقیانوسیه‌ده کائن آوسترالیا اطه‌سنك شرق جنوبیسنده وقرق عرض جنوبیده یکدیکرینه مجاور برچوق اطه‌لردن عبارتدر . بواطه‌لرك هواسی بارد واهالیسی وحشی واسمر اللون اولوب

محاربانده طوتدقلری اسیرلری زفتلنورلر وباشلوجه تعیشلرینی یبانی میوه وبالغه منحصر طوتارلر ایمش فقط بویقینلرده زراعته رغبت وانکلیزلر طرفندن کوندریلان برپاپاسك یابدیردیغی مکتبده آداب انسانیه تحصیلنه مباشرت ایلدکلری ایشیدیلیور . انکلیزلرك زلانده تملك ایتدکلری اراضینك مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۹۹۰۰۰ مربع کیلومترو واهالیسی یدیوز اللی بیك راده‌سنده‌در .

اسکی زلاند اطه‌لری دخی بحر شمالده وفلنك دولتی تحت تصرفنده اولان چند عدد بیوك وکوچك اطه‌لردن عبارتدر .

§

﴿ زلزله ﴾ — حرکت ارض کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ زلیخا ﴾ — فراعنهٔ مصریه‌دن (ریان) عمالقینك وزیر عزیزی (اطفیرك) ك زوجه‌سیدر . اطفیر حضرب (یوسف) علیه السلامی صاتون آلدیغی زمان مومی الیها کوروب علاقه ایتمش ونائل التفاتی اوله‌مدیغندن افترا ایدوب زندانه قویدیرمش ایدی . مؤخراً حضرت یوسفك برائتی تحقق ایدرك زندانـدن چیقاریلوب عهده‌سنه وزارت توجیه قلندقدن ومومی الیه اطفیر وفات ایلدکدن صکره نائل ازدواجی اولدی . زلیخانك توراتده محرر اولان اسمی (راعیل) در .

(اطفیر) و (یوسف) کلمه‌لرینه مراجعت بیوریله .

مرویدرکه زلیخا (یوسف) علیه السلامك اثنای سلطنتنده فوق الغایه فقروفاقه‌یه دوچار وشدت عشق وکدردن کال ضعف وعمایه کرفتار اولمش ایدی برکون مشار الیه خدم وحشمیله کجرکن کذرکاهنه طوروب (سبحان من جعل العبید ملوکاً بالطاعة والملوك عبیداً بالمعصیة) دیدی حضرت (یوسف) بومناجات حزینی ایشتمکله یقلاشه‌رق سن کیمسك دیوب زلیخا کندو خانه‌سنده خدمت سنیه کزی اجرایه جان‌آنان وبالنفس اللریله صاچیکزی طرایان فقیره‌یم حقکزده وقوعبولان خطیئاتم بنی بوچاه ابتلایه دوشوردی دیه‌رك دهنکشای اعتذار اولدقده حضرت یوسف کال مرحمتندن ناشی قصوریني عفو و حبالهٔ ازدواجنه ادخال بیوردی ولیلهٔ زفافده

بقدرة الله تعالى زليخايى بكرينه واسكى حسن وآن عالم پسندينه مالكه اوله رق بولدى . وافراييم ومنسا نامنده ايكى چوجق دنيايه كتوردى .

§

﴿ زمان حقيقى ﴾ — ايام نجوميه نك مدتلرى اصلا تبدل وتخلف ايتمز ايسه ده ايام شمسيه بونك عكسنه در ارض نقطهٔ حضيضه يقلاشدقجه مدارنده زياده جه مسافه قطع ايتمك حسبيله دائرهٔ نصف نهاره بر از كج واصل اولديغندن اول زمان كونلرك مدتى يكرمى درت ساعتدن زياده اولور وبالعكس نقطهٔ اوجه تقرب ايلدكجه مدارنده حركتى بطائت كسب ايلديكندن اول زمان دخى ايام يكرمى درت ساعتدن نقصان اولور .

شمسك ارائه ايلديكى وقته زمان حقيقى وعيارلى برساعتك كوسترديكى وقته زمان معتدل ديرلر ايام شمسيه نك مدتلرى مختلف اولديغندن ذكر اولنان ايكى زمان دخى هروقت مساوات اوزره اولميوب بعضاً برچاريك قدر يكديكرندن فرق ايدر . زمان معتدلك زمان حقيقيه غايت تقدمى شباطك اوائلنده واقع اولوب تشرين اولك اواسطنه طوغرى ايسه حال برعكس اولور .

§

﴿ زمخشر ﴾ — خوارزم ولايتى ملحقاتندن بربلده در .

§

﴿ زمخشرى ﴾ — كنيه سى (ابو القاسم) لقبى (جار الله) اسمى (محمود) بن عمردر . مشار اليه هر برعلوم وفنونده مسلم انام وعلى الخصوص علم تفسير وحديث ونحو ولغت وبيان وبلاغتده امام ايدى ابتداى حالنده معتزلى المذهب اولوب حتى (كشاف) نام تفسيرينك حين تأليفده خطبه سنى (الحمد لله الذى خلق القرآن) يازديغى حالده وقوعبولان طعن وتشنيعه بناءً (خلق) كلمه سنى (جعل) يه تحويل ايلمشدر حالبوكه (جعل) معتزله عندنده ينه (خلق) معناسنى مفيد ايدى . (جار الله) لقبى برزمان مكهٔ مكرمه ده مجاورت ايتديكى ايچون ويرلمشدر (ربيع الابرار) (انموزج) ففهدن (رؤس المسائل) لغتدن (اساس البلاغة) نحودن (مفصل) اصولدن (منهاج) (كتاب الفائق) (نصوص الاخبار) كبى

پك چوق مؤلفات نادره‌سی واردر . شعرادن بریسی سالف البیان (کشاف) تفسیری حقنده شوقطعهٔ عربیه‌یی سویلشدر .

(ان التفاسیر فی الدنیا بلاعدد . ولیس فیها لعمری مثل کشافی)
(ان کنت تبغی الهدی فالزم قرائته . فالجهل کالداء والکشاف کالشافی) .

زمخشری (١١٤٣ م و ٥٤٨ ه) تاریخیله وفات ایدرك جرجانده دفن اولندی .

§

﴿ زمرد ﴾ — ذیقیمت احجاردندر . یاقوت کلمه‌سنه نظر بیوریله .

§

﴿ زنجیلر ﴾ — جنس بنی بشردن اولوب صورت وصفتلری شو وجهله بیان اولنور دریلری چوق و یا آز سیاه اولوب صاچلری قیصه و قویرجق برونلری قیصه قالین و یصی النلری آلچق یناق کیکلری ایلریه چیقیق چکه‌لری طوماج ومرتفع دوداقلری قالیندر . زنجیلرك دریلرنده اولان سیاهلق (پیقمان) دیدکاری ماده‌دن نشئت ایدر ایمش ارباب تحقیقك افاده‌سنه کوره پیقمان انسان وحیواناتك بشره‌سی تحتنده اولان سونکرجکار درونده‌کی آچیق وقویی سیاه ونحاسی وسائر رنکلی خرده موادن عبارت اولوب قیللرك وکوزبکلرینك و بیاض وجودده‌کی بکلرك ومه باشلرینك وخایه طوبره‌لرینك اسمر و یا سیاهلغی هب مواد مذکوره‌دن ظهور ایلر وزنجیلرده زیاده اولیشی ایسه مواد مذکوره‌نك انلرده زیاده نشو ونما بولمسندن و بودخی اقلیمك تأثیر حرارتندن منبعث اولور ایمش زنجیلردن افریقاده بولنان (یولوفلر) و (آشانیتلر) و (غاله‌لر) ك چکه‌لری مرتفع و برونلری قیصه قالین و یصی دکلدر و پاپوار ینده ساکن فوریلر یاخود هارفورالرك دخی صاچلری قویرجق اولمز

§

﴿ زند ﴾ — آسیای علیانك اك قدیم بر لسانیدر اشبو لسان باقتریان یعنی بلخده وجنوب شرقی ممالك متجاوره‌سنده مستعمل اولدیغی ومدیاده پهلوی وقدیم عجمستانده فارسی لسانلرنده دها اسکی بولندیغی ظن اولنیور

(زنداوستا) نك ثلثانی بولسان اوزره تحریر اولنمشدر زند لسانی خیلی زمان بیوك برلسان حکمنی آلمش ایدیسه‌ده صکره‌لری همان هیچ برمعناسی فهم اولنه‌میان مجوس دعالرینه منحصر قالمش و برمقدس لسان شکلنه کیرمشدر (زند سلاله‌سی) — اون سکزنجی عصرده (فچار) خاندانیله مخاصم کچینان برعجم سلاله‌سیدر . بوسلاله‌نك بیوکی کریم خان اولدیغی کبی فچارلرك بیوکی دخی لطف علی خان ایدی

§

﴿ زندا وستا ﴾ — (کلام الحی) معناسنه اوله‌رق مجوسلرك ویا اسکی فرسلرك برکتاب مقدسیدر منقسم اولدیغی ایکی جزؤدن برنجیسی زند لسانی اوزره محرر (واندیداساده) درکه برنوع دعا کتابی اولوب طلوع شمسدن اول کاهنلر طرفندن اوقونور ایدی بوده اوچه منقسمدر ١ (واندیداو) عقول خبیثه‌دن استغاثه ونفوس علویه‌یه توجه وکائناتك بیوکلرینه تقرب طریقنی یعنی خالق خیر وشر اثباتیله بونلرك مافوقنده برخدای قادر اولدیغنه اعتقاد ایتمك یولنی بیلدیرر ٢ (یشت ساده‌س) که بونده بولنان دعالرك اکثریسی پهلوی وفارسی لسانلری اوزره مرتبدر ٣ (سی‌روز) (اوتوز کون) آیك هر کونه مخصوص اوله‌رق عقول اجسام لطیفه‌دن استشفاعی حاوی دعا ومراسمدن عبارتدر .

ایکنجی جزؤی (بونده هش) نام قسمدرکه علم تکوین عالم فلکیات ودین وعبادات وزراعت ونظامات مدنیه ایله زردشتك سلسلهٔ نسبنی حاوی برنوع مجموعهٔ مخصوصه‌در بونلردن یالکز (واندیداو)ك تألیفی زردشته حمل اولنور . اشبو (زنداوستا) برنجی دفعه اوله‌رق (١٧٧١ م و ١١٨٥ ﻫ) تاریخنده (انکه تیل دو په‌رون) طرفندن بالترجمه اوروپایه ادخال اولنمش وموسیو (اوژن) دخی واندیدادی ترجمه ایتمشدر . (زردشت) کله‌سنه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ ژنسه‌ری ﴾ — (واندال) طائفهٔ وحشیه‌سنك رئیسیدر . جنوبی اسپانیایی چیکنه‌یه‌رك افریقایه کچوب روما ممالکندن معدود اولان

(قارتاجنه) وحوالیسنی ضبط وتسخیر وبرحکومت بحریه تأسیس ایلشیدی.
(٤٥٣ م) تاریخنده دخی غرب ایمپراطورینك زوجه‌سی طرفندن اولنان دعوت اوزرینه رومایه‌کاوب قوجه شهری اون‌درت کونده‌یغمایه ویردی.
مومی الیهانك بودعوتی قوجه‌سندن انتقام آلمق غرضنه مبنی ایدی.

§

﴿ زنکبار ﴾ — بحر محیط هندی ساحلنده بر اطه‌نك و بواطه ایله ساحلاً پورتکیزلرك حمایه‌سنده بولنان موزامبیق حدودنده واقع (دلفادو) برونندن (عجمان) حدودینه قدر ممتد اولان ممالکه حکم ایدن حکومتك اسمیدر اراضیسی شمالدن جنوبه ایکیبیك درتیوز کیلومترو اتساعنده ونفوسی (ماغادوکسو) (مه‌لند) (کیلوا) کبی برطاقم کوچك حکومتلره تابع اولدیغی حالده بشیوز بیك ایله یدی یوز اللی بیك اره سنده‌در مرکزحکومت مومباس نامنده برکوزل لیمانی‌و یکرمی بیك‌نفوسی حاوی‌اولان (زنکبار) یاخود (ساویسل) شهریدر مسکت امامی بو قطعه‌نك برقسمنه تصرف ایدر. صیق اورمان وصحرالری ومرتفع طاغلر ایله متعدد ایرماقلری واردر صیجاغی شدتلی وحبوبات متنوعه و پرنج چویدیمش یموق برنوع چام ساقزی‌کبی محصولاتی برکتلیدر التون کومش باقر تیمور معدنلری دخی بولنور اهالیسی کافرستان لسانی تکلم ایدرلر واکثریسی دین اسلام واولاد عربدن اولوب مستقل بر حکمدارك زیراداره‌سنده بولنورلر زنکبار حکومتی (١٦٩٨ م و ١١١٠ ه) تاریخنده پورتکیزلرك حمایه‌سندن حرباً قورتیلوب بالاستقلال اداره اولنور ایکن (١٧٨٤ م و ١١٩٩ ه) ده مسکت امامتی طرفندن زیر حمایه‌یه آلنمش و (١٨٥٦ م و ١٢٧٣ ه) تاریخنده زنکبار حکمدارینك وفاتنی متعاقب ینه استقلالنی قزانمشدر برروایتده زنکبار حکمداری بالاده تحدید اولنان وزنکبار سواحلی دنیلان محللرك یالکز برمقدارینه تصرف ایدر (حکومات) کلمه‌سنه دخی نظر بیوریله.

§

﴿ زنوبیا ﴾ — (تدمر) حکمداری (اودنیا) نك زوجه‌سی ایکن قوجه‌سنك وفاتنده یعنی (٢٦٧ م) تاریخنده حکومت مذکوره‌یه انتخاب

اولنان قادیندر . جلوسنك اوائلنده ملکنی (صور) ساحلندن عراقه قدر توسیع ایلدیسه ده بشنجی سنه سنده رومالولره مغلوب و اسیر اولدیغندن تدمر شهری خاکله یکسان اولدی . الیوم بعض اثاری کورلمکده در .

§

﴿ ژنون ﴾ — اسکی یونانیلرك زعم باطلنجه آلهلرك ملکه سی و (ساتورن) و (ره) نك کریمه سی و (ژوبیتر) لك هم زوجه وهم همشیره سیدر اشبو آلهه قسقانج مغرور وغدار اولوب دنیاده الك زیاده سومدیکی (تروا) شهری ایدی برقاچ دفعه لر تروا محاربه سنی ایقاع وبیچاره شهرك محوی یولنده نادیده وسائط ابداع ایلمشیدی عاقبت نائل مرام اولدی حسد وغروری حسبیله قوجه سی ژوبیترك متعدد اوطه لقلرینی چکه میوب کرك مرقومی وکرك اوطه لقلرینی کوجی یتدیکی مرتبه ذم وتحقیره باشلادیغندن ژوبیتر حدتلنوب بونی التون زنجیر ایله ارض وسمایه بینه آصدی . ژنون نکاح ولحوسه لره قاریشور و (سیسام) (ارغوس) (اولمپیا) (قارتاج) ورومادہ زیاده مظهر تعظیم اولور ایدی بونازنین قادین برتخت اوزرنده جالس و باشنده برتاج النده برعصا یانده برطاوس قوشی اولدیغی وقوس قزح رنکلرینی ناشروارقه طرفنده برساعیسی حاضر بولندیغی حالده ترسیم ایدیلور ایدی . (زنون) اخیراً کشف اولنان سیاراتدن برینه دخی نام اولمشدر .

§

﴿ زنون ﴾ — حکمای یونانیه دندر . (٥٢٩ خ) تاریخنده یعنی میلادك اوچیوز اللی بش سنه مقدمنده قبریسده تولد ایدوب برمدت تجارتله مشغول اولدی وکرکی کبی ثروت قزاندیسه ده صکره افلاسه چیقدیغندن چکیلوب ابتدا کلبیون طریقنه ومؤخراً افلاطون مسلکنه سلوك وتحصیل علوم ایدرك برمذهب مخصوص اختراع ایلدی وتلامذه سنه رواق معناسنه اولان (ستوأ) نام محلده درس ویردیکی ایچون مسلك ومذهبنی قبول ایدنلره (رواقیون) یاخود (فرقهٔ اسطوانیه) تسمیه ایدلدی . بونك اعتقادنجه سعادت وحریت وثروت وسلطنت هب اصلاح حالدن عبارت اولوب آنك فوقنده خوش ولذیذ ونافع برشئ یوقدر وصلاح

واستقامتدن بشقه برنسنه خير عد اولنمز وفساد وضلالتدن ماعدايه شر دينلمز مقصد تهذيب اخلاقدر وكافهٔ علوم آنك تحصيلى ايچوندر وحظوظات نفسانيه روحك مرض وعيبيدر وحق تعالى هر يرده موجود وبالجمله مكوناته حيات بخش ايدر براصل ناری اولوب روح دخی برنوع ريح حاره ومادهٔ ناريه‌در .

§

﴿ زنون ﴾ — شرق ايمپراطورلرندندر بوايمپراطور اولا ممالك شرقيه هيئت مستحفظه‌سی امراسندن ايكن بعض خدمات شجيعانه‌سنه مبنی برنجی (ليون) نام ايمپراطوره داماد اولوب (٤٧٤ م) تاريخنده مشارالیهك وفاتی اوزرينه وقوعبولان براختلالده استانبولدن طرد اولنمشيدی مرقوم ايزوريه‌يه كيدوب ايكی سنه صكره غوتلر وايزوريه‌ليلرك معاونتی‌سايه‌سنده تخت ايمپراطوری‌يه نائل اولديسه‌ده براز صكره كندوسنی تخته اجلاس ايدن غوتلر ايله بوزشديغنه وكيجه كوندز عيش وعشرته وبرطاقم ظلم وتعدياته حصر وجود ايلديكنه بناء هركسك نفرتنی قزاندی و (٤٩١ م) تاريخنده سرخوش وبيهوش ايكن زوجه‌سی (ادريان) ك دلالتيله باغلانوب حياً دفن اولندی .

§

﴿ زوال ﴾ — شمسك برمحلك نصف‌النهار دائره‌سی سطحنده بولنديغی مدته تعبير اولنور . زوال ايكی نوعدر برينه زوال حقيقی تعبير اولنوركه شمس حقيقينك نصف‌النهار دائره‌سی سطحنده بولنديغی آندر ديكرينه ايسه زوال وسطی دنيلوب يوم‌وسطی حسابی ايچون فرض اولنمش شمس متوسط موهومك يه دائرهٔ مذكوره سطحنده بولنديغی زماندر . علی‌العموم ساعتلر زوال وسطی‌يه كوره تنظيم اولنمش اولوب حالبوكه بسيطه‌لر زوال حقيقی يی كوسترر . بوايكی نوع زوال اره‌سنده‌كی فرقه (تعديل زمان) ديرلركه موقتلرجه معلوم ومستعملدر . كرهٔ ارض اوزرنده هر برمحلك زوال وقتی خطوط شعاعيهٔ شمسيه‌نك سطح ارضه الك زياده عموده يقين وارد اولديغی زمان اولديغندن حرارتك الك شدتلی وقتيدر . ساعتلر علی‌العموم ايكی درلودر بونلرك برطاقمی زوالده اون ايكی يی

کوسترمك اوزره مرتب درکه (الافرانغه) دخی دینور دیکر طاقمی غروبده اون ایکی بی کوسترمك اوزره مرتب اولوب بونلره ده غروبی یاخود (الاترقا) تعبیر اولنور .

§

﴿ ژوانس ﴾ ویا (ژونینا) — اسکی ایتالیانلرك معتقد اولدقلری الهه لردن ایکن (ژوبیتر) طرفندن چشمه یه تحویل اولنمش برنه ایدوکی بلورسزك اسمیدر اختیارلر بو چشمه ده غسل ایتدیکی حالده کنج اولورلر ایمش قرون وسطی کتابلرنده بونك پك چوق حکایاتی محرر اولدیغندن بعض تشنه لبلر بونی کاه جنتده وکاه (اردن) اورمانلرنده ارارلر ایدی حتی امریقا کشف اولندیغی زمان اوراده دخی ارانلمق اقتضا ایده جکنه دائر یعض رأیلر ویرلدی . (ماقون) قربنده واقع سن (ژنقولوروایال) ده دخی بونامده برچشمه واردر .

§

﴿ ژوپیر ﴾ — کبرای فرسندر . فرس پادشاهی بابل عصاتنی تربیه یه کیتدیکی وقت بوده برابر کیدوب بابل قلعه سنی برچق سنه محاصره ایتشلر ایسه ده برموفقیت کوره مدکارندن ارتق براغوب دونه جکلری صره ده مومی الیه کمال غیرت وحیتندن ناشی کندی کندینه بورنی وقولاقلرینی کسوب بابله فرار وکویا شاهك شرندن قاچمش کبی کورینه رك تأمین صغار وکبار ایتمسی اوزرینه بابل عسکرینك قوماندانلغنی درعهده ایدوب (٥٠٧٨ خ) تاریخنده یعنی میلادك بشیوز اون التی سنه مقدمنده وقوعبولان برمحاربه ده فرس عسکرینی ایچروآله رق حصول مقصده موفق اولمشدر .

§

﴿ ژوبیتر ﴾ — یونان لساننده (زفس) نامیله معروف واله الالهة والبشر عنوانلریله موصوف برشخص مخیلدر روما ویونان اهالیسنك اعتقادنجه بواله (ساتورن) نام رجل و (ره) نام قاریدن نشأت ایدوب طوغدیغی زمان پدری بونی بلغ ایتمك اوزره ایکن قاری قوجه سنه چوجق صارغیلرینه صارلمش برطاش یوتدیروب بونی قورتارمش وکریدا طه سنده برقرال قزی کچی سودیله بسلیه رك بیوتمش ایدی بریاشنه کیردکده بلع

مادەسنه مبنی قرنداشلری طرفندن حبسه آتیلان پدرینی حبسدن تخلیص وتختنه اجلاس ایلدیسەده ینه کندو حقنده برطاقم دام تزویر قورمقده اولدیغنی اکلادیغندن پدرینی بودفعه اولپیادن طرد ایله بالجمله مالکنه صاحب اولدی اول وقت ژوپیتر (نپتون) و (پلوتون) نام قرنداشلری بینده دنیا مالکنی تقسیم ایدوب نپتونه دکزلری پلوتونه جهنملری ویروب کندوسنه ارض وسمایی براقدی مؤخراً کندوسنی خلع ایتمك ایچون سمایه زدبانلرله هجوم ایدن (ژەانلر) ی صاعقه ضربەلری ایله دفع وتلف ایلدی · ژوپیتر همشیرەسی (ژنون) ایله دخی تزوج ایدوب بوندن ماعدا باکوسك والدەسی سەمەله وآپولون ودیانك والدەسی (لاتون) ومرکورك والدەسی (مایا) وهرکولك والدەسی (الکن) ودها سائر قادینلری دخی استعمال ایدر ایدی دیرلر · روما ویونان شعراسنك ژوپیتر حقنده بومثللو خرافاتنه نهایت یوقدر مشه اغاجی بیله اشبو الهه نسبت اولنور · وقتیله اپیرده واقع (دودون) والیدده واقع (اولمپیا) ولیبیده (آمون) وروماده (قاپیتول) شهرلرنده ژوپیرنامنه پك بیوك معبدلر یاپلمشیدی ژوپیترك الك مشهور وجسیم هیکلی (فیدیاس) نام هیکلتر اشك اولمپیا معبدنده التون وفیل دیشندن تصنیع ایتدیکی هیکلدرکه عجایب سبعهٔ عالمدن معدود طوتیلور بوهیکل اوتورمش برآدم شکلنده اولەرق فیل دیشی وانتون وکوش ایله ایکیوز اون ایکی قدم یاخود اون سکز مترو ارتفاعنده یاپلش وقاریسنك رسمی دخی التنه قونمش وصول النده عصا وصاغ النده قیرلادیر صورتده برصاعقه طوتمش ایدی · یونانیلرك روپیتر کریدده واقع (ایدا) طاغنده اقامت ایدر ایدی دیدکلرینه باقیلورایسه بونك اولوقت کریدده برحکمدار ذی اقتدار اولدیغی وهرکسك بیولده بیولده بوحاله کتوردیکی ظن اولنور ·

§

﴿ زوراء ﴾ — بغداد شهر شهرینك نام عتیقیدر · بوشهرك یرنده مقدما (سلەسی) نامنده برقصبه جق اولدیغی حالده (٧٦٢ م و ١٤٥ ھ) تاریخنده خلفای عباسیەدن (منصور) لك امری وامام (ابوحنیفه)

حضرتلرینك نظارتیله یقدیریلوب یرینه درت سنه‌ده اشبو (بغداد) انشا اولنمش و (زوراء) تسمیه قلنوب پای تخت عباسیان اورایه نقل ایدلمشدر. (دارالسلام) دخی دیرلر ایدی. قصبهٔ منهدمهٔ مذکوره مقدما سلوسیدلر طرفندن یاپلش اولمق کرك. (بغداد) کلمه‌سنه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ ژورا ﴾ — اسویچره وفرانسه ممالکنده شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری امتداد ایدن سلسلهٔ جبالك اسمیدر .

§

﴿ ژوزف ﴾ بشر — المانیا کیمیاگراندندر. اجزای معدنیه‌نك طبایع اصلیه‌سی تسخین و تخلیط وتعدیل ایله تنوع وخواص عدیده تولد ایلدیکنی بولان وهر درلو نظریات کیمویه‌یی پیش نظر اعتنایه آلان ذواتك برنجیسی اولوب بو فنده خیلی تألیفاتی واردر . بوندن بشقه تحصیل لسان وتنظیم ارقام خصوصلرنده دخی مهارت کامله صاحبی ایدی . (۱۶۸۵ م و ۱۰۹۷ ه) تاریخیله لوندره‌ده الی یدی یاشنده وفات ایلدی .

§

﴿ ژوژمان دودیو ﴾ — بر متهمك برائت و یا مجرمیتدن قنغیسنه علاقه‌دار اولدیغنده کیفیله کسب اطمئنان ایچون قرون وسطی اثناسنده مراجعت ایدیلان بر نوع تجربه‌لردرکه حین اجراسنده من طرف‌الله حق وعدل انضمام ایده‌جکی فرض اولندیغندن حکم الهی معناسنده اولان (ژوژمان دودیو) نامیله تسمیه اولنمشدر ساقسون لسانده (اوردالی) دخی‌دینور ایدی اشبو تجربه‌لرمختلف‌الانواعدر برنجیسی (صوتجربه‌سی) که مجرم صویه آتیلوب ایچنده بر زمان طوره‌بیلك و یا قاینامش صو ایچنده بر مدت قولنی طوردیرمقدن ایکنجیسی (آتش تجربه‌سی) که آتشده قزارمش تیموری بر مدت النده طوتمق و یا یالین ایاق اوزرنده یوریمکدن اوچنجیسی (شکل عمودی تجربه‌سی) که طرفین متخاصمیندن هر ایکیسی تعیین اولنمش بر زمان ظرفنده قولارینی صلیب شکلده عموداً طوتمقدن عبارتدر هر قنغی برینك قولی ابتدا یوریلور ایسه دعوایی او غیب ایدر

ایمش . بونلردن بشقه حکم آلهی نامیله بعض عجیب مقاتلات دخی وقوعبولوردی که اوروپالیلرك حالا دوه‌لو دیدکاری بوندن قاله‌در .

§

﴿ ژوستنین ﴾ برنجی — شرق ایمپراطورلرندندر . (٤٨٣ م) تاریخنده مزیاده بر چفتجی صلبندن دنیایه کلوب (٥٢٧ م) تاریخنده عیسی برنجی (ژوستن) ه خلف اوله‌رق (٥٦٥ م) تاریخنه قدر درسعادتده سلطنت سوردی وجلوسنك ایکنجی سنه‌سی اسلافنك یاپدقلری قوانینی برهیئت علمیه حضورنده تدقیق وجمله‌سنك احکام مرعیه ولازمه‌سنی اخذوتعدیل ایتدیره‌رك ٥٢٩ تاریخیله مشهور اولان مجموعهٔ قوانینی وجوده کتوردی وافریقاده واندال حکومتنی منقرض وایتالیا غوتلرینه غلبه والتی سنه صکره ایرانیلرله آچدیغی محاربه‌لرده نائل فتوحات اولدیغنه و درسعادتده مائی و یشیل عربه یاریشجیلرینه طرفدارلق ایدنلرك چیقاردقلری اختلالی تسکین ایده بیلدیکنه بناء کرکی کبی شهرت بولدی . و استانبولده (ایاصوفیه) بی یاپدیروب تعصبنه بناء آتنه‌ده‌کی فیلسوف مکتبنی قپاتدی و عید میلادك هر سنه کانون اولك یکرمی بشنجی و عید صلیبك کانون ثانینك التنجی کونلری اجرا اولنمسنی تکلیف ایدوب اکرچه رومله قبول ایتدیسه‌ده ارمنیلر اصول سابقه‌دن آیرلدی . مشارالیه مذهب خرستیانیه یه بك کوزل خدمت ایتمش و امور سلطنتی کمال عدل وداد ایله رؤیت ایلمش ایسه‌ده آشفته لکله مشهوره (طودوره) نامنده بر قزی کوزللکنه بناء حبالهٔ ازدواجنه آله‌رق مصالح دولته مداخله ایده‌جك درجه‌ده نفوذ ویرمسی مدت سلطنتنك بر قسمنی لکه‌دار ایتمشدر . بوکا (جوستن یانوس) دخی دیرلر (ایاصوفیه) کلمه‌سنه دخی مراجعت بیوریله . شرق حکومتنده (ژوستنین) نامنده بورنی کسیك بر ایمپراطور دها واردر .

§

﴿ زولو ﴾ — کافرستان بحرینك شمال جهتنده وانکایز مستملکاتندن اولان (قاپ) یعنی امید برونی ولایتنك کیروسنده مسکون بر قبیلهٔ جسیمه اسمیدر جمعیتلری اوچیوز بیك نفوس قدر تخمین اولنه‌یور بو قبیله

آوروپالیلر نزدنده غدارلقله اشتهال ایتمشدر (امید برونی) نه دخی نظر بیوریله .

§

﴿ ژولیه‌ن ﴾ یاخود (ژولیین) — روما ایمپراطورلرندندر . بو ایمپراطور (ژول قونستانس) ك اوغلی وقسطنطینك یکنی اولوب (۳۳۱ م) تاریخنده استانبولده تولد ایلمشدر آسیای صغرایه نفیندن صکره ایکنجی (قونستانس) نام ایمپراطور طرفندن کتوردیلوب (۳۵۵ م) تاریخنده سزار عنوانیله غول والیلکنه کوندرلمسی اوزرینه جرمانلره قارشو آچیلان متعدد سفرلرده کسب شهرته باشلایه‌رق (۳۵۷ م) ده جرمانلری کاملاً بوزدی .مؤخراً قونستانس غولده بولنان ژولیه‌نك عساکرندن برمقداریني شرقه سوق ایتمك استیوب عساکر مزبوره بوندن مغبر اولدقلرندن (۳۶۰ م) یاخود (۳۶۱ م) تاریخنده ژولیه‌نی ایمپراطور اشاعه واعلان ایلدیلر بونك اوزرینه قونستانس درعقب ژولیه‌نك علیهنه تدارکات جسیمه ایله قیام ایلدیسه‌ده تصوراتی اثنای راهده کندوسیله برابر وفات ایلدیکندن (۳۳۱ م) ده ژولیه‌ن بتون روما ممالکی اوزرینه ایمپراطور اولدی .

اشبو نائیلیتنك برنجی سببی خرستیانلقدن علناً رجوع ایله پتپرستلکی التزامندن عبارت ایدی فقط استانبوله وصولنده برطاقم قوانین معقوله وضع والك زیاده موجب اسف اوله‌جق احوال سیئه‌یی اصلاح ایلمشدر مؤخراً عجمله قارشو یوریه‌رك ارمنستانی وبین النهرینی ودجله نهرندن کچه‌رك بغدادی دائرهٔ اطاعتنه آلدیسه‌ده اشبو شهر دشمن طرفندن تخریب اولنمغله رجعته لزوم کوردیکندن اثنای رجعتنده مهلك برجریحه آله‌رق ایرتسی کونی یعنی (۳۶۳ م) تاریخنده دست جراح اجله یارەسی الیامیذیر اولدی . عقل وذکا ومعرفت واعتدال وجسارت وسخاکبی صفات ممدوحه‌یی حائز ایدیسه‌ده عجب وتفاخری بواوصافنه برر پردهٔ اسائت صاییله بیلورایدی .

§

﴿ ژووانس ﴾ — اسپانیا رساملرندندر والانس قربنده (فوه‌نته) قصبه‌سنده تولد و (۱۵۲۳ م و ۹۳۰ ه) تاریخنده وفات ایلدی اسپانیا

رفائلی نامیله ملقب ایدی ژول رومن زماننده روماده تحصیل مؤخراً مشهور اسپانیول مکتبنی تأسیس وتشکیل ایلشدر .

§

﴿ زهرة ﴾ — حیوانات کبی اعضای تناسلیه یه مالك اولان نباتاتك چیچکلرینه اطلاق اولنور بونلر بیضاتی حاوی اولان و (قارپل) یاخود (پستیل) دنیلان اعضای تأنیثیه ایله بیضاتی تلقیح ایچون غبار طلعی یی شامل اولان و (اتامین) تعبیر ایدیلان اعضای تذکیریه یی حاویدر . دفعةً مذکور ایکی اعضایی حاوی اولاق زهره یه (خناثی) ویاانکز برنوع اعضایی حاوی اولان زهره یه (وحید الجنس) واعضای تناسلیه سی اولیانلره (عاقر) تعبیر ایدرلر بونلردن بشقه ازهارك ظهوروشکل ومحیطی اعتباریله دهابرچوق اسملری وقسملری اولوب کیفیتلری وصورت تناسللری علم نباتات کتابلرنده محرردر .

§

﴿ زهره ﴾ — اجرام سماویه نك کونشله آیدن صکره الك پارلاغیدر که هریرده اقشام وصباح یلدیزی وبعض ممالك عثمانیه ده (اولکر) و(وکربان قران) دیو معروفدر . شمسدن اولان بعد وسطیسی تقریباً ٦٦ ملیون اولوب حول شمسده ٢٢٤ کون ١٦ ساعت ٤١ دقیقه ده وکندو محورنده ٢٣ ساعت ٢١ دقیقه ٧ ثانیه ده دور ایلر فصول اربعه سی ایکیشر ماهه قریب وقطر حقیقیسی تقریباً قطر ارض قدر (٧٧٧٠) میلدر . کرهٔ ارضدن ایکی قات زیاده کونشدن ضیا وحرارت آلور . فجردن برساعت اول جنوب شرقی سمتنده ظاهر اولدقده سحر یلدیزی وبعدالغروب غرب جنوبیده طلوع ایلدکده اقشام یلدیزی تسمیه اولنور قدما بونی آیری آیری ایکی یلدیزظن ایدرلردی ٢٤ ساعت ظرفنده ایکی دفعه طالع اولدیغنی الك اول کشف ایدن حکمای یونانیه دن (آرستیپوس) در . اهل هیئت سطح زهره ده عدم انتظام وسیاه لکه لر مشاهده وبولکه لرك ٢١ ساعت کسور دقیقه لق برفاصلهٔ متساویه ده بتکرار ظهوریني رؤیت ایلر یله اشبو مدتك سیارهٔ مذکوره نك بردور محوریسندن عبارت اولدیغنی کشف ایلدیلر .

﴿ زهری ﴾ اسمی (محمد بن مسلم) کنیه‌سی (ابوبکر) — کبار فقها و محدثیندن و مجتهدین کرامدندر . قرشی الاصل اولوب مدینهٔ منوره‌ده تدریس علمه مشغول ایدی . تابعیندن امام (مالك) و (سفیان) حضراتی بولدن اخذ حدیث و روایت ایتدیلر . اجتهاد ایلدیکی مذهب اونودلمشدر (٧٤١ م و ١٢٤ ه) تاریخنده وفات ایلدی .

§

﴿ زیاد ﴾ — حضرت معاویه طرفندن (٦٣٤ م و ٧٥ ه) تاریخنده عراق والیسی اولان غداردر . بنی امیه‌نك آیین منفورلری اوزره منبرده حضرت (علی) کرم‌الله وجهه) یه سب ایدرکن جماعتدن برغیور قالقوب رد و تکذیب ایلدیکندن زیاد ظلم اعتیاد بیچاره‌یی طوتوب شامه کوندردی و اوراده الی باغلی اوله‌رق قتل اولندی .

§

﴿ زیج ﴾ — کواکبك سیر و حرکتلرندن بحث ایدر وعلم هیئتك ریاضیه قسمندن عد اولنور برفن مخصوصدر . زیج ایله مسمی اولان کتب رصدات متوالیه ایله کواکبك حرکات یومیه وسنویه‌لرینی وحرکات خاصه ووسطیه‌لرینی مبین ترتیب اولنان جداولدن عبارت وخسوف قمر وکسوف شمسك زمان وقوعلرینی ونیرینك اجتماع واستقبالرینی وکواکب سیاره وثابته‌نك طول وعرضلرینی تعیین حقنده وضع اولنان دستور وقوانیندن ومرور زمان ایله‌حین رصدده ضبط اولنان حرکاته طاری اوله‌جق تخلفاتك دفع وازاله‌سنه مخصوص قواعددن باحثدر .

راصدین متقدمین مشهوره‌دن (افلاطون) رومده و (بطلمیوس) هنده و (ابی‌الوفا) بغداده و (ابی‌الحسن الصوفی) شیرازده و (بتانی) رقه‌ده ومتأخرینلدن (نصیر طوسی) بغداده و (الغ بك) سمرقنده و (ابن شاطر) دمشقده کتابلر یازدیلر .

فی‌زماننا هیئت جدیده تسمیه اولنان مسلکی ابتدا اختیار ایدن (قوپرنیقوس) ومؤخراً پارسده (قسینی) ولالنددر .

§

﴿ زیج ایلخانی ﴾ فارسی — (١٢٧٣ م و ٦٧٢ ه) تاریخنده وفات

ایدن علامهٔ محقق نصیرالدین محمد بن حسن طوسینك اثریدر هلاکو خانك (مراغه) شهرنده یاپدیردیغی رصد ایچون تألیف ایلمش ایدی مندرجاتی بعض مواد تاریخیه‌دن صکره کواکبك سیرینی وطولاً وعرضاً مواضع وحرکات متباقیه‌سنی واوقات مطالعی بیاندن عبارتدر ٠

رصد مذکورك تأسیسنه (١٢٥٨ م و ٦٥٧ ه) تاریخنده مباشرت اولنمش وحین تأسیس و تنظیمنده (مؤید عرضی) و (فخرخلاطی) و (نجم‌الدین) دبیران قزوینی کبی افاضل حکمای اسلامیه حاضر بولنمشدر نظام لقبیله معروف حسین بن محمد نیشابوری قمی زیج ایلخانی‌یه برشرح فارسی یازوب (کشف‌الحائق) تسمیه ایلدیکی کبی علامهٔ مومی‌الیهك دیکر اثری اولان (زیج شاهی) یی دخی نجم‌الدین لبودی نام ذات اختصار ایدرك (زاهی) نامنی ویرمشدر ٠

﴿ زیج سنجری ﴾ — ابی‌الفتح عبدالرحمن خازنك اثریدر مومی الیه برمحبوب دلارای رومی وعلی خازن مروی نام ذاتك غلامی ایدی مؤخراً تحصیل علوم هندسه وسائره ایله سلطان سنجر نامنه بوکتابی تألیف ومشارالیه دخی بیك عدد دینار احسانیله کندوسنی تلطیف ایلمشدر ٠

﴿ زیج‌المجالس ﴾ — (١٤٥١ م و ٨٥٥ ه) تاریخنده وفات ایدن علامه بدرالدین محمود بن احمد عینینك ٠ سکز جلدی جامع اثریدر بعضیلری کتاب مذکوره (شارح‌الصدور) دیبورلر ٠

§

﴿ زیدیه ﴾ — یمنده غلاة شیعه‌دن برمذهب مخصوصدر ٠ اصحابی ائمهٔ اربعه‌یی تصدیق ایله برابر کندو مذهبلرینی بشنجی مذهب اعتبار وحضرت (معاویه‌دن ماعدا) کافهٔ صحابهٔ کرام حقنده تفوهات غیر لایقه‌دن اجتناب ایدرلر وحیاتده اولان آدمه تقلید وعرض حاجت موتایه تقلید وعرض حاجتدن خیراودر دیرلر ٠ نسب عالیسی حضرت (علی) یه منتهی اولان ذواتدن مهدی نامنده بری (بحر زخار) اسمیله برکتاب یاپوب مذهب مذکوری تعریف ایتمشدر ٠ اشبو مهدی (١٥٣٣ و ٩٤٠ ه) تاریخنده یمن امامی اولان شرف‌الدین (یحیی) نك پدری ایدی ٠

اعتقاد کلمه‌سنده (٤٠) نمرویه دخی مراجعت بیوریله ٠

§

﴿ زيرك ﴾ اسمى (محمد) — فحولدن وحاجى بيرام ولى حضرتلرى شا كردانندندر . فاتح استانبولى آلدقدن صكره بونى اليوم (زيرك) دنيلان محلده‌كى مدرسه‌يه مدرس تعيين ايتمش ومؤخراً حضور شاهانه‌ده (ملا خسرو) دخى حاضر اولديغى حالده مشهور (خواجه زاده) ايله يدى كون دوام ايدن مباحثهٔ علميه‌لرنده حق (خواجه زاده) ده قالوب بناءً عليه مدرسه‌سى رفعندن خواجه زاده‌يه احسان اولنديغى جهتله منفعلاً بروسه‌يه كيدوب كوشهٔ انزوايه چكلمشدر . مومى‌اليه حقيقةً زيرك وفاضل اولمقله برابر هيچ براثرى كورىله‌مامشدر .

(خواجه) كلمه‌سنه دخى نظر بيوريله .

§

﴿ ژيزد ﴾ — ايرلانده اسانندن مشتق برلفظ اولوب ايرلانده‌ده مشاهده ايديلان سيجاق وطبيعى صوفسقيه‌لرينه علم اولمشدر بوفسقيه‌لرك بعضيلرى دائمى وديكرلرى متناوب الفوران اولوب سطح ارضدن اللى مترويه قدر يوكسلكده اولنلرى دخى واردر سبب ظهور ودوامى علم (ژئولوژى) يه عائد اولديغندن اورايه مراجعت لازم كلور .

§

﴿ زيلعى ﴾ — فقهادندر . (طبقات) ه نظر بيوريله .

§

﴿ زين الاسلام ﴾ — عبد الكريم بن هوازن بن عبد الملك نيشابورينك لقبيدر كنيه‌سى ابو القسم علوم ومعارفده شيخ شيوخ العصر ايدى (٩٨٦ م و ٣٧٦ ه) تاريخنده تولد ايلدى .

كندوسى هنوز طفل نوزاد اولديغى صره‌ده پدرى ارتحال دار عقبى ايتمكله ابو القاسم اليمانى نام ذاتك حجر تربه‌سنه دوشوب ادب وعربيتى اندن واستاد شهير ابو على بن دقاق اشارتيله فقهى امام ابى بكر محمد بن بكر طوسيدن تعلم وبعده ينه اشارت استاد ايله امام ابو بكر بن فورك خدمتنه مداوم اولوب اندن دخى علم اصول دين واصول فقهى تحصيل ايله هر برنده بحق اقران وامثالنه تقدم ايلدى مؤخراً استاد ابو علينك قزينى تزوج ايدوب مومى‌اليهك وفاتندن صكره خراسان حواليسنك على الاطلاق استاد مابه الاستنادى اولدى .

تصانیف سائره‌سندن بشقه برتفسیر کبیری واردر .

§

﴿ زین الدین حافی ﴾ لقبی (ابو بکر) اسمی (محمد) — مشایخ واولیای کرامدن علوم ظاهره وباطنه یه واقف برذات ایدی . خلوتیه‌دن برشعبه اوله‌رق طریقت علیهٔ زینیه‌یی بوذات وضع وتأسیس ایلمشدر وفاتی (١٤٣٥ م و ٨٣٨ ه) تاریخنده‌در و (عبد اللطیف) قدسی حضرتلری خواص خلفاسندندر . (طریقت) کلمه‌سنده زینیه یه مراجعت بیوریله .

§

﴿ زین العابدین ﴾ بن امام حسین رضی‌الله عنهما — ائمهٔ اثنی عشرك دردنجیسیدر وکنیه‌سی (ابو محمد) اسمی (علی الاوسط) اولوب ولادتی (٦٥٦ م و ٣٦ ه) تاریخنده ووفاتی (٦٩٤ م و ٧٥ ه) ده‌در . کربلا وقعهٔ دلسوزنده پدرلری جناب (حسین) شیر یغذاق شهد شهادت اولدیغی وقت معیتلرنده بولنان اصحاب وانساب نبوت دخی باجمعهم سر بریدهٔ سیوف اهل ضلالت اولوب ذکوردن یالکز اشبو نور چشم یقین امام (زین العابدین) حضرتلری قالمش ومزاج شریفلری متغیر اولدیغی حالده مخدرات اهل بیت ایله عریان وپریشان جانب شامه کتورلمش ایدی انواع اهانت وحقارتله حضور یزید ملعنتمزیده چیقارلدقلرنده اتباع یزیددن بریسی (کیف اصبحتم یاعلی ویااهل بیت الرحمة) دیو سؤال ایتمکله امام (اصبحنا من قومنا بمنزلة قوم موسی من آل فرعون یذبحون ابناءهم ویستحیون نساءهم فلاندری صباحنا من مسائنا وهذا من حقیقة بلائنا) بیورمشدر . امام زهری (بن امام زین العابدیندن افضل بر قرشی کورمدم) بیوردی . مشار الیه حضرتلری فی‌الواقع فضائل انسانیه‌یی بحق جامع اولوب روایت موثوقه‌یه نظراً کونده بیك رکعت نماز قیلاردی . والده‌لری آخر ملوك عجم (یزجرد) لك اسیر دوشن دختر پاکیزه‌سی ایدی زین العابدین حضرتلرینك طقوز ارکك وطقوز قز چوجقلری دنیایه کلوب فرزندلرندن التیسی یعنی امام (محمدباقر) (عبدالله) (زیدشهید) (عمر اشرف) (حسین اصغر) و (علی اصغر) حضراتی کندولرندن صکره باقی قالدیلر .

§

﴿ زينب ﴾ رضى الله عنها — كريمهٔ جناب سيد البشر حضرت زينبدركه كرائم محترمهٔ نبويه‌نك الك بيوكلرى وجمله اولاد سنيه‌نك ايلكلريدر مشيمهٔ خديجة الكبرادن سربرآوردهٔ عالم شهود اولدقلرنده فخر عالم افندمز هنوز اوتوز ياشلرنده ايديلر سلطان كونين حضرتلرى مشار اليهايى كندو تيزه زاده‌سى اولان يعنى حضرت خديجه‌نك همشيره‌سى (هالت بنت خويلد) لك اوغلى بولنان ابو العاص بن الربيعه تزويج بيورمشلر ايدى آندن (على) نامنده برمخدومى ايله (امامه) اسمنده بركريمه‌سى اولوب مخدومى على كندو حياتنده وفات ايلدى كريمه‌لرى امامه كندولرندن صكره‌يه قالوب واپى وقت معمر اولوب ابتدا حضرت على‌يه وانلرك وقوع شهادتلرندن صكره كندولرينك اولبابده سبق ايدن تنبيه وتوصيه‌لرى اوزره مغيرة بن نوفل حضرتلرينه زوجه اولمشلر ايسه‌ده ذريت براقه‌مامشلردر كرائم نبويه ايچنده حضرت فاطمه‌نك غير يسندن نسل نبوى منقطعدر والده‌لرى حضرت زينبك ارتحالى (٦٢٩ م و ٨ ﻫ) ده وقوعبولدى .

§

﴿ زينب ﴾ — خيبر يهوديلرندن حارثك قزى وسلام بن مشكمك قاريسيدركه فتح خيبرده فخر عالم افندمزى تسميم غرضيله زهرلى برقزارمش قيون تقديم ايتمشيدى قيونك مسموميتى نزد رسالتپناهيده معلوم اولمسيله مزبوره بالاحضار بوخيانته نه‌سببله جرأت ايتديكى استفسار اولندقده (اكر حق پيغمبر ايسه‌لك كار ايتمز واكر يلانجى ايسه‌لك الكدن قورتلمش اولورز ديو بوايشه جسارت ايتدم وشمدى حق پيغمبر اولديغنى آكلايوب ايمان ايلدم) ديوب عرض اسلام ايتمكله مظهر عفو نبوى اولديسه‌ده حضرت سيد المرسلينه سوء قصدينك جزاسنى عاقبت صورت آخرله كوردى شويله‌كه فخر كائنات افندمز قيونى تناول بيورمق اوزره بعض اصحاب كرامیله سفره‌يه اوتوردقلرى صره‌ده برلقمه تناولدن صكره (ال چكيكزكه بوقيون زهرلى اولديغنى بكا خبر ويريور) بيورمشلر ايدى كندولرى سمك تأثيرات مهلكه‌سندن قوت نبوت واضرار خلقدن من طرف الله موعود اولان مصونيت ايله رهايابِ اولمشلر واويوزدن وجود همايونلرينه مستولى اولان حضراتى دخى درعقب كتفين سعادتلرى

اردسندن جماعت مداواتیله صاوشدیرمشلر ایسه ده اصحاب کزینـدن براءبن معرورك مخدومی حضرت (بشر) یوتمش اولدیغی لقمه نك تأثیریله درحال وفات ایلدیکندن وارثلری ادعاسیله مزبوره زینب قصاصاً قتل واعدام ایدلمشدر شفاء شریفـده یازلدیغنـه کوره وجود حضرت خـیر المرسلینـده احیاناً اومرضك نکث ایتدیکی وحتی آخر عمرلرنده بیله اونکشك تأثیراتی کندولرینك رتبهٔ شهادتی دخی حائز اولمرینه بروسیلهٔ آسمانی اولدیغی موثوق بهـدر . (مازالت اکلة خیبر تعـادنی فالآن اوان قطعت ابهری) حدیث شریفی دخی آنی ناطقدر .

§

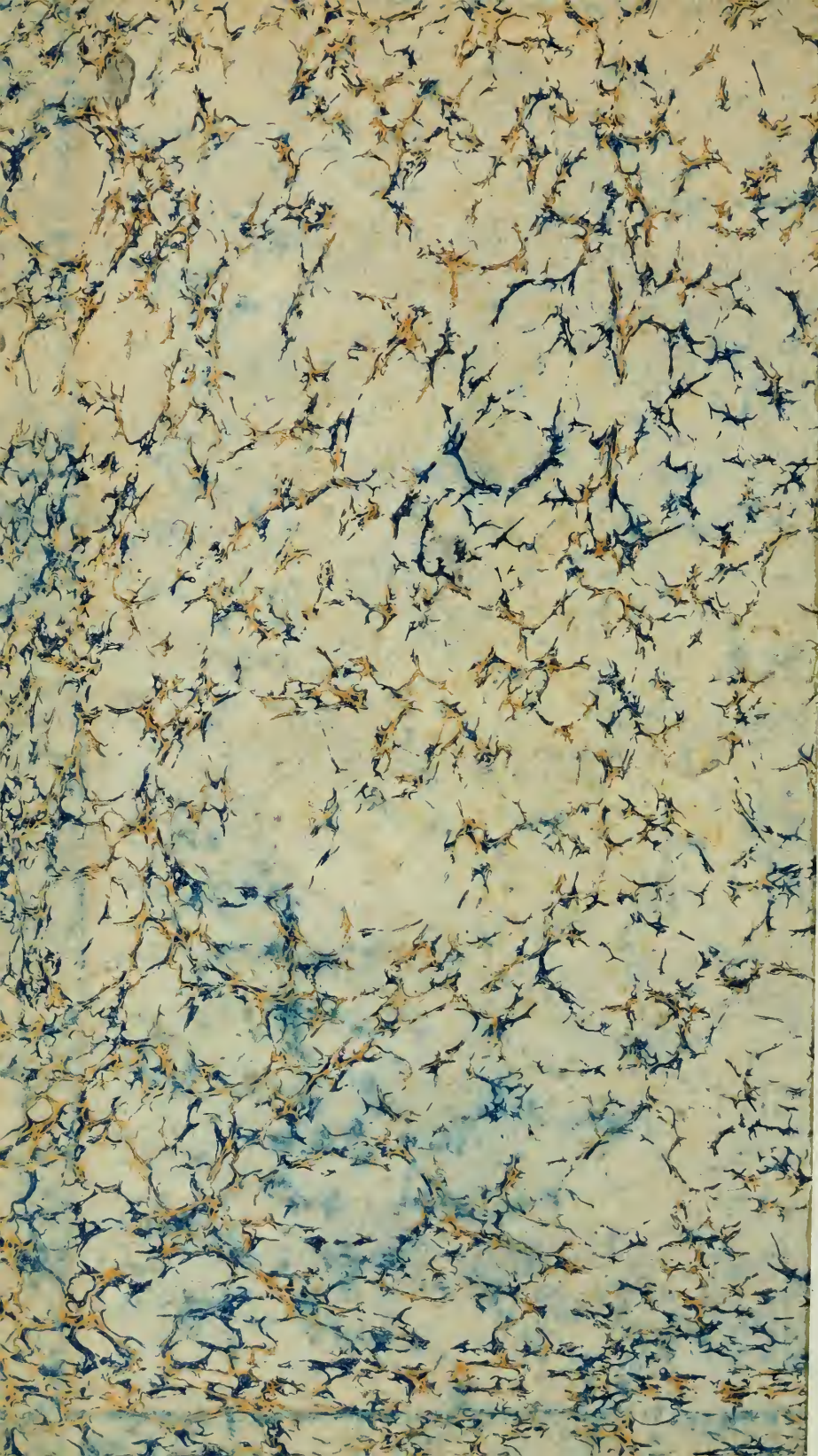
﴿ ژینوس ﴾ — بغداد ولایتنـده الجزیره نام محلده دجـله نهرینه منصب اولور برنهرك اسمیدر . ایران شاهی (کیخسرو) وقتیله بابلی اوروب تخریب ایتمك اوزره کاورکن بونهر برمقدس آتنی بوغدیغندن حدتلنوب واوسـنه محاربه یی دخی تأخیر ایدوب وارقوتیله نهر مذکوری یوز سکسان جدوله تقسیم ایلدی که هرطرفی دیز قپاغندن یوقاری چیقماز اولدی . بوکا (قره صو) دخی دیورلر .

(ز) حرفنده اولان ممالك دولت علیه

اسم واعتباری		درقضا	درلوا	درولایت
زاخو	قضا		موصل	موصل
زادریمد	ناحیه	لش	اشقودره	اشقودره
زاوکان	ناحیه		ملاطیه	دیار بکر
زار	ناحیه		ماردین	دیار بکر
زاره	عشیرت	قوچکیری	سیواس	سیواس
زاری	ناحیه		قسطمونی	قسطمونی
زاغور	ناحیه		یانیه	یانیه
زاله جو	ناحیه		قزان	طرابلس غرب
زاویه	قضا		طرابلس غرب	طرابلس غرب
زاویه	ناحیه	خانقین	بغداد	بغداد

اسم واعتباری		درقضا	درلوا	درولایت
زبدانی	ناحیه		شام	سوریه
زبید	قضا		حدیده	یمن
زبید	ناحیه	سامرا	بغداد	بغداد
زبیر	ناحیه		عماره	بغداد
زدی جواری	ناحیه		طرابلس غرب	طرابلس غرب
زردی	عشیرت		کرکوك	موصل
زردیاباد	ناحیه		سلیمانیه	موصل
زرزنه	ناحیه		بولی	قسطمونی
زرکری	عشیرت		موصل	موصل
زریق	عشیرت		سعرد	بتلیس
زغفرانبورلی	قضا		قسطمونی	قسطمونی
زکتی و کنج	ناحیه		دیاربکر	دیار بکر
زمار	قضا		صنعا	یمن
زنتان	ناحیه		جبل غربیه	طرابلس غرب
زنکاباد	ناحیه		بغداد	بغداد
زنکنه	ناحیه		سلیمانیه	موصل
زور (اورمانلق)	مرکز لواء		زور	حلب
زوری (پرواری)	ناحیه		موصل	موصل
زهره	ناحیه		حدیده	یمن
زیار (زیباری)	قضا		موصل	موصل
زیخون	قضا		مرعش	حلب
زیتون	ناحیه		اماسیه	سیواس
زیخنه	قضا		سیروز	سلانیك
زیدیه	قضا		حدیده	یمن
زیر	قضا		انقره	انقره
ژیری (ارکوش)	ناحیه		موصل	موصل
زیلان	ناحیه		سعرد	موصل
زیلانلو	ناحیه		بایزید	ارضروم
زیله	قضا		توقاد	سیواس
زین (یهودیه)	ناحیه		بصره	بغداد
زینه	ناحیه		ایج ایل	اطنه
زیوه‌لو	ناحیه		انقره	انقره

3 1761 06978345 4